

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslami Bilimler Anabilim Dalı

Kelam Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

EBU'L-A'LA MEVDUDİ'NİN TEVHİD ANLAYIŞI

Abdulkakim AY
13910006

Danışman
Yrd. Doç.Dr. Ahmet Akgüç

Diyarbakır 2017

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslami Bilimler Anabilim Dalı
Kelam Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

EBU'L-A'LA MEVDUDİ'NİN TEVHİD ANLAYIŞI

Abdulkakim AY
13910006

Danışman
Yrd. Doç.Dr. Ahmet Akgüç

Diyarbakır 2017

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Ebu’l-A’la Mevdudi’nin Tevhid Anlayışı” adlı tezin/projenin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

03/07/2017

Abdulahkim AY

KABUL VE ONAY

Abdulkakim AY tarafından hazırlanan ‘‘Ebu’l-A’la Mevdudi’nin Tevhid Anlayışı’’ adındaki çalışma, 03.07.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Kelam Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İbrahim COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Metin BOZAN

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKGÜÇ

ÖNSÖZ

Din, insanın varoluşuyla ortaya çıkmış insanla varola gelmiştir. İlk insanın aynı zamanda peygamber oluşu bunun en büyük kanıtıdır. Dinin temeli, Allah'ın varlığı ve birliğine dayanan tevhid inancıdır. Diğer dinlerde olduğu gibi İslamın temel esasını “tevhid inancı” oluşturur. Bu nedenle bu çalışmamızda insanlığın varoluş sebebi olan tevhidi konu edindik.

Tevhidin insanlar nazarında iyi anlaşılmasına yönelik olarak birçok islam âlimi eserler vermiştir. 18 ve 19. yy'da islam ilimler alanında yenilik arayışları revaçta olduğu bir dönemdir. Diğer islami ilimlerde olduğu gibi Tevhidi konu edinen Kelam İlmi de bu dönemde birçok âlimin ilgi alanı haline gelmişti.

İnsanların yetişmesinde, yaşadıkları coğrafyaların ve bulundukları ortamın önemli bir yeri vardır. Bu nedenle “Mevdudi'nin Tevhid Anlayışı” konulu bu çalışmamızda öncelikle Mevdudi'nin yetiştiği muhitin doğru analiz edilmesi gerektiği kanısında olduğumuz için, öncelikle Hindistan'ı tanıtmaya çalıştık. Çünkü Mevdudi, Hindistan'da yetişmiş önemli bir şahsiyettir. Eskiden beri hikmet ve felsefe diyarı olarak bilinen, aynı zamanda 16-17. yy'da İslami uyanış hareketlerinin de merkezi durumunda olan Hindistan'ın müellifimizin yetişmesine katkısı tartışılmazdır.

Araştırmamızda Mevdudi'nin yaşadığı muhiti, hayatı, ilmi şahsiyeti ve islam düşüncesindeki katkıları temel görüşlerinden hareketle daha iyi anlaşılması üzerinde çalıştık.

Bu çalışmamda bana sürekli destek olan eşime, araştırmamın her aşamasında değerli düşünceleri ile çalışmama katkıda bulunan tüm hocalarıma, meslektaşlarıma ve danışmanım olan Yard. Doç. Dr. Ahmet Akg Hocam’a teşekkür ederim. Gayret bizden tevfik Allah’tandır.

Abdulahkim AY

Diyarbakır 2017

ÖZET

Bu çalışmamız “Ebu A’la el-Mevdudi’nin Tevhid Anlayışı” konulu olup bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Mevdudi’nin yetişmiş olduğu muhitin coğrafi, ilmi ve kültürel durumunu inceledikten sonra Ebu A’la Mevdudi’nin hayatı ve eserlerini zikrettik.

Birinci bölümde İslam dininin temeli olan tevhid inancının nasıl anlaşılması gerektiğine değindik ve bu konuda İslam kelam ekollerinin görüşlerini izaha çalıştık.

İkinci bölümde ise Mevdudi’nin tevhide tüm yönleriyle bakışından bahsettik. Son olarak Mevdudi’nin tevhide aykırı gördüğü ve mücadele ettiği düşüncelere değindik.

Anahtar Sözcükler

Mevdudi, Tevhid, Şirk, İlah, Rab, Din, Sıfat, Kelam, Ulûhiyyet, Rububiyet

ABSTRACT

The subject of this study is Ebu A'la el- Mevdudi's Understanding of Oneness. The study consists of an introduction and two chapters.

In the introduction part, the environment in which Mevdudi was born into was examined in terms of geography, learning and cultural situation. After that Ebu A'la Mevdudi's life and works were mentioned.

The concept of Oneness, which is the basis of the Islam, and how it should be perceived was mentioned in the first chapter. In accordance with this, the views of the Islamic Kalam Scholars are explained as well.

Mevdudi's approach to Oneness in all ways is discussed in the second chapter. Finally, the notions which Mevdudi thought were against oneness and against which he fought were touched upon.

Key Words

Mevdudi, Oneness, Polytheism, Divine, Rab, God, Religion, Adjective, Kalam, Godhead, Divinity

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ.....	1
KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
EBU’L-A’LA MEVDUDİ’NİN HAYATI, İLMİ ŞAHSİYETİ, ASRIN SİYASİ VE SOSYAL DURUMU, İLMİ VE KÜLTÜREL YAPISI, ESERLERİ VE TEVHİD KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ	3
1.1. HAYATI VE İLMİ ŞAHSİYETİ.....	3
1.2. ASRIN SİYASİ VE SOSYAL DURUMU	9
1.3. YAŞADIĞI ÇEVRENİN İLMİ VE KÜLTÜREL YAPISI	14
1.4. ESERLERİ	22
1.4.1. Kur’an ve Tefsir	22

1.4.2. Hadis ve Sünnet	23
1.4.3. Akaid ve Kelam.....	23
1.4.4. İslam Hukuku ve Kanunlaştırma.....	24
1.4.5. Devlet, Yönetim ve İktisat	25
1.4.6. Sosyal ve Toplumsal Hayat.....	27
1.4.7. Eğitim, İrşad ve Ahlak	28
1.4.8. Siyer ve Tarih.....	30
1.4.9. Cemaati İslami	31
1.4.9. Diğer Eserleri	31
1.5. TEVHİD KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ.....	32
1.5.1. Tevhid Kelimesinin Anlamı.....	32
1.5.2. İslam Kelamında Tevhid.....	35
1.5.3. İslam Kelam Ekollerinin Tevhid Anlayışları	40

İKİNCİ BÖLÜM53

EBU A’LA MEVDUDİ’NİN TEVHİD HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ53

2.1. EBU A’LA MEVDUDİ’YE GÖRE TEVHİD VE ŞİRK	53
2.1.1. Tevhid	53
2.1.2. Şirk	62
2.1.3. Peygamberlerin Getirdiği Tevhid.....	74
2.2. ALLAH’IN VARLIĞI VE BİRLİĞİ.....	88
2.2.1. Allah’ın Varlığı	88
2.2.2. Allah’ın Birliği	95
2.3. TEVHİD SINIFLANDIRMASI	100
2.3.1. Tevhid-i Zat ve Tevhid-i Sıfat	100
2.3.2. Tevhid-i Rububiyet	105
2.3.3. Tevhid-i Uluhiyyet (Tevhid-i ibadet).....	109
2.4. ALLAH’IN SIFATLARI	122

2.4.1. Allah'ın Selbi Sıfatları	122
2.4.2. Allah'ın Sübuti Sıfatları	133
2.4.3. Haberi Sıfatlar	151
2.5. MEVDUDÎ'NİN TEVHİD ANLAYIŞI PERSPEKTİFİNDEN İSLAM DÜŞÜNCE EKOLLERİ VE ZARARLI BAZI DÜŞÜNCELER.....	156
2.5.1. Mütakellimin (Kelamcılar).....	157
2.5.2. Felsefeciler	161
2.5.3. Mutasavvıflar	164
2.5.4. Ateizm	169
2.5.5. Politeizm (Şirk)	171
2.5.6. Kapitalizm	173
2.5.7. Sosyalizm	174
2.5.8. Laiklik	174
2.5.9. Ruhbanlık (Asetizm)	175
2.5.10. Milliyetçilik (İrkçılık)	177
2.5.11. Tevessül	177
2.5.12. Dua ve Kabirlerde Çile Çekmek	178
SONUÇ	179
KAYNAKÇA	181

KISALTMALAR

<i>Ar.</i>	Arapça
<i>bkz.</i>	Bakınız
<i>böl.</i>	Bölüm
<i>bs.</i>	Baskı, basım
<i>C.</i>	Cilt
<i>Çevr.</i>	Çeviren
<i>DİA</i>	Diyanet İslam Ansiklopedisi
<i>DİB</i>	Diyanet İşleri Başkanlığı
<i>Fak</i>	Fakülte
<i>DÜ</i>	Dicle Üniversitesi
<i>Hız.</i>	Hazreti
<i>Haz.</i>	Hazırlayan
<i>İFAV</i>	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
<i>Ktp.</i>	Kütüphane
<i>Nşr.</i>	Naşir, Neşreden
<i>mad.</i>	Madde
<i>No.</i>	Numara
<i>ö.</i>	Ölüm Tarihi
<i>s.</i>	Sayfa
<i>S.</i>	Sayı
<i>Tah.</i>	Tahric
<i>Terc.</i>	Tercüme
<i>Thk.</i>	Tahkik
<i>TDV.</i>	Türkiye Diyanet Vakfı
<i>vb.</i>	Ve Benzeri
<i>vr.</i>	Varak
<i>yy.</i>	Yüzyıl

GİRİŞ

KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI

1. KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI

İnsanın yaratılış gayesi tevhiddir. Bu nedenle tüm peygamberlerin de ortak çağrısı tevhid olmuştur. Bu bakımdan Tevhid mücadelesi tarihi boyunca devam edegelmiştir. İlahi kanunların sonuncusu olan Kur'an'ın da mesajının odak noktası tevhiddir.

İslam düşünce tarihinde Allah'ın varlığı ve birliğini konu alan tevhid temelinde birçok anlayış farklılığı ortaya çıkmış dolayısıyla tevhid kavramı tartışmanın odak noktası haline gelmişti. Bu anlayış farklılığından kaynaklanan birçok mezhep ve düşünce ortaya çıkmıştır. Her mezhep ve düşünce de kendi görüşlerini ispatlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla tevhid inancından sapan düşüncelerde meydana geldi. Bunların başında hicri II. yy sonlarında ortaya çıkan ve Kelam İlminin kurulmasına katkı sağlayan Mu'tezile'yi gösterebiliriz. İtikadi konuları akli bir şekilde temellendirip izah etmeye çalışan bu mezhep zamanla felsefenin de etkisiyle hedefinden sapmaya başladı. Tevhid inancına zarar vermeye başlayan bu mezhebe karşı Ehl-i sünnet alimleri çokça çaba sarf etmiş ve bu konuda eserler yazmışlardır. Bu noktada Ehl-i sünnet mezheplerinden Selefiyye, Eş'ariyye ve Maturidiyye'nin katkısı çok büyüktür.

18. ve 19. yy Kelam ilmi'nin yeni boyut kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde İslâm düşünce tarihinde İslâm inanç esaslarına ilişkin düşünce plânında önemli gelişmelerin yaşandığı ve bu gelişmelere bağlı olarak başta Allah'ın sıfatları, Allah'ın

evrenle ve insanla olan ilişkisi olmak üzere itikadi konuların felsefi boyutuyla da tartışılmaya başlandığı bir dönem olmuştur. Mevdudi kendisini İnanç alanında yaşanan bu problem ve tartışmaların içinde bulmuştur. O bir gazeteci olmasına rağmen Müslümanların içinde bulunduğu kötü duruma çözüm bulmak amacıyla hareket etmişti. Bu nedenle onun tevhid ile ilgili düşüncelerini inceledik.

Dolayısıyla araştırmamıza dinin temel taşı olan tevhidin tanımını yapmaya çalışarak onun etrafında şekillenen ve İslam'ın kelam ekollerinden olan Selefî, Eşarî, Maturidî ve Mutezile'nin tevhidi ele alışlarını inceledik.

Mevdudi'nin tevhid hakkındaki düşüncelerini belirterek, tevhidi nasıl tanımladığını, Allah'ın varlığı ve birliği konusunda sergilediği delilleri, Allah'ın sıfatlarını ne şekilde sınıflandırdığını sunmaya çalıştık. Son olarak Mevdudi'nin tevhid açısından zararlı gördüğü ve bu konuda mücadele verdiği düşüncelere yer verdik. Gayret bizden tevfiğ Allah'tandır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EBU'L-A'LA MEVDUDİ'NİN HAYATI, İLMİ ŞAHSİYETİ, ASRIN SİYASİ VE SOSYAL DURUMU, İLMİ VE KÜLTÜREL YAPISI, ESERLERİ VE TEVHİD KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. HAYATI VE İLMİ ŞAHSİYETİ

Mevdudi, 25 Eylül 1903'de (3 Receb 1321) yılında Hindistan'ın Haydarâbâd (şu anda Maharashta) eyaletine bağlı Evrengabad kasabasında dünyaya geldi.¹ Kendisine büyük dedesi Ebu'l-A'la'nın adı verildi.² Müellifimizin büyük dedesi Kutbuddin Mevdudi Çiştî olup Hint Alt Kıtası'ndaki en etkin tarikat olan Çiştîyye'nin meşhur şeyhlerindendi. Soy olarak Hz. Hüseyin'in soyundan gelmiştir. IX (XV.) yüzyılda Afganistan'ın Herat bölgesinden gelmiş ve Hindistan'a yerleşmişti. Babası Seyyid Ahmed Hasan'dır. 1855 yılında Delhi'de Mir Seyyid Hasan'ın oğlu olarak dünyaya gelmişti. Mir Seyyid nüfuzu olan bir kişi olup Moğol imparatoru Bahadır Şah Zafer'in adamlarına yakındı. Bu nedenle Aligarh'ta bulunan İngiliz-Oryantal Kolejinde okumuştur. 1890 yılına kadar batılı hayat tarzını benimsemiş bir avukattı. Annesi ise

¹ Abdülhamit Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007, s.16; Esad Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, İstanbul 2000, s.23; Turan Kışlakçı, **Çağa İz Bırakan Önderler**, Mevdudi, ilke Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.19.

² Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.16; Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.19.

Rukiye Begüm, Âlemgir Evrenzib zamanında Orta Asya'dan gelmiş Hindistan'a göç etmiş Türk asıllı bir ailenin kızıdır. Babası Kurban Ali Beg'dir.³

Mevdudi, ilköğretimini babasından almıştır. Babası, ona Farsça, Urduca, Arapça, mantık, fıkıh ve hadis dersleri vererek yetiştirmiştir.⁴ Babası muhafazakar olması nedeniyle oğlunu İngiliz sistemine dayalı öğretim sisteminden uzak tutmuştur. Ayrıca kendisine ders vermek üzere eve çeşitli hocalar geliyordu. Neticede evdeki eğitim kendisine çok faydalı olmuştu ki, daha küçük yaşlarda olmasına rağmen orta ve lisede okutulan dersleri görmüştü. Buda onun tarih, din ve edebiyat gibi alanlarda daha bilgili olmasını sağladı.⁵

1914 yılında Mevdudi, 11 yaşında iken Medresetü'l-fevkaniyye'nin 8. sınıfına kaydoldu ve okumaya başladı. Fevkaniyye, Nevab İmadu'l-Mülk Bilgiramî tarafından başlatılmış olup, Mevlana Şibli Numani ve Mevlana Hamidullah Ferahi tarafından modern ve klasik ilimlerin okutulduğu Haydarabad Osmaniye Üniversitesine bağlıydı.⁶ Mevdudi, ilk eğitimini evde aldığından tüm dersleri iyi olmasına rağmen Matematik zayıftı. Çünkü evde bunun eğitimini almamıştı. Derslerinin iyi olması ve yaşının küçük olmasına rağmen çalışkanlığı sonucunda öğretmenini onu Mevlevî sınıfına kaydettirdi. Daha sonra ailesinin 1915 yılında Haydarabad'a taşınması sonucu eğitimine buradaki dârülulûmda devam ettirdi ve 1926 yılında bütün dersleri başarılı bir şekilde okuyarak Delhi'deki Fatihpuri Camii'nin Medresesinin Daru'l-Ulum bölümünden icazet aldı.⁷

Mevdudi, babasının da vefatı ile beraber iş hayatına atılmıştı. İlk işi de 1918 yılında Delhi'de ağabeyinin yanında gazetecilik oldu. Bu onun ilk deneyimi idi. Mevdudi, Cevalpur kentinde yayınlanan “*Tac*” gazetesinde de çalıştı. Bu gazete kongre

³ Ahmed Anis, “Mevdudi” **DİA**, İstanbul 2004, c.29,s.432; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.16; Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.16; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.22.

⁴ Anis, “Mevdudi”, s.432; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 16,17; Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.23; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.31,32.

⁵ Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.31; Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.26.

⁶ Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.33; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.17.

⁷ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 28-49; Anis, “Mevdudi”, s.432; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 31; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 33, 34.

partisine yakın bir gazeteydi.⁸ 1920’de sömürgeci yönetimi tenkid eden bir yazı yazması, gazetenin kapanmasına sebep oldu. Bundan başka çalıştığı gazeteler arasında Uttar Paradeş Eyaletinin Bacnor kentinde yayınlanan “*Medine*”, Delhi’de yayınlanan Hindistan ulema cemiyetinin tanınmış gazetesi “*El-Cemiyet*” gibi gazetelerin editörlüğünü yapmıştır.⁹

1920 yılında Mevdudi, Jubalpur’daki Hindistan Hilafet hareketine katıldı. Bu hareketin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından bu hareketin kurucuları tarafından kurulan “Hicret Hareketine” katıldı. Bu hareket, Hindistan’ın bir Daru’l-Harp olduğu, bu nedenle buradaki Müslümanların kendilerini güvende hissedecekleri bir yere (Afganistan) hicret etmeleri gerektiğini savunan bir hareketti.¹⁰

1928 yılında Mevdudi, Haydarabad’a geri döndü. Müslümanların ıslahı üzerine çalışan Mevdudi, 1932’de Ebu Muhammed Muslih Sahsaram tarafından yayınlanmakta olan “*Tercümanü’l-Kur’an*” adlı dergiyi devraldı ve derginin editörlüğünü üstlendi. Bu Mevdudi için bir dönüm noktası idi. Çünkü bu dergi Mevdudi’nin vefatına kadar onun fikirlerini yaydı. Burada yazmış olduğu birçok makale daha sonra kitap haline getirilmiştir.¹¹

1938 yılında Muhammed İkbal kendisini Pathankod’a bağlı Cemalpur’a davet etti. Mevdudi, burada eğitim ve araştırma kurumu olarak tasarlanan Dâru’l-İslam kuruluşunda yer aldı. Buradaki vakıf yöneticileri ile arasında sorun çıkması üzerine Mevdudi, 1939’da buradan ayrıldı ve Lahor’a yerleşti.¹²

⁸ Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.17; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 38-39; Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.35-36.

⁹ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.46-47; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, 39-41; Anıs, “Mevdudi”, s.432.

¹⁰ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 40-45; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.17; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 39-40; Anıs, “Mevdudi”, s.432.

¹¹ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 53-58; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.17-18; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 42-43; Anıs, “Mevdudi”, s.432.

¹² Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 63-67; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.18; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 44-46; Anıs, “Mevdudi”, s.432.

1935 ile 1947 yılları arası Hindistan kritik bir dönemeçten geçmekte idi. Ülke çalkantılar içinde idi. Bir yandan Hindistan'ın bağımsızlığı düşünülüyordu. Fakat Hindular Müslümanlardan nüfus olarak daha çoktu. Bu büyük bir tehlike arz ediyordu. Seyyid Mevdudi, Müslümanların bir olması gerektiğini savunuyordu. Bunun da bir zemine oturtulması gerekiyordu. Bu nedenle 25 Ağustos 1941'de Lahor'da tüm Hindistan'dan 75 aydın ve âlim, Cemaati İslami'nin kongresine katıldı ve başkanlığına da Mevdudi seçildi. O sıralarda Pakistan'ın kurulması çalışmaları hız kazandı ve çok geçmeden Pakistan Hindistan'dan ayrıldı. Cemaat-i İslami hareketi Hindistan ve Pakistan hareketi diye iki kısma ayrıldı. Mevdudi, Pakistan Cemâat-i İslami liderliğini devam ettirdi.¹³

1946 yılında Bihar Eyaletinde, Hindularca Müslümanlar katledildi. Bunun üzerine Müslümanların daha güvenli bir yere yerleştirilmesini destekleyen Mevdudi, Müslümanların kurulan Pakistan'a göç etmelerini destekledi. Ardından kendisi Pakistan tarafında kalan Lahor'a yerleşti. Bunun nedeni ise Pakistan kurulmadan önce her zaman İslami bir devlet isteği vardı. Bu onun için büyük bir fırsattı. Bunun içinde Pakistan'ın kurucusu ve ilk lideri Muhammed Ali Cinnah'a durumu arz etti. Ayrıca 1948'de Lahor Hukuk Üniversitesi İslam hukuku ve anayasasına dair birçok konuşma yaptı.¹⁴

Mevdudi, Cemâat-i İslami'nin Karaçi'deki ilk genel konferansında yeni kurulan Pakistan anayasasının şu temeller üzere olmasını savunuyordu: *“Pakistan Hükümeti mutlak hâkimiyet sahibi Allah'ın iradesine ve emirlerine uymalıdır; İslam Hukuku ülkenin temel yasasını oluşturmalıdır; İslam hukukuna aykırı her türlü yasa geçersizdir; Hükümet iktidarını ancak İslam hukuku çerçevesinde kullanabilir.”* Bu durum ülkenin

¹³ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 67-70; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.19; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 47-48; Anıs, “Mevdudi”, s.432.

¹⁴ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 71-80; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.19; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 48-49; Anıs, “Mevdudi”, s.432.

tümünü kapsayan bir kampanyaya dönüşünce Mevdudi, 4 Ekim 1948 yılında tutuklandı. Bu duruma karşı kamuoyu tepkisi artınca 28 Mayıs 1950’de serbest bırakıldı.¹⁵

1952-53 yıllarında Pencap’da Kâdiyânîlik meselesi baş gösterdi. Bunun üzerine “Kadiyani Meselesi” adlı bir risale kaleme aldı. Mevdudi, halkı kışkırttığı gerekçesi ile 28 Mart 1953’te tekrar tutuklandı ve mahkemeye çıkarılmadan mahkum edildi. 11 Mayıs 1953 yılında mahkeme idamına karar verdi.¹⁶ Ancak tepkiler çığ gibi büyüdü, dünya çapında yapılan bu tepkiler üzerine yüksek mahkeme 25 Mayıs 1955’te Mevdudi’yi serbest bıraktı.¹⁷

Mart 1956 yılında Pakistan’ın ilk resmi anayasası ilan edilince Mevdudi, seri bir şekilde İslami anayasa konusunda konferanslar vermeye başladı. Sonunda Cemâat-i İslami siyasal bir parti haline dönüştü ve 1958 yılındaki seçimlere katılma kararı aldılar. Ancak 1958 yılında General Muhammed Eyyüp Han yönetime el koydu, Cemâat-i İslami’nin ve tüm siyasi partilerin faaliyetleri durduruldu.¹⁸

Seyyid Mevdudi, 1958 ile 1962 yılları arasında, dünyadaki Müslümanların sorunlarını yerinde görmek, tanımak, birçok siyasetçi ve din adamı ile görüşmeler yapmak ve hac ibadeti için üzere uzun bir sefere çıktı. Bu sefer esnasında Beyrut ve Şam’a uğradı, İhvan-ı Müslimin’in önderleri ile görüşmeler yaptı. 3 Kasım 1959’da yazmış olduğu “Tefhimul Kur’an” adlı tefsiri için hem bilgi toplamak hem de Kur’an’da zikredilen yerleri görmek maksadıyla, Suudi Arabistan, Filistin, Ürdün, Suriye, Yemen ve Mısır’ada uğradı. Bu seyahatini “Seferinâme-i Arzı’l-Kur’an” adıyla kitap haline

¹⁵ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 84-85; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 55-57; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 19-20; Anıs, “Mevdudi”, s. 432.

¹⁶ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 90-91; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.19-20; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 97; Anıs, “Mevdudi”, s.433.

¹⁷ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 92-95; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.20; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 99-115; Anıs, “Mevdudi”, s.433.

¹⁸ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 95-98; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.20; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 115-117; Anıs, “Mevdudi”, s.433.

getirdi. 1962 yılında Suudi Arabistan’da Medine-i Münevvere’de kurulan el-Camiatü’l-İslami’nin akademik çalışmalarına katıldı ve üniversitenin ilim heyetinde yer aldı.¹⁹

General Eyyüp Han’ın Askeri iktidarı döneminde İslam’a aykırı yasalar çıkarıldı. 2 Mart 1961 yılında Lahor kentinde yönetim tarafından aile hukuku kararnamesi çıkarılması üzerine Mevdudi, toplantı düzenleyip İslam’a aykırılığını delillerle gösterdi ve “İslam ve Doğum Kontrolü” adlı bir kitapçık yazdı. Bunun üzerine Eyyüp Han bu kitapçığı toplattırdı.²⁰

General Eyyüp Han, askeri yönetimi 44 ay sürdü. Ardından kendi kişisel çıkarı ve arzusuna uygun bir anayasa hazırlattı. Mevdudi, bu anayasaya karşı çıkınca 6 Ocak 1964’te tutuklandı. 9 ay süren tutukluğundan sonra serbest kalan Seyyid Mevdudi, 1965 yılında çıkan Hindistan-Pakistan savaşında Eyyüp Han’a destek verdi. Radyolarda konuşmalar yaparak halkı savaşa, cihada çağırdı.²¹

Mevdudi, 1967 yılında, “Kurban Bayramı Hilalinin” görünme meselesi yüzünden Eyyüp Han tarafından tutuklandı ve iki ay hapis kaldı.²²

Ülke içerisinde Eyyüp Han karşıtlığı had safhaya ulaşınca, Kara Kuvvetleri Komutanı General Yahya Han yönetime el koydu. Ocak 1970 yılında seçim kararı alınınca Mevdudi, Cemâat-i İslami önderliğinde seçime girme kararı aldı. Mevdudi, seçim propagandalarına başladı ancak seçim sonuçları pek iç açıcı değildi. Çünkü 7 Aralık 1970’te açıklanan seçim sonuçlarına göre Cemâat-i İslami Milli Mecliste sadece dört sandalye ve eyalet meclislerinde de birkaç sandalye alabilmişti.²³

¹⁹ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 116-119; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.21; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 115-117; Anıs, “Mevdudi”, s.433.

²⁰ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 96-97; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.21-22; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 118-120; Anıs, “Mevdudi”, s.433.

²¹ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 104-106; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.22; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 128-129; Anıs, “Mevdudi”, s.433.

²² Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 108; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.22; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 130; Anıs, “Mevdudi”, s.433.

²³ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 109-112; Gıylani, **Mevdudi’nin Hayatı**, s. 130-138; Anıs, “Mevdudi”, s.433.

Seyyid Mevdudi'nin Cemâat-i islami'ye deki liderliği 1972'ye kadar devam etti. 2 Kasım 1972 yılında sağlığının bozulması üzerine Cemaatin liderliğini bırakmak zorunda kaldı. Yerine Mi'an Tufeyl Muhammed seçildi.²⁴ 1975 yılında Cemâat şurasında politikadan çekilme tavsiyesi reddedildi. Bu arada Mevdudi, Zülfikar Ali Butto liderliğindeki yönetimi eleştirmişti. Ancak General Ziyaülhak'ın iktidarını ise desteklemişti.²⁵

1979 yılında Mevdudi'nin müzmin böbrek hastalığı arttı. Bununla beraber Kalp hastalığı da bulunan Mevdudi, tedavi amacıyla doktor olan oğlunun yanına Amerika Birleşik Devletine gitti. New York Bufalo kentinde tedavi altına alınan Mevdudi, 22 Eylül 1979 yılında yetmiş yedi yaşında iken vefat etti. Naaşı Pakistan'a getirilerek 1 milyonu aşkın kişinin de katıldığı cenaze namazının ardından 26 Eylül 1979'da Lahor'daki evinin bahçesine defnedildi. Cenaze namazını Yusuf el-Kardavi kıldırdı.²⁶

1.2. ASRIN SİYASİ VE SOSYAL DURUMU

Coğrafik yapının, sosyal ve kültürel ortamların insanların yetişmesi ve gelişmesi üzerinde önemli bir etkisi vardır. Dolayısıyla müellifimiz Ebu'l-A'la Mevdudi'yi daha iyi tanıyabilmemiz için O'nun yaşadığı dönemi ve muhiti tanımamız son derece faydalı olacaktır.

Hint alt kıtası, Coğrafi olarak Umman Denizi ile Bengal Körfezi arasında Himalaya sıra dağlarının güneyinde Hint Okyanusuna doğru giderek daralan üçgen biçiminde Asya'nın güneyine eklenmiş bir kıta görünümündedir.²⁷

²⁴ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 114-115; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.22-23; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 139; Anis, "Mevdudi", s.433.

²⁵ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 113; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.22; Anis, "Mevdudi", s.433.

²⁶ Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 126-127; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.23; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 202; Anis, "Mevdudi", s.433.

²⁷ Sırrı Erinç, "Hindistan", **DİA**, İstanbul 1998, c.18,s.69; Ayrıca Bknz."Hindistan", **Büyük Laorusse Ansiklopedisi**, c.10, s.5286; Bknz. "Hindistan" **Ana Britannica Ansiklopedisi**, c.15,s.302-303.

Hindistan topraklarında tarih boyunca meydana gelen medeniyetler çeşitli kültür ve kavimlerin kaynaşması sonucunda oluşmuştur. İran şahlarının, Makedonyalı İskender'in istilaları bu topraklarda derin izler bırakmasına rağmen yerel halkların köklü bir inanca sahip olmaları Hintlilerin farklı kültür ve medeniyelerin tehlikelerden korumuştur.²⁸

Hint alt kıtası veya Hindistan'a İslamiyet ilk olarak VIII. yüzyılda Müslüman tacirler aracılığıyla girmiştir.²⁹ Daha Sonra Emevi Halifesi Velid b. Abdülmelik döneminde genç bir komutan olan Muhammed b. Kasım es-Sakafi tarafından yürütülen fetih hareketleriyle kalıcı duruma getirilmiştir. Bununla beraber Hint alt kıtasının büyük kısmının Müslümanların eline geçmesi ve buradaki kültürel değişiklik Gazneliler döneminde olmuştur. Çünkü Gazneliler, Hindistan'a Orta Asya'daki Türkleri getirip çeşitli bölgelere yerleştirmişlerdi.³⁰

Hindistan'da Kutbiler (1206-1290), Balabanlılar (1266-1290), Kalaç Sultanlığı (1197-1531), Tuğluklular (1320-1414) tarafından Türk devletleri kurulmuştur.³¹

Müslümanların Hindistan'daki siyasi hâkimiyetleri Emevilerle başlamış Abbasiler, Gurlular ile devam etmiş ve en son Babürlülerin hâkimiyeti ile son bulmuştur. İngilizlerin Hindistan'a hâkim olmasından önce burada Babur Devleti hüküm sürmekte idi. Batılılar Baburlulara, *Büyük Moğol* derler. Bunların son en büyük hükümdarı Evrengizib'tir. Baburlular Hindistan'da 1526 ile 1858 yılları arasında hüküm sürmüştür.³²

²⁸ Reşat Genç, "Hindistan", **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, İstanbul 1992, c.9,s.610.

²⁹ Kışlakçı, **Çağa İz Bırakan Önderler Mevdudi**, s.9; Azmi Özcan, "Hindistan", **DİA**, İstanbul 1998, c.18, s.81.

³⁰ Abdülhamit Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007, s.13-14; Ahmed, S.Mağbul, "Hindistan", **DİA**, İstanbul 1998, c.18,s.76; Ethem Ruhi Fırlı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İzmir 1983, I, s.6.

³¹ Genç, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.9,s.373, S.Mağbul, "Hindistan", s.78; Ayrıca Bknz. **Büyük Laorusse Ansiklopedisi**, "Hindistan", c.10,s.5289; Bknz. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, "Hindistan", c.15,s.304-305.

³² Genç, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.9, s.610; S.Mağbul, "Hindistan", s.78; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, Müfit Günay (Çevr.), İmge Kitabevi, Ankara 2001,

18. yy başında Hindistan’da bulunan Müslümanlar şu topluluklardan oluşuyordu: Türk, Afgan, Acem ve Arap göçmenleri. Bu milletlerin kendi aralarında kurdukları iletişim sonucu kültürel etkileşim ve kaynaşma yaşanmıştır. Bu durum neticede yeni kültürün ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Müslümanlar farklı guruplarla yaşarken İslam dininin gereği olarak, bu farklı guruplara hoşgörülü davrandılar.³³ İki toplum arasında o kadar büyük bir kaynaşma meydana geldi ki, giyim kuşam tarzları dahi birbirine benzemeye başlamıştı. Her iki taraf aralarında bulunan inanç farklılıklarına rağmen birbirlerinin dinlerine ve dini değerlerine büyük oranda saygı gösterdiler.³⁴

1800’lü yıllarda Hindistan’da Müslüman Baburlular hüküm sürmekte idi. İngilizler buraya önce ticari amaçla gelmişlerdi.³⁵ Ticari menfaatleri zamanla siyasi alana kaydı böylece İngilizler Hindistan’da yavaş yavaş söz sahibi olmaya ve siyasi hâkimiyetlerini kurmaya başladılar. Özellikle 19. yy. başlarına gelindiğinde ülkenin idari ve mali yönetimine hâkim oldular. Ardından 1757 yılından itibaren de Bengal’in idari olsun, mali olsun yönetimi İngilizlerin eline geçmiş oldu. Daha sonra Hindistan’ın iç, orta ve kuzey kesimlerinde hâkimiyetlerini kalıcı hale getirdiler. 1857 yılında Babürlü Sultanı II. Bahadır Şah liderliğinde İngilizlere karşı bir ayaklanma girişiminde bulunulmuştu. Bu ayaklanmayı İngilizler büyük bir katliamla bastırarak 1858 yılında Babur devletine son verdiler. Böylece İngilizler Hindistan’ı küçük mahalli bölümlere ayırıp İngiliz eyaleti haline getirdiler.³⁶

s.285-302; Azmi Özcan, “Hindistan’da İngiliz Hâkimiyeti ve Ulemanın Tavrı”, **Divan İlmi Araştırmalar** (2004/2), s.103; Ayrıca Bknz. **Büyük Laorusse Ansiklopedisi**, “Hindistan”, c.10,s.5289; Bknz. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, “Hindistan”, c.15,s.304-305.

³³ Genç, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.9, s,331.

³⁴ Genç, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.9, s,331.

³⁵ S.Maqbul, “Hindistan”, s.77-78; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.37-320; Bknz. **Büyük Laorusse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5291; Bknz. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, “Hindistan” c.15,s.307.

³⁶ Genç, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.9,s.610; S.Maqbul, “Hindistan”, s.77-78; Kışlakçı, **Çağa İz Bırakan Önderler Mevdudi**, s.9; Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.14; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.344-364; Ethem Ruhi Fırlalı, “XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan”, **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I, s.9; Özcan, “Hindistan’da İngiliz Hâkimiyeti ve Ulemanın Tavrı”, **Divan İlmi Araştırmalar** (2004/2), s.103.

Hindistan’da 1885 yılında İngilizler “Hindistan Kongre Partisi’nin” kurulmasına müsaade etti.³⁷ Müslümanların büyük bir çoğunluğu, bu partinin Hinduların savunucusu ve taraftarı olduğu gerekçesi ile bunu benimsemedi. Daha sonra Hindistan’da; Hindu milliyetçiliği, Hindu-Müslüman çatışmaları ve İngilizlerin tesiriyle Müslümanların ayrı bir şekilde temsil edilebilecekleri fikri ortaya çıktı. Böylece 1906’da Hindistan Müslüman birliği kuruldu.³⁸ Kurulan bu birlik, daha çok Hindu milliyetçi akımları dengelemeyi amaçlıyordu.³⁹

1919 yılında ise Gandhi yeni bir direniş hareketi başlattı. Gandhi’nin başlatmış olduğu bu hareket farklı olduğu için dikkat çekti. Gandhi’nin bu ilginç, dikkat çekici taktiği, şiddet göstermeme, açlık grevi, boykot ve Müslümanların desteğini alma şeklinde ifade edilebilir. Gandhi ilk etapta öyle büyük bir başarı elde etti ki 6 Nisan 1919 yılında dualarla genel bir greve gitti. Şiddet olayları artınca eylemlerini askıya alan Gandhi, 1920-1922 yıllarında ikinci eylemine başladı. Neticede eylemler toplumsal itaatsizliğe vardı ve baskılar da aynı oranda arttı. Bunun üzerine Gandhi 1922’de 6 yıl hapis cezasına çarptırıldı.⁴⁰

I. Dünya savaşının başlaması ve Osmanlı Devletinin İngiltere ile savaşması üzerine yeni bir durum ortaya çıktı. Hindistan Müslümanları, Osmanlılardan yana tavır takınınca İngilizler, toplum önderlerini toplumsal olaylar yapmamaları için sürgün ve hapis yoluyla caydırmaya çalıştı. Hindistan Müslümanları Osmanlı devletine destek mahiyetinde Hilafet Hareketini kurdular. Ancak 1924 yılında Osmanlı devletinin savaştan yenik çıkması ve yeni bir devletin kurulması ile Hilafet ortadan kaldırılınca, Hindistan Hilafet hareketi de çöktü.⁴¹ Bunun üzerine Hindistan’daki Müslüman

³⁷ Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.394.

³⁸ S.Maqbul, “Hindistan”, s.78; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, İstanbul 1997, c.2,s.357.

³⁹ **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5292.

⁴⁰ **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5293; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.401-411; Bknz. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, c.15,s.313; Marshall G. S. Hodgson, **İslam’ın Serüveni**, İzzet Akyl (Çevr.), 1993, s.360-366.

⁴¹ Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.408.

önderlerden Muhammed Ali Cinnah ve Mevlana Muhammed Ali gibi önderler müstakil bir vatan arayışına girdiler.⁴²

1928’de, Kongre partisi Hindistan anayasa taslağını ilan etti. Bu Hindular ile Müslümanların arasını daha da açtı, Hindu ve Müslümanları ayırmaya götürdü. 1930 yılında İngilizler iki tarafı uzlaştırmaya çalıştılar, iki taraf arasında görüşmeler tertiplediler. 1935’te İngiliz Parlamentosu’nda dini ve etnik azınlıkların haklarını teminat altına alan Hindistan İdare Kanunu kabul edildi.⁴³

1940 yılında Lahor’da toplanan “Müslüman birliği” ilk kez “Pakistan” adını dile getirdi. “Lahor Tasarısı” olarak da bilinen bu tasarı, İngiltere’de okuyan bir gurup Müslüman öğrencinin, Müslümanların çoğunlukta bulundukları bir bölgede bağımsız bir devlet çatısı altında toplanmasını öngörüyordu.⁴⁴

Hindistan Kongre partisi 1942’de her bölge halkının nasıl idare edilmek istiyorsa öyle kalması gerektiğini kabul etti. 1946 yılında İngiltere’de seçim olmuş ve iktidara işçi partisi gelmişti. İngilizler Hindistan’dan çekilmeyi düşünmeye başlamıştı. 1946’da İngilizler Hindistan için federal bir yapı önermiş ancak Müslümanlar ve Hindular bunu kabullenmediler. Bunun üzerine 3 Haziran 1947’de İngilizler Hindistan çekiliyor aynı zamanda Hint alt kıtası da bölünmüş oluyordu.⁴⁵ Hindistan’ın batı ve doğusunda Pakistan adıyla da iki devlet kuruluyordu. Neticede Müslümanlar ile Hindular bu öneriyi kabul etmişlerdi. Bu öneri İngiltere Parlamentosunda onaylanınca 14 Ağustos 1947’de uygulamaya konuldu. Muhammed Ali Cinnah bağımsız Pakistan’ın ilk devlet başkanı oldu. Fakat doğu ve batıda yer alan devletin birliğinin sağlanması zor gözüküyordu. Bu

⁴² S.Maqbul, “Hindistan”, s.78-79, Bknz. **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5292; Bknz **Ana Britannica Ansiklopedisi**, c.15,s.312-313; Marshall G. S. Hodgson, **İslam’ın Serüveni**, s. 364; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.428-431.

⁴³ S.Maqbul, “Hindistan”, s.79, Bknz. **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5292; Bknz. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, c.15,s.312-313.

⁴⁴ S.Maqbul, “Hindistan”, s.79, **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5292; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.428-431; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.374; Marshall G. S. Hodgson, **İslam’ın Serüveni**, s.375.

⁴⁵ Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.376.

da ancak 24 yıl sürmüş ardından 1971 yılında Doğu Pakistan “Bangladeş” adıyla bağımsızlığını ilan etti.⁴⁶

Hindistan, Haydarabad ve Cunagarh eyaletlerini işgal edip kendine bağladı. 1948 yılında ise Keşmir topraklarına girdi ve orayı da işgal etti. Bugün Keşmir iki devlet arasında hala çözülemeyen en büyük sorundur.⁴⁷

1.3. YAŞADIĞI ÇEVRENİN İLMİ VE KÜLTÜREL YAPISI

Hindistan dünyanın en eski medeniyetlerin olduğu yerlerden bir tanesidir. Hint felsefesinin varlığı bunun belirtisidir. Ayrıca Araplar arasında Hindistan “akıl ve hikmet ülkesi” olarak biliniyordu.⁴⁸

XII. ile XVI. yüzyıllar Hindistan’da İslam’ın yayılması, şekillenmesi dönemidir. Hint alt kıtasında bu dönemde İslam’ın yayılması belli başlı tarikatlar ile olmuştur.⁴⁹ Bunlar Çiştîyye, Sühreverdîyye, Firdevsiyye, Kadiriyye ve Şüttariyye tarikatlarıdır.⁵⁰ İslamı anlatma noktasında mutasavvıflar farklı bir metod izlediler. Çünkü tarikat şeyhlerinin Vahdeti vücut anlayışına olumlu bakmaları hindûlarla iyi ilişkiler kurmalarını sağladı. Hindûların inanç ve anlayışı ile sufilerin yaşam tarzlarının benzer ve yakın olması, sufilerin işini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla bazı tasavvufi uygulamalar ile Hindû ritüellerinin benzerliği İslam’ın kolay anlaşılmasını sağlamıştır.⁵¹

⁴⁶ S.Mağbul, “Hindistan”, s.79, **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5292; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.377.

⁴⁷ **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5293.

⁴⁸ K.A. Nizami, “Hindistan”, **DİA**, İstanbul 1998, c.18,s.85.

⁴⁹ Cafer Karadaş, “Hint Alt Kıtası İslam Düşüncesinin Tarihi Gelişimine Dair Genel Çerçeve”, **Hayatı Kişiliği ve Düşünceleri ile Muhammed Hamidullah Sempozyumu**, Bursa 2005, Bursa il Müftülüğü Yayınları ve Uludağ Üniversitesi Yayınları, s.22-23.

⁵⁰ Nizami, “Hindistan”, s.86; Mustafa Yüce, **Din Ekseninde Doğu Batı Tartışmaları Rahmetullah El-Hindi Örneği**, İstanbul 2014, s.41-42, Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.325; Ethem Ruhi Fırlı, “XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan”, **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I, s.15.

⁵¹ Nizami, “Hindistan”, s.88; Yüce, **Din Ekseninde Doğu Batı Tartışmaları Rahmetullah El-Hindi Örneği**, s.43.

XII. ve XIII yüzyıllarda Hindistan’da temel başvuru kitapları şunlardır: Tefsir alanında, Zemahşeri’nin *el-Keşşâf*⁵², hadiste, Radıyüddin es-Sağani’nin *Meşarüku’l-envari’n-Nebeviyye*’si, fıkıhta Kuduri’nin *el-Muhtasar*’ı ile Merğınani’nin *el-Hidaye*’si tasavvufta Gazali’nin *Kimya’ı Saadet*’i ile Şehabeddin es-Sühreverdi’nin *Avarifü’l-mearif*’ adlı eseri klasik kaynakları oluşturuyordu. Bu dönemde İslami düşüncenin genel eğilimi, klasik kaynakları muhafazadan yanaydı.⁵²

XIII. yüzyılda Muhyiddin İbn Arabi’nin “Fususul Hikem” adlı eseri Hindistan’a girmiş ve dini düşüncede dalgalanmalar meydana gelmişti. Ayrıca Mevlana’nın Mesnevisi de tasavvufi düşüncenin yayılmasına etki etmiştir.⁵³

Bununla beraber Hindistan tarihinin fıkhi literatür olarak en önemli çağı XIV. yüzyıldır. Bu yüzyılda fakihler tarafından yazılan eserler dinin temellerini zayıflattığı gerekçesiyle “Vahdeti Vücut” anlayışına karşı yazılmış olan eserlerdir.⁵⁴

XVI. yüzyıla girildiğinde çoğu Müslüman’ın zihni, ahir zamanda yeniden gelecek Mehdi fikrine odaklanmıştı. Çünkü Mehdi’ye kurtarıcı olarak bakılıyordu. Bu durum aynı zamanda İslam dinine bir canlılık kazandıracak ve İslam dinini durağanlıktan kurtaracaktı. O dönemde sufilik yaygın bir durumda idi. Bunun etkisiyle olacak ki, Cevanpur şehrinde medrese hocası olan Seyyid Muhammed mehdilik iddiasında bulundu. Sünni ulema tarafından Seyid Muhammed’in daveti reddedilmekle kalmayıp O, göç etmek zorunda bırakıldı ve sürgünde iken öldü. Bu olay Hindistan’da tasavvuf ilminin ve tarikatların etkisini göstermesi bakımından önemlidir.⁵⁵

Hindistan’da düşünce alanında etki bırakan şahsiyetlerden biride hiç şüphesiz Ekber Şah’tır(ö.1605). Ekber Şah, Babürlü devletinin kurucusu olan Babür’ün torunudur. Ekber Şah, “Vahdeti Vücut” fikrinden yararlanarak, kendisine has bir dini

⁵² Nizami, “Hindistan”, s.86.

⁵³ Nizami, “Hindistan”, s.86.

⁵⁴ Nizami, “Hindistan”, s.86.

⁵⁵ Nizami, “Hindistan”, s.86; Ethem Ruhi Fığlalı, “XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan”, **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I,s.16.

düşünce tarzı geliştirme yoluna gitti. Ekber Şah, İslam, Hinduizm, Budizm, Jainizm'i birleştirme düşüncesiyle seçmeci bir din projesi geliştirme girişiminde bulundu.⁵⁶ Bunun adını da “*Dini İlahi*” koymuştu.⁵⁷ Ekber Şah'ın bu girişimi nedeniyle Sünni kesimden büyük bir tepki aldı buna karşı İmam-ı Rabbani direnmiş ve direnişin sembol ismi haline gelmiştir.⁵⁸

İmamı Rabbani Hindistan'ın Sirhind şehrinde doğmuştu. Kendisi iyi bir tasavvufçudur. Aynı zamanda Kadiriyye ve Çiştîyye tarikatlarından icazet almasına rağmen Nakşibendiyye'nin Müceddidiyye kolunun kurucusu olarak anılır. Yapmış olduğu bu mücadelede ortaya attığı yeni fikirler ve düşünce hayatına kazandırdığı köklü yenilikler dolayısıyla kendisine, “Müceddid-i elfi sâni” (ikinci bin yılın yenileyicisi) denilmiştir. İmam-ı Rabbani'nin özellikle “Mektubat” adlı eseri meşhurdur. Bunun haricinde İmam-ı Rabbani'nin, *Risaletü't-Tahliye*, *Reddu'r-Ravafız* ve *İsbatü'n-Nübüvve* gibi eserleri de mevcuttur. Ayrıca İmam-ı Rabbani “*Vahdeti Vücut*” anlayışını reddetmiş “*Vahdeti Şuhud*” tezini ortaya atmış ve geliştirmiştir.⁵⁹

Ekber Şah'tan sonra gelen ve ilk zamanlarda onun düşüncesini savunma eğilimi gösteren Şah Cihan ile Evrengzib, tamamen İmam-ı Rabbani'nin görüşünü benimsediler. Şah Cihan'ın büyük oğlu Dara Şükuh, *Mecmeul Bahreyn*'i yazdı ve Upanişadlar'ı tercüme etti. Evrengzib ise *el-Fetâva'l-Alemgiriyye*'i derledi. Bu eserler İmam-ı Rabbani'nin Hindistan'da o dönemde etkisini göstermesi bakımından önemlidir.⁶⁰

XVIII. yüzyılda Hindistan'da İslam düşüncesinde durağanlığa karşı ıslah fikri ön plandadır. Bu dönemde Hindistan'da en büyük etkiye sahip olan Şah Veliyyullah ed-Dihlevi'dir(ö.1762). Şah Veliyyullah ed-Dihlevi, o dönemde Hindistan'daki

⁵⁶ Nizami, “Hindistan”, s.86-87.

⁵⁷ Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.324.

⁵⁸ Nizami, “Hindistan”, s.87; Yüce, **Din Ekseninde Doğu Batı Tartışmaları Rahmetullah El-Hindi Örneği**, s.46; Ethem Ruhi Fırlı, “XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan”, **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I,s.17.

⁵⁹ Ethem Ruhi Fırlı, “XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan”, **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I,s.18.

Müslümanları etkileyen şahsiyetlerden bir tanesi olmakla beraber, aynı zamanda kendisinden sonra gelenler içinde ilham kaynağı olmuştur. Şah Veliyyullah, İslami düşüncenin yeni medeniyet ışığında tekrar yorumlanmasını savunuyordu. Bunun yanında İslam hukukunun belirli bir bölgenin dini ve içtimai durumuna göre oluşmasını istiyordu. Dar alandaki mezhepçilik ve taassupçuluğa karşıydı.⁶¹

Kendisi Kur'an-ı Kerim'i Farsça, oğulları olan Abdulkadir ed-Dihlevi ve Refiuddin ed-Dihlevi ise Urducaya tercüme ederek halkın, İslam'ın ana kaynağına ulaşmasını sağlamışlardır.⁶²

Şah Veliyyullah, Hindistan'da Müslümanların ahlak açısından bozulduğunu ve bu konuda toplumda çözülme yaşandığını düşünmüş bunun önüne geçmek için "*Huccet Allah el-Bâliğa*" adlı bir eser yazdı. Ayrıca İmam-ı Malik'in "*El-Muvatta*" adlı eseri üzerine "*El-Musavva ve El-Musaffa*" adlı şerhler yazmıştı. O, İslam fıkhnının belirli bir şekilden ibaret kaldığını, bunun dışına çıkılamadığından çökmekte olan bu toplumun ıslahının ancak İslam fıkhnının hadise dayandırılmasıyla gerçekleşeceğine inanıyordu. Bu fikrini de "*Tefhimat el-İlahiye*" adlı eserinde dile getiriyordu. Şah Veliyyullah, aynı zamanda yeni bir ilmi kelam anlayışını ortaya koymuştur.⁶³

XIX. yüzyılda batı düşüncesinin -İngilizlerin de bölgedeki hâkimiyetinin- sonucu olarak Hint alt kıtasına yeni bir yön verme arayışındaydı.⁶⁴

İngilizler Hindistan'a önce ticari amaçlarla gelmiş ardından burayı işgal ederek Hindistan'ı sahiplenmişlerdi. İşte İngiliz hâkimiyeti iyiden iyiye kendini hissettirmeye

⁶⁰ Ethem Ruhi Fırlalı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I, s.18.

⁶¹ Yüce, **Din Ekseninde Doğu Batı Tartışmaları Rahmetullah El-Hindi Örneği**, s.52-54; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.335-336; Ethem Ruhi Fırlalı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İzmir 1983, I, s. 20; Özgür Kavak, "Şah Veliyyullah Dihlevi'den Muhammed İkbal'e Hint Alt Kıtasında İctihad ve Taklide Farklı Yaklaşımlar", **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, sy.17, 2011, s. 193-194.

⁶² Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.336.

⁶³ Nizami, "Hindistan", s.87; Azmi Özcan, "Hindistan'da İngiliz Hakimiyeti ve Ulemanın Tavrı", **Divan İlmi Araştırmalar** (2004/2), s.104.

⁶⁴ Nizami, "Hindistan", s.87.

başlayınca bununla beraber misyonerlik faaliyeti de gelişti. Bu duruma Müslümanlar tepki gösterdiler. Bunun üzerine Rahmetullah el-Hindi, Mevlana Ali Hasan, Vezir Han, Muhammed Kasım Nanentevi gibi önde gelen İslam âlimi şahsiyetler bu konuda eserler yazarak misyonerlik faaliyetini etkisiz kılmaya çalıştılar. Bunlardan Rahmetullah el-Hindi'nin “*İzharul Hak*” adlı eseri önemli bir şaheserdir. Bu eseri Hıristiyanlığa karşı yapılmış bir reddiyedir. Rahmetullah el-Hindi, misyonerlik ile ilgili olan eseri “*İzaletil Evham*’ın” ardından bir papaz olan Karl Gottlieb Pfander ile yazışmaya başlamıştır, ardından münazaraya karar verilmiştir. Münazarada galip gelmiş ve bu eser Seyyid Abdullah el-Hindi Ekberabadi yazışma ve münazara notlarını kaydetmesiyle hazırlanmıştır.⁶⁵ Aynı şekilde Seyyid Ahmed Han’ın “*Hutabatı Ahmediyye*’si” bu açıdan önemli bir eserdir.⁶⁶

XIX. yüzyılda Hindistan’da diğer önemli gelişme de, İslami gruplar arasında yaşanmış olan tartışmalardır. Bunları şu şekilde özetleyebiliriz;

Ehl-i Hadis hareketi; hadislerin temel dini kaynak olarak kabuledilmesini savunuyorlardı. Fıkhi mezheplerin ve tarikatların bidat olduğu gerekçesiyle bunlara bağlanmayı tasvip etmiyorlardı.⁶⁷

Ehl-i Kur’an hareketi, karşılaşılan bütün meselelerde doğrudan Kur’an’a başvurulması gerektiğini savunuyordu. Hadislere ve fıkhi mezheplere önem vermiyorlardı.⁶⁸

Bununla beraber İslami düşüncenin karşısında en büyük tehdit şüphesiz batı felsefe ve medeniyeti yani düşüncesi idi. Belki de bunu ilk gören Seyyid Ahmed Han’dır(ö.1898). Çünkü o, değişen şartlarda Müslümanların modern İlm-i Kelam’a ihtiyacı olduğunu söylemiştir. *Tebyunul Kelam* adıyla bir eser yayınlamış, o bu eserinde

⁶⁵ Abdülhamit Birişik, “Rahmetullah el-Hindi”, **DİA**, İstanbul 2007, c.34,s.419-421.

⁶⁶ Nizami, “Hindistan”, s.87; Birişik, “Rahmetullah el-Hindi”, **DİA**, c.34,s.420-421.

⁶⁷ Abdullah Aydın, “Ehl-i Hadis”, **DİA**, İstanbul 1994, c.10,s.508.

⁶⁸ Abdülhamit Birişik, “Kur’aniyyun”, **DİA**, İstanbul 2002, c.26,s.428-429.

Kur'an'ın akılcı bir tarzla yeniden yorumlanması gerektiğini savunmuştur. Bu eseri de Kur'an ve İncil üzerine mukayese ederek hazırlamıştı.⁶⁹

Ayrıca bu yüzyılda “*Vahhabilik hareketi*” de etkili idi. Bu hareket Feraizi hareketi olarak bilinir. Bu hareket Hacı Şeriatullah tarafından başlatılmıştı. Bu hareketin esası feraizin veya dini mükellefiyetin usul ve icrasına dayanıyordu. Hacı Şeriatullah; Hicaz'da kaldığı süre zarfında Vahhabilikten etkilenmiş olacak ki bu mezhebi benimser olmuştu. Sonucunda kendisini İslam'ın saf geleneğine adadı. Ayrıca Bayram ve Cuma namazlarının eda şartlarının bulunmadığını dolayısıyla Hindistan'ı *Darül harp* olduğunu söylüyordu. Bunun neticesinde Müslüman köylüler; bunları radikal olarak bilip onlara tabi olmayıp düşman oldular. Hindular da köylülerden yana tavır takınca 1831'de taraflar arasında çatışma oldu. Neticesinde taraftarlarıyla bozguna uğrayan Şeriatullah faaliyetleri bıraktı ve inzivaya çekildi. Davayı oğlu Hacı Muhsin namı diğer Dudu Mian devir aldı. 1862 yılında vefat etmesiyle bu davaları da bitti.⁷⁰

XIX. yüzyılda bunlar yaşanırken bu yüzyılın sonunda *Ahmediyye* diye bir hareket Mirza Gulam Ahmed(ö.1908) tarafından başlatıldı. Gulam Ahmed, kendisini Hz. İsa'nın yeryüzündeki ruhu ve Hz. Muhammed'in tezahürü diye tanıttı. Ancak Ahmediyye hareketi Müslümanlarca tepki almış hatta Pakistan'da Müslüman olarak sayılmamışlardır.⁷¹

XIX. yüzyılda Hindistan'da kendisinden söz ettiren ve Pakistan'ın fikir babası sayılan Muhammed İkbal önemli bir yere sahiptir. Muhammed İkbal, iyi bir İngitere eğitimi almıştı. Hatta kendisine *Sir* unvanı bile verilmişti. İkbal, İslam dünyasının ve Hindistan'daki Müslümanların durumu onu İslami alanda tecdit ve yenilik yapılması

⁶⁹ Nizami, “Hindistan”, s.87; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, c.2,s,337-338.

⁷⁰ Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, c.2,s,341-342; Ethem Ruhi Fırlalı, **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, s.20; Azmi Özcan, “Hindistan'da İngiliz Hakimiyeti ve Ulemanın Tavrı”, **Divan İlmi Araştırmalar**, (2004/2), s.105-114.

⁷¹ Nizami, “Hindistan”, s.89; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, c.2,s,353-354; Ethem Ruhi Fırlalı, **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, s.19.

gerektiği fikrine götürmüştür.⁷² Çünkü İkbâl, ahlak felsefesi ile meşgul oluyordu. Hayatın ne olduğu, yaşanılır bir hayatın nasıl olması gerektiği ile ilgilenmişti. Hindistan'daki Müslümanların geri kalmışlığını, devamlı evrensel zaruretlerin ihlal edilmesinden kaynaklandığını, çözümün bireysellikteki potansiyelde olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle bireysel yaratıcılık alanı olarak tarih ve tarihsel gelişim manevi dikkatin merkezi olmalıdır(olmalıydı). İkbâl, şeriat sabit ama sosyal hayat ise sürekli değişken olduğundan; içtihad kapısının sürekli açık kalması gerektiğini savunuyordu.⁷³

İslam'ın dünya tarihinin merkezine yerleştirildiğini düşünen İkbâl, Hz. Muhammed (sav)'in evrenselliği ve akılcılığı ile mutlak insan-ı kamil olduğunu söylüyordu. Muhammed İkbâl, Müslümanların sosyal ya da siyasi görüşlerini tek bir bölge ile sınırlandırılmaması gerektiğini savunduğundan olsa gerek şiirlerini Urduca değil de Farsça yazmıştır. İslam dünyasını bölen mutlak bölgeselciliğe karşıydı.⁷⁴

Hindistan'da bu hareketlerin varlığı elbette birçok eseri de beraberinde getirmiştir. Çünkü İslami alanda yetişmiş bu zatlar geriye bir hayli eser bırakmışlardır. Hindistan alt kıtasında İslami eserleri kategorilerine göre şöyle değerlendirilebilir.

Tefsir alanında ilk eser; IV. yüzyılda Ebu Bekir İshak b. Taceddin'in *Cevahirul Kur'an* adlı tefsiridir. Şah Veliyyullah'ın Farsça *el-Feyzu'l-kebir* adlı eseri Tefsir usulü alanında Hindistan'da yazılmış ilk eserdir. Bundan başka Hindistan'da Tefsir ve Kur'an ilimleri alanında en önemli eserler şunlardır; Mübarek b. Hızır Nâgevri, *Menba'u Uyuni'l-Me'ani ve Matla'u Şümusi'l-Mesani*.⁷⁵

⁷² Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, c.2,s.360.

⁷³ Marshall G.S. Hodgson, **İslam'ın Serüveni**, s.369-370; Özgür Kavak, “Şah Veliyyullah Dihlevi'den Muhammed İkbâl'e Hint Alt Kıtasında İctihad ve Taklide Farklı Yaklaşımlar”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, sy.17, 2011, s. 198-203.

⁷⁴ Marshall G.S. Hodgson, **İslam'ın Serüveni**, s. 370-371, s. ; Kavak, “Şah Veliyyullah Dihlevi'den Muhammed İkbâl'e Hint Alt Kıtasında İctihad ve Taklide Farklı Yaklaşımlar”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, sy.17, s.198-202.

⁷⁵ Nizami, “Hindistan”, s.89.

Hindistan'daki Müslümanların islam'a en büyük katkısı hiç şüphesiz hadis alanında olmuştur. Hatta Reşit Rıza'ya göre ise zayıflamış olan bu ilim XVI. yüzyılda yeniden diriltirmiştir. Bu alanda bilinen ilk eser Radüyuddin es-Sağani'nin *Meşariku'l-Envari'n-Nebeviyye*'dir. Bununla beraber hadis alanında sistematik olarak çalışma Abdülhak ed-Dihlevi ile başlamış Şah Veliyyullah ile doruk noktasına varmıştır. Diğer önemli mesele de XIX ve XX yüzyıllarda hadis ilminin koruyucusu ehl-i hadis ve Diyobendi ekolleridir.

Fıkıh alanındaki literatür ise daha geniştir. *El-Fetava't-Tatarhaniyye*, III. Firuz Şah Tuğluk döneminde Âlim b. Alâ tarafından, *el-Fetava'l-Alemgiriyye* ise Evrengzib zamanında ve kendisinin desteğiyle bir heyet tarafından hazırlanmıştır.

Siyer ilminde, ilk eser Abdülhak ed-Dihlevi'nin *Medariku'n-nübüvve* adlı eseri ile Şibli Numani'nin yazdığı ve Süleyman Nedvi tarafından tamamlanan *Siretü'n-nebi* adlı eseridir.

Hind alt kıtasında tasavvuf alanında oluşan literatür oldukça geniştir. Bunlardan en önemlisi belkide Hücvîrî'nin *Keşful Mahcub*'udur. Çünkü bu Hindistan'da tasavvuf alanında yazılan ilk Farsça eserdir. Ayrıca İmam-ı Rabbani'nin *Mektubat*'ı bir diğer önemli eserdir. Gisudıraz'ın *Esmâü'l-Esrar*'ı, Abdülevvel'in *Marifet'ün-Nefsi* ile Hacı Mir Derd'in *İlmü'l Kitab*'ı teorik tasavvuf açısından telif edilen önemli eserlerdir.

Bütün bu alanlarda saymış olduğumuz eserlerin dışında Şah Veliyyullah'ın *Hüccetillahi'l-bâliğa* adlı eseri Hindistan düşüncesine büyük katkı sağlamıştır. Bu eserin tesiri, Cemaleddin Efgani, Reşid Rıza ve Muhammed Abduh'un çalışmalarında kendisini göstermektedir. Bu eseriyle Şah Veliyyullah, İslam düşüncesinin yeni bir sistemiğini yapmak için uğraşmıştır. Ayrıca *İzaletü'l-hafa* da önemli bir eseri olup hilafet makamının önemine dair bilgiler içerir.

Kelam ve mezhepler tarihi açısından diğer önemli bir eserde Şibli Numani'nin(ö.1914) *İlm-i Kelam aôr Kelam* (A'zamgarh 1939; Karaçi 1979) adlı eseridir. Bu eser Urduca kaleme alınmıştır.⁷⁶

1.4. ESERLERİ

1.4.1. Kur'an ve Tefsir

Tercüme-i Kur'ân-ı Mecîd ma'a Muhtasar Havaşi; Lahor 1369/1976. 1942-1949 yılları arasında hazırlanan ve ilk olarak 1969 yılında basılan kısa açıklamalı Kur'ân tercümesi, dili, üslûbu ve kendisine ait düzenlemesi sebebiyle büyük kabul görmüş ve mesela 1976-1992 yılları arasında yüz bin kadar basılmıştır. Bu Kur'an tercümesi çeşitli dillere çevrilmiştir.⁷⁷

Tefhimu'l-Kur'an; Tercümânü'l-Kur'an'da 1942'den itibaren yayınlamaya başladığı Kur'an-ı Kerim tefsirini 1972'de tamamlamıştır. Müellif bir sûreye bir giriş yazmış, bu bölümlerde sûrenin nüzulünü, o dönemin şartlarını ve İslam davetinin karşılaştığı zorlukları ele almıştır. Mevdudi, tercümesinde Kur'an-ı serbest bir metod takip ederek anlaşılabilir bir dille aktardığını ifade ediyor. Bu eseri İngilizce, Arapça, Türkçe ve Farsça, Sindce, Peştuca ve Bengalce gibi dillere çevrilmiştir. Eser İslam dünyasında büyük şöhret yapmıştır.⁷⁸

Kur'ân ki Çâr Bünyâdî Islâheyn; İlah, Rab, İbadet, *Din*, Lahor 1978. Türkçe'si Kur'an'a göre dört terim(trc. Osman Cilacı-İsmail Kay, İstanbul 1987) kitap Arapça ve İngilizce olmak üzere çeşitli dillere çevrilmiştir.⁷⁹

Kur'ân Fehmî Key Bünyâdî Usûl; Lahor, ts. Bu kısa çalışma Tefhimu'l-Kur'an içerisinde de basılmış, Kur'an-ı Nasıl Anlayalım (trc. Bekir Karlığa, İstanbul 1997) ve

⁷⁶ Nizami, "Hindistan", s.86-90.

⁷⁷ Birişik, *Mevdudi Hayatı ve Eserleri*, s. 25.

⁷⁸ Birişik, *Mevdudi Hayatı ve Eserleri*, s. 25; Anıs, "Mevdudi", s.433.

⁷⁹ Birişik, *Mevdudi Hayatı ve Eserleri*, s. 25.

Kur'an-ı Anlamaya Giriş (trc. Bayram Kolsuz, İstanbul 1983) adlarıyla Türkçeye çevrilmiştir.

Kur'an Açısından Kadın; Trc. Necmettin Gevri, İstanbul 1985.⁸⁰

Kur'ân ki Ma'âşî Ta'lîmât; Lahor 1969. Kur'an'daki iktisadi prensiplerle ilgilidir.⁸¹

Economik and Political Teachings of The Quran; Bu kitap insan Yayınları tarafından, *İslam Düşüncesi Tarihi* (I-III, İstanbul 1990) adıyla yayınlanmıştır.⁸²

1.4.2. Hadis ve Sünnet

Sünnet ki Âinî Haysiyet (Lahor 1963); Seyyid Mevdudi'nin Tercümanü'l-Kur'an'da Dr. Abdülvedüd adlı şahıs ile Sünnet ve Hadis inkarcılığı konusunda yaptığı tartışmaları anlatmıştır. Bu eser Türkçe'ye Ahmed Asrar tarafından Sünnetin Anayasal Niteliği isimli eserde Durmuş Bulgur tarafından, "Halid Zaferullah Daudi Sünnetin Anayasal Konumu" adlarıyla tercüme edilmiş ve yayımlanmıştır.⁸³

Tefhimu'l-Ehâdîs; Bu eser İdâre-i Maârifî İslâmî tarafından Lahor da basılmış olup sekiz cilttir. İlk cildi 1993 Ağustos ayında basılmış 2003 yılında ise sekiz cilde tamamlanmıştır.⁸⁴

1.4.3. Akaid ve Kelam

Hakikat-ı İman; İman gerçeğini tanıtan kitap The Essence Of İslam şeklinde İngilizceye çevrilmiştir.

⁸⁰ Birişik, *Mevdudi Hayatı ve Eserleri*, s. 26.

⁸¹ Birişik, *Mevdudi Hayatı ve Eserleri*, s. 26.

⁸² Birişik, *Mevdudi Hayatı ve Eserleri*, s. 26.

⁸³ Birişik, *Mevdudi Hayatı ve Eserleri*, s. 25; Anıs, "Mevdudi", s.435-437.

⁸⁴ Birişik, *Mevdudi Hayatı ve Eserleri*, s. 26.

Tevhid u Risalet aôr Zindegi ba'de'l-mevt ka 'Aklî Sübût; İngilizce'ye "Vitals Of Fatih" adıyla tercüme edilmiştir.

Hatm-i Nübuvvet; Peygamberliğin Hz. Muhammed (sav) ile sona erdiğini içeren bu kitap; Kadiyânilerin başlatmış olduğu faaliyetlere bir tepki özelliği ve cevap niteliği taşır.

Dîniyyat; İslam'ın inanç ve itikat esaslarını içeren kapsayıcı bir kitaptır. Dünyada yirmiden fazla dile çevirisi yapılmıştır. Bazı ülkelerde ders kitabı olarak da okutulmuştur. Türkçe'ye Serdar Güvey tarafından "*İslam'ın Anlaşılmasına Doğru ve İslam'a ilk Adım*" adlarıyla çevirileri yapılmış ve eser basılmıştır.

Mi'rac ki Rât; Mirac gecesi hakkındadır.

Şehâdet-i Hak; The Evidence of Truth adıyla İngilizceye tercüme edilmiştir.

1.4.4. İslam Hukuku ve Kanunlaştırma

İslâmî Kânun aôr Pakistan meyn Us key Nifaz ki Ameli Tedabir; İslam hukukunun Pakistan da uygulanmasıyla ilgilidir.(Lahor 1955)

İslamic Law and Constitution; İslam hukuku ve anayasası ile ilgili bir derlemedir. Eser İngilizce olarak yayınlanmıştır.

İslami Düstur ki Bünyâdeyn; Kitap Anayasanın temelleri ile ilgilidir. *Fundamentals of İslamic Constitution* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir.

Düstûr-i Sifarişât per Tenkîd; Bu kitap Pakistan anayasasının teklifi üzerine İslam ve cumhuriyet bakış açısı ile yazılmış olup yapılan Pakistan anayasasını tenkid eder.

Düstûrî Tecâvîz; Pakistan Anayasası için önerilen maddeleri içeren bir kitaptır.

Düstûrî Tecâvîz per Tenkîd ü Tabsıra; Anayasa üzerine tenkit ve değerlendirmedir.

Fesadat-ı Pencap ki Tahkikat; Bu eser Kadiyânilerin Pencap'ta yaptığı hoşnutsuzluklar üzerine yapılan tutuklamalar nedeniyle Mevdudi tarafından Mahkemeye sunulan rapordur.

Human Rights in Islam; İslam'da insan hakları üzerinedir.

İnsan key Bünyadi Hukuk; İnsanın temel hak ve özgürlükleri ile ilgilidir.

Hukuk'z-Zevceyn; Aile hukuku ile ilgili olan bu eser Memiş Tekin tarafından *İslam'da Aile Hukuku ve Karı Koca Hakları* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir.

Mürted ki Sezâ İslami Kanun meyn; Pakistan'da İslam hukukunun kanunlaşması için yazılan bu eser İslam hukukunda dinden dönene verilecek ceza ile ilgilidir.

Sud; M.Hasan Beşer tarafından Faiz adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Ayrıca Arapça ve Bengalce'ye de çevirisi yapılmıştır.

Mes'ele-i Milkiyet-i Zemin; Bu eser İslam'da toprak mülkiyeti ile ilgilidir.

1.4.5. Devlet, Yönetim ve İktisat

İslâm ka Nazariye-i Siyasi; Bu eserin İngilizce "*Political Theory of İslam(Lahor 1964)*" çevirisi yapılmış bundan başka, Arapça, Bengali, Marati ve Sind tercümeleri de vardır.

Hemari Dahili ve Harici Mesa'il; Pakistan'ın iç ve dış problemleri hakkındandır.

İslami Hükümet kis Tırah Kaim hoti hey; Bu kitap İslamî bir yönetim nasıl olur? Sorusuna ceval teşkil eder. İngilizce *The Process of İslamic Revolution* adıyla çevirisi yapılmış ve yayınlanmıştır.

İslami Hükümet meyn Zimmiyôn key Hukûk; İslam devletinde zimmi hukuku ile ilgilidir. *Rights of Non-Muslims in an İslamic State* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

Mes'ele-i Kavmiyyet; Milliyetçilik ve Kavmiyetçilik üzerine yazılmış bir eserdir. *Nationals and India* adıyla İngilizce çevriliştir.

Hilafet aôr Mulukiyet; Hilafet hakkında olan bu eser Türkçeye Ali Genceli tarafından *Hilafet ve Saltanat* adıyla Türkçeye çevrilmiş ve yayınlanmıştır. Ahmed İdris tarafından *el-Hilafe ve 'l-Melik* adıyla Arapça ya tercüme edilmiştir.

Mes'eleyi Hilafet; Osmanlı hilafetinin tehlikede olduğu günlerde yazılmıştır.

İslami Nizam-ı Zindegi aôr Us key Bünyadi Tasavvurat; İslamî hayat tarzı ile ilgilidir.

İslami Tehzib aôr Us key Usul u Mebadi; İslam Medeniyeti ve İslam'ın usul ve esaslarını içeren bir eserdir.

İttihadi Aleml İslami; İslam birliği ile ilgili olan kitap, *Unity of the Muslim World* adıyla İngilizce ye çevrilmiştir.

Tahrîk-i Âzâd-i Hind aôr Müselmân; Hindistan'ın ve Müslümanların bağımsızlık hareketine dairdir.

Tahrîk-i İslamî: Kâmyâbi ki Şeriât; İslami harekette başarının şartları hakkındandır.

Tahrîk-i İslamî ka Âyende Laîha-i Amel; Eser İslami hareketin gelecek ile ilgili stratejisi ile ilgilidir.

Tahrîk-i Cumhuriyet Us key Esbab aôr Us ka Maksad; Cumhuriyet ve Demokrasi hareketinin sebep maksadıyla ilgilidir.

Ta'limat; eğitim ile ilgili Mevdudi'nin görüşlerini içerir.

Tenkîhât, İslam aôr Magribi Tehzib ka Tesâdüim aôr Us key Peyda Şude Mesâilper Muhtasar Tabsıra, İslam ve batı medeniyetinin birbiriyle çatışması bu nedenle ortaya çıkan problemler üzerine yazılan bu eser, Çetin Manisalı tarafından *İslam Dünyası ve Batı Uygarlığı* adıyla Türkçe çevrilmiştir. Ayrıca *The Sick Nations of the Modern Age Nations of the Modern Age* adıyla da İngilizce ve Arapçaya çevrilmiştir.⁸⁵

Selâmet ka Rasta; İslam'da barış ve kurtuluştan bahseden eserdir. *The Road to Peac and Salvation* adıyla İngilizceye ayrıca Arapça, Hintçe ve Farsça gibi bir çok çevrilmiştir.

Sermayedârî aôr İştirâkiyât; Kapitalizm ve Komünizm ile ilgili bir eserdir.

Mutalebe-i Nizâm-ı İslami; İslamî bir yönetim biçimini içeren bu kitap Pakistan'ın ilk yıllarında kaleme alınmıştır.

Hakikat-ı Zekat; Charity in İslam adıyla İngilizce çevirisi yapılmış ve yayınlanmıştır.

1.4.6. Sosyal ve Toplumsal Hayat

İslam ka Nizâm-ı Hayat; İngilizcesi *Islamic Way of Life* olan bu kitap İbrahim Düzen tarafından *İslam'da Hayat Nizamı* adıyla çevrilmiştir. Başka dillere çevirisi mevcuttur.

Tecdid u ihya-ı Din; Halil Zafûr ve A.Ali Genç tarafından *İslam'da İhya Hareketleri* adıyla Türkçeye ve İngilizceye ise, *A Short History of the Revivalist Movement in İslam* adıyla çevrilmiştir.

Tahriki İslam ki Ahlaki Bünyâdeyn; Türkçeye Ali Arslan tarafında *İslami Hareketin Ahlaki Temelleri* adıyla, İngilizceye de *The Moral Foundations of the İslamic Movement* şeklinde çevrilmiştir.

⁸⁵ Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 30; Anıs, “Mevdudi”, s.333.

Parda; İslam'da kadın ve örtünme konusunu ele alan bu eser, *Hicap* adıyla Ali Genceli ve Harun Ünal tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Türkçe iki çevirisi mevcut olan bu eserin İngilizce çevirisi *Purdah and the status of Women in Islam* adıyla yapılmıştır.

Libas ka Mes'ele; Örtü tartışmasıyla ilgili olan bu eser İngilizceye *The Question of Dress* adıyla çevrilmiştir.

İslam aôr Handânî Mansûbe Bendî; İslam da aile planlaması ile ilgili eserdir.

İslâm aôr Zabt-ı Viladet; Bu kitap *İslam Nazarında Doğum Kontrolü* adıyla Ramazan Yıldız tarafından Türkçeye tercüme edilmiş, İngilizceye de *Birth Control: Its Social, Political, Economic, Moral and Religious Aspects* adıyla çevrilmiştir.

İslâm ka Ahlâkî Nokta-i Nazar; İslam'ın ahlak görüşünü konu alan kitap, *Ethical Viewpoint of Islam* adıyla İngilizce, Arapça ve Hintçeye çevrilmiştir.

İslamî Nizam aôr Magribi lâ Dînî Cumhûriyet; Bu kitap İslam ve batı tarzı laik cumhuriyet ve demokrasi tarzı düzenleri hakkındadır.

Muslims and the Christian World: Factors Responsible For Discord and Tension; Bu eser Müslüman ve Hristiyanların birbirleriyle olan ilişkilerini konu alır. Mevdudi'nin Papa IV. Paul'e gönderdiği mektubudur.

1.4.7. Eğitim, İrşad ve Ahlak

Da'vat-i İslami aôr Us key Mutâlîbât; İslami Hareket ve bu hareketin gerekliliği ile ilgilidir.

Da'vet-i İslamî kiya he; İslam Davetinin ne olduğunu tanıtan eserdir.

Da'vet-i İslamî meyn Havâtîn ka Hisse; İslami hareket ve tebliğde kadının yeriyle ilgili eserdir.

Da'vet-i İslami Us key Usûl Tarik-i Kâr aôr Muktaziyat; Cemaât-î İslami'nin toplumsal faaliyet sürdürdüğü döneme ait olan eser İslam davetinin icrası, usulü ve gerekliliği ile ilgilidir.

Come Let Us Change This World; Türkçeye Nurettin Temiz tarafından *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim* adıyla tercümesi yapılmıştır.

Neya Nizam-ı Ta'lim; Yeni bir eğitim sistemi ile ilgilidir.

İslami Nizam-ı Ta'lim; İslami eğitim sistemi ile ilgilidir.

İslam Nizam-ı Ta'lim aôr Pakistan meyn Us key Nifâz ki 'Ameli Tedabir; İslam Eğitim sistemi ve onun Pakistan'da uygulanması ile ilgili alınması gerekli olan tedbirlerle ilgili eserdir.

Devr-i Nov ka Çelinc aôr Novcivan; Modern devir ve gençler konu eserdir. *Criterion* adlı İngilizce dergide yayınlanmıştır.

Dinü'l-Hak; Bu kitabın İngilizceye *The True Conduct of Life* ve *The Religion of Truth* adlarıyla çevirisi yapılmıştır.

Kadiyani Mes'ele aôr Us key Mezhebi Siyasi aôr Mu'aşerati Pehlû; Kâdiyânîlik ile ilgili olan kitap Türkçe'ye, Ahsen Batur tarafından "*Kadiyanilik Nedir: İslam Tarihinde İlk Defa Resmen Din Dışı İlan Edilen Mezhep*" adıyla çevirilmiştir. İngilizceye *The Qadiani Problem* adıyla, Arapçaya ise, *Mâhiye'l-Kâdiyâniyye* adıyla çevirisi yapılmıştır.

İslam aôr Adl-i İctimâ'i; İslam ve toplumsal adalet prensiplerini konularını içerir.

İslam Asr-ı Hâzır meyn; Bu eser *İslam Today* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

İslami İbadet per Ek Tahkiki Nazar; İslâm'da ibadet hakkında yapılan araştırmaları ihtiva eder.

Müselman aôr Mevcûde Siyasi Keşmekeş; Hindistan Müslümanları ve o zamanlarda ortaya çıkan başıboşluk, karmaşa durumunun değerlendiren, İslami toplumun gelecekte ne yapması gerektiği ile ilgilidir.

Müselmânôn ka Mâzi aôr Hal aôr Müstakbel key liye Lâiha-i Amel; Müslümanların dün, bugün ve yarın yapmaları gerekenleri ifade eden proje türü bir eserdir.

Müslim Havâtîn sey İslâm key Mütalebat; İslam'ın kadınlardan beklentileri konulu eserdir.

1.4.8. Siyer ve Tarih

Siretüi Server-i Alem; Hz. Peygamber (sav)'in hayatı konulu eser Türkçeye *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi* ve *Hz. Peygamber'in Hayatı* adıyla Ahmet Asrar tarafından çevrilmiştir.

Siret-i Hatm-i Rusul; Hz. Peygamber (sav)'in Hayatını konu alan eserdir.

Nübüvvet-i Muhammedi ka Akli Sübût; Bu eser *The Prophet of Islam* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

Hindustan meyn Müslim Ekalliyat ka müstakbel; Hindistan'daki Müslüman azınlığı konu alan eserdir.

Meşriki Pakistan key Hâlat u Mesail ka Caize aôr islah ki Tedabir; Doğu Pakistan'ın (Bangladeş) siyasi durumu ve yaşanan problemleri konu alan eserdir.

Bina u Beygar; Toplamların yükselmesi ve gerilemesi ile ilgili eserdir.

Kılâf-ı Ka'be Us ki Şer'i Haysiyet Us ki Tarih; Ka'be örtüsünün tarihi, dini ve tarih açısından durumu ile ilgili eserdir.

Saniha-i Mescid-i Aksa; Mescid-i Aksa'nın durumu ve oradaki Yahudi zulmünü konu alır.

Selâçika; Ali Genceli tarafından *Selçuklu Tarihi* adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

Samarna meyn Yunani Mezâlim; Kurtuluş Savaşı öncesi İzmir'de (Samarna) ki Yunan zulmü ile ilgili eserdir.

Turkî meyn Îsâiyyôn ki Hâlat; Türkiye'deki Hristiyanların durumu ile ilgili eserdir.

1.4.9. Cemaati İslami

Cemaat-i İslami ki Davet; Bu eser, *The Message of Jama'at-e-Islami: "A Contribution Tuwords İslamic Constitution Making"* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

Cemaat-i İslami ki İntihabi Ciddü Cehd Us key Mekasîd aôr Tarik-i Kâr; Cemâat'ın seçimlerdeki çabası ile ilgili eserdir.

Cemaat-i İslami Us ka Maksad, Tarih aôr Laîha-i Amel; Cemâat'ın amacı, tarihi, siyaseti konuludur.

Münir Riport per Cemaat-i İslami ka Tabsıra; Anayasa çalışmaları sırasında Cemâat'ın değerlendirmesidir.

1.4.9. Diğer Eserleri

Hakikat-ı İslam; *The Essence of Islam* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

Hakikat-ı Savm u Salât; Bu eser *Worship in Islam* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

Mes'ele-i Kurbanî; Şer'i ve akli açıdan Kurban olayından bahseder.

İsbat-ı Kurban be Âyât-i Kur'ân-î; Hindistan'da ineğin kurban edilmesi konusuyla ilgili olup ayetler ışığında kurbanın dini bir emir olduğu hakkındadır.

El- Cihad fi 'l-İslam; Bu eser Mevdudi'nin ilk eseridir. Cihadı konu alır.⁸⁶

Hakikat-ı Cihad; War in Way of Islam adıyla İngilizce tercümesi yapılmıştır.

Hutebat; Ali Genceli tarafından *Hitabeler* adıyla Türkçeleştirilen bu eser *Fundamentals of Islam* adıyla İngilizce yayınlanmıştır. Başka dillere de tercümeleri yapılmıştır.

Resâil u Mesail; Türkçeye Yusuf Karaca tarafından *Meseleler ve Çözümleri* adıyla çevrilmiş olan bu eser *Tercümanü'l Kur'an* adlı dergide yayınlanan soru ve cevapların derlemesidir.

Correspondence between Maulana Maududi and Maryam Jamelah; *Mektuplaşmalar* adıyla Ebubekir Doğan tarafından Türkçeleştirilen bu eser, ilkin Yahudi iken sonradan İslam'ı seçen Margaret Marcus (Meryem Cemile adını aldı)'un Seyyid Mevdudi ile mektuplaşmalarını konu alan eserdir.

Tefhimat; Mevdudi'nin başta *Tercümanü'l-Kur'an* olmak üzere başka da yazılarının derlenmesidir.⁸⁷

1.5. TEVHİD KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

1.5.1. Tevhid Kelimesinin Anlamı

1.5.1.1. Lügat Anlamı

Türkçe de, tek ve bir olmak anlamında “birlemek” anlamına gelen “tevhid” kelimesi, Arapça “وحد” kökünden gelen “tef’il” vezninden türemiş bir mastardır.⁸⁸ “وحد”

⁸⁶ Birişik, *Mevdudi Hayatı ve Eserleri*, s. 30; Anıs, “Mevdudi”, s.333.

⁸⁷ Birişik, *Mevdudi Hayatı ve Eserleri*, s. 24-40; Anıs, “Mevdudi”, s.435-437.

⁸⁸ Asım Efendi, *El-Okyanusu'l-Basit fi Tercemeti'l-Kamusu'l-Muhit* (Kamus Tercümesi), İstanbul 2013, c.2,s.1627; Topaloğlu, *Kelam İlmine Giriş*, s.48; Tahsin Yazıcı, “Tevhid”, *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1979, c.12,s.214; Bknz. Özler, *İslam Düşüncesinde Tevhid*, s. 46; Özler, “Tevhid”, s.18; Tecridi Sarih 1982, c.12,s.414; Kılavuz, *Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş*, s.390.

tek olmayı “توحيد” ise bir şeyi diğerlerinden ayırarak onu tek kılmak ve bilmektir.⁸⁹ Tevhid, Allah’ın (cc) bir olduğuna hükmetmektir.⁹⁰

1.5.1.2. İstilah Anlamı

Dini ıstılahta ise Allah Teâla’nın bir olduğunu bilmek ve Allah’tan başka ilahın olmadığına, ayrıca Allah’ın ortağı ve benzerinin bulunmadığına inanmaktır.⁹¹

Tanımda da ifade edildiği üzere tevhidden asıl maksat Allah Teâla’yı ‘bir’lemektir. Ancak buradaki Allah Teâla’ya nispet edilen birlik sayı yönünden değildir. Nitekim sayı yönünden bir olmak sadece Allah’a (cc) has değildir. Burada kastedilen bir, Allah’ın (cc) zatı, sıfatları ve fiilleri itibariyle yegane ve tek olması, eşinin ve benzerinin bulunmamasıdır.⁹²

Seyyid Şerif Cürcani tevhidi: “Allah’ın (cc) Zatını oluşabilecek bütün tasavvurlardan, zihinlerdeki tahayyülden, evhamdan soyutlamaktır.” şeklinde izah ediyor.⁹³

Bu tarifler itikadi anlamda yapılan tariflerdir. Bununla beraber fiili açıdan yapılan tarif ise; İbadeti sadece Allah’a (cc) has kılmak, O’ndan başka ilah, mabud kabul etmemektir.⁹⁴

⁸⁹ İbn Manzur el-Afriki el-Mısri, **Lisanü’l-Arab**, Dar’u Sadr Beyrut, c.3,s.450; Muhammed b. Yakub el-Firuzabadi, **Kamusu’l Muhit**, Şeriketü Mektebetü ve Matbeatü Mustafa el-Babi el Halebi, Mısır 1952, s.356; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.48; Ulupınar, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, s.236.

⁹⁰ El-Cürcani, Seyyid Şerif, Ali b. Muhammed, **Ta’rifat**, İstanbul, 1300, s.48.

⁹¹ İbn Manzur, **Lisanü’l-Arab**, s. 450-451; Asım efendi, **El-Okyanusu’l-Basit fi Tercemeti’l-Kamusu’l-Muhit**, c.2,s.1627; Firuzabadi, **Kamusu’l Muhit**, s.356; İmam-ı Gazali, **El-İktisad fi’l-İ’tikad**, Daru’l Kitab el-ilmiyye, Beyrut 1983, s.48-52; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.48, Ulupınar, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, s.237; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm’a Giriş**, s.390;M.Sait Özervanlı, **Kelamda Yenilik Arayışları**, İsam Yayınları, İstanbul 2008, s.93.

⁹² Ebu’l-Münteha, **Şerhu’l- Fıkhu’l- Ekber**, Daru’l Nil Yayınları, İzmir 1307, s. 20; Özler, “Tevhid”, s.48; Topaloğlu, Bekir, “Allah”, **DİA**, c.2,s.478; **Dini Kavramlar Sözlüğü**, s.659.

⁹³ Cürcani, **Ta’rifat**, s.48; Ebu’l- Münteha, **Şerhu’l- Fıkhu’l- Ekber**, s.20.

⁹⁴ El-Kardavi, Yusuf, **Tevhidin Hakikatı**, İshak TURGUT, M.Recai GÜNDÜZ (Çevr.), Nida Yayınları, İstanbul 2014, s.28; Özler, “Tevhid”,s.47.

Bununla beraber Kur'an'da Allah'ın birliği "Tevhid" kavramı ile değil de "احد" ve "واحد" kavramları ile izah edilmektedir. Mana itibari ile "احد" ve "واحد" "Yalnız" ve "Tek" demektir. Bu iki kelime arasında da ince farklar vardır. Şöyleki, sayı saymaya başlarken "واحد" ile başlanır. Ama "احد" kelimesi ile sayı saymaya başlayamayız.⁹⁵ Çünkü Arapçada "واحد" bir sayısının karşılığıdır. Burada İbn Manzur'un şu açıklaması dikkat çekicidir. İbn Manzur, "احد" kendisi ile birlikte zikredilen sayıların tamamını nefyettiğini bu nedenle "احد" ismi nefy yani olumsuzluk anlamında, "واحد" ise ispat anlamında kullanıldığını belirtir.⁹⁶

Tevhid'in tanımından da anlaşılacağı üzere, tevhid üç kısma ayrılır. Zatta tevhid, sıfatlarında tevhid ve fiillerinde tevhid (Ubudiyet tevhidi).

Zatta tevhid; Allah Teâla'nın zatı ilahisinin hiçbir şeye benzememesi, ortaklarının bulunmayışını ifade eder. Varlığının zorunlu olması hasebiyle mürekkep olmaması araz ve cevher olmaması kastedilmiştir. Çünkü mürekkep olan araz ve cevherden hali olmaz. Ancak Allah Teâla bunlardan münezzehtir.

Sıfatlarında tevhid; buna tevhid ilmi de denir. Bunun da iki manası vardır, birincisi, bir cinsten iki sıfatının bulunmadığı, yani iki kudret, iki ilim sıfatı gibi; diğeri ise mahiyet ve keyfiyet açısından Allah Teâla'nın sıfatlarının yaratılmışların sıfatlarına hiçbir şekilde benzememesidir.⁹⁷

⁹⁵ Asım efendi, **El-Okyanusu'l-Basit fi Tercemeti'l-Kamusu'l-Muhit**, c.2,s.1624-1625; İbn Manzur, **Lisanü'l-Arab**, c.3,s.450,451; Bknz. Elmalılı Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili Tefsiri**, Akçağ Yayınları, Ankara 2015, c.10,s.373-374; Özler, "Tevhid", s.57.

⁹⁶ İbn Manzur, **Lisanü'l-Arab**, c.3,s.450, 451; Özler, "Tevhid", s.57; Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili Tefsiri**, c.10,s.375-377.

⁹⁷ Süleyman Toprak – Şerafettin Gölcük, **Kelam**, Konya, 2012, s.222; Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, **İslam'da İnanç Esasları**, s.72.

Fiillerinde tevhid; “Tevhidi Rububiyet” ve “Tevhidi Hâlikiyyet” de denir. Manası, yaratmanın sadece Allah Teâla’ya has olması, O’ndan başka rızık veren, dirilten bir varlığın olmamasına inanmaktır.⁹⁸

Kur’an’da geçen ifadelerden hareketle yapılmış bir diğer tasnif ise, Rububiyet, Uluhiyyet, İsim ve sıfatların tevhididir.

Rububiyet tevhidi; Yüce Allah’ın (cc) yegane yönetici olduğunun bilinmesi, yerde ve gökte O’ndan başka rızık veren, zarar ve yarar veren bir ilahın olmadığına imandır.⁹⁹

Uluhiyyet tevhidi: İbadet, hüküm koyma ve itâtte ortağının bulunmaması, ibadete layık tek ilahı kabul etmektir. Kısacası ibadette Allah’ı (cc) bir kabul etmek ortağının bulunmadığına inanmaktır.¹⁰⁰

İsim ve Sıfatların Tevhidi; Allah Teâla’nın kemal sıfatlarına sahip olduğunu kabul etmek, bunlara mutlak anlamda inanmaktır.¹⁰¹

1.5.2. İslam Kelamında Tevhid

Din insanoğluyla beraber var olmuştur. Bu nedenle din insanlık tarihi kadar eskidir. Dolayısıyla yaratılan insanoğlunun bir dine yönelme eğilimi vardır. Bu onun fitratındaki bir ilaha yaklaşma duygu ve eğilimindendir. Dinin temeli de tevhid akidesine dayanır. Tevhid: Birlemek, bir şeyin bir ve tek olduğuna hükmetmek demektir.¹⁰² Bu

⁹⁸ Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, **İslam’da İnanç Esasları**, s.72; Toprak – Gölcük, **Kelam**, s.244; Özler, “Tevhid”, s.49.

⁹⁹ El Kardavi, **Tevhidin Hakikati**, s. 29; Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, **İslam’da İnanç Esasları**, s.73;

¹⁰⁰ El Kardavi, **Tevhidin Hakikati**, s. 31; Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, **İslam’da İnanç Esasları**, s.74-80; İmam Muhammed Temimi, **Bütün Yönleriyle Tevhid**, Heyet (Çevr.), İstanbul 2011, s.14.

¹⁰¹ İbn Teymiye, **Tevhid-i Esma ve’s- Sıfat** (İsim ve Sıfat Tevhidi), trc. Heyet, Tevhid Yayınları, İstanbul, 1996, s.4; Temimi, **Bütün Yönleriyle Tevhid**, s.14.

¹⁰² Bekir Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, Damla Yayınevi, İstanbul 2013, s.48; A. Saim Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm’a Giriş**, Ensar Yayınları, İstanbul 2010, s. 390; **Dini Kavramlar Sözlüğü**, “Tevhid”, DİB Yayınları, Ankara 2006, s.659; Özler, “Tevhid”, s.18; Bekir Topaloğlu, Şevki Yusuf Yavuz ve İlyas Çelebi, **İslam’da İnanç Esasları**, Çamlıca Yayınları, İstanbul

nedenle de tüm peygamberlerin ortak çağrısı “Tevhid” olmuştur. İnsanlığın atası ve ilk insanın peygamber oluşu bizlere tevhid mücadelesinin insanlığın tarihi kadar eski olduğunu göstermektedir. Nitekim Kur’an da; “*Biz senden evvel hiçbir peygamber göndermedik ki ona şu hakikati vahyetmiş olmayalım: Benden başka tanrı yok, o halde bana ibadet edin*”¹⁰³ buyurularak bu hakikat dile getirilmiştir.

İnsanoğlunun yaratılış gayesi olan tevhid¹⁰⁴ diğer ilahi dinlerde olduğu gibi İslam dinin de en temel meselesidir. Bu nedenle üzerinde durulması gereken önemli bir husustur.¹⁰⁵

Peygamber (sav) Muaz b. Cebel’i Yemen’e vali olarak atadığında ona, oraya vardığında ilk vazifesinin insanları Allah’ı (cc) tevhid’e davet olduğunu, sonra İslam’ın diğer esaslarını tebliğ etmesi gerektiğini hatırlatmıştır. Çünkü tevhid, İslam’ın Allah (cc) anlayışının temelinde yer almaktadır.¹⁰⁶

İslam inancının üzerinde durduğu tevhid inancı, kelime olarak “*La ilâhe illallâh*” şeklinde ifade edilir ve Kelime-i Tevhid diye belirtilir. Manası “Allah’tan (cc) başka ilah yoktur” şeklinde ifade edilen Kelime-i Tevhid bakıldığında iki bölümden oluştuğu görülecektir. Birinci kısımda zararlı tüm ilahlar reddedilirken ikinci kısımda ise ilah olmaya en layık olan Allah Teâla olduğu vurgulanmıştır. Bu ifade ile insanların zihninde oluşabilecek şüpheler tevhid ile temizlenmiş olmaktadır.¹⁰⁷

Kur’an da ve Sünnette tevhid ilkesi üzerinde durulmuştur. Bunun sebebi de kâinatta eşrefi mahlukat olarak yaratılan insanın muhatap alınmasındandır. Temiz bir fitrat üzere yaratılan bu varlığın onu yokluktan var eden Allah Teâla’ya kul olması en

2013, s.67; A.saim kılavuz, “Tevhid”, **İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Fakültesi Vakfı yayınları, İstanbul 2006, c.4,s.2040.

¹⁰³ Enbiya, 21/25.

¹⁰⁴ Hamide Ulupınar, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, Tasavvuf İlmi ve Araştırma Dergisi, yıl:9 (2008), sayı: 22 s.236; Düzgün, **İslam İnanç Esasları**, s. 107-108.

¹⁰⁵ Şaban Ali Düzgün (Ed.), **İslam İnanç Esasları**, Ankara 2013, s.93.

¹⁰⁶ Mevlüt Özler, **İslam Düşüncesinde Tevhid**, İstanbul, 2005, s. 22.

¹⁰⁷ Şehristâni, **Nihayetü’l-İkdam fi İlmi’l-Kelam**, Daru’l-Kitap el-İlmiyye, Beyrut, 2004, s.56-60; Bknz. Özler, **İslam Düşüncesinde Tevhid**, s. 21-22; Düzgün, **İslam İnanç Esasları**, 102-103.

büyük şeref olurken, Allah'ın (cc) dışında başkasına kul olması ise en büyük felaket ve zilletten başka bir şey değildir. Bunun için tevhid akidesi, fikri ve düşüncesi hep zihnin de taze tutulmaya çalışılmış bunun zıddı olan küfür ve şirk ise insanlığın maddi ve manevi hürriyeti açısından kendisini felakete sürükleyeceği gönderilen tüm peygamberlere telkin edilmiştir.¹⁰⁸

Tevhid akidesi ve inancı çok önemli yer tutar çünkü bu inanç ve akide insanlarda yerleşmediği müddetçe hiçbir şekilde amel sahih ve makbul olmayacaktır. Bunun için tüm peygamberlerin metotlarının temelinde hep tevhid olmuştur. Kur'an'da tevhid akidesi ve inancı üzerinde durulmuş surelerin hemen hepsinde Allah Teâla'nın isim ve sıfatları zikredilerek tevhid işlenmiştir. Kur'an'da insanların temiz fitratlarına hitap edilerek yaşayışlarına en uygun hayat tarzının tevhid olduğu ifade edilirken,¹⁰⁹ tevhidi yıkan ve bozan durumlardan şirk ve küfürden ise vaz geçmesi istenmiştir.¹¹⁰

İslam dini tevhid dinidir. Tevhid akidesi de en temel prensip olduğundan Kur'an'ın 112. suresinde Allah Teâla'nın bütün isim ve sıfatları zikredilmiştir. Bu sureye İhlas'ın suresi dışında Tevhid suresi denilmiştir.¹¹¹ Aynı şekilde İmam-ı Maturidi de, ihlas suresi'nin baştan sona kadar tevhidi ifade ettiğini belirtir ve aynı isimlendirmeyi yapar. Kelime-i tevhidin "*ihlas*" olduğunu belirtir.¹¹²

1.5.2.1 Mütekellimin (Kelamcılar)

Kelam ilmi, hicri II. asırda Abbasiler devrinde Mu'tezile'nin doğuşu ile beraber ortaya çıkmıştır.¹¹³ Kelam ilmi, akli deliller ile dini akideyi bilmek şeklinde tarif edilir.¹¹⁴ Bu ilimle meşgul olan kelamcılar, ilmi akli delillere dayandırırılar. Kelamcılar,

¹⁰⁸ Özler, "Tevhid", s.18; Düzgün, **İslam İnanç Esasları**, s.104-107;Ulupınar, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, s.236; Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, **İslam'da İnanç Esasları**, s.67.

¹⁰⁹ Neml, 27/60-64.

¹¹⁰ Özler, "Tevhid", s.18.

¹¹¹ **Sahihi Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Ankara 1982, c.12,s.415-416.

¹¹² Özler, **İslam Düşüncesinde Tevhid**, s.25.

¹¹³ Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.27-28.

¹¹⁴ Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.15.

Allah'ın (cc) varlığını isbat etmek için hareket noktası olarak cevher ve araz yolunu tercih etmişlerdir. Bu nedenle alemin hudusunu temel alıp bu metodla Allah'ın (cc) varlığına delil getirmeye çalışmışlardır. Hudus delilini ilk ortaya atan cehmiyye olmuştur. Daha sonra bu delil Ehl-i sünnet kelimcileri tarafından geliştirilmiş ve kullanılmıştır.¹¹⁵

Kelam ilmini Mu'tezile'nin kelamı kurmasından sonra selef alimlerinden bazıları, iman meselelerini akıl ile temellendirme arayışına girdi. Bunların başında İbn Küllab el-basri ve Haris el muhasibi'yi zikredebiliriz. Böylece Ehl-i Sünnet kelamı kuruluyordu. Ehl-i sünnet Kelamcileri, selef-i salihin, Eş'ariler ve Maturidiler'dir.¹¹⁶

Kelamcılar Allah'ın varlığı noktasında şu delilleri kullanmışlardır: Hudus delili, İmkân delili, Gaye ve nizam delili, Kabul-i Âmm Delili ve İlmi Evvel Delili.¹¹⁷

1.5.2.2 Felsefeciler

İslam filozofları, ilimleri ve bilgiyi elde etme konusunda düşünce ve kesin delile; matlupta metafizikte yaratıcının, varlığını ispatlamada imkan yoluna girdiler.

Filozoflar, burhani yani kesin akli delillere dayalı kanıtlama yoluna ihtiyaç duyulduğunu söylüyorlardı. Çünkü selefiyye'nin tevhid noktasında takip ettiği yolun Kur'an yolu olduğunu bununda hitabi olduğunu yani söz ve yazı ile söyleme yolu olduğunu, Allah'ın varlığı noktasında delil getirmede eksik kaldığını, kelamcılarının ise yol, teori ve düşünce yolunu tuttuklarını bununda tartışma usulünden başka bir şey olmadığını dolayısıyla felsefeye ihtiyaç duyulduğunu dillendiriyorlardı.

Bunun için Müslüman filozofların asıl amaçları, işlerin ve olayların hakikatine ulaşmaktı. Eski felsefenin bakış ve düşüncelerini bir takım değişiklikler ile hidayet dairesine almak, İslami ilimleri felsefe dairesine almaktı.¹¹⁸

¹¹⁵ İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.98-99.

¹¹⁶ Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.47-48; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.29.

¹¹⁷ Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.47-48

İslam filozofları, tevhid açısından kelamcılar ile beraber bazı ortak delilleri kullanmışlardır. İslam filozofları tevhid açısından Hudus Delili, İmkan delili, Gaye ve nizam delili, İlk sebep ilk illet delili, İlk Hareket Delili ve Ekmel varlık delili'ni kullanmışlardır.¹¹⁹

1.5.2.3. Mutasavvıflar

Tasavvuf kitap ve sünnet ışığında ortaya çıkmıştır. Amacı ise, ahlakı güzelleştirmek, iyi işler yapmaktır. Sufi, saf ve temiz yapılı kişilerdir. Mutasavvıf ise bu temizlik ve arılığa kavuşanlara denir. Zühd ve takva onların en önemli argümanları olduğu için nefis terbiyesi ile meşgul oluyorlardı.

Dolayısıyla tasavvuf ilmi iki kısma ayrılır. Birincisi güzel ahlak sahibi olma, ikincisi tevhid inancına uygun yaşamaktır. Sufiler tevhidin sadece akılla değil, ilham ve keşif yoluyla kavrana bileceğini iddia etmişlerdir. Böyle olunca tevhid, tasavvufta bir yaşam olur. Dolayısıyla herkes imanına göre, yaşamına göre tevhidin bir mertebesinde yer alacaktır. Sufilerde tevhid fena ile gerçekleşir. Yani O'nun dışındaki bütün varlıklardan geçmektir. Sufilerde tevhid anlayışını, Avamın tevhidi, hakikat ehlinin tevhidi ve havas ehlinin tevhidi şeklinde üç kategoride inceleyebiliriz. Hakikat ehli, tevhidi, dil ile ikrar ve kalp ile tasdikten ibaret sayar. Böylece Allah'ın ezeli olduğuna ve ezelinde bir olduğuna inanmak, ondan başkasının bulunmadığına inanmak diye tarif edilir. Hakikat ehlinin tevhidi, kulun kendisi üzerinde gerekli olan vazifeleri yerine getirerek, Allah Teâlâ'nın zahirde görünen ve sıfatlarını izah eden (tecelli eden) şeylere inanması, havas ehlinin tevhidi ise, aklın idrak edemediği kalbe tecelli eden marife şeklinde izah edilir.¹²⁰

¹¹⁸ İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.98-99.

¹¹⁹ İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.129-135.

¹²⁰ İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.136-148; Ulupınar, Hamide, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, s.238-247

1.5.3. İslam Kelam Ekollerinin Tevhid Anlayışları

İslam'ın temel esasını Tevhid, yani Allah'ın (cc) birliği oluşturduğundan, İslam tarihi boyunca yetişen ve gelişen tüm akaid ekollerinin de düşünceleri bu yönde gelişmiştir. Kelam ilmi hicri II. asırda temel konuları Mu'tezile tarafından kurulmuştur.¹²¹ Ancak Mu'tezilenin itikadi konuları Kur'an ve sünnet çizgisi dışında akli yorumlama ve açıklamaya çalışması Ehli Sünnetin itikadi mezheplerinin çıkışına sebep olmuştur. Bu nedenle Mu'tezile Mezhebi ile Selefîyye, Eş'ariyye ve Maturidiyye mezheplerinin temel itikadi görüşlerini açıklamayı uygun gördük.¹²²

1.5.3.1. Mu'tezile

Mu'tezile, ayrılanlar, bir tarafa çekilenler anlamında Hasan Basri'nin ilim meclisinden ayrılan Vasıl b. Ata ve ona tabi olanlarca kurulan itikadi mezheptir. Kendilerine Adalet ve Tevhid Topluluğu anlamında “*Ehli'l-Adl ve't-Tevhid*” diyorlardı. Kelam ekolünün doğuşuna sebep olan Mutezile, akıl ön planda olduğu için İslam akaidinin temel ilkelerini mantık ile izah etmeye çalışmışlardır.¹²³

Mu'tezile Mezhebinin ortaya çıkmasına sebep olan faktörlerin başında siyasi ihtilaflar gelir. Hz. Osman'ın şehid edilmesi, Hz. Ali ve Muaviye arasında Sıffin savaşı, Hz. Ali ve Hz. Aişe arasında da Cemel savaşı gibi vukubulmuştu. Bu savaşların sonucunda Müslümanlar birbirlerini öldürmüş böylece “büyük günah” ve “tekfir” problemleri gündeme gelmişti.¹²⁴

¹²¹ Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.39-41; Şaban Ali Düzgün (Ed.), **Kelam**, Ankara 2012, s.63-64; Şerafettin Gölcük, **Kelam Tarihi**, Kitap Dünyası, Konya 2012, s.25; Cafer Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, İstanbul 2013, s.62-65.

¹²² Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, s.62-63.

¹²³ Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.53; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş**, s.478; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.169; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.41; Düzgün, **Kelam**, s. 63-64; Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, s.77; Abdullatif Harputi, **Kelam Tarihi**, Ankara 2012, s.39; Ali Bulaç, **İslam Düşüncesinde Din-Felsefe-Vahiy-Akıl ilişkisi**, İstanbul 2012, s.112-114; Özervarlı, **Kelamda Yenilik Arayışları**, s.94.

¹²⁴ Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.27-8-170-171; Düzgün, **Kelam**, s. 69.

Bunun üzerine “Cemel-Sıffin” savaşları ve hakem olayına katılanları Hariciler tekfir etmeye başladılar. Çünkü Hariciler ameli imandan bir cüz olarak kabul edip, büyük günah işleyenin kafir olduğunu savunuyorlardı. Bunların karşısına ise Mürcie çıkmış, bunlar da imanı sadece inanma olarak görüyor, ameli imandan bir cüz olarak değerlendirmiyorlardı. Dolayısıyla büyük günah işleyenin dinden çıkmayacağını savunuyorlardı.¹²⁵

İşte Mu'tezile bu benzeri olayların tartışıldığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Mu'tezile bu olaylara farklı bir yorum getirmiş, büyük günah işleyen kişinin ne mü'min ne de kafir olduğunu durumunun bu iki mertebe arasında (fasıklık mertebesinde) olduğunu söylüyorlardı. Bunu da, *el menzile beyne'l-menziyeteyn* şekli ifade ediyorlardı.¹²⁶

Mu'tezile başlangıçta sadece İslam'ı savunmak gayesiyle felsefeye meyletmişti. Diğer dinlere karşı İslam'ı savunmak amacıyla dinin esaslarını felsefi metod ile açıklama yönelmişlerdi. Ancak zamanla asli görevlerini unutup felsefi meselelere dalmaya başlayınca felsefe kendilerini hedeflerinden saptırmıştır.¹²⁷

Mu'tezile mezhebinin beş temel ilkesi vardır bunlar; Tevhid, Adalet, Va'd ve Vaid, el menzile beyne'l-menziyeteyn ve Emri bil ma'ruf ve nehyi anil münkerdir.

Tevhid ilkesi; Mu'tezle'nin en önemli ilkesidir. Tevhid, Allah'ın (cc) bir olduğunu, onun sıfatlarında ortağı olmadığını kabul etmektir. Allah'ın (cc) bir ve kadim oluşu, O'nun iki ve özel iki sıfatıdır. Mu'tezile, Allah'ın (cc) başka sıfatlarının olduğunu kabul etmez. Allah Teâla'ya bunun dışında başka sıfatlar isnat edilmesi durumunda O'na ortak başka kadim varlıklar kabul edilmiş olur görüşünü savunuyorlar. İşte bu nedenle

¹²⁵ Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.54-55; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.27-28; Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.41; Düzgün, **Kelam**, s. 68-69.

¹²⁶ Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.54-55; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.169-170; Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.41; Düzgün, **Kelam**, s. 68-69.

¹²⁷ Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.55; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.27-28; Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.43; Düzgün, **Kelam**, s. 70-71.

Mu'tezile, Allah'ın (cc) Vahdaniyet ve Kıdem haricindeki diğer sıfatlarını tevil yoluna gitmişlerdir.

Allah Teâla'nın hayat, ilim, kudret, irade gibi meani sıfatları kabul etmeyen Mu'tezile Allah (cc), âlimdir önermesini kabul eder. Fakat Allah (cc) ilim sahibidir önermesini kabul etmez. Çünkü Mu'tezile'ye göre Allah Teâlâ, her türlü hadis olan niteliklerden münezzehtir olması gerekir.¹²⁸ Kadı Abdülcabbar Kur'an'dan; *"Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır."*¹²⁹ ayetini delil olarak sunar. Allah Teâlâ'nın ilim sahibi, irade sahibi, hayat sahibi ve kudret sahibi denmesi durumunda bu sıfatlarında kadim olması gerekeceğini dolayısıyla Allah'ın dışında başka kadim varlıklar kabul edilecektir. Mu'tezile bunu "teadüdi kudema" diye tarif eder. Bunun ise Allah Teâlâ'nın birliğine aykırı görür.¹³⁰

Allah Teâla'nın, Kur'an da geçen Allah Teala'nın eli, yüzü, sureti, gitmesi, gelmesi gibi haberi sıfatları zahiri anlamda değil de mecazi olarak yorumlar ve te'vil ederler.¹³¹ Çünkü Mu'tezile'ye göre Allah Teâlâ, her türlü hadis olan niteliklerden münezzehtir olması gerekir.¹³²

Mu'tezile, Allah Teâla'nın Ahirette görülemeyeceğini savunur. Ru'yetullah'ın gerçekleşmeyeceğini çünkü Allah'ın Kur'an'da; *"Gözler O'nu idrak edemez, halbuki O gözleri idrak eder."*¹³³ buyurduğunu ifade eden Abdülcabbar, görülmenin cisimlere has olduğunu bildirir. Cisimlerinde araz ve cevherden meydana geldiğini bunun ise Allah Teâlâ hakkında düşünölemeyeceğini ifade eder.

Mu'tezile ayrıca, Allah'ın (cc) Kelam sıfatının da olmadığını beyan eder. Allah'ın (cc) kelamı, harf ve seslerden meydana gelen hadis bir özelliğe sahiptir. Kelam, Allah'ın (cc) halk, rızık ve irade gibi onun fiillerinden bir fiildir. Bu nedenle Allah

¹²⁸ Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.215,232.

¹²⁹ Yusuf, 12/76.

¹³⁰ Kadı Abulcabbar, **Şerhu'l-Usûli'l-Hamse**, Dar Ahya el-Turas el-Arabi, Beyrut, 2001, s.150-153.

¹³¹ Kadı Abulcabbar, **Şerhu'l-Usûli'l-Hamse**, s. 126-134.

¹³² Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.215,232.

Teâla'nın mütekellim olmasının düşünemeyeceğini iddia etmişlerdir. Abdülcabbar, Allah'ın beyazı yaratması ile nasıl O'na beyaz denilmeyeceği gibi kelamın yaratıcısı olduğu içinde Allah Teâla'ya mütekellim denilemeyeceğini beyan eder.¹³⁴ Bu yolla Kur'an'ın mahlûk olduğunu iddia etmişlerdir.¹³⁵

Bütün bunlardan Mu'tezile'yi farklı yapan özellik, Allah Teâlâ'nın Ulûhiyetine zarar verecek etkenlerden koruma çabası gelir.¹³⁶ Bu şekilde Allah Teâla'yı her şeyden münezzehten kılarken, Kur'an ve hadislerde teşbih ifade eden bütün sözleri de akılcı bir şekilde izaha kalkışmış ve sonunda Allah (cc)'nin bütün ilahi sıfatlarını inkar etmişlerdir. Allah Teâla'nın sırf zat olduğunu, O'nun ezeli niteliklerinin olmayacağını beyan ettikten sonra böyle isim ve nitelikleri kabul etmek ise şirk olacağını ifade etmişlerdir.¹³⁷

Adalet; Allah Teâlâ'nın her türlü kötü ve çirkin fiillerden, münezzehten olduğu gibi ondan bu tür fiillerin de sadır olmayacağı tezini savunmuşlardır. Abdülcabbar, Allah Teâlâ'dan ancak güzel fiiller işlediğini ifade eder. Allah Teâlâ'nın tüm fiillerinin güzel olduğunu beyan eden Kadı Abdülcabbar, kötü fiillerin ise insandan kaynaklandığını belirtir. Çünkü Allah (cc) adildir, hâkimdir. Ondan çirkin fiiller değil güzel fiiller sadır olur.¹³⁸

Mu'tezile, kulun özgür bir irade sahip olduğunu dolayısıyla kendi fiillerinin yaratıcısı olduğunu savunmuştur. Bu noktada Abdülcabbar Allah Teâla'nın kulun fiillerini yaratmadığına dair Kur'an'dan birçok ayeti delil getirir. Kişi küfrü, zulmü ve her türlü kötülüğü özgür iradesi ile yapmıştır. Burada ilahi iradenin hiçbir müdahalesi söz konusu değildir. Çünkü Abdülcabbar Allah'ın (cc); *"Dileyen iman etsin, dileyen*

¹³³ En'am, 6/103.

¹³⁴ Abdülcabbar, *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*, s.185-359-363.

¹³⁵ Abdülcabbar, *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*, s.185-359-363; Gölcük, Toprak, *Kelam*, s.242-243; Aydın, *İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam*, s.323-324; Wolfson, *Kelam Felsefeleri*, s.202-209.

¹³⁶ Harputi, *Kelam Tarihi*, s.40.

¹³⁷ Gölcük, Toprak, *Kelam*, s.216-217; Aydın, *İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam*, s.297-298; Wolfson, *Kelam Felsefeleri*, s.104.

¹³⁸ Abdülcabbar, *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*, s. 217-238-243.

inkar etsin” buyrulduğunu bununda sonucunda insanın sorumlu tutulduğunu ifade eder.¹³⁹

Mu'tezile, Fiillerin husn ve kubh'u konusunda aklın ön planda olduğunu, yani fiillerin iyi ve kötü, güzel ve çirkin olduğu akılla bilinebileceğini savunur.¹⁴⁰

Va'd ve Vaid; insanların yaptıklarının Ahirette Allah Teâla tarafından verilmesi vacip olduğunu iddia eden Mu'tezile iyiliğin karşılığı cennet kötülüğün karşılığı da azap yani cehennem ise bunların yerine getirilmesi Allah Teâla için mecburidir. Çünkü Allah'ın (cc) sözünden dönmesi söz konusu değildir.

El menziletü beynel Menzileteyn; büyük günah işleyen birisinin, ne mü'min nede kafir olduğu bunların arasında bir yerde demektir. Yani iman ile küfür arasında fık mertebesindedir.

Emri bil Maruf nehyi anil münker; iyiliği emretmek ve kötülükten men etmek Müslümanlara farzdır.¹⁴¹

Mevdudi, Maturidiler gibi Mu'tezileye şiddetle karşı çıkar ve eleştirir. Eleştirdiği konuların başında insanın iradesi gelir. Ayrıca ilim, irade ve kudret gibi kemal sıfatlarının Allah Teâla'dan gasbedilerek insana verildiğini vurgular.¹⁴²

Yüce yaratıcının tüm kemal sıfatlarına sahip olması gerektiğini savunan Mevdudi, Allah Teâla'nın bilmesi gerektiğini vurgular. Ayrıca bu sıfatların Allah Teâla'nın ezeli olması gerektiğini bildirir. İnsan kendi fiillerinin yaratıcısı

¹³⁹ Abdülcabbar, *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*, s. 217-238-243.

¹⁴⁰ Gölcük, Toprak, *Kelam*, s.47, 264-265; Harputi, *Kelam Tarihi*, s.40; Gölcük, *Kelam Tarihi*, s.59; Karadaş *Anahatlarıyla Kelam Tarihi*, s.92; Düzgün, *Kelam*, s. 98-100; Bulaç, *İslam Düşüncesinde Din-Felsefe-Vahiy-Akıl ilişkisi*, s.114; Aydın, *İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam*, s.383-384.

¹⁴¹ Kılavuz, *Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş*, s.479; Gölcük-Toprak, *Kelam*, s.44-46; Karadaş, *Anahatlarıyla Kelam Tarihi*, s.91-92; Düzgün, *Kelam*, s.90-95; Gölcük, *Kelam Tarihi*, s.56-59; Topaloğlu, *Kelam İlmine Giriş*, s. 174-176; Aydın, *İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam*, s.181-182, 335-336,

¹⁴² Mevdudi, *Cebir ve Kader Problemi*, Ahmet Asrar, Hilal Yayınları, İstanbul 2015, s.26.

olamayacağını izaha etmeye çalışan Mevdudi, insanın kendisinin Allah tarafından yaratıldığını bu nedenle insanın irade hürriyetinin mutlak olmayacağını vurgular.¹⁴³

Aynı şekilde Mevdudi, Kur'an'ın olduğu fikrine karşı çıkar. Allah Teâla'nın kelamının ezeli olduğuna dolayısıyla Kur'an'ın mahlûk olmadığını ifade eder.¹⁴⁴

1.5.3.2 Selef-i Salihîn

Selef'in kelime anlamı, önce olanlar, önce gelenler, geçmişte kalmak demektir.¹⁴⁵ Selefîyye, ilk İslam âlimleri, geçmiş İslam büyüklerine denir. "Ehl-i sünneti Hassa" olarak ta bilinir.¹⁴⁶ Selef, teşbih ve tecsime düşmeden ayrıca te'vilede başvurmayan Ehl-i sünnet topluluğudur.¹⁴⁷

Zaman itibarıyla İslam'ın ilk iki asrında yaşayan selefi salihin itikadi konularda akıl ve re'ye başvurmayıp Kur'an ve sünnette ne beyan edilmişse o şekilde kabul ederlerdi. Allah'ın sıfatları ve kader gibi konularda tartışılmasını doğru bulmuyorlardı. Müteşabih ayetlerin te'vilini caiz görmezlerdi. Çünkü te'vilin zandan ibaret olduğunu savunuyorlardı. Ayrıca Kur'an'da Aklın hüküm koyma yetkisinin bulunmadığını belirten selef-i salihin aklın itikadi konularda sadece şahit olabileceğini belirtiyorlardı. Bu onların metodu olduğu için naslarda yani ayet ve hadislerde bildirilenleri oldukları gibi kabul eder ve bunlarla yetinirlerdi.¹⁴⁸

Selefîyye'nin te'vile başvurmaması teşbihe düşme endişesinden kaynaklanıyordu. Bununla beraber bu durumu istismar etmek isteyen itikadi gruplar ortaya çıktı. Bunlarda müşebbihe ve mücessime gibi itikadi gruplardı.¹⁴⁹

¹⁴³ Mevdudi, **Cebir ve Kader Problemi**, s.23-24-25-82-85.

¹⁴⁴ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.136-137;c.4, s.465; c.5, s.176.

¹⁴⁵ Bekir Topaloğlu, **Allah'ın Varlığı (İsbât-ı Vâcib)**, DİB Yayınları, Ankara 2012, s.38;

¹⁴⁶ Ethem Ruhi Fırlı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, Ankara 2004, s.63; Düzgün, **Kelam**, s.117; İzmirli, **Yeni İlmî Kelam**, s.98.

¹⁴⁷ H. Austryn Wolfson, **KelamFelsefeleri**, Kasım Turhan (Çevr.), İstanbul 2001, s.3.

¹⁴⁸ Toprak, Gölcük, **Kelam**, s.50; Düzgün, **Kelam**, s.116; Wolfson, **KelamFelsefeleri**, s.7-8.

¹⁴⁹ Düzgün, **Kelam**, s.117.

Selefilikte Allah Teâla sıfatları ve isimleri ile ezeli ve ebedidir. Bu sıfat ve isimlerden hiçbir tanesi sonradan meydana gelmemiştir. Allah'a (cc) nispet edilen ve müteşabih olan yed (el), ayn (göz), vech (yüz) gibi özellikler konusunda açıklama ve te'vil yapılmayıp olduğu gibi kabul edilir. Te'vil den kaçındıkları gibi, teşbih ve teciime de girmezler. Allah Teâla'nın Kur'an'da zikredilen el, yüz, vech ve nefis gibi sıfatların keyfiyeti bilinmez. Yed'i (eli) sıfatı te'vil edilerek, "kudreti veya nimetidir" denilemez çünkü böylelikle bu sıfatın iptali olur. Bu düşünceden dolayı Selefîyye'ye, "Sıfatıyye" de denilmiştir.¹⁵⁰

Daha sonraki dönemlerde Selefî düşünceye sahip olup o düşüncüyü canlandırmak isteyen âlimler çıkmıştır. Ahmed b. Hanbel ile başlayan bu selefî düşüncüyü ilk dönem selefî düşünceden ayırmakta fayda vardır. Ahmed b. Hanbel ile başlayan ikinci dönem selefî düşünce hicri III. asrın sonlarında gelişmiş ve yavaş yavaş Ehl-i sünnet'in ana kitlesinden ayrılmaya başlamıştı. Bu düşünce daha sonra İbn Teymiye ve öğrencisi İbn Kayyım el- Cevziyye tarafından devam ettirilmeye çalışıldı.¹⁵¹ Kendilerini Ehl-i sünnet'in tek savunucusu görmelerine rağmen giderek ayrı bir ekol haline geldiler. Çünkü ilk dönem selefiler akli prensipleri kullanmasa dahi kullananları asla tekfir etmemişlerdi. Ancak Ahmed b. Hanbel'in öncülüğündeki selefî düşünce ise akla ve akli prensiplerle hareket etmeyi bid'adçılık zaman zaman bu metodu kullananları tekfir bile ediyorlardı. 16. yy ile beraber Muhammed b. Abdulvahap'la farklı bir hüviyet kazanan selefî düşünce 18. yy sonlarından itibaren Vahhabilik adıyla anılmaya başlanmıştır.¹⁵²

Selefin yöntem ve görüşlerini şu maddelerde saymak mümkündür:

Takdis: Allah Teâla'yı zatına uygun olmayan, layık olmayan özelliklerden tenzih etmektir. Cisim ve yaratılmışlara benzetmemek ve O'nu tenzih etmektir. Örneğin; Selef

¹⁵⁰ İlmihal, İman ve İbadetler, c.2,s.24; Topaloğlu, **Allah'ın Varlığı (İsbât-ı Vâcib)**, s.115; Düzgün, **Kelam**, s.116.

¹⁵¹ Bekir Topaloğlu, **Kelam Araştırmaları Üzerine Düşünceler**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2004, s.68.

¹⁵² İbrahim Coşkun, **Kelâm Karşısı Ehl-i sünnet'in Usûlü'd-Din Yorumu ve Bu Yorumun Açmazları**, Marife Dergisi, yıl, 5, sayı. 3, Kış 2005, s.149-174.

müteşabih olan yed (el)'i kabul ederken, Allah Teâla'nın diğer canlılar gibi cisim şeklinde değil de sadece naslarda geçtiği şekilde kabul edip yoruma girmemektir.

Tasdik: Allah'ın (cc) sıfatları ve isimleri konusunda Kur'an'da ve Sünnette Peygamberin vasıflandırdığı şekliyle iman etmektir. Yed (el), ayn (göz), vech (yüz) gibi sıfatları, O'nun zatına yakışır şekilde kabul etmektir.

Aczi İtiraf: Kavranması ve anlaşılması zor olan Müteşabih Nasların asıl maksadının ne olduğu bilmeyip bunu itiraf etmektir. Nitekim İmam-ı Malik istiva hakkında şöyle demiştir; “*istiva malumdur, keyfiyeti meçhuldür, ona iman vacip hakkında soru sormak ise bidattir.*”¹⁵³

Sükût: Bilinemeyen konulara dalmamak, o konuda soru sormamaktır. Çünkü te'vil ile ilgili konularda bir bilmeyene soru sorulması durumunda yanlış yorumlana bileceği gibi bir bilene sorulması dahi soru soran kişinin anlamaması durumunda kişiyi hataya düşürebilecektir. Bu nedenle soru sorulmamalı sükut edilmelidir. Nitekim Peygamber (as) ashabı kiramı kader konusunda soru sorulmasını yasaklamış, Hz. Ömer de “*Rahman arşa istiva etti.*”¹⁵⁴ Ayetinin mealini soranı cezalandırmıştır. Çünkü selef bu konuda sükut etmeyi tercih etmişlerdir.¹⁵⁵

İmsak: Müteşabih gibi anlaşılmayan konular üzerinde akli yorumlar yapmamak ve bu lafızlar nasıl kullanılmışsa öylece bırakmak.

Keff: Müteşabih ile kalben dahi meşgul olmamak. Onlar üzerinde düşünmemek. Yüzme bilmeyen birisinin denize girip yüzmesi ne kadar tehlikeli bir durum ise bu konular üzerinde düşünmekte o kadar tehlikelidir.

¹⁵³ Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.75.

¹⁵⁴ Tâhâ, 20/5.

¹⁵⁵ Toprak, Gölcük, **Kelam**, s.52.

Marifet Ehline Teslim: İlim alanında derin bilgi sahibi olan kimselerin rehberliğine güvenmek. Bu noktada Peygamber (sav), ashabı kiram ve onlardan sonra gelmiş olan alimlerin söylediklerini kabul etmek.¹⁵⁶

1.5.3.3. Eş'arîye

Ebu'l Hasan el-Eşari tarafından kurulmuş ve şekillenmiş olan itikadi düşüncedir. Eş'ari uzun süre Mutezile mezhebine mensup birisi idi. Daha sonra Mutezilenin itikadi alanda halkın inançlarını izah konusunda yetersiz kaldığını ve bu alanda meydana gelen boşluğu Ehl-i sünnet çizgisinde düzeltilmesi gerektiğine inanmış, bu ihtiyacı karşılamaya çalışmıştır. Bu nedenle Mutezileden ayrılmış ve selef akidesine bağlanmıştır. Bu nedenle Eşarilik düşünce olarak Mu'tezile'ye antitez olarak doğmuştur.¹⁵⁷

Eş'ariler, Allah Teâlâ'nın ilim, semi, basar, kudret ve irade gibi sıfatlarının bulunduğunu bu sıfatlarında ezeli ve zatı ile kaim olduğunu kabul eder. Bu sıfatları ne zatının gayrı ne de zatının aynıdır derler.¹⁵⁸ Çünkü bu sıfatlar Allah'ın (cc) kemal sıfatlarıdır. Fiillerin İyi ve kötü, güzel ve çirkin yani hüsn ve kubh akılla bilinemez. Nas ile bilinebilir. Çünkü bir fiil Allah Teâlâ emir buyurduğu için iyi veya kötüdür. Eş'ariler, kulun cüz'i bir iradesinin bulunmadığını ifade ederler. Allah Teâlâ yegane yaratıcıdır. Dolayısıyla iradesinin de her şeyi kuşattığını beyan eden Eş'ariler kulun fiillerinin yaratıcısının da Allah (cc) olduğunu söylerler. Bununla beraber insanın sonradan olma bir kudret ve ihtiyarının bulunduğunu izah ederek, insanın kazanan Allah'ın (cc) ise yaratan olduğunu açıklamaya çalışırlar. Bunu da "Kesb" diye tarif ederler.¹⁵⁹ Allah'ın (cc) tekvin sıfatı yoktur ancak kudret sıfatı vardır. Kudret sıfatı tekvin sıfatını da kapsar.

¹⁵⁶ Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.116-117; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.74-77; Düzgün, **Kelam**, s.115-119; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.50-53; İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.91-97; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş**, s.472; Fırlı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, s.63-64.

¹⁵⁷ Düzgün, **Kelam**, s.121; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.95; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş** s.135; İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.101; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş**, s.475-476; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.56-57; Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, s.137-139.

¹⁵⁸ Aydın, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, s.296.

¹⁵⁹ El-Eş'ari, Ebu'l-Hasan, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, Ramazan Biçer (Çevr.), İstanbul, 2010, s.76-81; El-Eş'ari, Ebi'l-Hasan Ali b. İsmail, **El-İbane**, Daru'l-Nefais, Beyrut 2010, s.122-125; Wolfson, **Kelam Felsefeleri**, s.523-535.

Allah'ın (cc) fiilleri bir sebebe bağılı değildir. Ayrıca Allah Teâlâ'nın hikmet sıfatı da yoktur. Kur'an Allah (cc) kelamıdır mahlûk değildir.¹⁶⁰ Allah Teâlâ ile kaim olan bir sıfattır. Kelam Allah'ın (cc) sıfat olarak bir tektir.¹⁶¹ Ru'yetullah ahirette vuku bulacaktır.¹⁶²

Kur'an'da geçen Allah (cc)'ın el, yüz, ayak gibi sıfatlar Allah'ın (cc) haberi sıfatlarıdır. Bu sıfatları te'vil ederler.¹⁶³

Eş'ari, Allah'ın (cc) varlığına delil olarak insanın yaratılışını örnek vererek açıklar. İnsan kendisinin yaratıcısı olamaz. Zira insan bir sudan; et parçası, kemik ve nihayet düşünen, akleden bir canlı olarak varlık âlemine gelir. Böylelikle bu aşamaları geçiren bir varlığın dünyaya gelişi için bir yaratıcıya ihtiyacı olduğunu ifade eder. Allah'ın (cc) varlığının bilinmesinin ancak vahiy kanalı ile bilinebileceğini ifade eder ve kendilerine ilahi vahyin gelmediği kişiler mükellef değildirler.¹⁶⁴

Eş'ari, Allah'ın (cc) yaratıklara benzemeyeceğini söyleyerek, eğer benzediği kabul edilirse O'nun hükmü yaratıklarının hükmü gibi olur. Bu da Allah Teâlâ hakkında düşünülemez. Allah Teâlâ'yı cisimlere benzetemeyiz. Çünkü cisimler yer kaplayan bir şekle, uzunluk, genişlik, derinlik vb. durumlara sahip iken Allah Teâlâ bütün bunlardan münezzehtir.¹⁶⁵ Allah'ın (cc) zat ve sıfatları noktasında Eş'arilik, Müşebbihe ile Mutezile arasında orta bir tutumdur.

¹⁶⁰ Topaloğlu, **Kelam Araştırmaları Üzerine Düşünceler**, s.101; Wolfson, **Kelam Felsefeleri**, s.177-186.

¹⁶¹ El-Eş'ari, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, s.42-44; El-Eş'ari, **El-İbane**, s.61-64.

¹⁶² İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.102-104; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.96-98; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş**, s.476-477; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.136-137; Fırlı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, s.68; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.220-249-253-267; Aydın, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, s.299-308-309-316-317-342-383; Düzgün, **Kelam**, s.125-127; El-Eş'ari, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, s.38-42; El-Eş'ari, **El-İbane**, s.45-50.

¹⁶³ El-Eş'ari, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, s.64-69; El-Eş'ari, **El-İbane**, s.99-106.

¹⁶⁴ Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.96.

¹⁶⁵ Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.97-98; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.219

Eş'ari ve Maturidiliğin ayrıldığı nokta fiili sıfatların hadis mi yoksa kadim mi olduğu noktasıdır. Eş'ari sonradan yaratıldığını yani hadis olduklarını söylerken, Maturidi ise kadim olduğunu beyan etmiştir.¹⁶⁶

1.5.3.4. Maturidiye

Maturidilik, Muhammed b. Muhammed b. Mahmud Ebu mansur el-Maturidi'ye nispet edilen ve daha çok Türkler arasında yaygınlaşan itikadi düşüncenin adıdır. Hatta bazılarınca, Maturidilik, İmam-ı Azam'ın kelami görüşlerine yakınlığı ve yöntemi nedeniyle Hanefiliğin bir devamı olarak görülmüştür.¹⁶⁷ Hicri ikinci asırda ortaya çıkan sapkın itikadi gurup ve görüşlere karşı Ehli Sünnet çizgisinde cevap verme gereksinimi doğmuştu. Cevap verilirken konunun iyi anlaşılması için naslarla beraber akla da ihtiyaç vardı. Çünkü kelamı konuların iyi bir şekilde izahı gerekiyordu. İlmin akıldan üstün olduğunu kabul eden Maturidi bununla beraber, inanç konularını akıl ile temellendirmeye çalışmıştır. Çünkü akıl naklin hizmetinde ve onu teyid eden, açıklayan bir unsurdur.¹⁶⁸ Bu nedenle Maturidilik, bazı konularda Selefiyye'ye Eşarilikten daha yakın, bazı konularda da daha akılcı davrandıklarından Eş'arilik ile Mu'tezile arasında orta bir yol dur.¹⁶⁹

Maturidilikte, Allah Teâlâ'nın zatı ve subuti sıfatlarının bulunduğu ve bu sıfatlar olmadan Allah Teâlâ'yı düşünmenin imkânsız olduğunu ifade edilir. Çünkü Allah Teâlâ hakkında sahip olduğumuz bilgiler onun isim ve sıfatlarına dayanır.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Taftazani, Sa'duddin Mesut b. Ömer, **Şerhul Akaid**, Süleyman Uludağ(Çevr.), İstanbul 1999, s. 166; El-Eş'ari, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, s.70-75; El-Eş'ari, **El-İbane**, s.109-114.

¹⁶⁷ Düzgün, **Kelam**, s. 147.

¹⁶⁸ Gölcük, **Kelam Tarihi**, s. 55; Ebu'l-Muin En-Nesefi, **Bahrü'l-Kelam Maturidi Akaidi**, Ramazan Biçer (Çevr.), Gelenek Yayınları, İstanbul 2010, s.21-24; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş**, s. 473; Toprak-Gölcük, **Kelam**, s.54; Nureddin Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, Bekir Topaloğlu(Terc.), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s.49-51.

¹⁶⁹ Düzgün, **Kelam**, s.148; Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, s.208-209; Toprak-Gölcük, **Kelam**, s.55.

¹⁷⁰ En-Nesefi, **Bahrü'l-Kelam Maturidi Akaidi**, s.32; En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, s.337-338; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.102; Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, s.65-69.

Maturidiye göre Allah Teâlâ Zâtı itibariyle biridir. Bu bir olması O'nun bir cüz bir parçasının olmamasıdır. Bir kısmının bulunmayışıdır. Çünkü mürekkep ve parçalardan meydana gelme hadis olanların, yani sonradan yaratılan mahlûkatın özellikleridir.¹⁷¹ Allah Teâlâ sıfatlarında da birdir. Bu birlik eşi ve benzerinin olmayışıdır. Fiillerinde bir olması ise ortağı olmaması, tüm fiillerinde tek olduğudur.¹⁷²

Allah (cc)'ın haberi sıfatları olan el, yüz, ayak gibi olanlar müteşabihat olup, bunlar ancak nas ile gelen yani ayet ve hadisler ile bilinebilirler.¹⁷³

Allah Teâlâ'nın mutlak irade sahibidir. Hayır ve şerrin yaratıcısı olduğunu ifade eden Maturidiler her şeyi irade edenin Allah olduğunu ancak kulda cüzi bir iradenin bulunduğunu bu cüzi irade sayesinde kulun seçimini yaptığını belirtirler.¹⁷⁴ Bu noktada Maturidiler, Mu'tezileye Eş'ariler'den daha yakındırlar. Maturidiler, aklın fiiller noktasında belirleyici olduğunu savunurlar. Dolayısıyla İyi ve kötünün, güzel ve çirkinin (yani hüsn ve kubh) akılla bilinebileceğini belirtirler.¹⁷⁵ Ayrıca Maturidilere göre, Allah'ın (cc) varlığını bilmek insanlar için akli olarak zorunludur. Allah Teâlâ peygamber göndermese dahi insanlar bunu akli yöntemlerle bulmakla mükelleftirler. Allah Teâlâ'nın tekvin sıfatının bulunduğunu,¹⁷⁶ Allah Teâlâ'nın fiillerinin bir sebep ve hikmetinin var olduğunu ve Allah (cc) kulun gücünün üzerinde bir yük yüklemeyeceğini ifade ederler.¹⁷⁷

¹⁷¹ En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, s.96-102.

¹⁷² Özler, "Tevhid", s.86-87, 212, Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.101; En-Nesefi, **Bahrü'l-Kelam Maturidi Akaidi**, s.33; Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, s.61-64.

¹⁷³ En-Nesefi, **Bahrü'l-Kelam Maturidi Akaidi**, s.42-44; En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, II/173-174; Düzgün, **Kelam**, s.154.

¹⁷⁴ Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, s.129-130; En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, c.2,s.173-194.

¹⁷⁵ En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, c.2,s.249; Topaloğlu, **Kelam Araştırmaları Üzerine Düşünceler**, s.108.

¹⁷⁶ En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, s.400.

¹⁷⁷ Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, s.137-139; Düzgün, **Kelam**, s.147-148; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.100-104; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş**, s. 474-475; Fırlı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, s.71-77; Aydın Ali Arslan, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, Ankara, 1984, s.384-485.

Maturidi, Allah Teala'nın birliğine üç şeyin delalet ettiğini bunlarında nass, akıl ve yaratılış itibariyle, alemin nizam ve düzeni olduğunu belirtir. Maturidi Allah Teâla'nın birliğini akıl ile ispat ederken; temanu', nizam ve mucize delillerini kullanır.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Özler, "Tevhid", s.78; Düzgün, **Kelam**, s.147-148; Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, s.55-57; Ebu'l-Muin Meymun b. Muhammed en-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, Hüseyin Atay (Çevr.), Ankara 2004, c.1,s.114-119; 420-421.

İKİNCİ BÖLÜM

EBU A'LA MEVDUDİ'NİN TEVHİD HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2.1. EBU A'LA MEVDUDİ'YE GÖRE TEVHİD VE ŞİRK

Seyyid Mevdudi, İslam'ın bir hayat nizamı olduğunu ifade eder. Bu nedenle Tevhid anlayışı, O'nun bütün düşünce sisteminin kilit noktasını oluşturur. Dolayısıyla bunun mukabilinde de “tevhidin” zıttı olan “şirki” de toplumsal düzeni dinamitleyen, sekteye uğratan bir düşünce olarak görmektedir.

Bu nedenle, Ebu A'la Mevdudi'nin, tevhide bakışını anlamak ve onu nasıl temellendirdiğini incelemek için, “tevhidi” farklı eserlerden başlayıp daha sonra da Mevdudi'nin “tevhidi” ispat için getirdiği delillere bakmayı uygun gördük.

2.1.1. Tevhid

Ebu A'la Mevdudi, insanlara bir rehber ve hidayet olarak gönderilen Kur'an'da Allah Teâlâ'nın birliği (Tevhid) konusunun “Rab” ve “İlah” noktasında odaklaştığını beyan ediyor.¹⁷⁹ Çünkü Kur'an, Allah Teâlâ'nın yegâne “Rab” ve “İlah” olduğu noktasında özenle durur ve ortağı bulunmadığını bizlere bildirir. Bu nedenle Tevhid, Hz. Peygamber'in(sav) en temel öğretisidir. Seyyid Mevdudi, aynı zamanda Tevhidin fitrat kanunu olduğunu ve insanın yaşayışının bu merkezde şekillenmesinin gerekli olduğunu

¹⁷⁹ Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, Mahmut Osmanoglu (Çev.), İstanbul 2001, s.9.

ve insanoğlunun yaşam biçimi ve hayat tarzı olduğunu savunur.¹⁸⁰ Tevhide bu bakış açısıyla bakan Mevdudi, böylelikle Tevhidi insan hayatının her alanına yayar. Tevhid inancının, bir elek gibi ayırıcı bir özelliğinin bulunduğunu belirtir ve buna inanan ile inanmayanın birbirinden ayrıldığını beyan eder. Yani tevhidi ikrar edenler ile inkâr edenlerin ayrı bir topluluk olduğunu söyler ve şöyle bir misal verir: “Eğer bir baba iman ediyor ve oğlu inkâr ediyorsa, baba aynı baba; oğul da artık aynı oğul değildir. Çünkü oğul, bundan sonra babasının mirasçısı olamayacağı gibi anne ve kız kardeşlerine de yabancı olmuştur.” İşte bu şekilde Kelime-i Tevhid’in kan bağıını bile geride bırakacak kadar güçlü olduğunu ifade ediyor.¹⁸¹ Konuyla ilgili olarak Mevdudi, Nuh’un (as) oğlunu örnek verir. Çünkü Nuh’un(as) oğlu Tevhidi ikrar etmemiş ve babasının yolundan gitmemişti. Allah Teâlâ’nın Nuh’a(as): “*Dedi ki: Ey Nuh! Kesinlikle o senin ailenden değildir. Çünkü o salih olmayan bir iş (yapmıştır).*”¹⁸² buyrulduğunu ifade eden Mevdudi, mü’min kişi belirli bir akideye inanan ve belirli amelleri yapan kişidir. İnanmayan yani inkar eden kişi de yapması gereken fiilleri yapmamıştır. Dolayısıyla din bir hayat nizamı olduğuna göre, hayatını dini inanç ve Tevhid üzere şekillendiren ile bunun karşısında olanların birlikte olamayacaklarını belirtir. Bu konuda kan hısımlığının bir anlam ifade etmeyeceğini belirten Mevdudi, bunun için Tevhid inancına bağlı olanların, kendi aralarında kan bağından daha güçlü bir bağın bulunduğuna değinir. Ayette “*O, senin ailenden değildir.*”¹⁸³ ifadesinden senin çocuğun değil; anlamının çıkmadığını, daha sonra gelen ifadede de “*Çünkü o salih olmayan bir iş (yapmıştır)*” geçtiğini ve bunun da şöyle izah edildiğini belirtir. Çocuklar Allah Teâlâ’nın bir emanetidir. Bu emaneti de herkes salih birer kişi olarak eğitebilsin ve Allah’ın (cc) yaratdaki gayesine ulaştırabilsin diye almıştır. Bunun için bir baba bu yetiştirme sürecinde elinden geleni yapar buna rağmen çocuk salih olmuyorsa, yani kendisine verilen hammadde bozuk olduğundan işlenemediyse, gayet tabiidir ki kan bağından gelen tüm haklarını kaybetmiştir. Mevdudi, bu durumu bir insanın herhangi bir

¹⁸⁰ Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, Filiz Handan Türedi(Trc.), İstanbul 2014, s.69; Mevdudi, **İslam’a İlk Adım**, Serdar Güzey(Trc.), İstanbul 2013,s.96.

¹⁸¹ Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.55.

¹⁸² Hud, 11/46.

organının kangren olmasına benzetir. Çünkü kangren olan organ her ne kadar o vücuda ait olsa da işlevini yerine getirmediğinden çürümüş ve o vücuttan sayılmaz hale gelmiştir.¹⁸⁴

Kur'an'da Tevhidin, “ احد ” ve “ واحد ” kelimeleri ile açıklandığını belirten Müellifimiz, buradan hareketle Tevhidin tanımını İhlas suresi ile izaha çalışır. “*De ki: O Allah, birdir. Allah Samed'dir. (her şey O'na muhtaçtır, daimdir, hiç bir şeye ihtiyacı olmayandır.)*”¹⁸⁵

“ احد ” ifadesi Kur'an'da yalnızca Allah Teâlâ'nın zatı için kullanılır. Varlıklar içerisinde başka hiç kimse için kullanılmamıştır. Dolayısıyla bu da Allah Teâlâ'nın bir ve benzerinin olmadığını gösterir. Müşrikler ve ehli kitap Peygamber'e (sav) gelip Allah'ı (cc) sormuşlardı: “Resulullah, bizi ibadet için çağırdığın Rab nasıldır?” sorusuna cevaben Peygamber (sav), “هو الله” (O Allah'tır.) demiştir. Bundan kastın da bu kelimenin Allah'u Teâlâ'nın tüm sıfatlarını kapsamasıdır. Çünkü rızık veren, kâinatın sahibi dendikten sonra “ احد ” denmiştir. Nitekim “Rab” aynı zamanda ilah olmalıdır. Ayrıca kanatı yaratan O olduğu için yardım edende O'dur. İhlas suresi birinci ayetinde “*De ki: O Allah, birdir*”.¹⁸⁶ Manası; Tek “Rab” yalnızca O'dur. O'ndan başka bu Rububiyet'e layık başka varlık yoktur. Ayrıca ulûhiyetinde herhangi bir ortağı da yoktur. Kâinatın yegâne yaratıcısı, rızık vereni, yardım istenecek olanı sadece O'dur. Üçüncü ve en önemlisi de, “ احد ” diye cevaplandırması veya cevap vermesi, Allah Teâlâ'nın, ezeli ve ebedi olması, O'ndan önce ve sonra hiçbir şeyin olmaması ve benzerinin bulunmaması gibi cinsinin de bulunmaması açısından tektir. Dolayısıyla O'nun zatı “ احد ” 'dir, “ واحد ” değildir. Bu, O'nda parçalanma olmadığının, O'nda çokluk bulunmadığının ispatıdır. Yani her bakımdan “ احد ” 'dir. Mevdudi, durumu dil bilgisi açısından da tahlil ediyor ve açıklıyor. Şöyle diyor: “Arapçada “ واحد ” kelimesi tek manada kullanılır. Çokluk ifade eden bir şeyden bir tanesi kastedildiğinde kullanılır. (bir kavim, bir ülke, bir dünya ya da

¹⁸³ Hud, 11/46.

¹⁸⁴ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, İstanbul, c.2,s.396-398.

¹⁸⁵ İhlas, 112/1-2.

¹⁸⁶ İhlas, 111/1.

bir kâinat gibi.) Topluca bir şeyin, her parçasını ayrı ayrı ifade etmeye “واحد” denir. Örneğin; bir topluluğa mensup olan bir insan gibi. “احد” kelimesi ise, Allah’tan (cc) başkası için kullanılmaz. Bu nedenle Kur’an’da, nerede “واحد” kelimesi kullanılmışsa; “*ilahun vahid*” (Ancak bir ilahtır) veya “*Allahu vâhidü’l-kahhâr*” (Ancak Allah (cc) tek Kahhârdır.) şeklindedir. “واحد” hiçbir yerde yalnız kullanılmamıştır. Bunun nedeni de bu kelimenin çokluk teşkil eden şeyler için de kullanılmasıdır. Bundan farklı olarak, “احد” kelimesi mutlak olarak “yalnız” Allah (cc) için kullanılır. Çünkü “yalnız” Allah Teâla’nın varlığında çokluk yoktur. O’nun vahdaniyeti her bakımdan kâmindir.”¹⁸⁷

Mevdudi, bu açıklamadan sonra “الله احد” denilmesinin sebebi üzerinde durur. “احد” kelimesi “yalnız” Allah’ın (cc) zatına mahsus olduğu için ve başkası adına kullanılmayacağından, “احد” yani nekre (belirsiz) şeklinde kullanılmıştır. Ancak ikinci ayetteki “الصمد” kelimesi mahlûklar için de kullanılabileceğinden “الله الصمد” marife şeklinde “el” takısı ile beraber kullanılmıştır. Yani “Gerçek Samed Allah’tır (cc).” Mahlûklar bir yönden “صمد” olsa dahi, başka yönden “صمد” değildir. Netice itibariyle; fanidir, parçalardan müteşekkildir, taksim edilebilir. Önderliği de izafidir, mutlak değildir. Bazılarından üstün olsa dahi, bazıları da ondan üstün olabilmektedir.¹⁸⁸

Mevdudi, Allah Teâlâ’nın birliğinin “*La ilahe illallah*” kelimesi ile ifade edildiğini, bunun da Kelime-i Tevhid olup ‘Allah’tan başka ilah yoktur.’ anlamına geldiğini beyan eder.¹⁸⁹ Aynı zamanda Kelime-i Tevhidi, Allah (cc) ile yapılan bir sözleşmeye benzeten Mevdudi, sözleşmeyi ve sözleşmenin yükümlülüklerini şu şekilde ifade eder: “*La ilahe illallah*”. Bu kelime ile iki şey ifade edilir: Birincisi, dünyanın Allah (cc) olmadan yaratılamayacağını ve bu dünyada O’ndan başka ilah olmadığını, O’nun eşsiz ve tek olduğuna inandığımızı kabul etmiş olmamızdır. İkincisi, aynı Allah’ın (cc) bütün evrenin olduğu gibi bizim de ilahımız ve efendimiz olduğunu kabul ediyoruz demektir. Bu sözleşmenin yükümlülükleri olarak, Allah’ın (cc) her şeyin

¹⁸⁷ Mevdudi, *Tefhimul Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.7,s.307-308.

¹⁸⁸ Mevdudi, *Tefhimul Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.7,s.309.

¹⁸⁹ Mevdudi, *İslam’a İlk Adım*, s.93-94; Mevdudi, *İslam’a Giriş*, N.Ahmed Asrar (Çevr.), İstanbul 2015, s.61-62.

yaratıcısı ve sahibi olduğundan, bizler sadece O’nun sahip olduklarının emanetçileriyiz. Dolayısıyla O’nun emanetlerini, O nasıl söylemiş ise o şekilde kullanmalıyız. Aksi halde sözleşmeye muhalefet etmiş oluruz. O’nun emanetlerini gasp etmiş oluruz. Ayrıca bizlere verilmiş olan bu emanetleri yerinde ve onun söylediği şekilde kullanmamız bizim iyiliğimiz içindir. Nitekim anlaşma ve sözleşmenin gereği, O’nun iyiliği için değil; bizlere verilenlere karşılık bizim O’nun emirlerini yerine getirmemizdir. Bizler, bu hayatın sahibi değiliz. Bu nedenle efendimizin istediği şekilde yaşarız ve ölürsek de O’nun emirlerini yerine getirmiş oluruz.¹⁹⁰

Kelime-i Tevhid, İbrahim suresinde; “*Görmedin mi ki, Allah nasıl bir örnek vermiştir: güzel bir söz, bir ağaç gibidir ki, onun kökü sabit, dalı ise göktedir. Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. Allah insanlar için örnekler verir; umulur ki onlar öğüt alır düşünürler. Kötü (murdar) söz ise, kötü bir ağaç gibidir. Onun kökü, yerin üstünden koparılmış, kararı (yerinde durma, tutunma imkânı) kalmamıştır. Allah iman edenleri, dünya hayatında ve ahirette sapsağlam sözle sebat içinde kılar. Zalimleri şaşırtıp saptırır; Allah dilediğini yapandır.*”¹⁹¹ Kelime-i Tayyibe ve aynı zamanda köklü bir ağaca benzetilmiştir. Mevdudi; dikkatleri buna çekerek, iki ağaç düşünülmesini ister ve bir meşe ağacını örnek verir. Bu ağacın köklerinin toprağı nasıl sımsıkı tutunduğunu, boyunun nasıl yükseklerle eriştiğini aynı zamanda da iyi meyve verdiğini belirtir. Bu şekilde sağlam ve meyveli ağacı örnek verdikten sonra, kendi kendine yetişen vahşi otların güçsüz ve meziyetsiz olduklarını ifade eder. Bu ağaçların kökleri toprağı iyi tutunamaz, bir çocuk tarafından dahi hemencecik koparılabilirler. İşte bu şekilde, Tevhide inanan biri, hayatını nasıl şekillendireceğini bilir. Böylece Tevhide inanan biri, hem bu dünyada sağlam kalacak hem de öteki âlemde bolluk içinde olacaktır.¹⁹²

¹⁹⁰ Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.57-61.

¹⁹¹ İbrahim, 14/24-27

¹⁹² Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.57-65; Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2, s.551.

“Allah’ın ipine sımsıkı yapışın. Dağılıp ayrılmayın....”¹⁹³ ayet-i kerimesinde Tevhid, “Allah’ın ipi” olarak tarif ediliyor. Mevdudi’ye göre Tevhid, Allah (cc) tarafından belirlenen hayat tarzıdır. O, bir “ip”tir. Çünkü, Mü’minlerin Allah (cc) ile olan ilişkilerini sağlam tutar ve bununla beraber onları birbirine bağlayıp, bir toplum haline getirir. “Allah’ın ipine hepiniz sımsıkı yapışın” ifadesinin, Müslümanlar açısından en büyük önemi kendilerini Allah’ın (cc) yoluna vermeleri gerektiğini, O’nun dinini, tüm hayatlarının merkezine yerleştirmeleri gerektiğini, onu yaymak için gayret göstermeleri ve ona hizmette işbirliği yapmaları anlamına geldiğini ifade ediyor. Müslümanlar, bunun tam tersi bir şekilde yani bu ipi gevşek tutmaları halinde, O’nun ana prensiplerinden uzaklaştıkları anda, parçalanarak bölünürler ve bunun sonucunda dünyada ve ahirette rezil olurlar.¹⁹⁴

Netice itibariyle, Tevhid insanlar için en uygun olan hayat tarzıdır.¹⁹⁵ Yani fitratın geçek kanunu budur.¹⁹⁶ Bu nedenle Seyyid Mevdudi; “*Ey İman edenler! Allah’a itaat edin; Peygamber’e İtâat edin ve sizden olan emir sahiplerine de...*”¹⁹⁷ ayeti kerimesinde de, Tevhid açısından tek ve gerçek otorite olan Allah’a (cc) itaatın şart olduğu vurgusunun yapıldığını belirtir. Çünkü bu İslam dininin, siyasi ve kültürel sisteminin temelini teşkil eder. Bir Müslüman, her şeyin ötesinde Allah’ın kuludur. Bunun için, Allah’a (cc) bağlılık her şeyden önce gelir. Diğer tüm bağlar, bu bağa boyun eğmek zorundadır. Nitekim tüm insanlar, Allah’a verdikleri söze (ahid) sadık kalmak mecburiyetindedirler.¹⁹⁸ “*Rabbinizden size indirilene uyun, O’ndan başka velilere uymayın, ne az da öğüt alıyorsunuz*”¹⁹⁹ ifadesi Allah’ın (cc) elçisi aracılığıyla gönderilmiş olan ilahi hidayet, hayatın gerçek amacını oluşturduğunu, insanın ahlakını, toplumsal hayatını, kültür ve medeniyetini, bunun üzerine kurması gerektiğini vurguluyor. Bunun için insan, kendisine rehber olarak Allah’tan (cc) başkasını

¹⁹³ Âl-i imran, 3/103.

¹⁹⁴ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.283.

¹⁹⁵ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.139.

¹⁹⁶ Mevdudi, *İslam Kavramlar*, (Trc.) Süleyman Akyüz, İstanbul 2014, s.13.

¹⁹⁷ Nisa, 4/59.

¹⁹⁸ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.371.

¹⁹⁹ Araf, 7/3.

tanımamalıdır. Kılavuz olarak da peygamberi aracılığıyla göndermiş olduğu irşadı takip etmelidir. İnsan, Allah'tan (cc) başkasına yönelirse, bunun her zaman hezimetle sonuçlandığını unutulmamalıdır.²⁰⁰

Mevdudi; *“Allah şöyle bir örnek veriyor: Bir adam var ki onun birbirleriyle ihtilaflı birçok efendisi bulunmaktadır; bir adam da var ki bir tek kişiye bağlıdır. Şimdi bu iki adamın durumları eşit olabilir mi? Bütün övgüler Allah'a mahsustur; fakat çoğu bunu anlamamaktadır.”*²⁰¹ ayeti ile “Şirk ve Tevhid” akidelerinin insan üzerindeki etkisine deyinir. Birçok efendisi olan ve her efendinin kendisine hizmet etmesini istediği bir kölenin, hiçbirini memnun edemeyeceği ve devamlı surette, her efendisinden ayrı ayrı ceza ve cefa çekeceği kaçınılmazdır. Fakat bu kölenin aksine, tek bir efendisi olan köle, bu şekilde bir ıstırap çekmeyeceği gibi, o tek efendisine de huzur içinde hizmet edecektir. Bu, o kadar net bir gerçektir ki, idrak edebilmek için fazla düşünmeye bile gerek yoktur. Bir tek ilaha kulluk etmek, birçok ilaha kulluk etmekten daha iyidir ve insanoğlu ancak bir tek ilaha kulluk ettiği zaman huzur bulur. Mevdudi, bu şekilde bir akli delil ile insanları kendilerine köle yapanları kasteder. Çünkü bu kişiler emirler vererek insanları kendilerine bağlamaya, onlara hâkim olmaya çalışır. Burada işaret edilen kişiler, ya insanın nefsi ya da kişinin ailesi, kabilesi, milleti ve toplumdur veya din adamları, liderler, kanun koyucular, ticari ve iktisadi güçlerdir. İzahata devam eden Mevdudi, bu tür insanların menfaatleri uğruna herkesi kendi yanlarına çekmeğe çalıştıklarını, isteklerinin karşılanmaması halinde cezaya yöneldiklerini, bu nedenle sürekli bir çelişki içerisinde bulunduklarını ifade eder. Bunların tahakküm kurmak için baskı yapmaktan başka çarelerinin olmadığını belirten Mevdudi, bununla beraber ceza şekillerinin farklılığından bahseder. Birisi, kalbe sıkıntı verirken, diğeri kalbi zelil etmeye çalışır. Biri, ilişkileri kesmekle tehdit ederken, diğeri onu iflasa sürüklemekle korkutur. Biri, dini silah olarak kullanırken, öbürü onu kanunla korkutmaya çalışır. İşte tam bu noktada, insanın kurtuluşunun tek ve sağlam yolunun Tevhide sarılmak olduğunu

²⁰⁰ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.11.

²⁰¹ Zümer, 39/29.

izah eder. Böyle bir durumda tek ve sağlam olan yol, bir ve tek olan Allah’a (cc) kul olmak, O’nun dışındaki her şeyden uzaklaşmaktır.²⁰²

Mevdudi, Tevhide ilişkin izahata devam eder. Tevhid akidesine sarılan birinin samimi ve ihlaslı olması durumunda zorlukların, sıkıntıların kendisini sarsmayacağını beyan eder. Kendisine karşı, toplumdaki baskı artsa dahi, içindeki huzurun ve sığındığı sağlam inancın, onu koruyacağını belirtir. Kendilerinde otorite gücü gören kimseler; ailesi, kabilesi, içinde yaşadığı toplumun her kesimi, kendilerine karşı olsa ve onlara karşı ters düşse bile rahatsızlık duymayacağını anlatır. Çünkü o kişi, kendilerine attettikleri gücün üstünde bir güç ve kuvvetin başka birisinde yani Allah’ta (cc) olduğunu gayet iyi bilir. Ve O güç ve kudret sahibi, istemedikçe de kendisine hiç kimsenin zarar veremeyeceğini iyi bilir. Bunun sonucunda da tüm yaşantısını bu öğreti üzerine kurar. İşte o zaman, kökleri sağlam olan ağaç gibi hayatını sağlam temellere oturtur. Böyle kişilerin, bütün bu kararlılığının ve sağlam duruşunun, elbette kendi sağlam inancından kaynaklandığını ifade eden Mevdudi, netice olarak karşısında duran tüm sahte otorite, güç ve kuvvetlerin yıkıldığını kendisi görmüş olur diye izah eder.²⁰³

Mevdudi Tevhide inanmak ve onu kabullenmenin insan hayatı üzerinde bazı olumlu etkilere yol açacağını beyan etmeye çalışır.

1. Tevhide inanan bir kişinin, dar bir düşünceye sahip olmayacağını söyler. Tevhide inanan bir kişi, yerin, göğün ve tüm kâinatın bir sahibinin olduğuna inandığından kendisini bu diyarda bir misafir ve yolcu, emanetçi olarak görecektir ve geniş bir görüşe ve geniş bir ufka sahip olacaktır.

2. Bu inanca sahip olan insan, her gücün sahibinin Allah (cc) olduğunu bilir. Dolayısıyla O’ndan başka hiç kimsenin yarar sağlayamayacağını ya da zarar veremeyeceğini; hayat verip-alamayacağını bilir. O’nu otorite kabul eder. Bu da kendisini, Allah’tan (cc) başka her güce karşı kaygısız, bağımsız ve korkusuz kılar.

²⁰² Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.106-107.

²⁰³ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.108- 111.

3. Tevhid inancı, insanı alçak gönüllü yapar. Tevhid inancı olan insan; kibirden, gurur ve gösterişten uzak biri olur. Kendisine verilen nimetlerin sahibini bildiği için servetinin kendisine bir güç katmayacağını bilir ve servetinin geçici olduğunun farkındadır.

4. Tevhid inancı, kişiyi faziletli ve dürüst yapar. Çünkü inanan kimse; ruh temizliği ve dürüst davranıştan başka hiçbir şeyin kendisine başarı getirmeyeceğinin ve kurtuluş kapısı açmayacağını farkındadır. Adalet sahibine inandığı için bu inancı, kendisini adil olmaya zorlar.

5. Tevhide inanan, üzüntü ve ümitsizliğe kapılmaz. Her şeyin sahibinin Allah (cc) olduğunu bildiği için, bu inanç onu zor durumlarda teselli eder. Çünkü Tevhide inanan kişi, kendisinin bir imtihana tabi olduğunun, geçici bir hayat ile karşı karşıya bulunduğu farkındadır.

6. Tevhid inancı olan insanın güçlü bir azmi ve sabrı vardır, Allah Teâlâ'ya sonsuz güveni olur. Kâinatın idarecisi ve hâkimi olan Allah'ın(cc), kendisi ile beraber olduğunun ve kendisinin Allah(cc), tarafından desteklediğinin farkındadır.

7. Tevhid inancı, insanı cesaretlendirir. Nitekim insanın korkusu olan ölüm ve güvenli yaşama hissi onda tamdır. Her şeyin sahibinin Allah (cc) olduğunu bildiği için bu korku zihnini meşgul etmez.

8. Bu inanç insana huzur verir, mutluluk getirir. Onu kin, haset, nefret gibi hastalıklılardan korur. İnsanları yaratan Yüce Kudrete (Allah) inandığından, kendisinin aciz olduğunu anlar. Dünya hayatında basit ve aşağı yollara başvurarak bir şeylerin peşinden gitmez. Çünkü o, her şeyin Allah'ın (cc) idaresinde olduğunun farkındadır.

9. Bu inanç ile Allah'ın (cc) kanununa itaat eder ve inancının gereği sorumluluklarını yerine getirir. Nitekim Allah Teâlâ'nın kendisine “*Şah damarından*

daha yakın”²⁰⁴ olduğu bilincindedir. Kendisinin her zaman bir murakabe altında olduğunu bilir.²⁰⁵

Mevdudi, İsrailoğulları’nın bu dünyada kendilerine vâad edilen dünyanın liderliği ve idareciliğinin, Tevhid ile alakalı olduğunu ifade eder. Netice itibariyle bu dünyada kendilerine vâad edilen dünyanın liderliğini ve idareciliğini, Tevhide bağlanmamaları, onu sahiplenmemeleri sonucu kaybettiklerini belirtir.²⁰⁶

2.1.2. Şirk

Şirk, ortak koşmak demektir. Allah (cc) zatında ve sıfatlarında O’nun eşi ve benzerini kabullenmektir.²⁰⁷ Kur’an’a göre şirk, Allah’a (cc) ortak veya eş koşmaktır. O’nun hak ve sıfatlarını kendininmiş gibi benimsemek ve başkasına atfetmek şirktir. Affedilmeyecek büyük bir günahtır.²⁰⁸

Şirki, geniş bir çerçevede değerlendiren Seyyid Mevdudi, Allah Teâla’nın yegane otorite, Rab, ilah olduğunu belirtir. O’nun sıfatlarının başkalarına verilmesi, başka otoritelerin kabul edilmesi, canlı ve cansız varlıkların üstün güçlerinin olduğuna inanılması şirktir. Çünkü gerçek otorite, kâinatın tek hâkimi Allah’tır (cc). Bu tür sıfatların başka varlıklara isnad edilmesi durumunda şirke düşüleceğini savunur.²⁰⁹

Nitekim Kur’an’da, “*De ki: ‘Gelin size Rabbinizin neleri haram kıldığını okuyayım: O’na hiç bir şeyi ortak koşmayın...’*”²¹⁰ buyrulduğunu ifade eder. Dolayısıyla bu ayeti kerimede, ilah olarak Allah’tan (cc) başka bir ilah kabul edilmesi durumunda, insanların Allah’a (cc) ortak koştukları düşüncesinin ifade edildiğini belirtir. Bu duruma

²⁰⁴ Kaf, 50/16

²⁰⁵ Mevdudi, **İslam’a İlk Adım**, s.104-108; Mevdudi, **İslam’a Giriş**, s.72.

²⁰⁶ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.111.

²⁰⁷ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.611; c.2,s.127-549; c.3,s.19; c.4,s.40, 252, 286; c.5,s.215, 286; c.6,s.79. Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s. 81- 98; Mevdudi, **İslam’da İhya Hareketleri**, (Trc.) Ali Genç, İstanbul 2011, s.21-26.

²⁰⁸ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199.

²⁰⁹ Mevdudi, **İslam’a İlk Adım**, s.98-101; Mevdudi, **İslam’da İhya Hareketleri**, s.23-25; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.75-76.

²¹⁰ En’am 6/151

Hristiyanların düştüğünü çünkü; ilah üçlemesi yaptıklarını,²¹¹ Allah’a (cc) oğul isnadında bulunduklarını, müşrik Arapların da melekleri Allah’ın (cc) kızları kabul ettiklerini vurgular.²¹² Böylece, Allah’a (cc) şirik ve ortaklar yaptıklarını bu nedenle de şirke düştüklerini belirtir.

Mevdudi, Allah’a (cc) ait olan sıfatların başkalarına verilmesinin de şirk olduğunu ifade eder. Örneğin, ‘gayb’ bilgisi sadece Allah’a (cc) mahsustur. Bir kimse gayb dâhil, her şeyi bildiğini iddia ederse, yani yanılmaz olduğunu söylerse Allah’a (cc) şirk koşmuş olur. Allah’a (cc) ait olan güç ve kudrete kendisinin sahip olduğunu iddia etmek veya başkasının böyle bir güce ve kudrete sahip olduğuna inanmak şirktir.²¹³ Mesela, insanların toplumsal alandaki kurallarını tanzime çalışmak, Allah’ın (cc) kanunlarının dışında kanun koymak ve bunları uygulamaya çalışmak; Allah (cc) dışında, tabiat kanunlarının kendisine yardım edeceğine, kendisine gelecek zararı defedeceğine inanmak şirktir. Aynı şekilde, başkalarını ilah derecesinde tazim ederek yüceltmek, yani başkasının huzurunda ellerini bağlayıp durmanın, eğilmenin, secde etmenin, onlara kurban adamanın da şirk olduğunu ifade eden Mevdudi; ibadetin yalnızca Allah’a (cc) yapılması gerektiğini beyan eder. “*Rabbimiz dedi ki: ‘Bana dua edin, size icabet edeyim. Doğrusu bana ibadet etmekten büyüklenenler (müstekbir); cehenneme boyun bükmiş kimseler olarak gireceklerdir.’*”²¹⁴ bu ayet-i kerimede de yalvarılacak, yardım istenilecek, dua edilecek tek ilahın yalnızca yüce Yaraticımız (Allah) olduğu vurgulanıyor. Çünkü dua ibadetin özü olarak nitelendirilmiştir. Dolayısıyla başkasından yalvarma ve dua ile istenecek yardım, insanı şirke götürecektir. Dua, yakarış ve ibadet ancak Allah Teâlâ’ya mahsustur. Ancak, Allah Teâlâ’nın bu sıfatlara haiz olduğunu vurgular. Bu nedenle gizli ya da açık yalnızca O’ndan korkulmalı, şartsız bir şekilde O’na itaat edilmelidir. İnanılması gereken gerçek dinin özellikleri sıralanırken, Allah

²¹¹ Maide Suresi; “*And olsun, ‘Allah üçün üçüncüsüdür’ diyenler küfre sapmışlardır. Oysa tek bir ilahtan başka ilah yoktur. Eğer söylemekte olduklarından vazgeçmezlerse, onlardan küfredenlere mutlaka acıklı bir azap dokunacaktır.*” 5/73

²¹² Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.266.

²¹³ Mevdudi, **Tefhimul Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.218.

²¹⁴ Mü’min, 40/60

Teâlâ'nın tüm kâinatın İlahı ve Rabbi olduğu, sıfatlarında güç ve kudret bulunduğu, haklarında ortağının olmadığı unutulmamalıdır.²¹⁵

*“İnsanlar içinde, Allah'tan başkasını ‘eş ve ortak’ tutanlar vardır ki, onlar (bu eş ve ortakları), Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgisi ise, daha güçlüdür. O zulmedenler, azaba uğrayacakları zaman, hiç tartışmasız bütün kuvvetin tümüyle Allah'ın olduğunu ve Allah'ın vereceği azabın gerçekten şiddetli olduğunu bir bilselerdi.”*²¹⁶ ayet-i kerimesinde; *“O'na ortak Koşarlar...”* Onların bu tutumlarının sebebinin, Allah Teâlâ'nın belirli nitelik ve güçlerini başkalarına atfetmelerinin, Allah'a (cc) ait olan ilahlık sıfatlarını başkalarına vermelerinin sonucudur. Kâinatın idarecisi olan, yaratıkların tüm ihtiyaçlarını karşılayan ve yarattığı mahlûkatın dua ve isteklerini duyma gücüne sahip olan yalnızca Allah'tır (cc). Açıkta ya da gizli olanı yalnızca O bilir. Buna rağmen Allah'ın (cc) dışında başkalarını yardıma çağırınlar, Allah Teâlâ'nın sıfat ve güçlerini başkalarına atfederek O'na ortak koşarlar. Allah Teâla, insanları yoktan var etmiş, onlara her türlü nimeti sunmuştur. Bu nedenle insanların, O'nu tek hâkim ve Mâbud kabullenmelerini, O'ndan yardım dilemelerini istemek İlah olarak O'nun hakkıdır. Eğer insanlar, bu konuda sınırı aşıp, yoldan saparak Allah'ın (cc) sıfatlarını başkalarına nispet ederek, O'ndan başka birinden yardım isterlerse şirke düşmüş olurlar.²¹⁷

Ayrıca Mevdudi, tek kanun koyucu ve idarecinin sadece Allah Teâla olduğunu ifade eder. Dolayısıyla, haram ve helali belirleme, yasaklar koyma yetkisi de Allah'ındır (cc). Bu haklardan bir kısmını kendisine ait görenler de Allah'a (cc) şirk koşmuş olurlar. Hâkim olarak tanınmak, Allah Teâlâ'nın şeksiz şüphesiz hakkıdır. İnsanlar, O'nun mülkünde olduklarından emirlerini kabullenmek zorundadırlar. Bu onların kul olmalarındandır. İnsanlar bu şekilde hidayete ve huzura kavuşurlar. Ancak bu hakları

²¹⁵ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.611;c.5,s.158; 215; 342

²¹⁶ Bakara, 2/165

²¹⁷ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.135;c.4,s.41.

başkalarına veren, kendisinde gören, ister kurum ister birey olsun; Allah’a (cc) ortak koşmuş, şirk işlemiş olur. Bunların ilahlık iddia edip etmemesi önemli değildir.²¹⁸

Mevdudi, şirkin tağut olarak da nitelendiğini çünkü ayette; “*..Kim tağutu tanımayıp Allah’a inanırsa, o sapasağlam bir kulpa yapışmıştır; bunun kopması yoktur.*”²¹⁹ Buyrulduğunu, netice itibarıyla eğer bir kimse, Allah’a (cc) isyan eder ve O’nun kullarını kendisine boyun eğmeye zorlarsa o kişi tağut olur. Böyle bir kişi, kral olabileceği gibi dini veya siyasi bir lider de olabilir. Bunu kabullenenler de Allah’a (cc) ortak koşmuş olurlar. Bunu reddedenler ise Tevhidi kabullenmiş olurlar.²²⁰ Aynı zamanda tağut, ilahi olmayan otorite de olabilir.²²¹

Mevdudi, Kur’an’da: “*Hiç şüphesiz din, Allah katında İslam’dır.*”²²² İfade edildiğini bu nedenle Allah’ın (cc) gönderdiği tek ve en doğru sistemin, İslam olduğunu ve bu sistemin insan için en ideal ve doğru hayat tarzı olduğunu belirtir. Bu sistemde kul olan insan, elçisi aracılığıyla indirdiği hidayet rehberine ve sisteme kayıtsız bir şekilde uymalıdır. O’nun gereklerini yerine getirmelidir. Allah’ın (cc) kabul ettiği ve Resulü aracılığı ile tesis ettiği bu sistemin dışında bir sistem kabullenmek, oluşturmaya çalışmak şirktir. Çünkü bu, evrenin hâkimi olan Allah’a (cc) bir isyandır.²²³ Mevdudi, aynı şekilde, insanlara indirilen ilahi kanunun, (kitabın) değiştirilmesini de şirk olarak görür. Bunun neticesinde Ehli Kitab’ın büyük bir günah işlediğini vurgular.²²⁴ Bu noktada Mevdudi’nin siyasi düşüncesini görmekteyiz. Çünkü müellifimiz din ve siyasetin içiçe bulunduğunu savunuyor.

²¹⁸ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.135-602.

²¹⁹ Bakara, 2/256

²²⁰ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.201.

²²¹ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.375;c.3,s.452; Nisa Suresi; “*Sana indirilene ve senden önce indirilene gerçekten inandıklarını öne sürenleri görmedin mi? Bunlar tağutun önünde muhakeme olmayı istemektedirler; oysa onlar onu reddetmekle emrolunmuşlardır. Şeytan da onları uzak bir sapıklıkla sapıtmak ister.*” 4/60

²²² Âl-i imran, 3/19

²²³ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.245- 247.

²²⁴ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.365; Nisa suresi; “*Kendilerine kitaptan bir verilenlerin sapıklığı satın aldıklarını ve sizin de yolu sapıtmanızı istediklerini görmedin i?”* 4/44

Mevdudi, “Onlar, O’nu bırakıp da (bir takım) dişilere taparlar. Onlar, o her türlü hayırla ilişkisi kesilmiş şeytandan başkasına tapmazlar.”²²⁵ ayetinde geçen “Şeytandan başkasına tapmazlar.” ifadesinde, şeytanın önünde eğilip ibadet yapılmaz. Fakat bundan kastedilen şey, insanın kendisinin şuursuzca şeytanı takip etmesi ve körü körüne ona tabi olması demektir.²²⁶

“Ölü eti, kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına kesilen, boğulmuş, vurulmuş, yüksek bir yerden düşmüş, boynuzlanmış, yırtıcı hayvan tarafından yenmiş, -(henüz canlıyken yetiştirilip) kestikleriniz hariç,- dikili taşlar üzerine boğazlanan (hayvanlar), ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı. Bunlar fısıktır (günahla yoldan sapmadır.)...”²²⁷ ayetinde geçen “nusub” herhangi bir şekilde büyük olarak addedilen, aziz bilinenler demektir. Bunlara yaklaşma ümidiyle kesilen kurbanlar şirktir. Aynı şekilde talih belirleyen fal okları da şirkin bir çeşidi sayılır. Bütün bunlar Tevhide aykırı olan fiillerdir.²²⁸ İnsanlara soru sorularak, insanlar yanlış yaptıklarında uyarılıyor. Allah’ın (cc) ortağı olduğu hakkında bilgilerinin olmadığı halde, buna rağmen bilgisizce ortaklar kabul ettikleri kendilerine bildirilip cahillikleri yüzlerine vuruluyor. Hatta bilgisizlikleri yüzünden ileri giderek birçok ilah edindikleri -yağmur tanrısı, güneş tanrısı, servet tanrısı gibi- bu şekilde kâinatın yönetimine ortaklar buldukları ifade ediliyor.²²⁹

“Düzene konulmasından (ıslah) sonra yeryüzünde bozgunculuk (fesad) çıkarmayın; O’na korkarak ve umut taşıyarak dua edin. Doğrusu Allah’ın rahmeti iyilik yapanlara pek yakındır.”²³⁰ ayeti, şirkin ne kadar kötü bir şey olduğunu, bozgunculuğun kaynağı ve en büyük fesad olduğunu ispatlamaya çalışır. Allah Teâlâ’nın kâinatı bir düzen içerisinde yarattığı belirtilerek insanın hayatını doğru olan bir düzen içerisinde sürdürmesi gerektiği Allah (cc) tarafından insana bildirilmiştir. Dünyadaki kargaşanın,

²²⁵ Nisa, 4/117

²²⁶ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.408

²²⁷ Maide 5/3

²²⁸ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.452-453;c.3,s.365.

²²⁹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.539-579;c.2,s.53.

²³⁰ Araf, 7/56

düzensizliğin, isyanın ana kaynağı şirktir. Bu nedenle bu kargaşanın önlenmesi, izale edilmesi, doğruluğun ikame edilmesi amacıyla peygamberler gönderilmiştir. Peygamberlerin asıl görevi de Tevhidi sağlamak olmuştur. İnsan, bu dünya hayatına huzur ve nizam içerisinde başlamıştır; cehalet, barbarlık, isyan, ahlaki bozukluk ve şirkle başlamamıştır. İlahi kanunları bozarak yerine kendi düzenlerini kuran insanlar, şirke bulaşmışlar ve onun neticesinde toplumsal bozulma meydana gelmiştir.²³¹

Şükrün Allah'tan (cc) başkasına yapılamayacağını belirten Mevdudi, Araf suresinde; *“Ama O, onlara (Adem'in çocuklar erkek ve kadınlara) salih (bir çocuk) verince, kendilerine verdiği şey konusunda O'na ortak koşmaya başladılar. Allah onların şirk koşmakta olduklarından yücedir.”*²³² buyrularak müşrik Arapların bu konudaki durumlarının tenkit edildiğini ifade ediyor. Günümüz insanlarına da bundan ders almaları gerektiğini telkin eden Mevdudi; müşriklerin çocukları doğmadan önce Allah'a (cc) yalvardıklarını, bununla beraber, çocukları doğduktan sonra ise onlara şükür vesilesi ve bir şirk nedeni olan “Abdu'l-Uzza” (Uzza'nın kulu), “Abdu's-Şems” (Güneş'in kulu), “Abdu'r-Rasûl” (Rasûl'un kulu) gibi isimler verildiğini belirtir. Günümüz insanları da çocuklarının doğması için başka şeylere dua eder, hamilelik süresince başka şeylere adak adarlar ve çocuğun doğumundan sonra Allah'a (cc) ortak koştukları şeylere şükürlerini sunarlar. Mevdudi, bütün bunların birer şirk unsuru olduğunu ve bunlardan kaçınılması gerektiğini söylüyor.²³³

“De ki: ‘Sizin şirk koştuklarınızdan ilk kez yaratacak, sonra onu iade edecek olan var mı?’ De ki: ‘Allah yaratmayı (ilkin) başlatır, sonra onu iade eder. Öyleyse nasıl çevriliyorsunuz?’”²³⁴ bu ayette de şirkin batıl, yani çürük bir fiil olduğu gösteriliyor. Burada, müşriklere soru sorularak müşriklerin aciz bırakıldıkları ve bu sorularla müşriklerin inandıkları ve ortak koştukları ilahlarının hiçbir işe yaramadığını kendilerinin anlamalarının sağlamayı amaçlıyor. Bu nedenle onların düşünceye sevk

²³¹ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.45, 60, 76, 162, 335.

²³² Araf, 7/190

²³³ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.125-126.

²³⁴ Yunus, 10/34

edildiklerini ifade eder. Şöyle bir delil sunulduğunu belirtir: “Allah başlattı ve başlatmaya da kadirdir. Peki, sizin ortak koştuklarınız ilahlar arasında bunu yapabilecek olan var mı?” sorusuyla onları, bir düşünceye sevk eder. Onlar biraz düşünürlerse yanlış olduklarını göreceklerdir. Çünkü tapmış oldukları o ilahları kendilerine bir yarar sağlamaz, bilakis zarar verirler.²³⁵ Bu nedenle onların daha sağlam olan Tevhide dönmeleri istenmektedir.²³⁶

“*Ve: «Bir muvahhid (hanif) olarak yüzünü dine doğru yönelt ve sakın müşriklerden olma.»*”²³⁷ Bu ayet ile de şirkten kaçınmanın gerektiği ifade edilirken, aslında şöyle demek isteniyor: “Şu tür insanlardan olma, çünkü onlar nefislerini, bir başkasını veya bir grubu yahut bir kısım ruhları, cin veya melekleri, maddi ve hayali nesneleri zatında, sıfatlarında hukukunda ve kudretinde Allah’a (cc) ortak koşarlar. Tevhid ise şirki; itikad, amel, bireysel ve toplumsal hayatta, ibadethanelerde, eğitim kurumlarında, mahkemelerde yasama meclislerinde, siyasi ve ekonomik etkinliklerde yasaklamıştır. Bunun içindir ki “Tevhide” yönelen birisi, şirkte olan biri ile arkadaşlık yapamayacaktır. Mevdudi, bu ayetin gizli ve açık şirki çürüttüğünü söyler.²³⁸

Seyyid Mevdudi; meleklerle, ruhlara ve diğer canlı-cansız varlıklara üstün sıfatlar isnad edildiğini, bunların böylece ilahlık derecesine çıkarıldıklarını ifade eder. Bu şekilde yapanların herhangi bir bilgiye dayanmadan, insanlara hile tuzak kurduğunu beyan eder. Çünkü bu varlıkların, insanlardan böyle bir talepte bulunmadıklarını, bu tür şirk içerisinde olanların, tuzak ve hile içinde olduğu belirtilmiştir.²³⁹ Mevdudi, çünkü bu durumun Kur’an’da da: “*Her nefsin bütün kazandıkları üzerinde gözetici olana mı (baş kaldırılır?) Onlar Allah'a ortaklar koştular. De ki: ‘Bunları adlandırın (bakalım). Yoksa siz yeryüzünde bilmeyeceği bir şeyi O'na haber mi veriyorsunuz? Yoksa sözün zahirine (veya boş ve süslü olanına) mı (kanıyorsunuz) ? Hayır, küfre sapanlara kendi hileli düzenleri, süslü çekici gösterilmiştir ve onlar (doğru) yoldan alıkonmuşlardır. Allah,*

²³⁵ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.349.

²³⁶ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.332.

²³⁷ Yunus, 10/105

²³⁸ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.370.

*kimi saptırırsa, artık onun için hiç bir yol gösterici yoktur.”*²⁴⁰ şeklinde ifade edildiğini, bu şekilde hareket eden insanlardan uzak durulması gerektiğini vurgular.

Şirk, aynı zamanda büyük bir zulümdür. Çünkü kendisini yoktan var eden, kendisine her türlü nimeti ve rızkı veren yüce yaratıcıyı tanımayıp başkasına yönelmek, ondan yardım dilemek, zulümlerin en büyüğüdür. Nitekim “Zulüm” bir kimseyi hakkindan mahrum etmek ve insana adaletsiz davranmaktır. Bununla beraber insanın bir kul olması ve Allah Teâlâ’ya tapması, O yüce yaratıcının insanın üzerindeki en büyük hakkıdır. Bu şirki işleyenler de Allah’ın (cc) bu hakkını çiğnemekle zulüm etmektedirler. Ayrıca insan yaptığı her işte, Allah’ın (cc) kendisinde yarattığı bedeni ve tüm azalarını bu yönde yani Allah’ın (cc) razı olmadığı yerde kullanırsa, ona zulmetmiş olur.²⁴¹ Bunu Mevdudi, “*Hani Lokman oğluna -öğüt vererek- demişti ki; ‘Ey oğlum, Allah’a şirk koşma. Hiç şüphe yok şirk; gerçekten büyük bir zulümdür.’*”²⁴² ayeti ile izah eder.

“*Allah ve Resulü, bir işe hükmettiği zaman, mü'min olan bir erkek ve mü'min olan bir kadın için o işte kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Resulü'ne isyan ederse, artık gerçekten o, apaçık bir sapıklıkla sapmıştır.*”²⁴³ İslam’ın anayasası olan Kur’an’a göre, hiçbir Müslüman ister birey ister millet, kurum, mahkeme, parlamento veya devlet olsun, Allah (cc) ve Rasul’ünün hüküm vermiş oldukları bir konuda kendi isteğine göre seçme hakkına sahip değildir. Müslüman olmak; kendi düşünce, davranış ve seçme özgürlüğünü, Allah (cc) ve Rasül’üne teslim etmek demektir. Bu Müslümanlığın gereğidir. İşte Mevdudi, bu ayetin bunu vurguladığını ifade ediyor. Bu aynı zamanda İslam anayasa hukukunun temel ilkesini de teşkil ediyor.²⁴⁴ Aynı zamanda Allah (cc) ve Rasul’ünün veya onların koyduğu hükümlerin dışında

²³⁹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.527; c.4,s.207.

²⁴⁰ Ra’d, 13/33

²⁴¹ Lokman, 31/13

²⁴² Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.329.

²⁴³ Ahzab, 33/36

²⁴⁴ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.422.

hükümler koymak, helali haram; haramı helal saymak, şirktir. Dolayısıyla bu şirk “Allah’a eziyet etmek”²⁴⁵ anlamına gelir.²⁴⁶

Müşriklerin tenkit edildiği bir başka konu da, rızkı onlara bol bol veren Allah (cc) olmasına rağmen, onların kendilerine rızık da veremeyen başka ilahları O’na ortak koşuyor olmalarıdır. “De ki; ‘Sizi göklerden ve yerden rızıklandıran kim?’ deki; ‘Allah; gerçekten ya biz, ya da siz her halde bir hidayet üzerindeyiz veya apaçık bir sapıklıkta.’”²⁴⁷ “ Size rızık veren kim? ” diye sorulduğunda “Allah” diye hemen ardından cevap veriliyor. Çünkü kendileri acizdir ve cevap dahi veremeyeceklerdir. Bu şekilde ne kendilerinin ne inandıklarının ne de yücelttiklerinin kendilerine bir yarar sağlayamadıklarını belirten Mevdudi, buna rağmen müşriklerin Allah’a (cc) ortak koştuklarını belirtir.²⁴⁸ Bu nedenle bu fiillerin sonucu olan şirkin, iyi işleri yok eden çirkin bir fiil olduğu ve buna saplananların hayatta başarılı olamayacakları bildiriliyor.²⁴⁹

“De ki: ‘Siz, Allah’ın dışında tapmakta olduğunuz ortaklarınızı gördünüz mü? Bana haber verin; yerden neyi yaratmışlardır?’ Ya da onların göklerde bir ortaklığı mı var? Yoksa biz onlara bir kitap vermişiz de onlar bundan (dolayı) apaçık bir belge üzerinde midirler? Hayır, zulmetmekte olanlar, birbirlerine aldatmadan başkasını vaad etmiyorlar.”²⁵⁰ ayetinde de Mevdudi, bazılarının yaptığı gibi, “Fılan zat şifa verir, filan keramet sahibi iş bulur, filan zat; falan bölgede bu işleri yürütür veya bu işlerde yetkilidir.” diyerek, insanların bu tür kişilere boyun eğmelerini, müracaat etmelerini, yalvarmalarını, onlara adak adamalarını nimetlere karşı şükretmelerini şirk olarak niteler.²⁵¹

²⁴⁵ “Gerçek şu ki, Allah’a ve Resulü’ne eziyet edenler; Allah, onlara dünyada da, ahirette de lanet etmiş ve onlar için aşağılatıcı bir azab hazırlanmıştır.” Ahzab, 33/57

²⁴⁶ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.455.

²⁴⁷ Sebe, 34/24

²⁴⁸ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.527.

²⁴⁹ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.573.

²⁵⁰ Fatır, 35/40

²⁵¹ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.563.

Kur'an'a göre şirk, sadece Allah'tan (cc) başkasına tapan, secde ve ibadet edenlerden ibaret değildir. Allah Teâlâ'dan başkasına yalvarmak, başkasından yardım dilemek de şirktir. Nitekim yalvarmak ve yardım dilemek ibadet etmek gibidir, yani bir tür ibadettir. Bunun için Allah'ın (cc) dışında başka şeylere yalvaran ve onlardan yardım dileyen kimse puta tapanlar kadar şirkin içerisinde. Çünkü Kur'an da: *“De ki: ‘O'nun dışında (ilah olarak) öne sürdüklerinizi çağırın, onlar sizden ne zararı uzaklaştırabilirler, ne de (onu yararınıza) dönüştürebilirler. Rablerine (yaklaşmak için) bir vesile arıyorlar. O'nun rahmetini umuyorlar ve azabından korkuyorlar. Şüphesiz senin Rabbinin azabı korkunçtur.”*²⁵² ifadesiyle buna işaret etmektedir.²⁵³

Mevdudi, *“(Allah'a eş koştukları) Ortaklarından kendilerine şefaathçi olan yoktur; onlar, ortaklarını da inkâr etmektedirler.”*²⁵⁴ ayetinde geçen “şureka” ifadesinin üçtür varlığa işaret ettiğini söyler. Bunlar:

a) Putperestler, her çağda ilahi özellik atfettikleri ve ilah kabul ettikleri, meleklerle, azizlere, peygamberlere, şehitlere ve salih insanlara kendilerine şefaathçi olacakları gayesi ile -ki bunlara Allah katında- iltifat ederlerdi.²⁵⁵

b) Bunlar; ay, güneş, gezegenler, ağaçlar, taşlar, hayvanlar gibi cansız ve şuursuz varlıklardır.

c) Şeytan, liderler,²⁵⁶ zalimler, despotlar²⁵⁷ gibi insanları kandıran, onları sapıtan ya da baskı yoluyla Allah'ın (cc) kullarını kendilerine ibadete zorlayan suçlulardır. Bunların hiçbirisi ahirette kendilerine şefaathçi ve yardımcı olamayacaktır. Bilakis, kendilerinin ne kadar zavallı olduklarını göreceklerdir.²⁵⁸

²⁵² İsra, 17/56

²⁵³ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.118.

²⁵⁴ Rum, 30/13

²⁵⁵ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.358.

²⁵⁶ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.531.

²⁵⁷ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.137.

²⁵⁸ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.286-287.

Aynı şekilde “şureka” ile sadece bunlar kast edilmiyor, burada insanların kendilerine Allah (cc) ile beraber kanun koyucu olarak edindikleri ortaklar da kastediliyor. Çünkü onlar, dini törenler, kişisel ve toplumsal hayatı düzenlemek için türlü türlü kurallar, icat ettikleri kanunlar ortaya koyarlar, böylece onların örf ve adetlerine uyulur. Bütün bunlar nasıl kendilerini –haşa- Allah (cc) yerine koyarak bu tür ‘din’, kanun koymuşlarsa, onlara uyanlar da Allah’a (cc) ortak koşmuş, şirke bulaşmış olurlar.²⁵⁹

Mevdudi, Kur’an’da zikredilen birkaç şirk çeşitlerini şöyle özetler:

a) Din adamlarını, rahiplerini “Rab” olarak kabul edenler. Bunlar, Hıristiyan ve Yahudilerdir. Çünkü Allah’ı (cc) bırakıp din adamlarının yolundan gitmişleridir. Müşrik olmuşlardır. Bu durum Kur’an’da; *“Onlar, Allah’ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini Rablar (İlahlar) edindiler ve Meryem oğlu Mesih’i de...Oysa onlar, tek bir ilah Allah’a İbadet etmekten başkasıyla emrolunmadılar. O’ndan başka ilah yoktur. O, bunların şirk koşturma oldukları şeylerden yücedir.”*²⁶⁰ şeklin de ifade edilmiştir.²⁶¹

b) Mevdudi, batıl gelenek ve inançlara tabi olanların da müşrik olduğunu kabul eder.²⁶² Kur’an’da; *“O’nun üretilip türettiği ekin ve hayvanlardan Allah içinde bir pay ayırdılar; sonra kendi zanlarınca: ‘bu Allah’ındır, bu da ortaklarımızındır’ dediler. Kendi ortakları için olan (pay), Allah tarafına geçmez; ama Allah’a aid olan kendi ortaklarının tarafına (payına) geçer. Ne kötü hüküm veriyorlar. Yine bunun gibi ortakları, müşriklerden çoğuna çocuklarını öldürmeyi süslü gösterdiler. Hem onları helake düşürmek, hem de kendi aleyhlerinde dinlerini karmakarışık kılmak için. Allah dilesiydi bunu yapamazlardı; sen onları ve düzmekte oldukları iftiraları bırak. Ve kendi zanlarınca dediler ki, ‘bu hayvanlar ve ekinler dokunulmazdır. Onları bizim dilediklerimiz dışında kimse yiyemez. (Şu) Hayvanlarında sırtları haram kılınmıştır.’*

²⁵⁹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.235.

²⁶⁰ Tevbe, 9/31

²⁶¹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.222, 548-549.

²⁶² Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.602.

Öyle hayvanlarda vardır ki, ona iftira etmek suretiyle üzerlerinde Allah'ın ismini anmazlar. Yalan yere iftira düzmekte olduklarından dolayı O, onlara cezalarını verecektir. Birde dediler ki: 'bu hayvanların karınlarında olan yalnızca erkeklerimize aittir, eşlerimize ise haramdır. Eğer o, ölü doğarsa onlar bunda ortaklırlar' Allah (bu) düzmelerinin cezasını verecektir. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibi olandır, bilendir.”²⁶³ buyrularak buna işaret edilmiştir.

c) Arzu ve şehvetlerine uyanlar.²⁶⁴ Bunlar nefislerine uyup onu ilah edindiklerinden müşrik olarak suçlanmışlardır.

d) Allah'a (cc) isyan edenler. İsyen edenler, Allah'ın (cc) en büyük düşmanı olan şeytana tabi olduklarından şeytana ibadet etmekle suçlanmış ve müşrik sayılmışlardır. Çünkü haddi aşmışlardır.²⁶⁵ Nitekim söz konusu ayette ; “*Ey Adem oğulları! Ben size and vermedim mi ki, şeytana kulluk etmeyin; çünkü o, sizin için apaçık düşmandır.*”²⁶⁶ buyrulmaktadır.

e) Allah'ın (cc) rızası ve izni olmadan insanların hükümlerine tabi olanlar da şirkte sayılmışlardır. Çünkü Allah'ın (cc) izni olmadan bu kimseleri Allah'a (cc) ortak koşmuşlardır.²⁶⁷ “*Yoksa onların bir takım ortakları var mı ki, Allah'ın izin vermediği şeyleri, dinden kendilerine teşri ettiler (bir şeriat kıldılar)? Eğer o fasıl kelimesi olmasaydı, elbette aralarında hüküm (karar) verilirdi. Gerçekten zalimler için acıklı bir azap vardır.*”²⁶⁸

Mevdudi'nin yapmış olduğu bu sınıflandırmanın değerlendirilmesi gerekir. “Şirk” kavramının doğru bir şekilde açıklanabilmesi için evvela “şirk” kavramının zıddı

²⁶³ En'am,6/136-139

²⁶⁴ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.548-549; c.3,s.591; c.5,s.327; Furkan Suresi; “*Kendi istek ve tutkularını (hevasını) ilah edineni gördün mü? Şimdi ona karşı sen mi vekil olacaksın?*”22/43

²⁶⁵ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.548-549;c.5,s.149.

²⁶⁶ Yasin, 36/60

²⁶⁷ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.548-549; c.3,s.19.

²⁶⁸ Şura, 42/21

olan “tevhid” kavramının doğru açıklanması ve anlatılması gerekir. Çünkü, “şirk” ve “tevhid” kavramlarının anlamsal bir bağlantısının olduğu bilinmektedir.

Mevdudi’nin “şirk”i bu şekilde tasnif etmesinin sebebi, “tevhid” kavramına yüklediği anlamdır. Tevhid’e yüklenen bu yeni anlam “şirk” kavramının içeriğinin değişmesine neden olmuştur. Tevhid Allah Teâla’nın zat ve sıfatlarında eşi ve benzeri olmamasıdır. Ancak Mevdudi, tevhid kavramına yeni anlamlar katarak bunun zıttı olan şirk kavramını da anlamca genişletmiştir. Mevdudi’ye göre tevhid sadece Allah Teâla’nın tek olması değil; aynı zamanda kâinatın yaratıcısı planlayıcısı hükümdarı ve hâkimi olması demektir. Bu nedenle başka hiçbir güç emir verme, yasak koyma hak ve iradesine sahip değildir. İnsanlar da sadece böyle bir güce sahip olan bir varlığa yakarabilir ve sadece ona boyun eğebilir.²⁶⁹

Mevdudi, şirki bu şekilde tasnif etmiştir fakat bu tasnif pek de tutarlı bir tasnif olarak kabul görmemiştir. Çünkü bu tasnif, Hariciler’in “Hüküm Allah’ındır”⁽²⁷⁰⁾ söylemlerine benzetilmiştir. Haricilerin bu ifadeleri ise onların tevhid tanımlarından kaynaklanmaktadır. Bu tasnifle Vahhabi düşüncesi arasında da benzerlikler görülmüştür. Bu nedenlerden dolayı Mevdudi’nin şirki bu şekilde tasnif etmesi kendisinden sonraki İslam alimleri tarafından eleştirilmiştir. Hatta, Mevdudi’nin İslam alimleri tarafından Vahhabi, filozof olduğu iddia edilmiştir.²⁷¹

2.1.3. Peygamberlerin Getirdiği Tevhid

Mevdudi, geçmiş milletlerin rububiyyet konusundaki yanlış düşüncelerinden dolayı sapıttıklarını, “Rab” olma sıfatını başka varlıklara atfetmiş olduklarından dalalete düştüklerini beyan eder. Gökyüzündeki cisimlere Rab dedikleri gibi, güçlü kuvvetli gördükleri hayvanlardan, çok sevdikleri salih olan insanlara kadar birçok şeye Rab gözüyle baktıklarını belirtir. Dolayısıyla Allah Teâlâ, insanların bu sapıklıktan

²⁶⁹ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, Ahmet Asrar, İstanbul 2014, s.577.

²⁷⁰ Gölcük, **Kelam Tarihi**, s. 28.

²⁷¹ Birişik, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.247.

dönmeleri, hidayete ermeleri için kendilerine elçiler göndermiştir. Gelen bu kutlu elçiler, insanları bir olan Allah’a (cc) ibadet etmeleri, O’na başka varlıkları ortak koşmamaları konusunda uyarmış ve bu yolda mücadele etmişlerdir. Seyyid Mevdudi, insanlık tarihinde sapan kavimlerin “Rab”lık noktasında yaptıkları yanlışlıktan dolayı helak olduklarını belirtir.²⁷²

Kur’an’da bu kavimlerin ilki olarak Nuh’un (as) kavminden söz edilir. Çünkü Adem’den (as) sonra insanlar, ilahi kanun ve kuralları çiğnemişlerdi. Mevdudi; Kur’an’ın ifadesinden de anlaşılacağı gibi Nuh’un (as) kavminin Allah’a (cc) inandığını belirtir.²⁷³ “*And olsun, biz Nuh’u kendi kavmine (toplumuna) gönderdik. Dedi ki; ‘Ey Kavmim! Allah’a Kulluk edin; sizin O’ndan başka ilahınız yoktur. Doğrusu ben, sizin için büyük bir günün azabından korkmaktayım.*”²⁷⁴ Bu ayetten de anlaşılacağı üzere, Allah (cc) inancı onlarda mevcut idi.²⁷⁵ Mevdudi, Nuh (as) kavminin Allah’ı (cc) yaratıcı olarak kabul ettiklerini bildirir. Nitekim Hud suresinde “*O Rabbinizdir ve ona döndürüleceksiniz*”²⁷⁶ buyrulduğunu bunun da delil teşkil ettiğini ifade eder. Eğer onlar, Allah’a (cc) inanmayan bir topluluk olmuş olsaydılar Allah Teâlâ tarafından kendilerine, “*Sizin ondan başka ilahınız yoktur*” denilmeyeceğini, bunun yerine “*Allah’ı ilah tutun*” denilmesi gerektiğini vurgular.²⁷⁷

Nuh’un (as) kavmi, Allah’a (cc) inanıyor ancak; O’na ortak koşuyorlardı. Mevdudi, şirke bulaşmış olan bu toplumun otorite olarak Allah’ı (cc) kabul etmediklerini, çünkü ahlaki davranışları, kanunları kendilerine göre tasarladıklarını belirtir. Mevdudi, böylece toplum içerisinde üst bir sınıfın ortaya çıktığını ve bu sınıfın her şeyi elinde tuttuğunu, böylece toplumda fesadı, zulmü ve ahlaksızlığı yaygınlaştırdıklarını ifade eder, Bu sınıf halkı sömürüyor, şirki daim kılmak için

²⁷² Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.92-93.

²⁷³ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.384.

²⁷⁴ Araf, 7/59; Ayrıca Bknz. Hud, 11/26

²⁷⁵ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.384.

²⁷⁶ Hud, 11/34

²⁷⁷ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.55-56.

ellerinden geleni yapıyorlardı.²⁷⁸ Nitekim ayet-i kerimede “*Onların liderleri ve ileri gelenleri (ey kavmimiz) ilahlarınızı sakın bırakmayın, ved, suva’ yegus, yeuk ve nesr’den sakın vaz geçmeyin.*”²⁷⁹ buyrulduğunu belirtir. Ayrıca Nuh (as) kendilerini hak yola davet edip bu kötü fiillerden vazgeçmeleri gerektiğini tebliğ ettiğinde, kendisini yalanladılar ve kendisine basit biri olduğunu söylediler. Çünkü ona tabi olanlar toplumun en alt sınıfını oluşturan vasıfsız gençler, işçiler ve köleler idi. Kendileri gibi üst tabakadan olanlar yoktu, bu nedenle daveti batıldı.²⁸⁰ Mevdudi, bu noktada Mekke müşrikleri ile bunların aynı durumda olduklarını belirtir. Çünkü Tevhid inancı ile gönderilen Peygamberlerin daveti birdi ve onların gönderildikleri toplum da aynı şirk toplumuydu.²⁸¹ Kur’an’da bu durum şu şekilde ifade ediliyor: “*De ki: yeryüzünde gezip dolaşın, böylece daha öncekilerin nasıl bir sona uğradıklarını görün. Onların çoğu müşrik olanlardır.*”²⁸²

Mevdudi, bu toplumun, insanların en kötüsü ve en şerlileri olmalarından dolayı yeryüzünden yok edilmeleri nedeniyle Allah’a (cc) şükredilmesi istendiğini ifade eder.²⁸³

Nuh’un (as) kavminden sonra Kur’an “Ad” kavmini zikreder. “Ad” kavminin inanç bakımından Nuh kavminden bir farkı olmadığını dile getiren Mevdudi, bu kavmin, Allah’ın (cc) varlığını inkar etmediklerini fakat Allah’a (cc) ortak koştuklarını böylece şirk işlediklerini dile getirir.²⁸⁴ Bu Kur’an’da: “*Ad (toplumuna da) kardeşleri Hud’u (gönderdik). (Hud, kavmine:) ‘Ey kavmim’ Allah’a kulluk edin, sizin ondan başka ilahınız yoktur. Hala korkup sakınmayacak mısınız?’ dedi.*”²⁸⁵ şeklinde ifade edilmektedir. Mevdudi, bu ayetlerden Ad kavminin Allah’ın (cc) varlığından haberdar

²⁷⁸ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.384.

²⁷⁹ Nuh, 71/23.

²⁸⁰ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.385; Şuara’ suresi; “Dediler ki: ‘Sana, sıradan aşağılık insanlar uymuşken inanır mıyız?’”, 26/111

²⁸¹ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.386-387; c.3,s.413.

²⁸² Rum, 30/42

²⁸³ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.413; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.387.

²⁸⁴ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.391.

oldukları ve Allah’a (cc) inandıkları anlaşılmaktadır ancak zalimleri ve zorbaları Allah’a (cc) ortak koştuklarını bu nedenle de şirke bulaştıklarını belirtir. Bunun için Allah Teâla, Hud’u (as) onlara peygamber olarak göndermiştir. Kur’an bu detayı şöyle aktarır: “*İşte Ad (halkı): Rablerinin ayetlerini tanımayıp reddettiler. O’nun peygamberine isyan ettiler ve her inatçı zorbanın emri ardınca yürüdüler.*”²⁸⁶ Ayrıca yeryüzünde Allah’tan (cc) başka tanrılar edindiklerini belirtir. Bunlardan hava, yağmur ve refah–mutluluk gibi tanrılar edindiklerini ve yeryüzünde bozgunculuk çıkardıklarını ifade eder.²⁸⁷

Ad kavminin, Yemen ve Hicaz bölgesinde hüküm sürdüğünü ve o günün şartlarında refah düzeylerinin çok yüksek olduğunu belirten Mevdudi, Kur’an’da Ad kavminden sütun sahipleri diye söz edildiğini aktarır.²⁸⁸ “*Siz, her yüksek yere bir alamet dikerek eğleniyormusunuz eğleniyorsunuz. Temelli kalacağınızı umarak sağlam yapılar mı ediniyorsunuz?*”²⁸⁹ Bu şekildeki yüksek refah düzeyi kendilerini şımarttı.²⁹⁰ Ad kavmi, kendilerini büyük görüyor, böbürleniyor ve Haktan yüz çeviriyorlardı. İşte o anda şiddetli azabın kendilerine geldiğini belirten Mevdudi, bu kıssanın zikredilmesini de Araplarca tanınmalarından ve bilinmelerinden kaynaklandığını ifade eder. Bu kıssanın, müşriklerin ibret almalarına yönelik olduğunu belirtir.²⁹¹

Ad kavminden sonra, yeryüzünde bozgunculuk yapan ve azgın olan topluluk Semud kavmidir.²⁹² Semud Kavmi, Arabistan’da iyi tanınan bir kavimdi.²⁹³ Semud Kavmi de, Ad ve Nuh kavminden geri kalmamışlardı. Onlar azgınlıkta ileri dereceye varmışlardı. Ancak diğer iki toplum gibi Semud Kavminin de, Allah’ın (cc) varlığından

²⁸⁵ Araf, 7/65

²⁸⁶ Hud, 11/59

²⁸⁷ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.391-392; Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.54.

²⁸⁸ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.54; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.389-390-398.

²⁸⁹ Şuara, 26/128-129.

²⁹⁰ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.51; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.391.

²⁹¹ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.185; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.388-389.

²⁹² Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.55; Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.58.

haberleri vardı. Ayette kendilerinin uyarıldığını ifade eden Mevdudi, “*Semud Kavmine kardeşleri Salih’i gönderdik. O ‘Ey kavmin Allah’a ibadet ve kulluk edin, O’ndan başka bir ilahınız yoktur.*”²⁹⁴ buyrulduğunu beyan ederek Semud Kavminin de Allah’ın (cc) varlığından haberdar olduklarını²⁹⁵ ancak; başka ilahlar edinerek Allah’a (cc) şirk koştuklarını ve yeryüzünde bozgunculuk yaptıklarını ifade eder.²⁹⁶ Çünkü Kur’an, onların bu hareketini şöyle anlatır: “*Artık Allah’tan sakının ve bana itaat edin. Ve ölçüsüz davrananların emrine itaat etmeyin. Ki onlar, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmakta ve dirlik-düzenlik kurmamaktadırlar (ıslah etmemektedirler).*”²⁹⁷ ayrıca “*dediler ki: ‘Ey Salih! Bundan önce sen içimizde kendisinden (iyilikler ve yararlılıklar) umulan biriydin. Atalarımızın taptığı şeylere tapmamızdan sen bizi engelleyecek misin? Doğrusu biz, senin bizi davet ettiğin şeyden kuşku verici bir tereddüt içindeyiz.*”²⁹⁸

Seyyid Mevdudi, Semud kavminin vadide kayalar oyduklarını²⁹⁹ bunun da kendilerini mimari alanda nasıl bir mevkiye ulaştırdıklarını gösterdiğini belirtir.³⁰⁰ Mevdudi, mühendislikte o kadar hünerli olan Semud kavminin eserlerinin kalıntılarını Aralık 1959 yılında gördüğünü ifade etmektedir.³⁰¹

Daha sonra İbrahim’in (as) kavmi zikredilir Kur’an’da. Mevdudi aynı şekilde İbrahim (as) kavminin Allah’ın (cc) varlığından haber olduklarını ifade eder. Çünkü Kur’an’da bununla ilgili olarak: “*Onların önlerinden ve arkalarından Peygamberler geldi.*”³⁰² buyrulmaktadır. Bu nedenle İbrahim’in (as) deliller ile hakkı aramaya başlaması, Allah Teâla’nın varlığı ve birliğine varması, kavmine yanlış yolda olduklarını

²⁹³ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.392.

²⁹⁴ Araf, 7/73.

²⁹⁵ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.394.

²⁹⁶ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.58; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.394.

²⁹⁷ Şuara, 26/150,151,152

²⁹⁸ Hud, 11/62

²⁹⁹ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.57; c.4,s.54; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.393.

³⁰⁰ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.398-399.

³⁰¹ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.54.

³⁰² Fussilet, 41/14

bildirilmesi, o toplumun Allah'ın (cc) varlığından haberdar olduğunu bizlere göstermektedir.³⁰³

Mevdudi, İbrahim (as) peygamber olduktan sonra, “*Kavmi onunla çekişip tartışmaya girdi. Dedi ki: ‘O beni doğru yola erdirmişken, siz benimle Allah konusunda çekişip tartışmaya mı girişiyorsunuz? Sizin O’na şirk koştuklarınızdan ben korkmuyorum, ancak Allah’ın benim hakkında bir şey dilemesi başka. Rabbim, ilim bakımından her şeyi kuşatmıştır. Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz?’*”³⁰⁴ indirilen bu ayetin, İbrahim’in (as) kavminin inanç noktasında nasıl olduğunu belirtmektedir. Çünkü bazı tefsircilerin İbrahim’in(as) kavminin Allah’a (cc) inanmadığını ve Allah’ın (cc) varlığından habersiz olduklarını iddia ettiklerini belirten Mevdudi, fakat bu ayette de görüldüğü üzere İbrahim’in (as) kavmi, Allah’ın (cc) varlığından haberdardı. Nitekim Enbiya suresinde, kavmi ile aralarında geçen konuşmada da İbrahim’in (as) kendilerine: “*O (İbrahim) ‘Hayır, rabbiniz ancak, göklerin ve yerin rabbidir. Bütün bunları O yaratmış dedi.’*”³⁰⁵ Tapmış oldukları putların aciz olduğunu gösterme adına, İbrahim’in (as) onları kırdığını belirtir. “*Dediler ki ‘Ey İbrahim! Bunu ilahlarımıza sen mi yaptın? ‘Hayır’ dedi. ‘Bu yapmıştır, bu onların büyükleridir; eğer konuşabiliyorsa, siz ona soruverin.’*”³⁰⁶ ardından onları aciz bırakacak şekilde Kur’an’ın da ifadesiyle “*Dedi ki: ‘o halde Allah’ı bırakıp da sizlere yararı olmayan ve zararı dokunmayan şeylere mi tapıyorsunuz?’*”³⁰⁷ ayetlerinin ışığı altında İbrahim’in (as) kavminin Allah’ın (cc) varlığından habersiz olmadığını anlaşıldığını belirtir. Bilakis Allah’ın (cc) varlığını kabul etmelerine rağmen uluhiyet ve rububiyet noktasında Allah’a (cc) ortak koşuyorlardı.³⁰⁸ Mevdudi, İbrahim’in(as) babası ile onun arasında geçen konuşmaya dikkatimizi çeker. Çünkü Kur’an’da şöyle ifade edilmektedir: “*Hani babasına ve kavmine demişti ki; ‘sizler neye tapıyorsunuz? Birtakım uydurma yalanlar için mi*

³⁰³ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.571; c.3,s.312-317; c.5,s.25; Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.63.

³⁰⁴ En’am, 6/80

³⁰⁵ Enbiya, 21/56

³⁰⁶ Enbiya, 21/62-63

³⁰⁷ Enbiya, 21/66

³⁰⁸ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.402.

*Allah'tan başka ilahlar istiyorsunuz? Alemlerin Rabbi hakkındaki zannınız nedir?”*³⁰⁹ tüm bu delilleri ortaya koyan Mevdudi, İbrahim'in(as) kavminin şirk noktasında olduğunu ve Allah'ın (cc) varlığından haberdar olduklarını ifade eder.³¹⁰

Mevdudi, İbrahim'in (as) Nemrud ile mücadelesine de değinir. Nemrud'un bir kral olduğunu belirten Mevdudi, Nemrud'un Allah'ın (cc) varlığı konusunda bilgisi olduğunu ifade eder. Zaten aralarındaki mücadele de Nemrud'un kral olmasından dolayı kendisini Rab olarak görmesinden kaynaklanıyordu.³¹¹ Çünkü Nemrud, kendi sözlerini kanun olarak görüyor, halkın kendisinden başka hiç kimseye karşı sorumlu olmadığını beyan ediyordu. Ülkenin kralı olduğu için efendi (rab) o olmalıydı. Bunun için halkın yaşam tarzını o belirliyordu. Nitekim Kur'an'da konuyla ilgili olarak: *“Allah, kendisine mülk verdi, diye rabbi konusunda İbrahim'le tartışmaya gireni görmedin mi? Hani İbrahim, ‘Benim Rabbim diriltir ve öldürür’ demişti. O da, ‘Ben öldürür ve diriltirim’ demişti. (O zaman) İbrahim: ‘Şüphe yok, Allah güneşi doğudan getirir, (hadi) sen de onu batıdan getir’ deyince, o küfre sapan böylece afallayıp kalmıştı. Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.”*³¹² buyrulmaktadır. Nemrud'un güneş, ay ve yıldızları ulûhiyete ortak koştüğünü vurgulayan Seyyid Mevdudi, aynı zamanda Nemrud'un Allah (cc) varlığından da haberdar olduğunu belirtir. Bu kavmin ilahlık konusundaki inançlarını izah etmeye çalışan Müellifimiz, bu kavmin ilahlık konusunda “tabiatüstü ilahlık” ve “hükümde ilahlık” gibi bir ayırıma gittiklerini ifade eder. İhtiyaçları olması halinde Allah'a (cc) yalvarıp yardım istediklerini, hayat nizamında ise kendi oluşturdukları kuralların geçerli olduğunu vurgular. Hükümdar ve kral, o toplumu yönetiyorsa toplum için kural koyma hakkını da elinde tutuyordur. Ayrıca din adamlarının da işin içinde olduklarını ve bu konuda hüküm sahibini desteklediklerini

³⁰⁹ Saffat, 31/85-87

³¹⁰ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.571; c.3,s.312-317; c.5,s.25; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.63.

³¹¹ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.403-404.

³¹² Bakara, 2/258

belirtir. Dolayısıyla üst bir sınıfın oluştuğunu ve şirk sonucu zulmün ve fesadın yaygınlaştığını ifade eder.³¹³

İbrahim'in(as) yeğeni olan Lut,(as) kavmine ıslah edici olarak gönderilmişti. Mevdudi, Lut'un(as) kavminin zevk ve sefa düşkün olduğunu nefsi arzularını Allah'ın (cc) emir ve kanunlarının önüne geçirdiklerini belirtir.³¹⁴ Kur'an'ın ifadesi ile: “*Hani Lut kavmine şöyle demişti: ‘Sizden önce alemlerden hiç kimsenin yapmadığı hayasız çirkinliği mi yapıyorsunuz?’*”³¹⁵ Lut kavminin hayasızlıkta bu denli ileri gittiklerini, Allah'ın (cc) kanunlarını hiçe saydıklarını ifade eden Mevdudi, Allah'ın (cc) varlığı konusunda bilgilerinin olduğunu çünkü ayette: “*Kardeşleri Lut onlara bir zaman şöyle demişti: ‘Siz hiç (Allah’tan) sakınmaz mısınız? Doğrusu ben sizlere gönderilmiş, güvenilir bir elçiyim. Artık Allah’tan korkup sakının ve bana itaat edin. Buna karşılık ben sizden bir ücret istemiyorum; benim ücretim yalnızca alemlerin Rabbine aittir. Rabbinizin sizler için yarattığı eşlerinizi bırakıp ta insanlardan erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Doğrusu siz Allah’ın haddini aşmış, oldukça azgın bir kavimsiniz.*”³¹⁶ buyrulduğunu belirtir. Buradaki ifadeden Lut kavminin, Allah'ı (cc) bildiğinin anlaşıldığını ifade eden Mevdudi: “Onlar Allah'ın (cc) kanunlarını tanımadılar, sosyal hayatta kendi koydukları kurallara uydular. Böylece toplumsal boyutta ahlaki yaşantılarını kendi nefsi arzularına uydurup dalalete uğradılar.”³¹⁷ demiştir.

Mevdudi, İbrahim'in(as) soyundan olan Medyen ve Eyke toplumundan bahseder. Allah Teâla bu topluma Şuayb peygamberi göndermişti. Bu kavim önceleri

³¹³ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.203-204, 571; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.63-65; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.403.

³¹⁴ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.59; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.66; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.409-411.

³¹⁵ Araf, 7/80

³¹⁶ Şuara, 26/162-166

³¹⁷ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.59; c.2,s.60-61; 412-415; 579-580; c.4,s.127; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.67; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.411.

Müslümandı,³¹⁸ ancak zamanla inanç açısından sapmışlardı.³¹⁹ Yoldan çıkıp saptıkları için kendilerine peygamber gönderilmişti. Seyyid Mevdudi, bu kavimin kendilerini mü'min olarak nitelendirdiklerini belirtir. Çünkü Şuayb(as) birçok defa hitap ederken: *”Eğer mü'in iseniz....böyle yapmayınız”*³²⁰ şeklinde ifade edilmiştir. Burada Medyen halkının Allah'ı (cc) kabul ettiklerini söyler. Mevdudi, ancak Şuayb'ın(as) kavmi Medyen halkının Allah'a (cc) ortak koştuklarını ve şirke bulaştıklarını ifade eder. Ayrıca, Allah'ı (cc) toplumsal hayattan soyutladıklarını bunun da sonucunda azaba müstahak olduklarını beyan eder. Medyen halkı kendi yaşantılarını kendilerinin belirleyeceklerini çünkü özgür olduklarını ifade ediyorlardı.³²¹ Mevdudi, söz konusu durumun Kur'an'da şu şekilde: *“Ey kavmim, ölçüyü ve tartıyı adaletle tamı tamına yapın, insanlara eşyalarını eksik vermeyin. Yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın. Eğer mü'minseniz, Allah'ın bıraktığı (helal olan kazanç) sizin için daha hayırlıdır. Ben, sizin üzerinizde bir gözetleyici değilim.”* ifade edildiğini, ancak Medyen halkının uluhiyet ve rububiyyet noktasında sapıklığa düştüğünü belirtir. Medyen halkının, Şuayb'a (as)' cevapları şu oldu: *“Dediler ki: ‘Ey Şuayb! Senin namazın mı atalarımızın taptığı şeyleri bırakmamızı ya da mallarımız konusunda dilediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi emretmektedir. Çünkü sen, gerçekte yumuşak huylu, akli başında (reşid bir adam)sın.”* Dolayısıyla Mevdudi, Medyen halkının Allah'ın (cc) varlığından habersiz olmadığını, bilgilerinin bulunduğunu ancak; Allah'a (cc) ortak koştuklarını, toplumda istedikleri gibi kanun koyup zulüm ve bozgunculuk yaptıklarını belirtir.³²²

Mevdudi, Musa'nın(as) Firavun'a karşı sergilediği tevhid mücadelesinden bahsederken, Firavun'un Allah'ın (cc) varlığını bildiğini savunur. Bazı müfessirlerin Firavun'un Allah'ı (cc) inkar ettiğini ve kendisini tanrı olarak tanıttığını kabul etmez.

³¹⁸ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.426.

³¹⁹ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.427.

³²⁰ Araf, 7/85

³²¹ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.427.

³²² Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.64-68; 418-421; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.67-68; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.484.

Mevdudi ise, Firavun hanedanlığı ve halkının Mısır’da yaşadığını bunun bile bize yeterli bir kanıt oluşturduğunu ifade eder. Mevdudi, Mısır’da İsrailoğulları’nın Yusuf (as) ile hakimiyet kurduklarını ve bunun yıllarca sürdüğünü belirtir. Yusuf’un(as) Tevhid akidesi konusunda mücadele verdiğini söyler. Ancak zamanla siyasi sebepten kaynaklanan milliyetçilik ruhu ile Mısır halkının İsrailoğulları’na karşı düşmanlık oluşturduğunu ifade eden Mevdudi, bu nedenle Musa (as) ile Firavun hanedanlığı ve Mısır halkı arasındaki Tevhid mücadelesinin aslında siyasi olduğunu beyan eder.³²³

Mevdudi, Musa’nın(as) Firavun’u uyarmasından sonra, Mısır halkından birinin³²⁴ Firavun’un sarayındaki konuşmasının, Mısır halkının Allah (cc) hakkındaki bilgisini bizlere gösterdiğini belirtir. Çünkü o konuşma Kur’an’da şöyle geçer: “...*Ey kavmim, nice büyük kavimlerin üzerine gelen o günün, size de gelmesinden ve sonunuzun Nuh, Ad, Semud ve onlardan sonra gelen kavimlerinki gibi olmasından korkarım.*”³²⁵ ayrıca “*And olsun, daha önce Yusuf da size apaçık belgeler getirmişti. O zaman size getirdikleri hakkında kuşkuyla kapılıp durmuştunuz. Sonunda o vefat edince, demiştiniz ki: ‘ Allah, ondan sonra kesin olarak bir peygamber göndermez.’ İşte Allah, ölçüyü taşıran, şüpheli kimseyi böyle sapıtır.*”³²⁶ buyrulduğunu, bu da bize Yusuf’un (as) ve getirdiği Tevhid inancının bilindiğini gösterir. Ancak zamanla Mısır halkı olan Kıptilerin, iktidarı ele geçirdiğini belirten Mevdudi, Tevhid anlayışını bozduklarını ve Allah’a (cc) ortaklar koşmaya başladıklarını ifade eder. Firavun’un durumunun da Mısır halkından uzak olmadığını ifade eden Mevdudi, Firavun’un asıl korkusunun hanedanlığının elinden gitmesi olduğunu söyler. Çünkü Kıptiler iktidarı kaybedecek ve yerine tekrar İsrailoğullar’ı gelecekti. İşte milliyetçilik duyguları buna müsaade etmiyordu.³²⁷

³²³ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.69-70.

³²⁴ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.145, 151.

³²⁵ Mü’min, 40/30-32

³²⁶ Mü’min, 40/34

³²⁷ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.85; Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.73-75; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.484.

İktidarı ellerinden bırakmak istemeyen Firavun'un kavminin Kur'an'daki şu ifadesi, bunun açık bir delilidir. Onlar Firavun'a: "*Firavunun önde gelenleri dediler ki: 'Musa ve kavmini, bu toprakta (Mısır'da) bozgunculuk çıkarmaları, seni ve ilahlarını terk etmeleri için mi (serbest) bırakacaksın?'*"³²⁸ Bu ve bunun gibi ayetlerden hareketle Mevdudi, Firavun ve halkının Allah Teâla'nın bilgisinden haberdar olduklarını ancak onların uluhiyyet ve rububiyyet konusunda sapıttıklarını ifade ediyor. Ayrıca Mevdudi'ye göre bu ayet, Firavun'un Allah'tan (cc) başka tanrılar edindiğini de gösterir. Bununla beraber Firavun'un sadece bir kişi olmadığını belirten Mevdudi, "firavun" ifadesinin, o günün şartlarında iktidarda olan hanedandan kişilere verilen bir isim olduğunu belirtir. Firavunlar, kendilerini Mısır'da kanun koyucu olarak görüyorlardı. Çünkü onlar Mısır'ın hakimi ve sahibiydiler, bu nedenle toplumdaki bütün kanun ve kuralları belirleme hakkına sahiptiler. İşte bu noktada Firavunların, Musa'nın (as) kendilerini hanedanlıklarından edeceklerini düşündüklerini belirten Mevdudi, bu durumun Kur'an'da: "*Firavun 'Ey Musa, büyü ile bizi topraklarımızdan çıkarmaya mı geldin?' dedi.*"³²⁹ ayeti ile ifade edildiğini belirtir. Çünkü Firavun, siyasi anlamda ilahlık iddiasında idi. Nitekim Kur'an'da bu şöyle beyan edilir: "*Firavun kendi kavmi içinde bağırdı: 'Ey kavmim! Mısır'ın mülkü ve şu altımda akmakta olan ırmaklar benim değil mi? Yine de görmeyecek misiniz?'*"³³⁰

Seyyid Mevdudi: "Allah Teâla her alanda tek Rab ve İlahtır. İbadet edilmesi gereken O'dur. Aynı şekilde kanun koyucu da O'dur. Bu açıdan Firavun ve kavmi Rablık konusunda sapıklığa düşmüş ve azaba çarptırılmıştır."³³¹ demiştir.

Seyyid Mevdudi, Musa'nın (as) kavminden sonra Yahudi ve Hristiyanlar ile müşrik Arapların, Tevhid mücadelesinde sergiledikleri yaklaşımı izah etmeye çalışır. Yahudi ve Hristiyanların ehli kitap olarak adlandırılmaları, bununda, Yahudi ve Hristiyanların Allah'ın (cc) varlığı konusunda bilgi sahibi olduklarını bize

³²⁸ Araf, 7/85

³²⁹ Mü'min, 40/26

³³⁰ Zuhur, 43/51

göstermektedir. Ehli kitap, hiçbir zaman Allah'ın (cc) varlığını inkar etmemiş olmasına rağmen kendilerine peygamber gönderildiğini ifade eden Mevdudi, bunun temel sebebini Allah'ın (cc) “Rab” olarak algılanışındaki sıkıntı olduğunu söyler. Yani ehli kitaba peygamber gönderilmesinin temelinde ehli kitabın, Rububiyette Allah'a (cc) ortak koşmak ve bu konuda aşırılığa kaçmak gibi sebeplerin olduğunu vurgular.³³² İnanç alanında da sapmaların olduğunu aktaran Mevdudi, Ehli kitabın da, yukarıda zikri geçen toplumlar ile aynı kategoride olduklarını belirtir. Nitekim bu durum Kur'an'da: *“De ki: Ey kitap ehli! Haksız yere dininiz konusunda aşırı gitmeyin ve daha önce sapmış, birçoğunu saptırmış ve dümdüz yoldan kaymış bir topluluğun hevasına (istek ve tutku) uymayın.”*³³³ şeklinde ifade edilmektedir.

Ehli kitabın dinde aşırılığa gittiklerini ve sapıttıklarını belirten Mevdudi, bunlar kendilerine gönderilmiş olan Peygamberleri, salih insanları ve melekleri Allah'a (cc) ortak koşmuşlardı. Bunun da onların sapmasına sebep olduğunu belirterek konuyla ilgili Kur'an'dan örnek olacak ayetleri sıralar: *“Yahudiler, ‘Üzeyir Allah'ın oğludur’ dediler; Hristiyanlar da: ‘Mesih Allah'ın oğludur’ dediler. Bu, onların ağızlarıyla söylemeleridir; onlar, bundan önceki küfredenlerin sözlerini taklit ediyorlar. Allah onları kahretsin; nasıl da çevriliyorlar?”*³³⁴

*“And olsun, ‘gerçekten Allah, Meryem oğlu Mesih'tir’ diyenler küfre saptı.”*³³⁵ ve *“And olsun, ‘Allah için üçüncüsüdür’ diyenler küfre sapmışlardır. Oysa tek bir ilahtan başka ilah yoktur. Eğer söylemekte olduklarından vazgeçmezlerse, onlardan küfredenlere mutlaka acıklı bir azap dokunacaktır.”*³³⁶ Kur'an'da verilen bu örnekler, Ehli Kitab'ın, aşırıya gittikleri, peygamberleri ve melekleri aşırı bir şekilde yücelterek, sonunda onları Allah'a (cc) ortak koştukları ifade edilir.

³³¹ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.151; c.3,s.142; 247-254; c.5,s.280-281; Mevdudi, *Kur'an'ın Dört Temel Terimi*, s.69-80.

³³² Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.501-503; Mevdudi, *Kur'an'ın Dört Temel Terimi*, s.81

³³³ Maide, 5/77

³³⁴ Tevbe, 9/30

³³⁵ Maide, 5/72

³³⁶ Maide, 5/73

Mevdudi, Ehli Kitab'ın aynı şekilde dinde aşırıya gittiğini ve din adamlarını, alimleri ilah olarak gördüklerini belirtir. Kur'an'ın da bu konuya değindiğini belirten Mevdudi, ayette: “*Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini rablar (ilahlar) edindiler.*”³³⁷ buyrulduğunu beyan eder ve bu durumu izahata çalışır. Mevdudi, Ehli Kitab'ın din bilginlerinin, Allah'ın (cc) haram kıldıklarını, toplumu ıslah yerine; kendi arzularına göre kanun ve kurallar koyduklarını belirtir. Ayrıca önceki topluluklarda olduğu gibi Ehli Kitab'ın da Allah'ın (cc) kanununu hiçe saydığını ve Allah'ın (cc) kanununun yerine, kendi kurallarını geçerli kılmaya çalıştıklarını, bu nedenle Allah (cc) tarafından peygamberler aracılığıyla uyarıldıklarını vurgulayan Mevdudi, bu durum Kur'an'da şöyle ifade edildiğini belirtmiştir: “*Kendilerine kitaptan pay verilenleri görmedin mi? Onlar cibt*³³⁸ *ve tağuta*³³⁹ *inaniyorlar ve inkar edenlere, 'Bunlar, inananlardan daha doğru yoldadır' diyorlar.*”³⁴⁰ İşte Mevdudi, Ehli Kitab'ın aşırılığa ve sapıklığa düştükleri alanların bunlar olduğunu belirtir.³⁴¹

Müşrik Araplara da değinen Mevdudi, aynı durumun bunlar için de geçerli olduğunu, müşrik Arapların Allah'ın (cc) varlığına inandıklarını ancak başka tanrılar edindiklerini belirtir. Müşrik Araplar, edindikleri bu ilahların kendilerini Allah'a (cc) yaklaştıracaklarına inanıyorlardı. Bu durum, Kur'an'da: “*Allah'tan başka veliler edinenler 'Onlara, ancak bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz.*”³⁴² şeklinde ifade edilmiştir. Mevdudi, müşrik Arapların, Allah'a (cc) ortak koştukları ilahlar ile ilgili Kur'an'dan: “*Allah'ı bırakıp ta, kendilerine zarar da fayda da veremeyenlere ve bunlar Allah katında bizim şefaathilerimizdir derler. (Ey Peygamber) De ki; Allah'a, göklerde ve yerde bir bilmediğin mi haber veriyorsunuz? Onların ortak koştuklarından*

³³⁷ Tevbe, 9/31

³³⁸ **Cibt**: Arapça da, anlamı olmayan, hiçbir dayanağı bulunmayan, saçma bir şey demektir. İslami İstilahta, büyücülük, müneccimlik, gelecekte haber verme, kehanet, sihir, büyü, tılsım, muska gibi şeylere denir.

³³⁹ **Tağut**: Allah'a karşı isyan eden ve kulluk sınırını aşan şahıs veya zümreler için kullanılır.

³⁴⁰ Nisa, 4/51

³⁴¹ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.367-368; 501-512; 524-525; c.2,s.221-224; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.81-84.

³⁴² Zümer, 39/3

Allah münezzehtir.”³⁴³ “De ki: Allah’ı bırakıp da, size zarar ve yarar verme salahiyeti taşımayanlara mı tapıyorsunuz? Halbuki işiten ve bilen sırf Allah’tır.”³⁴⁴ ayetlerini örnekler verir.

Ayrıca müşrik Arapların, ileri gelenlerini de kanun koyucu, toplumsal hayatı belirleyici olarak kabullendiklerini belirten Mevdudi, böylece rububiyyeti böldüklerini ifade eder. Örnekler vermeye çalışan Mevdudi, Arap toplumunda kız çocuklarının iyi karşılanmadığını, bu nedenle onları yok etmenin, öldürmenin bir fazilet olarak görüldüğünü, bu adet ve geleneği çıkaranların onların önderi, liderleri olduğunu söyler.⁽³⁴⁵⁾ Nitekim bu olay Kur’an’da şöyle beyan edilir: “*Aynı şekilde, Allah’a ibadette ortak koştukları kimseler, müşriklerden birçoğuna öz çocuklarını öldürmeyi süsleyip çekici kılmıştı. (Bu da) hem onları mahvetmek hem de dinlerini yozlaştırmak içindi.*”³⁴⁶

Seyyid Mevdudi, bu ayetler ışığında müşrik toplumu olan Arapların Allah’ın (cc) varlığından haberdar olduklarını belirtir. Zaten Kur’an’da, bunun örneklerinin mevcut olduğunu söyler: *(Ey Muhammed) de ki: ‘Eğer biliyorsanız (söyleyin:) yeryüzü ve onun içinde olanlar kimindir? Allah’ındır diyecekler. De ki: ‘Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz? Deki; ‘yedi göğün Rabbi ve büyük Arşın sahibi kimdir? Allah’ındır diyecekler. De ki: ‘Yine de korkup sakınmayacak mısınız?’³⁴⁷ ayetlerinde de bu açıkça izah edilmektedir.³⁴⁸*

Mevdudi, Tevhid konusunda tüm toplumların Allah’ı (cc) tek “Rab” kabul etmeleri konusunda sapıttıklarını, bunun sonucunda da başka rabler edindiklerini izah eder. Rububiyetin yegane yaratıcı, idare edici, kanun koyucunun Allah (cc) olması

³⁴³ Yunus, 10/18

³⁴⁴ Mâide, 5/76

³⁴⁵ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı**, s.467-468.

³⁴⁶ En’am, 6/137

³⁴⁷ Mü’minun, 23/84-87

³⁴⁸ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.431; Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.85-90.

gerektiğini ifade eden Mevdudi, insanların hayati kurallarda kendilerini özgür görmeleri, güçlü olan kişileri yüceltmeleri sonucu, sapmaların olduğunu belirtir.³⁴⁹

2.2. ALLAH'IN VARLIĞI VE BİRLİĞİ

Allah'ın (cc) varlığı ve birliği konusunda konan deliller Tevhid inancının temelini oluşturur. Bu nedenle Seyyid Mevdudi, başta Gaye ve Nizam Delili olmak üzere, Fıtrat Delili, Temanu, Hudus, Nizam ve Mucize delillerini kullanır. Şimdi Allah'ın (cc) varlığı ve birliği konusunda delilleri görelim.

2.2.1. Allah'ın Varlığı

Allah'ın (cc) Varlığı noktasında delil olarak Mevdudi'nin başlangıç noktası Gaye ve Nizam delilidir. Fıtrat delili ve hudus delilini açıklayarak sonuca varmaya ulaşır.

Bu mükemmel düzen, öyle bir şekilde planlanmış ki, güneşin doğup batması, rüzgârın esmesi, yağmurların yağması, yıldızların hareketleri ve mevsimlerin değişmesi şeklinde işlemektedir. Bu kendiliğinden olamayacağı gibi tesadüf sonucu da olmayacağını Mevdudi şöyle izah eder. Tıpkı bir fabrikada her şeyin kusursuz işlemesine benzetiyor ve nasıl bir fabrikada hammaddenin işlenmesi, üretime geçilmesi kendiliğinden olmuyorsa tüm bu işlerin inceleyen yürüten bir idare edene yani yöneticiye ihtiyacı varsa; bu kâinatın da bir idare edicisinin olması kaçınılmazdır. Bu karmaşık ve mükemmel evren bir yüce yaratıcı tarafından idare edilmektedir.³⁵⁰

Seyyid Mevdudi, yeryüzünün insanlığın istifadesine sunulduğunu ve buradan hareketle Allah'ın (cc) varlığına ulaşılabilirliğini izah etmeye çalışır. Çünkü ayeti kerimede; “*Allah O'dur ki, gökleri dayanak olmaksızın yükseltti, onları görmektesiniz.*”³⁵¹ “*...O, sizi topraktan yarattı ve onda sizi ömür geçirenler kıldı.*”³⁵²

³⁴⁹ Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.92-95.

³⁵⁰ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.584; c.5,s.496-497; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, Yakup Zehra (Çevr.), İstanbul 1995, s.101-102.

³⁵¹ Ra'd, 13/2

³⁵² Hud, 11/61

Burada görülüyor ki; yeryüzünün insanlara bir yaşam merkezi olarak sunulmuştur.³⁵³ Bu nedenle onları kuşatan ve üstlerinde bulunan gökyüzüne bakmalarını istiyor. Bu yaşam merkezinde hayat nizamında dikkatlice gökyüzüne bakıldığında, gökyüzünün direksiz bir şekilde yükseltildiği görülecektir. Aynı şekilde ay ve güneşinde belirli bir sistemde işledikleri yani bir yörüngede hareket ettikleri görülecektir. Dolayısıyla böyle bir nizamın düzenin kendiliğinden işlemeyeceği aşikârdır. Çünkü bu mükemmel bir nizam ise onu düzenleyende çok mükemmel bir planlayıcı olmalıdır.³⁵⁴

Ayrıca “ *Ne güneşin aya erişip yetişmesi gerekir, nede gecenin gündüzün önüne geçmesi. Her biri bir yörüngede sürüp gitmektedirler.*”³⁵⁵ Ayette ki “felek” kelimesini Araplar yıldızlar ekseni için kullanırlardı. Ayrıca gökyüzü anlamına da geldiğini ifade eden Mevdudi, bununla o zaman ki müşrik topluluğunun şirk düşüncesinin çürütüldüğünü ifade eder. Böylece yüce yaratıcı Allah Teâla’nın varlığı ispatlanmış oluyordu. Şöyle ki, güneş, ay, yıldızlar ve bütün gezegenlerin ayrı ayrı eksenlerinin yani yörüngelerinin olduğu, bunların hareket halinde oldukları kendilerine anlatılıyor, adeta suda yüzer gibi bir yörüngede belirli bir planla hareket ettiklerine işaret edilmektedir. Çünkü böyle bir nizamda hata göremeyecekleri ortaya çıkacaktır. Muhteşem nizamda nereye bakılırsa bakılsın Allah’ın (cc) ayetleri görülecektir.³⁵⁶ Mevdudi, açıklamalarına ve örneklerine şöyle devam eder; “güneş dünyadan 300.000 kat daha büyüktür. Neptün’ü en uzak gezegen olarak kabul edersek güneş ile arasında 2 milyon 793 bin millik bir mesafenin ortaya çıkar. Şayet Plüton’u en uzak gezegen kabul edersek, güneş ile arasındaki, mesafe 4 milyon 600 bin mildir. İçinde yaşadığımız dünya da bu güneş sisteminin bir parçası olduğuna göre kâinatın ne kadar büyük olduğu tahmin edilebilir. Dünyanın kendisinin bağlı olduğu güneş sistemine üç milyar gezegen vardır. En yakın gezegenden dünyamıza, bir ışık dört senede ulaşır. Anlaşıldığına göre bu güneş sistemi, iki milyon sistemden sadece biridir. Bizim güneş sistemimize en yakın başka bir sistem arasında o kadar uzak bir mesafe vardır ki, oradan bizim sistemimize ışık hızıyla bir

³⁵³ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.405; c.7,s.13.

³⁵⁴ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.506.

³⁵⁵ Yasin, 36/40

milyon yılda ulaşır. Uzak olanlar ise, bugünün hesaplarına göre yüz milyon yılda ulaşır. Bildiklerimiz bunlardır.” Mevdudi, Aynı zamanda kainatın ve evrenin bu kadar geniş ve büyük olmasına rağmen birbirine bağlı, içinde herhangi bir boşluğun olmadığını belirtir.³⁵⁷ Bu muhteşem dizayn, nizam ve düzen ancak bizlere kainatın bir sahibinin olduğunu gösterir. Buda onu idare eden Yüce bir Kudretin delilidir.³⁵⁸

“*Bizim ayetlerimizi yalan sayanlar karanlıklar içinde sağırdırlar, dilsidirler. Allah, kimi dilerse onu şaşırtıp saptırır, kim dilerse de onu dosdoğru yol üzerinde kılar.*”³⁵⁹ Konuyla ilgili çeşitli örnekler sunan Mevdudi, Allah’ın (cc) varlığının iyi kavranması adına daha farklı deliller de anlatır ve konuya açıklık kazandırmaya çalışır. Bunların en basitini düşündüğümüzde bir sivrisineğin doğumu, üremesi yaşama alanının bulunması, onun için gerekli olan gıdanın mevcut oluşu, kendisi için her fonksiyonun kusursuz yaratıldığı gözlemlenmektedir. Bütün bunların tesadüfler sonucu değil de bir nizam ve düzen sonucu oluştuğu görülmektedir. Bu da evrenin ne kadar yüce bir yaratıcı tarafından yaratılıp idare edildiğinin kanıtıdır.³⁶⁰

Mevdudi, Allah’ın (cc) varlığı ile ilgili delillerinden bir tanesi de insanın yaratılışı olduğunu söyler. Ayeti kerimede, “*İnsanı bir damla sudan yarattı; buna rağmen o, apaçık bir düşmandır.*”³⁶¹ Buyrulduğunu belirtir. Mükemmel olarak yaratılan bu insanın yapısı incelendiğinde bizi Allah’ın (cc) varlığına götürecek deliller görülecektir. Nitekim insanın basit ve önemsiz bir kan pıhtısından yaratılmıştır.³⁶² Daha sonraki aşamalarda basit bir sudan olan yaratılmış olan bu varlık konuşan, düşünen, kendi ihtiyaçlarına karşılayan biri haline geliyor.³⁶³ Bu mükemmel varlığın bir DNA denen şifresi mevcuttur.³⁶⁴ Bu bir hücre sistemidir aynı zamanda. Yani insanın karmaşık

³⁵⁶ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.7,s.13.

³⁵⁷ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.473.

³⁵⁸ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.586.

³⁵⁹ En’am, 6/39

³⁶⁰ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.548.

³⁶¹ Nahl, 16/4

³⁶² Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.11,17.

³⁶³ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.317.

³⁶⁴ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.133.

bir yapısı olduğunu söyleyen Mevdudi, bu öyle bir şey ki, her insanın farklı bir DNA'sı var olduğunu belirtir. Böylece doğan bir çocuğun, Anne ve babasının DNA'sı farklı kendisinin ki farklı olabilmektedir. Aynı zamanda farklı DNA'lara sahip olan insanlar farklı huy, karakter, duygu ve arzulara da sahip olmaktadır.³⁶⁵ Bu çok mükemmel bir plan, projenin ürünü olduğu açıktır. Bizleri yaratma noktasında biraz daha düşünmeye zorluyor Seyyid Mevdudi. Yeryüzünde bulunan hayvan, bitki gibi canlıları düşünmemizi istemekte ve bunların her birisinin mekanizmasının farklı işlediğini görmemizi ister. Bir bitkinin hücre yapısı ile bir hayvan veya insanın hücre yapısının farklı olduğunu bunların işleyişlerinin farklı olduğu her birisinin belirli bir plan ile hareket ettiğini izah eder. Mevdudi, Bir buğday tanesinin ekilmesinden hiçbir zaman nohut veya arpa çıkmadığını dünyanın her yerinde bu kanunun geçerli olduğunu ifade eder. Bu kadar karmaşık bir yapı ile yaratılan canlıların üremeleri, hayatlarında hiçbir şaşma olmazken, bilakis bütün bu yaratılanlar mükemmel bir ahenk ve uyum içerisindedir. Yani hayatta bir denge söz konusudur. Çünkü bu karmaşık yapılar bir düzen, ahenk ve aralarında bir işbirliği bulunmaz ise işleyemez.³⁶⁶ Bu bizlere Allah'ın (cc) varlığını ispat etmektedir.

Ayrıca Mevdudi, karmaşık bir yapıyla yaratılan insanlığın hizmetinde bulunan hayvanlara insanlar kolayca alıştıklarını ifade eder. İnsanoğlu bunlardan istediği şekilde yararlanır, binek olarak nakliyat ve ürünlerden yararlanıyor. Bunlarda bu planın sonucudur. Yeryüzünün 4/3'ü su ile kaplı geriye kalan bölümü kara parçasından oluşuyor. İnsanlar farklı kıtalarda yaşamakta kendilerini ayıran bu suları, denizleri aşmada rüzgâra ihtiyaç duymaktadırlar. İşte bu su ve rüzgârda insanoğlunun hizmetine sunulmuş,³⁶⁷ kullanılması için belirli bir ölçüye göre yaratılmıştır. Gökyüzüne yerleştirilen yıldızların da geceleri karada ve denizde yol alanların yollarını bulması için adeta yerleştirilmiştir.³⁶⁸ Dağlar arasında vadilerin yaratılması, orada geçitlerin bulunması, yeryüzünün engebeli yüzeyi üzerinde nehirler yaratılması ve işlerini göre

³⁶⁵ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.557.

³⁶⁶ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.303; Mevdudi, *İslam'ın Çağrısı*, s.15.

³⁶⁷ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.169; Mü'min Suresi; “Size kendi ayetlerini göstermektedir; artık Allah'ın ayetlerinden hangisini inkar ediyorsunuz.”40/81

bilmeleri içinde doğal yollar var edilmesinin Allah'ın (cc) varlığının delilidir. Tüm bunlar bizlere yüce bir yaratıcı tarafından düzenli ve nizamlı yaratıldığını gösterir. Çünkü engebeli dağlar arasında yolların bulunmayışı hayatı olumsuz etkileyecekti. Aynı şekilde yeryüzünün hemen hepsi çöl olsaydı yine yaşam olmayacaktı. Bunlardan O'nun varlığına delildir.³⁶⁹

*“İnsanlardan, hayvanlardan ve davarlardan da renkleri böyle değişik olanlar vardır. Kulları içinde ise, Allah'tan ancak âlim olanlar ‘içleri titreyerek korkarlar.’ Hiç şüphe yok Allah, üstün ve güçlü olandır, bağışlayandır.”*³⁷⁰ Ayetini delil sunarak Allah Teâla'nın kâinatta çeşitli varlıklar yarattığına değinen Mevdudi, tüm bunlarla Allah'ın (cc) varlığına delili orta koyuyor. Şöyle açıklıyor; aynı toprak ve sudan, farklı vasıflarda bitkiler yaratılmış, ağaçlar aynı iken bunlardan yetişen meyveler değişik tad ve büyüklüktedir. Aynı şekilde dağlara bakıldığında bir yamacının öbür yamacından farklılık arzettiğini görürsünüz. Yaratılan insanların huyları, karakterleri, istek ve duyguları farklı bir şekil ile bezenmiştir.³⁷¹

*“Ki O bütün çiftleri yarattı ve sizin için gemilerden ve hayvanlardan bineceğiniz şeyleri de var etti.”*³⁷² Müellif bu ayetin açıklamasında Allah'ın (cc) yeryüzünde her şeyi çift olarak yaratmasını O'nun varlığının bir delili olarak belirtiyor. İnsanoğlunun bir erkek ve dişi den yaratılması, bunların birleşmesinden çiftlerin meydana gelişi, ayrıca en basit elektrik devresinde bile pozitif ve negatif kutuplarının dahi bulunduğunu beyan eder ve Allah'ın (cc) varlığına delil teşkil ettiğini belirtir.³⁷³

“Sonra güneşi (etrafı ışıklar saçarak) doğar görünce: ‘işte bu benim rabbim! Bu en büyük’ demişti. Ama oda kayboluverince, kavmine demişti ki; ‘Ey! Kavmim!

³⁶⁸ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.170.

³⁶⁹ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.262.

³⁷⁰ Fatır, 35/28

³⁷¹ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.556-557

³⁷² Zuhuruf, 43/12.

³⁷³ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.263; Mevdudi, **Hicap**, Harun Ünal (Çevr.), İstanbul 2014, s.169-170.

*Tartışmasız ben sizin şirk koşmakta olduklarınızdan uzağım' ”*³⁷⁴ Mevdudi, İbrahim (as)’ın örneğini vererek gözlem yoluyla Allah’ın (cc) varlığına ulaşabileceğini izah eder. Bunun fitratın gereği olduğunu belirtir. Çünkü İbrahim (as)’ın yıldızları, Ay ve güneşin bir düzen şeklinde hareket ettikleri fark ettiğini bunların idare eden bir yüce varlığın mevcut olduğunu anlamıştır. İbrahim (as)’ın kavminin zillet içerisinde kendi elleri ile yaptıkları putlara taptıklarına şahit olmuştu.³⁷⁵ Ayrıca kavmi güçlü olarak kabul ettikleri yıldız ay ve güneşe taptıklarını gözlemlemişti. Ancak sağlıklı bir düşünce, iyi bir muhakeme yani sağlam bir gözlem sonucu ile Allah’ın (cc) varlığı ve birliği noktasına vardığını ifade eden Mevdudi, İbrahim (as)’ın çıkış noktasının “böyle nesnelerin İlah olmayacağı” noktası olduğunu vurgular. Çünkü ilah her şeye gücü yeten aynı zamanda herkesin O’na muhtaç olduğu Yüce yaratıcıdır. Bunun içinde İbrahim (as)’ın önce yıldızı görmesi ardından Ay ve Güneşin bir sistem dâhilinde doğduğu ve battığını görünce bu mükemmel işleyen bir planın farkına vardığını bu nizam ve düzeni icra ettireni arayışa yönelmiştir. Bu izamın kusursuz bir projenin ürünü olduğunu anlamış; “Gerçek şu ki, ben, bir muvahhid olarak yüzümü yeryüzü ve gökleri ve yeri yaratana çevirdim. Ve ben müşriklerden değilim.”³⁷⁶ Diyerek bütün bunların idarecisi planlayıcısı olan Allah (cc) varlığını kabul ettiğini belirtir. Mevdudi, burada asıl önemli olan noktanın araştırmanın yönü ve sonucudur diye izahta bulunur ve akıl ile Allah’ın (cc) varlığının ispatlanabileceğini savunur.³⁷⁷

Bu açıklama ve izahların ardından Mevdudi, din duygusunun yaratılıştan insan da bulunduğunu insanlık tarihi boyunca çeşitli ibadet şekillerinden anlaşıldığını belirtir.³⁷⁸ İnsanın fitraten acıktığında gıda ihtiyacının belirdiğini, üşüdüğünde giyinme ihtiyacı hissettiğini ifade eden Mevdudi, insanın sıkıntılı anlarda yalvarma, yakarma dua ihtiyacının bulunması Allah’ın (cc) varlığının delillerinden olduğunu vurgular.³⁷⁹ İnsanın

³⁷⁴ En’am, 6/78

³⁷⁵ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.313-316.

³⁷⁶ En’am, 6/79

³⁷⁷ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.568-569.

³⁷⁸ Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.10-20.

³⁷⁹ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.33; c.4,s.301; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.11-14; Mevdudi, **Hicap**, s.169-258.

kâinatı gözlemlediğinde en küçüğünden en büyük maddesine kadar her şeyin yüce güç karşısında boyun eğdiğini bunun da fitratın asıl kanunundan kaynaklandığını belirten Mevdudi, bunların Allah'ın (cc) varlığı ve birliğinin delili olduğunu beyan eder.³⁸⁰

Seyyid Mevdudi, daha anlaşılır ve farklı örneklerle konuyu anlaşılır hale getirmeye çalışır. Şöyle ki; insanın yaşadığı düzende sürekli ilgi alanı olan çarşı ve pazardan örnek verir. Bir marketin, bir bakkalın kendiliğinden çalıştığını alışverişe gidenlerin eşyaları sistematik bir şekilde aldıklarını, marketin hiç kimse olmadan kendisini koruduğunu, içindeki malzemelerin imalattan kendiliğinden geldiğini, tezgâha kendiliğinden yerleştiğini ve hiç kimsenin onlara müdahale etmeden satıldığını düşünmemizi ister. Bütün bunların kendiliğinden olmayacağını insanın bildiğini dolayısıyla bundan daha karışık ve büyük olan bu yüce kâinatında kendiliğinden hareket etmeyeceğini bir planlayıcısının olduğunu bu şekilde Allah'ın (cc) varlığına delil sunmaya çalışıyor.³⁸¹

Aynı şekilde insanların çalıştığı işyerinden örnek veren Mevdudi, hiçbir fabrikanın yönetici ve sahibi olmadan işleyemeyeceğini, fabrikada bulunan makinelerin kendiliğinden yerlerine konulamayacağını, kendiliğinden çalışıp üretim yapamayacağını her insan bilmektedir. Bununla beraber bu muhteşem kâinatın bir saat gibi düzenli çalıştığını bunun da kendiliğinden olamayacağını bir insanın pekâlâ bilmesi gerektiğini belirtir. Bu büyük evrendeki işleyiş örnek verir; okyanuslardaki sulardan buharlaşan suyun bulutlara dönüştüğünü ihtiyaç olan yerlere rüzgârlar aracılığı ile sürüklendiğini uygun bir şekilde tekrar suya dönüştüğünü yağmur halinde yeryüzüne inerek cansız toprağa hayat verdiğini vurgular. Suyun toprağa dokunmasıyla onu canlandırdığını ve içinden çeşitli bitkiler, ağaçlar yetişmekte, bu bitki ve ağaçlarında meyveler verdiğini izah eder. İşte bu muhteşem işleyişin tesadüfi değil bir yüce yaratıcı ve kudretin

³⁸⁰ Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.21-25.

³⁸¹ Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.15.

oluşturduğu bir nizamla hareket ettiğini, Allah'ın (cc) varlığının delili olduğunu beyan eder.³⁸²

Yukarıda saydığımız bütün bu delilleri günlük hayatımızda hemen her gün görmekte olduğumuzu ifade eden Mevdudi, bir fabrikanın, bir dükkânın kendiliğinden kurulduğuna inanmıyorsa, bu muhteşem evreninde kendiliğinden oluştuğuna inanamayacağımızı dolayısıyla bir ustasının ve yaratıcısının varolduğunu bilmemiz gerekir. Yağmurun oluşum sürecinin kendiliğinden olamayacağını nasıl iyi biliyorsak, bu mükemmel kâinatın da bir yüce yaratıcı tarafından yapıldığını da bilmemiz lazım.³⁸³ Aynı şekilde havada uçan bir uçağın, bir televizyonun ve bir arabanın dahi kendiliğinden meydana gelmediğini, bunları yapanın bir mühendis olduğunu bizlere gösteriyor. Dolayısıyla bu dünyanın da kendiliğinden meydana gelmediğini, içindeki canlı varlıkların kendiliğinden tesadüf sonucu olmadığını, tüm bunların bize bir yaratıcı tarafından meydana getirildiğini göstermektedir. Mevdudi başka bir örnek daha sunuyor; yapılan araştırmalarda bir insan vücudunda, belirli oranda kömür, sülfür, fosfor, kalsiyum, tuz ve daha başka maddelerin bulunduğunu belirtir. Tüm bunları düşündüğümüzde hangi insandaki bu maddeleri kimin, hangi oranda düzenleyip bir araya getirebileceğini soruyor. Tüm bunlar kendiliğinden oluşmamış ise ki tesadüfen oluşmayacaktır. O halde hepsinin bir mucidi, mühendisi ve yapıcısı vardır. O'da yüce yaratıcı Allah Teala'dır.³⁸⁴

2.2.2. Allah'ın Birliği

Mevdudi, Allah (cc)'ın tek ilah olduğuna Kur'an'da getirilen deliller şöyle sıralıyor: Yer ve göklerdeki her şeyde bulunan, bir bütün olarak kâinat düzeninde görülen ayetler. İnsanın kendi yaratılışında, fizyolojik yapı ve teşekkülünde görülen ayetler. İnsanın sezgisinde, bilinçdışı, bilinçaltında ve manevi kavrayış biçimlerinde bulunan ayetler. İnsanlık tarihinin sürekli tecrübesinde kendini gösteren ayetler ve

³⁸² Mevdudi, *Azgın Medeniyet*, s.16; Mevdudi, *İslam'ın Çağrısı*, s.101-102.

³⁸³ Mevdudi, *Azgın Medeniyet*, s.16.

³⁸⁴ Mevdudi, *Azgın Medeniyet*, s.17; Mevdudi, *İslam'ın Çağrısı*, s.103-104.

peygamberleri aracılığıyla ilettiği vahiyler. Tüm bunlar kâinatta tek bir ilahın olduğunu bizlere gösterir.³⁸⁵

Allah'ın (cc) Birliği konusunda Seyyid Mevdudi, Temanü delili ile Allah Teâla'nın birliğini ispatlamaya çalışır. Birden fazla ilah olmayacağını, olması halinde ise şu sonuçlar ortaya çıkar. Eğer birden çok ilah bulunursa, bu ilahlar birbirinden bağımsız bir şekilde hareket ederlerse kâinatta düzensizlik ve karmaşa alır başını gider. Çünkü her bir ilahın yapacağı şey farklı olur, anlaşamazlar ve neticede bu evrendeki düzen bozulur. Her zaman bir anlaşmazlık çıkma ihtimali ile karşı karşıya kalınırdı. Bunun da neticesi bu ilahlar birbirleri ile tek hâkim olmak için uğraşırdı. Bu ilahlara hakim olup onları hakimiyeti altına alan, üstün ilah olacak dolayısıyla diğerleri zayıf ve aciz kalacaktı. Kaldı ki aciz olan zaten ilah olma vasfını da kaybeder. Çünkü acizlik bir ilah için düşünülemez. Dolayısıyla bu kâinatın bu şekilde işleyişi ancak ve ancak bir tek ilah ile idare olunabilir.³⁸⁶

Mevdudi, Kur'an'da; *“Allah'ı birleyen (hanifler) olarak, O'na (hiçbir) ortak koşmaksızın. Kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o gökten düşmüş de onu bir kuş kapı vermiş ve ya rüzgâr onu ıssız bir yere sürükleyip atmış gibidir.”*³⁸⁷ buyrulduğunu; Allah'ın (cc) birliğini ispat için “gök” misali kullanılmıştır. Bunun, “insanın asli fitratı” anlamında kullanıldığı söyler. Mevdudi, insanın başkasının değil, Allah'ın (cc) kulu olduğunu için yaratılıştan Tevhid ilkesini kabule hazırdır. Bu nedenle gönderilen Peygamberlerin davetini kabul edenler fitratlarında sabit kaldıklarını ifade eder. Bunun aksine Allah'ı (cc) inkar eden ve O'na ortak koşan kimseler ise, bu asli fitrat “gök”ünden düşer. O zaman da örnekteki gibi düşen adamı yakalayan kuşa benzer, önder ve şeytanların kurbanı olur; ya da Ayetteki örnekte olduğu gibi rüzgâra benzeyen heva ve hevesi arzu ve istekleri, nefsinin kölesi olur.³⁸⁸

³⁸⁵ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.366.

³⁸⁶ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.111; Mevdudi, *İslam'ın Çağrısı*, s.112-113.

³⁸⁷ Hac, 22/31

³⁸⁸ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.363.

“Rabbini görmedin mi, gölgeyi nasıl uzatıvermiştir? Eğer dilemiş olsaydı, onu durgun kılardı. Sonra biz güneşi ona bir delil kılmışızdır. Sonra da onu tutup kendimize ağır ağır çekmişizdir.”³⁸⁹ ayetinde güneşin açtığı gölge olgusunu Allah’ın (cc) birliğine delil olarak gösterir. Ve şöyle der; “günlük hayatınızda gölgenin yararlarına dikkat etmiş olsaydınız, tevhidi tereddütsüz kabul ederdiniz. Gölge böyle devamlı uzayıp kısalmamış olsaydı; hayat, güneşin ışık ve ısısına bağlı olduğundan yeryüzünde hayat olmazdı. Öbür taraftan, hiç gölge olmasaydı, güneşin kesintisiz ısı ve ışığı hayatı imkânsızlaştırırdı. Bunun yanı sıra, güneş ve gölgede ani değişimler olsaydı, buna uzun süre katlanılamazdı. O halde bu olgu üzerinden düşünölmeli ve Hâkim ve Kâdir yaratıcının böyle yaptığını, sabit tabii kanunlara göre gölgenin uzayıp kısaldığını anlamalısınız. Bunun da kendiliğinden olmayacağı, ya da kör bir mekanizmanın bunu meydana getiremeyeceğı veya pek çok bağımsız ilahın kontrolü altında böylesine düzenli bir biçimde işlemeceğı açıktır.”³⁹⁰

Mevdudi, insanın soyunun erkek ve kadından türediğini çünkü insanın bir spermden doğduğunu bunun da Allah’ın (cc) birliğine delil olduğunu ifade eder. Nitekim ayeti kerimede; “*Ve insanı bir sudan yaratıp onu, nesep ve sıhriyyet sahibi kılan O’dur. Senin rabbin güç yetirendir.*”³⁹¹ Her ne kadar, erkek ve kadın aynı türden ise de, yine de onlar önemli ortak insani niteliklere ve buna karşılık farklı fiziki yapı ve psikolojik özelliklere sahip iki cinstir. Mutlak Kâdir olan Allah’ın (cc) bu “farklılığı”, bu iki cinsi düşman değil, birbirini tamamlayıcı kılmaması Allah’ın (cc) birliğine bir delildir. Ayrıca dünyada gerekli oranda oğullar ve kızlar yaratması da Kâdir Yaratıcı’nın bir planıdır. Ardından yaratılan bu oğullar evlenir ve kan bağı getirirken, kızlar da evlenip yeni ilişkilerin oluşmasında vasıta olurlar. Bu süreç, aynı medeniyete bağılı iki ayrı ırka aileler, kabileler ve kavimler meydana getirerek ve bu şekilde genişleyerek devam eder.³⁹²

³⁸⁹ Furkan, 25/45-46

³⁹⁰ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.593.

³⁹¹ Furkan, 25/54

³⁹² Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.596.

Aynı şekilde gece ile gündüzün harika bir şekilde art arda gelişinin de Allah'ın (cc) birliğine açık bir delildir. Çünkü Kur'an'da; “*Allah, kendisinde sükun bulmanız için geceyi, aydınlık olarak da gündüzü sizin için var etti. Şüphesiz Allah, insanlara karşı (sınırsız) bir fazl sahibidir. Ancak insanların çoğu şükretmiyorlar.*”³⁹³ buyrulur. Allah'ın (cc) birliğinin vurgulandığını ifade eden Mevdudi, gece ve gündüzün işleyişinin bir sistem dahilinde olduğunu bu sistemde bir ilah'ın yapabileceğini beyan eder. Sistemin mükemmel işleyişi Allah'ın (cc) birliğinin delilidir.³⁹⁴

Mevdudi, insanın daha iyi anlayacağı örnekleri hayatından sunarak Allah'ın (cc) birliğine delil getiriyor. Bir insan düzenli ve uygun çalışabilmek için kendi davranışlarında, hareketlerinde tek olması lazım. Yani onun hareketlerine başkasının karışmaması gerektiğini ifade eder ve aksi halde her şey karışır, içinden çıkılmaz bir hal alır. Daha sonra örneklendirerek izah etmeye çalışan Mevdudi, bir okulun iki müdürü, bir ordunun iki komutanı, bir üniversitede iki rektör ya da bir ülkede iki başkan olamayacağını ifade eder. Hatta iki otorite altında kanunlar düzenli ve uygun bir şekilde uygulanamaz. Örneğin bir yemeğin yapılacağını düşünelim. O yemeği yapanların sayısı arttıkça işler karışacaktır. Dolayısıyla iyi bir yönetim, iyi bir düzenin mükemmel işlemesi ancak tek elden yürütülmesi, tek hâkim olan otorite ile gerçekleşebilir. Hayatımızda ki günlük işlerimizden bu şekilde örnek veren Mevdudi, muhteşem, sonsuz olan kâinatın ise nasıl birden çok varlıkla idare edilebileceğini sorar. Bunun mümkün olmadığını adeta düşünmeye bizleri davet ediyor.³⁹⁵

Aynı şekilde bir yemek yapılan fabrikayı düşündüğümüzde o işe birden fazla kişi karışırsa işin içinden çıkılmaz. İş aksar ve tüm işlemler yürümeyecek tıkanacaktır. İyi bir yönetim, iyi bir düzen ve nizam ancak tek elden yönetilirse nizami işler. Bunun için bu mükemmel kâinat düzeni iki ilah tarafından yürütülmüş olsaydı, fesat olur, kâinat yok olurdu. Küçük bir okulu iki müdür yönetemeyecekse nasıl olurda bu dünyayı iki ilah

³⁹³ Mü'min, 40/61

³⁹⁴ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.599; c.5,s.161.

³⁹⁵ Mevdudi, **Azgın medeneiyet**, s.19-20; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.101; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.105-106.

idare edecektir. Bu aklen mümkün değildir. Tüm bunlardan anlaşılıyor ki, bu kâinat ve evren tek bir ilah tarafından hem yaratılmış hem de idare edilmektedir. Mevdudi, bir efendinin, kölesinin işine karışmadığını, kölenin de efendisinin işine karışamayacağını belirtir. Efendinin iktidarı köle paylaşmayacağını ifade eden müellifimiz, Eğer herhangi bir varlık ayrılık yaparak bu otoriteye müdahale ederse disiplin, kurallar ve tüm düzen bozulur. Her şey altüst olur. Dolayısıyla bu muhteşem, sonsuz ve bucaksız olan evrenin sadece bir ilahının var olduğu anlaşılır.³⁹⁶ Aynı vilayeti iki vali idare etmiyorsa aynı orduyu iki komutan idare etmiyorsa; bölünmez bir bütün olan kâinat nasıl iki ve daha fazla ilah tarafından idare edilecektir.³⁹⁷ Tek başına kalamayan bir ilahi varlık başkalarına hayat veremez, kendi ilahi gücünü koruyamayan biri engin ve sınırsız olan evreni koruya bilir mi? Tabî ki koruyamaz. O halde bu deliller bize Allah'ın (cc) birliğini göstermektedir.

Eğer bu mükemmel evren nizamı, iki ilah tarafından yürütülecek olsaydı, işler bu kadar mükemmel gitmeyecekti. Kâinatın ve evrenin ahengi bozulurdu.³⁹⁸ Küçük bir işletme, okul, üniversite; iki patronu, iki müdürü kabul etmiyorsa bu kâinat elbette ki iki ilahı kabul etmeyecektir. Ayrıca tüm kâinatın işleyişine bakıldığında tüm işleyişin tek elden yürütüldüğü anlaşılacaktır. Kaldı ki bu düzene varlıklar tarafından en ufak bir müdahale disiplini bozacaktır. Bir köle işini bırakıp efendisinin işine karışmamaktadır. Bir efendi de iktidarını kölesi ile paylaşmamaktadır.³⁹⁹

Kâinat bölünmez bir bütündür. Bunu yaratan idare eden güç ve kuvvet tek elde toplanır. Bu yüce otorite birden çok ortak kabul etmez. Bu da düzenin işleyişi içindir. Ayrıca tek başına kalamayan, başkalarına hayat veremeyen, kollayamayan, kendi ilahi gücünü koruyamayan biri kâinatı idare edemez.⁴⁰⁰

³⁹⁶ Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.19-26.

³⁹⁷ Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.98-101.

³⁹⁸ Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.98.

³⁹⁹ Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.21-26.

⁴⁰⁰ Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.101; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.109-112.

2.3. TEVHİD SINIFLANDIRMASI

Kur'an'da Allah'ın (cc) zatından bahseden ayetlerin çoğu sıfatlarından bahseder. Mevdudi, Allah'ın (cc) zatı konusunda her üstün vasfı taşımak ilah olmaya layık, tek hâkim, otorite, egemenlik sahibi diye vasıflandırır.

2.3.1. Tevhid-i Zat ve Tevhid-i Sıfat

Kur'an da Allah (cc) en üstün sıfatlara sahip olan yegane mülkün sahibi tek otorite olarak gösterilmekte bununla ilgili olarak da deliller sergilenmektedir. Çünkü tek otorite ve ilah O'dur. Ayrıca mükemmel kainat düzenini idare eden Yüce ilahın mükemmel olması gerekir. Nitekim Allah Teâla'nın eserleri, sıfatlarının bir göstergesidir. Dolayısıyla bu muhteşem kainata ve içindeki tüm canlılara bakıldığında Allah Teâlâ'nın üstün sıfatlara haiz olduğu anlaşılacaktır. Ayrıca her türlü noksan ve acizlikten de uzak olduğu idrak edilmiş olacaktır. Mevdudi, konuyla ilgili örnek ve misalleri sunarken üretim yapan bir fabrikayı örnek verir. Bu fabrikanın yöneticisi ne kadar iyi olursa üretilen ürün de o denli kaliteli olacaktır. Aynı şekilde fabrikanın sadece bir sahibinin bulunduğunu belirterek, birden fazla yöneticisinin olamayacağını izah etmeye çalışır.⁴⁰¹ Kaldı ki, her şeyi ile mükemmel olan uçsuz, bucaksız kainatın yöneticisinin, idarecisinin en üstün vasıflara sahip olmasının gerekliliği üzerinde durur.

Ayrıca Mevdudi, Kur'an'da “ *Allah-O'ndan başka İlah yoktur. Diri'dir, kaimdir. O'nu uyuklama ve uyku tutmaz. Göklerde de, yerde de ne varsa hepsi O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katınsa şefaatte bulunacak kimdir? O önlerindeki ve arkalarındaki bilir. Dilediği kadarın dışında, O'nun ilminden hiçbir şeyi kavrayıp kuşatamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. Onların korunması O'na güç gelmez. O, pek yücedir, pek mülk sahibidir.*”⁴⁰² Buyrulduğunu bu ayetin Allah Teâla'nın zatı sıfatını açıkladığını ifade eder.⁴⁰³ Çünkü O, insanların tahayyül, edebilecekleri zihinlerine gelebilecek her türlü sıfatın üstündedir. Evrende her şeyin sonlu ve aciz iken,

⁴⁰¹ Mevdudi, *Azgın Medeniyet*, s.15-16; Mevdudi, *İslam'ın Çağrısı*, s.101.

⁴⁰² Bakara, 2/255

Yüce Allah (cc) ise, kimsenin kavrayamayacağı kudrete, sahiptir. Her şey O'na muhtaç ise hiçbir şeye muhtaç değildir.⁴⁰⁴

Allah kelimesini de Cenab-ı Hakk'ın ismi zatı olarak niteler. Çünkü “ لا اله الا الله ” (La ilahe illallah)'ın tercümesini, adı Allah (cc) olan zat'ı hastan başka bir ilah yoktur. O'ndan başka kimse kulluğa, itaate ve boyun eğmeye layık değildir.” Şeklinde tarif eder.⁴⁰⁵ Çünkü sadece O'nun zatı tüm evrenin sahibi ve efendisidir. Her şey ona muhtaçtır. O hiçbir şeye muhtaç değildir. Aynı zamanda Allah Teâlâ'nın zatı ile ilgili olarak, ortağı olmayan, Ezeli, Ebedi olduğunu, tek mabud olduğunu ifade eder. O tüm evrenin Hakimi'dir. Hayy(diri)'dir. O bütün mülkün tek sahibidir. O yer ve gök arasında her şeyin Mâliki ve sahibi olduğu için O'nun mülkünde, otoritesinde ve yönetiminde ortağı yoktur. O yaratmış olduğu varlıklara benzemez.⁴⁰⁶

Allah Teâla kâinatın yegane sahibi ve hâkimi olduğu, ilahi güç otorite olduğu için yeryüzünde ibadete layık olan O'dur. O bütün güçlere sahip tek yüce varlıktır. Her şey O'nun himayesinde ve O'na muhtaçtır. Bunun örneğini Mevdudi, şöyle ifade eder; insan kendisine baktığında kendisinin aciz ve bağımlı olduğunu, başka varlıklara muhtaç olduğunu, onlar olmadan varlığını sürdüremeyen bir varlık olduğunu görebilmektedir. Sayısız kuvvetler ona tahakküm etmektedir. Yaşamını bu şekilde sürdüren insan kendisini yoktan var eden eşsiz ve mükemmel sıfatlara sahip ilah olduğunun ispatı olmuş oluyor. Bu yüce yaratıcı mükemmel sıfatlara sahip, Ezeli, Ebedi ve Diri'dir. Bu sıfatların hiç birinde de ortağı yoktur. Bütün noksan, zayıf ve eksik olan sıfatlardan ise

⁴⁰³ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199.

⁴⁰⁴ Mevdudi, **İslam'a Giriş**, s.61; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, Fâit Akçaoğlu (Ed.), Ali Genceli (Çevr.), İstanbul 2015, s.20; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, Ali Genceli (Çevr.), İstanbul 2006, s.316-317, 319.

⁴⁰⁵ Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.95.

⁴⁰⁶ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.13,17; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.20; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.181.

münezzehdir.⁴⁰⁷ Çünkü bütün güzel isimler ve sıfatlar O'nun yüceliğini, kudsîyyetini, nezaketini ve mükemmelliğini gösteren isimlerdir.⁴⁰⁸

Nitekim ayeti kerimede, “Şüphesiz sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra da arşa istiva eden işleri de evirip çeviren Allah’tır. O’nun izni olmadıktan sonra, hiç kimse şefaathçi olamaz. İşte Rabbiniz olan Allah budur; öyleyse O’na kulluk edin. Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz?”⁴⁰⁹ Seyyid Mevdudi bu ayeti ile Allah Teâla’nın aynı şekilde yüce yaratıcı her şeye kadir olduğunu izah etmeye çalışır. En üstün özelliklere sahip olduğunu, her şeye hakim olduğunu ve Kainatı idare ettiğini beyan eder.⁴¹⁰

“Ki onlar, göklerde ve yerde saklı olanı ortaya çıkaran ve sizin gizlediklerinizi de, açığa vurduklarınızı da bilmekte olan Allah’a secde etmesinler diye (yapmaktadırlar.)”⁴¹¹ Mevdudi Allah’ın (cc) sıfatlarını izah ederken, sıfatları konusunda hiç kimseye benzemediğini, O’nun sıfatlarının da yaratmış olduğu yaratıkların sıfatları ile aynı olmadığını izah eder. Çünkü O tek İlah, Rab ve Maliktir.⁴¹²

“İşte gaybı da, müşahade edebileni de bilen, üstün ve güçlü olan, esirgeyen O’dur.”⁴¹³ Seyyid Mevdudi, Allah Teâla’nın egemenliğinin tek olduğunu, hükümranlılığında başkasının kendisine ortak olmadığını ifade eder. Yüce yaratıcının her şeye gücünün yettiğini her şeye hâkim olduğunu bu ayette ki, “Aziz” sıfatı ile izah ediyor.⁴¹⁴

Mükemmel ve muhteşem evreni yaratan, idare eden yüce ilah her şeye kadirdir. Her şeye gücü yetendir. Sonsuz güç, ilim ve imkân sahibidir. O mükemmel olandır.

⁴⁰⁷ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199, 539; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.17.

⁴⁰⁸ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.121; c.3,s.239.

⁴⁰⁹ Yunus, 10/3

⁴¹⁰ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.306.

⁴¹¹ Neml, 27/25

⁴¹² Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.107.

⁴¹³ Secde, 32/6

⁴¹⁴ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.355.

Aynı şekilde ezeli ve ebedi olan yüce yaratıcı ilmi ile de ezeli ve ebedidir. Yani ilmi ezeli ve ebedidir. Kur'an; "*Hiçbir şey Allah'ın ilmi ve kuşatmasından kurtulamaz*"⁴¹⁵ buyrulduğunu belirtir. Dolayısıyla O'nun bu sıfatları diğer varlıkların sıfatlarına benzemediğini ifade eden Mevdudi, aynı şekilde O'nun duyması ve görmeside diğer canlıların görmesi gibi olmadığını belirtir. O'nun ilmi gibi görmesi ve duyması her şeyi kuşatmaktadır. Çünkü O kâinatı yoktan var edendir. Tek ilahtır. İlmi ve bilgisi ile her zaman ve her yerde ilmi ile hazırdır. Gizli ve açık olan her şeyi bilen ve işitendir.⁴¹⁶

Allah Teâlâ'nın zatı ile ilgili sıfatlara değinen Seyyid Mevdudi, "*Ey İnsanlar! Siz Allah'a (karşı fakir olan) muhtaçsınız; Allah ise, Ğaniy (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan)'dir; Hamid (Övülmeye layık)'dir.*"⁴¹⁷ Ayeti celilesinde, O'nun "*Ğani*" olduğunu yani hiçbir şeye-kimseye muhtaç olmadığını, bilakis herkesin ve her şeyin kendisine muhtaç olduğunu açıklar. Çünkü O yegane mülk sahibidir.⁴¹⁸

Aynı zamanda yüce yaratıcı, hayatı ve ölümü yaratandır.⁴¹⁹ İnsanları hesaba çekecek tek ve yüce güç sahibidir. Kâinatın tek hâkimi ve idarecisi olan yüce Allah'ın (cc) olduğunun delillerini bizlere göstermektedir. Bununla beraber tüm bu deliller aynı zamanda yüce Allah'ın (cc) sıfatlarını yansıtır. O'nun iradesi, her şeyi kuşatan bilgisi, kudreti, merhametini tüm eserlerinde görmekteyiz. Yüce evreni yaratması, ona şekil vermesi, güneşi belirli bir yörüngede dolaştırması, yeryüzünü yaşanılır kılması, onda nehirler, ormanlar, dağlar ve denizler yaratması otoritesinin göstergesidir. Gece ile gündüzün işleyişini sağlayan yine O'dur. Tüm bunlar Allah Teâlâ'nın eserleridir. Dolayısıyla tüm bu eserlerinde de O'nun üstün sıfatlarını görmekteyiz. Allah (cc)'nin sıfatları önemli bir yer tutar. Çünkü O'nu sıfatları ile tanırız. Bu da bizlere kâinat nizamının ne kadar iyi işlediğinin bir göstergesidir. İnsan kâinatı ve mükemmel işleyişi tanıdıkça Allah Teâlâ'nın sıfatlarını daha iyi anlayacaktır. Çünkü kendisi aciz ve zayıf

⁴¹⁵ Lokman, 31/15

⁴¹⁶ Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s. 52; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.28.

⁴¹⁷ Fatır, 35/15

⁴¹⁸ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.552.

⁴¹⁹ Hac suresi; "*Ölüleri dirilten O'dur.*", 22/6

bir şekilde yaratılmıştır. Evrendeki bu mükemmel işleyiş ancak mükemmel bir otorite tarafından yönetilmektedir.⁴²⁰

“Yerin bitirmekte olduklarından, kendi nefislerinden ve daha bilmedikleri nice şeylerden bütün çiftleri yaratan (Allah çok) yücedir.”⁴²¹ Eksikliğin şanına ve yüceliğine yakışmadığını izah eden müellifimiz Allah’ın (cc) her türlü noksandan münezzehtir. Mükemmellik mükemmelliği gerektirir. Eksik ve noksanlık ise zayıflığın ve acizliğin alametidir. Dolayısı ile mutlak egemenlik sahibinin eksik sıfatlardan münezzehtir olması gerektiğini vurgular. O’nun ortağını kabul etmek aciz olduğu anlamını taşıyacağından O’nun işlerinde, idare ve otoritesinde eşi ve benzeri yoksa sıfatlarında da ortağı, eşi ve benzeri bulunmamalıdır.⁴²²

Ortağının bulunması nasıl idare ve otoritesine zarar verecekse aynı şekilde sıfatlarında da ortağının bulunması evrenin işleyişine zarar verecektir. Böyle mükemmel bir düzene sahip evren bozulacaktır. Bu düzeni idare eden tek ilah olduğuna göre eşsiz sıfatlara sahip olan da O ilah olmalıdır. Mevdudi, bir vilayetti idare eden iki vali veya bir orduyu idare eden en üst rütbeyi paylaşan iki komutan düşünülemez. Böyle üstün sıfatlara sahip iki ilah da düşünülemez. Kainat bölünemez bir bütündür. Bunun içinde bu kainatı idare eden tek ve mükemmel bir yönetici, otorite sahibi bir ilah bulunmak zorundadır.⁴²³

“O göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Size kendi nefislerinizden eşler, davarlardan da çiftler var etti. Sizleri bu tarz da türetip yayıyor. O’nun benzeri gibi olan hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir. Göklerin ve yerin anahtarları O’nundur. O, dilediğine rızık genişletip yayar ve kısar da. Çünkü O, her şeyi bilendir.”⁴²⁴ Ayrıca Mevdudi,

⁴²⁰ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.620; Mevdudi, *İslam’a İlk Adım*, s.33,36; Mevdudi, *Hilafet ve Saltanat*, s.18; Mevdudi, *İslam’da Hükümet*, s.314-315.

⁴²¹ Yasin 36/36

⁴²² Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.582-583; Mevdudi, *İslam’a İlk Adım*, s.100,101.

⁴²³ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.199; Mevdudi, *İslam’a İlk Adım*, s.101; Mevdudi, *Hilafet ve Saltanat*, s.19.

⁴²⁴ Şura,42/11-12

insanın yeryüzüne, gökyüzüne bakmasını ve tefekkür etmesini ister. Çünkü ancak çok aşkın bir varlık sayesinde idare edildiğini anlayacağını bunun ise yüce yaratıcının ne kadar üstün sıfatlara sahip olduğunu kanıtıdır. Bu yüce yaratıcı sonsuz ve bucaksız olan bu kâinatı idare etmektedir. Aynı zamanda idare ettiği bu kâinatın tüm bilgisine sahip olmaktadır. Ancak böyle bir yaratıcı tek ilah, hakim ve otoritedir.⁴²⁵ Bununla ilgili olarak ayrıca; “*O ‘dini dosdoğru ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin’ diye dinden Nuh’a vasiyet ettiğini ve sana vahyettiğimizi, İbrahim’e, Musa’ya ve İsa’ya da vasiyet ettiğimizi, sizin için de teşri’ etti (sizin bir şariat kıldı). Senin kendilerini çağırdığın şey, müşriklere ağır geldi. Allah, dilediğini buna seçer ve kendisine yöneleni hidayete erdirir.*”⁴²⁶ Bu ayet ile tek kanun koyucunun Allah (cc) olduğunu ifade eder. Nitekim kurallar koymak nizam ve düzen tertiplemek Hâkimi mutlakın özelliğidir. O’nun hakkıdır. Her türlü noksandan münezze olan ve her türlü üstün sığata layık olan Zatı Mütealin kanun koymasını garipsenecek bir durum değildir.⁴²⁷

2.3.2. Tevhid-i Rububiyet

Rububiyetin aslı “Rab” kelimesinden gelmektedir. Bu nedenle Mevdudi, önce “Rab” kelimesinin manasıyla başlar. “Rab” kelimesi, eğitmek, yetiştirmek, büyötmek, toplamak, bir araya getirmek, gözetmek kollamak, korumak, yücelik üstünlük, hükmünü yürötmek, tasarrufta bulunmak, malik ve sahip olmak anlamlarına geldiğini söyler. Daha sonra müellifimiz, “Rab” kelimesinin Kur’an’da kullanımıyla ilgili örnekler sunar.⁴²⁸

Mevdudi, “Rab” kelimesinin beş anlamda kullanıldığını belirtir ve bu anlamları hem dil yönünden hem de ıstılah olarak incelemeye tabi tutar.

1. Eğitmek, yetiştirmek, büyötmek anlamında “Rab”. Yetiştirilen küçük kız ve erkek çocuklara “rebibe-rebib” dendiğini ifade eden Mevdudi, üvey anneye de “Râbbe”

⁴²⁵ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.375; c.2,s.545; c.4,s.253; c.5,s.95; Mevdudi, *İsla’a İlk Adım*, s.98,99; Mevdudi, *İslam’da Hükümet*, 358-359.

⁴²⁶ Şura, 42/13

⁴²⁷ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.221-228; c.6,s.339; Mevdudi, *İslam’da Hükümet*, s.27, 57; Mevdudi, *Hilafet ve Saltanat*, s.19.

denildiğini, üvey babaya da “Rab” denildiğini belirtir. Kur’an’da bu anlamda Yusuf suresinde; “O (Yusuf) ‘(Bundan) beni güzel bir şekilde korumuş olan rabbime sığınırım.”⁴²⁹ Şeklinde kullanıldığını beyan eder.

2. Toplamak, bir araya getirmek, hazırlamak anlamında “Rab”. Toplanan yere “Merebu” denildiğini, bir araya getirme ve hazırlamaya da “terettüb” denilmektedir. Bu anlamda Kur’an’da kullanılışına şu ayetleri örnek verir. “Yeryüzünde hiçbir canlı ve iki kanadıyla uçan bir kuş yoktur ki, sizin gibi ümmetler olmasın. Biz kitap’ta hiçbir şeyi noksan bırakmadık sonra onlar Rablerine toplanacaklardır.”⁴³⁰, “O Rabbinizdir ve O’na döndürüleceksiniz.”⁴³¹ Ve “Sûr’a üfürülmüştür; böylece onlar kabirlerinden (diriltilip) Rablerine doğru (dalgalar halinde) süzülüp giderler.”⁴³²

3. Gözetme, Islah etme, kollama, kefalet etme anlamında “Rab”. Mevdudi, “Rab” kelimesinin bu şekilde kullanımı ile ilgili Arap şairlerinden bu konuda örnekler sunar.⁴³³ Ayrıca “رَبِّ ضَيْعَتَهُ” “kişi kendi arazisini korudu” anlamındadır. Kur’an-ı Kerimde; “İşte bunlar, gerçekten benim düşmanımdır; yalnızca âlemlerin Rabbi hariç. Ki beni yaratan ve bana hidayet veren O’dur. Bana yediren ve içiren O’dur. Hastalandığım zaman bana şifa veren O’dur.”⁴³⁴ “Nimet Olarak size ulaşan ne varsa, Allah’tandır; sonra size bir zarar dokunduğunda (yine) ancak, O’na yalvarmaktasınız. Sonra sizden zararı kaldırdığında, sizden bir grup (hemen) Rablerine şirk koşarlar.”⁴³⁵ Ve “(Allah) Doğunun ve batının Rabbidir. O’ndan başka ilah yoktur. Şu halde (yalnızca) O’nu vekil tut.”⁴³⁶ Şeklinde ifade edildiğini belirtir.

4. Yücelik, üstünlük, resilik, hükmünü yürütmek, tasarrufata bulunmak anlamında “Rab”. Araplarda bu kullanımın mevcut olduğunu belirten Mevdudi, “قَدْ رَبَّ

⁴²⁸ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.45-54; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.123.

⁴²⁹ Yusuf, 12/23

⁴³⁰ En’am, 6/38

⁴³¹ Hud, 11/34

⁴³² Yasin, 36/51

⁴³³ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.46.

⁴³⁴ Şuara, 26/77-80

⁴³⁵ Nahl, 16/53-54

فُلَانٌ قَوْمُهُ” *“falan kişi kavmini kendine itaat ettirdi.”* Ayrıca şiirlerde de bu kullanım yaygın olduğunu belirtir.⁴³⁷ Kur’an’da bu anlamda “Rab” kelimesinin şöyle kullanıldığını belirtir; *“Onlar, Allah’ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini rablar (ilahlar) edindiler.”*⁴³⁸, *“...Allah’ı bırakıp kimimiz kimimizi rabler edinmeyelim.”*⁴³⁹ Ayrıca; *“(Yusuf) Ey zindan arkadaşlarım! ikinizden biri efendisine şarap içirecek, diğeri ise asılacak.....İkisinde, kurtulacağını sandığı kişiye dedi ki; ‘Efendinin katında beni hatırla.’”*⁴⁴⁰

5. Malik ve sahip olmak anlamında “Rab”. Mevdudi, evin sahibine “*Rabbüddar*” denildiğini, devenin sahibine de “*Rabbünneka*” denildiğini belirtir.⁴⁴¹ Ayrıca bir hadiste de; Peygamber (sav) efendimizin “أَرَبُ غَنَمٍ أَمْ رَبُّ إِبِلٍ” yani *“Siz koyunların mı yoksa develerin mi sahibisiniz.”* kullanımından bahseder. Kur’an’da bu anlamda kullanımdan örnekler sunar. *“Öyleyse onlar, kendilerini aç iken rızıklandıran ve korkudan emin kılan bu evin sahibine ibadet etsinler.”*⁴⁴² *“Arşın maliki rabbin, onların yakıştırdığı tüm noksan sıfatlardan beridir.”*⁴⁴³ Ve *“Göklerin, yerin ve bunların arasında ne varsa ve üzerine güneş doğan her şeyin malikidir O.”*⁴⁴⁴

Mevdudi, Kur’an da zikredilen kavimlerin ve milletlerin durumunda da anlaşılacağı gibi; tarihte eski kavimlerde bile ilah inancının bulunduğunu belirtir. Ancak bu milletlerin “Rab” kelimesindeki anlamları başka varlıklara yüklemeleri sonucu sapıttıklarını ifade eder. Çünkü “Rab” kelimesindeki tüm anlamlar sadece ve sadece yüce otorite olan Allah Teâla’nın hakkıdır. Bu milletlerin zihninde “Rab” onları rızıklandıran, koruyan, kollayan anlamıyla farklı bir keyfiyete sahipti. Her ne kadar onları yaratanın Allah (cc) olduğuna inanıyorlarsa da; melekleri, cinleri, yıldızları,

⁴³⁶ Müzemmil, 73/9

⁴³⁷ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.47.

⁴³⁸ Tevbe, 9/31

⁴³⁹ Âl-i imran, 3/64

⁴⁴⁰ Yusuf, 12/41-42

⁴⁴¹ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.47; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.123.

⁴⁴² Kureys, 106/3-4

⁴⁴³ Enbiya, 21/22

⁴⁴⁴ Saffat, 37/5

güneşi, gezegenleri vs. O'na ortak koşuyorlardı.⁴⁴⁵ Hâlbuki tüm anlamları itibariyle “Rab” bir olan Allah Teâla’dır. O’ndan başka ilah yoktur, “Rab”yoktur. Dolayısıyla Rububiyet birdir, bölünemez.⁴⁴⁶ Kur’an’da bu durumla ilgili olarak; “*Öyleyse Hamd sadece, göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve Alemlerin rabbi Allah’a mahsustur. Gökler de ve yerde ululuk yalnızca O’na aittir. O her şeye galip, hüküm ve hikmet sahibidir.*”⁴⁴⁷

Ayrıca “Rab” olarak inandıkları ilahın, egemenlik, kanun koyma konusunda inançları farklı idi. Çünkü onlar “Rab” kelimesine farklı bir anlam yüklemişlerdi. Onlar teorik olarak Allah’ı (cc) Rab olarak kabul etmekle beraber, pratik hayatlarında ise durum böyle değildi. Nüfuz sahibi olanları, siyasi alanda korktukları çekindikleri kişiler gibilerini toplumsal hayatta Rab olarak görüyorlardı bunun için onların Rububiyetlerini kabulleniyorlardı. Nitekim Kur’an’da; “*Gerçek şu ki, sizin ümmetiniz bir tek ümmettir. Bende sizin Rabbinizim. Şu halde Yalnızca bana kulluk edin. Ama insanlar rububiyet ve kulluk meselesini aralarında paylaştılar. (Oysa) Onların hepsi (sonunda) bize döneceklerdir.*”⁴⁴⁸ Ayrıca “*Rabbinizden size indirilene uyun, O’nu bırakıp ta başka velilere uymayın.*”⁴⁴⁹

Mevdudi, Rububiyetin bölünemeyeceğini egemenlik sahibi bir tek İlah’ın hakkı olduğunu vurgular. Bu nedenle Kur’an’da “*Rab olarak sadece Allah’tır*”⁴⁵⁰ ifade edilmiş, Rububiyetin taksim edilemeyeceği, paylaştırılamayacağı, bölünemeyeceği izah edilmiştir. Kainat nizamı bu şekilde kurulmuş ve böylede işlemektedir. Bu nizamın kontrolü bir tek otorite tarafından yürütülmektedir. O halde “Rab” olarak ta sadece O vardır. Çünkü bu kainatı, evreni, yaratan idare eden O’dur. Aynı zamanda O’nun hakimiyeti mutlakdır. Ortağı yoktur ve olamaz. Bu aynı zamanda hem toplumsal alanda

⁴⁴⁵ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.514, 549; c.3,s.19; c.4,s.252-253; 286.

⁴⁴⁶ Mevdudi, *Kur’an’ın Dört Temel Terimi*, s.93.

⁴⁴⁷ Casiye, 45/36-37

⁴⁴⁸ Enbiya, 21/92-93

⁴⁴⁹ Araf, 7/3

⁴⁵⁰ Araf, 7/54

hem de metafizik alanda aynıdır.⁴⁵¹ Aynı şekilde Meryem suresinde; “*O göklerin, yerin ve her ikisi arasındakilerinin Rabbidir; şu halde O’na ibadet et ve O’na ibadette kararlı ol. Hiç O’nun adaşı olduğunu bilir misin?*”⁴⁵² buyrulmuş ve buna işaret edilmiştir.

Tek “Rab” O ise o zaman ibadetin her türlü kendisine yapılmalıdır. Sadece O’na secde edilir. Niyazlar O’na yapılır, O’na güvenilir. Aynı şekilde; kanun koyucu, mülkün sahibi ve padişah da odur. Tüm bu sıfatlar Uluhiyetin vazgeçilmez özellikleridir.⁴⁵³ Bununla ilgili olarak Mevdudi, Kur’an’dan (Araf,54), (Yunus, 31-32), (Zümer, 5-6), (Mü’min, 61-65) ayetlerini delil olarak sunar. Bundan da anlaşılacağı gibi Mevdudi, Rububiyyeti, tamamıyla hakimiyet ve egemenlikle eş anlamda kullanmaktadır. Çünkü O ilah, egemenliği elinde bulunduran, sonsuz ve sınırsız mülk sahibi, kulların rızıklarını ve ihtiyaçlarını gören O’dur. Bu nedenle kullarının itaate ve ibadetine müstehak olmuştur. O’nun oluşturduğu, kurduğu nizama uygun bir şekilde hareket etmek, koyduğu kanunlara uyulması toplumun selameti açısından gereklidir.

Cahiliye döneminde olduğu gibi günümüz insanlarında da rububiyyeti ayırma cehaletine düşülmektedir. Kendilerine göre rububiyyetlerin farklı varlıklarda olabilir.⁴⁵⁴ Ancak Kur’an’da ki güçlü delillerle bunlar çürütülmüştür. Aynı zamanda her çeşit rububiyyetin, kainat düzenini oluşturan tek bir Allah’a (cc) has olduğuna dair bu düzenin merkezi şahitlik eder.⁴⁵⁵

2.3.3. Tevhid-i Uluhiyyet (Tevhid-i ibadet)

Uluiyet kavramının temeli “ilah” kavramına dayanır. Bu nedenle İlah kelimesinin izahında fayda vardır. İlah kelimesi kök olarak “ ا ”, “ ل ”, “ ه ” kelimelerinden oluşur. Mevdudi, Lügatte ilah kelimesini ısınmak, alışmak, korkmak, korumak, kurtarmak, aşırı sevmek, düşkün olmak, kulluk etmek ve örtünüp gizlenmek

⁴⁵¹ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.92-94; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.320-321, 413; Mevdudi, **İslami Hareketin Ahlaki Temelleri**, (Çevr.) Hakan Bayrak, İstanbul 2014, s. 29.

⁴⁵² Meryem, 19/65

⁴⁵³ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.94.

⁴⁵⁴ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.549; c.4,s.286, 526-527.

anlamlarına geldiğini belirtir.⁴⁵⁶ “İlah” Kavramının tanımlarından bir diğeri de Arapçada, “ibadet edilen” gücünden ve büyüklüğünden dolayı ibadet edilmeye layık olan varlık demektir. İlah kelimesinin, hiç kimseye muhtaç olmayan, sınırsız güç ve kudrete sahip manalarına geldiğini belirterek ibadet ve kulluk sadece bir olan İlah’a yapılması gerektiğini ifade eder.⁴⁵⁷

Buna göre İlah, ihtiyacı gören, himaye eden, yapılan kulluğa karşılık veren, yakarışlara icabet eden, teselli eden, aşkın ve üstün olan kudret ve otorite sahibi olan demektir. Aynı zamanda bu otorite, eşsiz ve benzersizdir.⁴⁵⁸

Mevdudi, Uluhiyetin temel esasının egemenlik olduğunu belirtir.⁴⁵⁹ Çünkü insan kendisini tehlikelerden koruyan, sıkıntılı anlarında kendisine teselli veren büyük otoriteye sığınır. Bunun için tek otorite ve egemenlik sahibi olan Allah Teâla’ya boyun eğilmesi gerektiğini vurgular.⁴⁶⁰

Mevdudi, kâinata bakılması ve gözlemin yapılması gerektiğini belirtir. Çünkü her şeyin zayıf, aciz ve bir şeylere bağımlı olduğu görülecektir. Mesela insanın gücü her şeye yetmemektedir. Yani gücü sınırlıdır. Başka şeylere bağımlı ve muhtaçtır. Onlar olmadan hayatını idame ettirememektedir. İnsan hayatta kalabilmek için gıdaya ihtiyacı olduğu gibi zayıf olduğu için de barınma ve kendisini soğuk ve sıcaktan koruyacak giysilere muhtaçtır. Aynı şekilde insan kendisine zarar veren başka şeylerden kurtulmak ve korunmak için sürekli mücadele etmektedir. Kâinattaki düzene bakıldığında diğer tüm varlıklarında aciz olduğu anlaşılabacaktır. Her ne kadar bu cisim ve nesneler kendisinden daha güçlü ve büyük olsalar dahi, her zaman bir şeylere bağılıdırlar ve sürekli hareket halindedirler. Bu nedenle bunların hepsi bir düzenin parçaları gibidir. Bu mükemmel düzeni dizayn eden ancak yüce bir otoritedir. Bu büyük otorite sahibinin

⁴⁵⁵ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.98-99.

⁴⁵⁶ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.45-48; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.122.

⁴⁵⁷ Mevdudi, **İslam’a Giriş**, s.61-62.

⁴⁵⁸ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.20-23.

⁴⁵⁹ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.29-30.

⁴⁶⁰ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.31-32; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.20,24.

egemenliği ise zorunludur. İşte bu büyük otorite sahibinin “İlah” olduğunu belirten Mevdudi, hiçbir şeye muhtaç değildir ve her şeyin sahibidir. Bunun için ondan yardım dilenmelidir. Aynı zamanda en yüce ve güçlü olan O olduğu için koruyan ve kollayan da O’dur.⁴⁶¹

Mevdudi, toprağın ve bitkinin, suya ihtiyaı olduğunu belirtir. Dolayısıyla bu varlıkların zayıf olduğunu ve ilah olma özelliklerinin olamayacağını açıklamaya çalışır. Güneşin doğudan doğuşu- batıdan batışı, Ay ve yıldızların hareketleri, rüzgarların hareketleri, yağmurun oluşum aşamalarına bakıldığında yüce bir İlah’ın gücü anlaşılacaktır. Dolayısıyla bütün bu varlıklar ilah olamazlar. Çünkü kendilerine dahi fayda verememekle beraber aresizdirler. İlah’ın yüce bir kudret ve güce yani bir otoriteye sahip olması gerektiğini bu nedenle çaresiz olan bir varlığın ilah olmayacağını ifade eder.⁴⁶²

Mevdudi, Kainattaki her şeyin sonlu olduğunu beyan eder. lml ve fani olan bu canlıların kendi kendilerine hareket dahi edemediğini belirtir, çaresiz ve aciz olduklarını beyan eder. Egemenliği elinde bulunduran otorite sahibinin, himaye edebilen, koruyan, kollayan gibi gereksinimleri grebilendir. Yeryüzünde yaşayan canlıların hayatta kalabilmek için su ve gıda gibi bir takım gereksinimleri bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar olmadan hayatta kalamayan varlıkların korunmaya, bakıma ihtiyaçları olduğunu belirtir. Bir ilahın başka bir şeye ihtiyaı olmaması gerekir. Bu nedenle bu varlıkların ilah olamayacaklarını ayrıca bu sayılan işlerin hepsinin karşılanmasının basit bir olay olmadığı bilinmektedir. Tüm bunlar sıradan işler değildir. Muhakkak yüce bir gücün ve otorite sahibinin bir planı sonucu olmuştur.⁴⁶³

Mevdudi, mükemmel bir şekilde işleyen kainat nizamının aynı zamanda çok mükemmel bir varlık tarafından dizayn edilip planlandığını ve idare edilebileceğini

⁴⁶¹ Mevdudi, **İslam’a Giriş**, s. 95-96.

⁴⁶² Mevdudi, **İslam’a İlk Adım**, s.98-99; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.175, 177.

⁴⁶³ Mevdudi, **İslam’a İlk Adım**, s.102.

belirtir. Bu varlığın tek ve yüce otorite sahibi olup ilah olması gerektiğini beyan eder.⁴⁶⁴ Bu nedenle yüce, güçlü ve kuvvetli olması sebebiyle “ilah” olan bu varlığın kendisine boyun eğildiğini ve ibadet edildiğini belirtir. Çünkü ibadete ve kulluğa layık olan varlığın bu sıfatlara sahip olması gerekir.⁴⁶⁵

Mevdudi, Kur'an'da; “*Onlar, kendileri için bir güç kaynağı olmak üzere Allah'tan başka ilahlar edindiler.*”⁴⁶⁶ Buyrulduğunu belirterek tarih boyunca insanlar kendilerine yardımcı, şefaathçi olmak ümidiyle Allah'tan (cc) başka ilahlar edindiklerini ifade eder. Bunun sebebini de insanın aciz ve yardıma muhtaç olmasına bağlar. Doğada birçok farklı gücün insanı aciz bıraktığını, insanın onlardan korktuğunu(depremler, seller, güneş tutulması gibi.), vurgulayan müellif, bu acziyyetinden dolayı insanın bir yüce varlığa iltica etme gereksinimi duyduğu bunun ise kendisini ilah fikrine götürdüğünü ifade eder. Böylelikle her şeyi elinde tutan, yürüten, idare eden büyük otoriteye bağlanır.⁴⁶⁷ Buradan da anlaşılacağı üzere ilah yegane otoritedir.

Mevdudi, Kur'an-ı kerimin tek ilah olan sarsılmaz yegâne güç ve kudret sahibi olan Allah (cc) olduğunu vurgulayan ayetleri delil olarak sunar. “.....*Göklerde ve yerde her ne varsa O'nundur, tümü O'na gönülden boyun eğmişlerdir.*”⁴⁶⁸ Ayrıca yaratmanın, rızık vermenin, hükmün, güç ve kuvvetin, O yüce yaratıcının elinde olduğunu vurgular. O'nun dışında hiçbir kimsenin ne bir otoritesi, yaratma gücü, yönetme ve hüküm geçerliliği yoktur. İnsanların rızık olarak aldıkları tüm nimetleri kendilerine kimin verdiğini düşünmeleri gerektiğini belirtir. İnsanların kendilerine ne fayda nede zarar verebilen başka varlıkları ilah olarak edinmeleri onların ne kadar zavallı ve aciz olduğunun göstergesidir.⁴⁶⁹ Çünkü kendi başına kalamayan bir varlık ilah olamaz. Aynı

⁴⁶⁴ Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.100-101.

⁴⁶⁵ Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.94.

⁴⁶⁶ Meryem, 19/81

⁴⁶⁷ Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.95-97.

⁴⁶⁸ Bakara, 2/116

⁴⁶⁹ Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.31-32

şekilde kendi ilahi gücünü koruyamayan bir varlık sınırsız ve çok büyük olan kainatı nasıl idare edecek ve yönetecektir. Elbette ne bir otorite nede bir ilah olamayacaktır.⁴⁷⁰

Otorite ve egemenlik sahibi olan varlık aynı zamanda ibadete layık olan ilahtır. Çünkü ibadette kulluk ve itaat ile boyun eğme söz konusudur. Boyun eğme olayı, yüce güç ve kuvvete karşı yapılır. Bu işlem büyük otoritenin yüceliğini ve kudsiyyetini kabul etmektir. Bu aynı zamanda ibadetin ilk aşamasını oluşturur. Çünkü itaat kulluk üzerine bina edilir.⁴⁷¹

Tanımdan da anlaşılacağı üzere “ilah” aynı zamanda kendisine “ibadet edilen” dir. Bu nedenle burada ibadetin tanımını yapmak faydalı olacaktır. İbadet, Arapçada “ubudiyet”, “ubudet” kelimelerinin asıl manası boyun eğmektir. Karşılık vermemek, uysal olmak, herhangi birisi karşısında itaat etmektir. Sözcüğün kök anlamı, itaat ve tapınmadır. Mevdudi ibadetin şu manalar da kullanıldığını geniş bir şekilde açıklıyor.⁴⁷²

Kölelik ve itaat manasında kullanılan ibadet; Mevdudi, burada bütün bu açıklama ve tanımlarda “abd” “ عبد ” kelimesinin aslının köle olması münasebetiyle, başkasının boyunduruğunu kabullenme ve ona itaat etmek olduğunu ifade ediyor. Çünkü kölelik ve kulluğun bu olduğunu beyan ediyor. Nitekim bir kölenin vazifesi efendisine boyun eğmesi, onun emrine itaat etmesidir. Aynı zamanda köle sadece azalarıyla değil (örneğin başını eğerek vs.) tüm bedeni ile yani kalbi ile de boyun eğerse gerçek kulluk yapmış olur.⁴⁷³

Mevdudi, yegane otorite olan İlah aynı zamanda her şeyinde sahibi olması gerektiğini ifade eder ve bir kölenin durumunu örnek verir. Kölenin efendisine boyun eğmesi, emirlerine uyması ve efendisinin kendisine söylediği şekilde hareket etmesi gerektiğini bildirir. Aksi halde kölenin efendisine ihanet ve isyan etmiş olacağını

⁴⁷⁰ Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.101.

⁴⁷¹ Mevdudi, **Cuma Konuşmaları**, (Çevr.) Muhammed Han Kayani, İstanbul 2011, s. 99-106; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.109-110; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.12-16; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.135-137.

⁴⁷² Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.103; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.122.

savunur. Dolayısıyla bu kâinatta yaratılan insanın bir emanetçi olduğunu ve efendisine boyun eğmesi gerektiğini ifade eder. Çünkü O yüce yaratıcı ve İlah'ıdır. O'na karşı ihanet etmemelidir.⁴⁷⁴

Kölenin tanımından hareket eden Mevdudi, kölenin nasıl efendisini tanıması gerekir. Ona bağlı olmalıdır. Çünkü kendisini besleyen efendisidir. Kollayan efendisidir. Bu örnekleri veren Müellifimiz, aynı şekilde onu yoktan var eden koruyup kollayan Allah'ı (cc) da tanıması ve ona tapması gerektiğini izah etmeye çalışır. Çünkü o zaman ibadet olur. Köle efendisinin emirlerini yerine getirirken başkalarını bu işe karıştırmıyorsa, Allah'a (cc) kul olan birisinin de Allah'a (cc) ibadet ederken, O'na kulluğunun gereğini yerine getirirken hiçbir şeyi bu ibadete ortak etmemelidir. Nitekim Allah Teâla; “*Ben cinleri de, insanları da, yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım.*”⁴⁷⁵ Buyurmaktadır. Seyyid Mevdudi, bu ayette “ibadet” her fiili ile kulluğa işaret ettiğini izah eder. Bunun için kölenin efendisine olan bağlılığını örnek olarak getirdiğini izah eder.⁴⁷⁶

Mevdudi, bununla ilgili Kur'an'da; “ *Sonra Musa ve Kardeşi Harun'u, ayetlerimizle ve apaçık bir delille Firavun ve önde gelen çevresine gönderdik. Ancak onlar büyüklük tasladılar. Şu iki adamın kavmi bize kölelik ederken, şimdi biz kalkıp bizim gibi iki insana mı inanacağız, dediler.*”⁴⁷⁷ Burada ibadetten kastedilen kölelik ve itaattir.⁴⁷⁸

Mevdudi, bir kölenin efendisine karşı bir takım görevleri olduğunu söyler. Bu görevleri de şöyle sıralar, efendisini tanımalıdır, çünkü onu besleyen ve koruyandır. Bu nedenle de başkasına bağlılık göstermemelidir. Köle her zaman efendisine itaat etmeli,

⁴⁷³ Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.103-105; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.109.

⁴⁷⁴ Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.60-61.

⁴⁷⁵ Zariyat,51/56

⁴⁷⁶ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.6,s.520-522.

⁴⁷⁷ Mü'minun, 45-47

⁴⁷⁸ Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.107.

saygı göstermeli ve sadece ona tapmalıdır. Efendisine karşı saygının da onun gösterdiği yolda ilerlemek olduğunu belirtir.⁴⁷⁹

Mevdudi, Maide suresinde; “*Deki, Allah katında yeri bundan daha kötü olanı size söyleyeyim mi? Allah kimlere lanet ve gazap etmiş, kimlerden maymunlar, domuzlar ve tağuta kulluk (ibadet) edenler kılmışsa, işte onların yeri daha kötüdür ve onlar düz yoldan daha çok sapmışlardır.*”⁴⁸⁰

Bunları örnek ve delil olarak sergileyen Mevdudi, kulluğa ve ibadete layık Allah Teâlâ dışında insanların başkalarına boyun eğmemeleri gerektiğini ifade ediyor. Çünkü, itaat ve kulluk yani ibadet, kudret, azamet, egemenlik ve otoriteyi elinde bulundurana yapılıır. Kulluğun en güzel örneği, efendi ile köle ilişkisinde vardır. Yada devlet ve vatandaş ilişkisindedir. Çünkü vatandaş gücü ve kuvveti devlette gördüğünden devlete karşı boyun eğer ve yaşantısını da ona göre düzenlemeye çalışır.⁴⁸¹ Bunun için de insanın en yüce otorite, güç ve kuvvet sahibi olan Allah’a (cc) kulluk yapmalıdır. Çünkü kendisini yoktan var etmiş, her türlü nimeti kendisine karşılıksız vermiştir. Bu kulluk hayat boyu sürer.⁴⁸² Buradaki tağut ile Allah’a (cc) isyan eden, onun mülkünde yaşayıp ta ilahi kanunları, kuralları, yasaları kendisine uygun şekilde düzenleyenler kastedilmiştir. Böylelikle insanları kendilerine kul ve köle edinirler. Bu bağlamda böyle bir durumda olan devlet, lider, hükümet, sistem, düzen hepsi tağut⁴⁸³ olmuş olur. Aynı zamanda bunların koymuş olduğu yasa, kanun gibi kurallara isteyerek ve bilerek uymak tağuta kulluktur.⁴⁸⁴ “*Andolsun ki biz her kavme ‘Allah’a ibadet edin ve tağuta ibadetten*

⁴⁷⁹ Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.109; Mevdudi, **İslam’ın Çağrısı**, s.116; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.184-185.

⁴⁸⁰ Maide, 5/60

⁴⁸¹ Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.12-13; Mevdudi, **İslam’ın Çağrısı**, s.130-131.

⁴⁸² Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.494; c.3,s.25, 417-418; c.5,s.102; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.109-114; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.31; Mevdudi, **İslam’a Giriş**, s.95; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.190.

⁴⁸³ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.102; Mevdudi, Seyyid Kutup, Hasan el Benna, **İslam’da Cihad**, (Çevr.) H. Hüseyin Yılmaz, İstanbul 2014, s.246-247; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.187; Mevdudi, **Hilafet Saltanat**, s.30.

⁴⁸⁴ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.108; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.188.

kaçının diye bir elçi gönderdik.”⁴⁸⁵ Ve “Tağuta kulluk etmekten kaçınan ve Allah’a yönelenlere müjde var. Müjdele kullarımı.”⁴⁸⁶ Ayetlerinde “tağut’a ibadet” vurgulanmaktadır.

İtaat Anlamında İbadet; *“Ey Ademoğulları, ben size şeytana tapmayın, o sizin için apaçık düşmandır, diye bildirmedi mi?”⁴⁸⁷ insanoğlunun şeytanın vesveselerinden uzak durması gerektiği vurgulanıyor. “Onlar, Allah’ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini rablar (ilahlar) edindiler ve Meryem oğlu Mesih’i de... Oysa onlar, tek olan bir İlâh’a ibadet etmekten başkasıyla emrolunmadılar. O’ndan başka ilah yoktur. O, bunların şirk koşmakta oldukları şeylerden yücedir.”⁴⁸⁸ ayetlerinde bir kısım insanların diğer bir takım insanları kurtarıcı olarak görüp, Allah’ın (cc) yolundan insanları saptırmaları konu ediliyor. Çünkü onlara Allah’a (cc) ibadet eder gibi itaat ve ibadet ediyorlar. Bu gibi şahsiyetler kendi menfaatleri uğruna diğer insanlara tahakküm eder ve onları yoldan çıkarırlar. Burada kınan insanlar ise onlara körü körüne taklit etmelerindendir.*

Aynı şekilde bazı insanların Allah’ın (cc) kanunlarına el uzattıkları, insanlara helali haram, haramı helal sayarak kanun koymaları Allah’ın (cc) kanununu değiştirmeleri yüzünden bunları yapanlara uyanlar kınanmıştır. Çünkü bu tür kişilere tabi olanlar onları “rab” olarak edindiklerini anlatıyor. Bunun sebebi ise kendilerini kanun koyucu olarak görmeleri, diğer insanların ise sözde yasa koyuculara tabi olmalarıdır.⁴⁸⁹ Halbuki tüm kainatı var eden düzene koyan kanun koyucunun Allah (cc) olduğu unutulmamalıdır. Sadece onun kanunlarına uyulmalı, insanların kendilerini felakete sürüklememeleri konusunda uyarılmaktadırlar. Bir işçinin ve kölenin görevi

⁴⁸⁵ Nahl, 16/36

⁴⁸⁶ Zümer, 23/17

⁴⁸⁷ Yasin, 36/60

⁴⁸⁸ Tevbe, 9/31

⁴⁸⁹ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.109; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.128.

sadece efendisinin emirlerini yerine getirmektir. Aksi halde kulluğunu yerine getirmemiş olacak ve asi duruma düşecektir.⁴⁹⁰

Tapınma anlamında İbadet; Mevdudi'ye göre Kur'an'da ibadet kavramının tapınma anlamında kullanılmasında, iki ölçü vardır. Bunlardan birincisi, birisine karşı yapılan secde, rüku, ellerini bağlama gibi durumlardır. Burada tapılan kişi veya nesnenin bağımsız veya ortak kabul edilmesi fark etmez. İkincisi, bir kimseye yetkiler atfedilmesi ile ondan yardım ve niyazda bulunma ona iltica etmedir.⁴⁹¹

Mevdudi, bunlarla ilgili olarak, “*Deki: ‘Bana apaçık belgeler gelince, sizin Allah’tan başka taptıklarınıza kulluk etmekten kesin olarak men edildim ve alemlerin Rabbine teslim olmakla emrolundum.’*”,⁴⁹² “*Sizden ve Allah’tan başka taptıklarınızdan kopup ayrılıyorum ve Rabbime dua ediyorum. Umulur ki, Rabbime dua etmekle mutsuz olmayacağım. Böylelikle, onlardan Allah’tan başka taptıklarından kopup ayrılınca, ona, İshak’ı ve (oğlu) Ya’kub’u armağan ettik ve her birini peygamber kıldık.*”⁴⁹³ Meryem, 48,49; Ahkaf, 5-6, ayetlerini delil göstererek, ilah yerine konan şeylere dua, niyaz, yardım dileme şeklinde ibadet edildiğini ifade ediyor.⁴⁹⁴

Aynı şekilde; “*Bir de şu gerçek var: insanlardan bazı adamlar, cinlerden bazı adamlara sığınırldı. Öyle ki, onların azgınlıklarını arttırırlardı.*”⁴⁹⁵ Ayeti kerimesin de bir kısım insanların cinlerin üstün yetkilere sahip olduklarından dolayı onlara sığındıklarını, onlardan yardım istediklerini bu yolla onlara ibadet ettiklerini beyan ediyor.⁴⁹⁶

⁴⁹⁰ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.222; IV/593; c.5,s.15-17; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.109; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.26; Mevdudi, **İslam'a Giriş**, s.95; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.108-110; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.120-121; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.184-185; Mevdudi, **Hilafet Saltanat**, s.26, 29.

⁴⁹¹ Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.110-111; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.102-103.

⁴⁹² Mü'min,40/36

⁴⁹³ Meryem, 19/48-49

⁴⁹⁴ Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.111.

⁴⁹⁵ Cin, 72/6

⁴⁹⁶ Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.112.

*“Onları ve Allah’tan başka taptıklarını bir araya getirip toplayacağı ve,şu kullarımı siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi yolu sapıttılar, diyeceği gün. Derler ki: ‘Sen yücesin; senin dışında başka veliler edinmemiz bize yakışmaz; ancak onları ve atalarını sen meta verip yararlandırdın. Öyle ki, (Senin) zikri (ni) unuttular ve böylece yıkıma uğrayan bir kavim oldular.”*⁴⁹⁷ Ayetinde de insanların bir kısım insanları bir takım üstün sıfatlar vererek onları veli ve Salih kabul ettikleri bu yolla da ihtiyaçlarını karşılayabilecek güçte görmekte olduklarını bunlara bu şekilde hareketlerle de ibadet ettiklerini izah ediyor.

*“O gün, onların hepsini bir araya toplayacak (haşredecek), sonra meleklerle diyecekki: ‘Size tapmakta olanlar bunlar mıydı?’ (Melekler) Derler ki: ‘Sen yücesin, bizim velimiz sensin, onlar değil. Hayır, onlar cinlere tapmaktaydı ve çoğu onlara iman etmişlerdi”*⁴⁹⁸ ayetlerinde bu sıfatların ve yetkilerin meleklerle de verildiğini beyan etmektedir.⁴⁹⁹

Kulluk, itaat Tapınma manasında ibadet; Allah’a (cc) yapılan ibadetten kasıt; kulluk ve itaattir. Buradaki mabud ise; asileşen insan yani tağut (insanları kendisine itaat ettiren) ya da şeytandır veya Allah’ın (cc) kanunlarını bir tarafa bırakan liderler, önderlerdir.

İbadetin tapınma anlamında ise, mabud kulluk edilen ideolojiler ve yönlendirmeler sonucu, veli, nebi ve Salih insanlar ile melek ve cinler kastedilmişlerdir.⁵⁰⁰ Bununla beraber, kulluk edilen, itaat edilen kısacası ibadet edilen bu varlıkların, nesnelerin tümü sonradan yaratılmış, aciz varlıklar olduğu, bu tapınmayı yapanların da cahil olduğunu beyan eden Mevdudi,⁵⁰¹ tüm bu varlıkların hiçbir otoritelerinin bulunmadığını, dolayısıyla tüm itaat, kulluk ve ibadetin her çeşidinin

⁴⁹⁷ Furkan, 25/17-18

⁴⁹⁸ Sebe, 34/40-41

⁴⁹⁹ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.113; Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.534,535.

⁵⁰⁰ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.549; c.4,s.286.

yegane otorite ve egemenlik sahibi olan Allah’a (cc) has kılınması gerektiğini ifade eder.⁵⁰²

*“And olsun, biz her ümmete: ‘Allah’a kulluk edin ve tâğuttan kaçının’ (diye tebliğ etmesi için) bir peygamber gönderdik. Böylelikle, onlardan kimine Allah hidayet verdi; onlardan kiminin üzerine de sapıklık hak oldu. Artık yeryüzünde dolaşın da yalanlayanların sonucunu görün.”*⁵⁰³, *“Tâğuta kulluk etmekten kaçınan ve Allah’a içten yönelenler ise; onlar için bir müjde vardır, öyleyse kullarıma müjde ver.”*⁵⁰⁴ *“ Ey Ademoğulları! Ben size and vermedim mi ki: şeytana kulluk etmeyin; çünkü o, sizin çin apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin, doğru olan yol budur.”*⁵⁰⁵ *“Ey İman Edenler! Size rızık olarak verdiklerimizin temiz olanlarından yiyin ve yalnızca O’na kulluk ediyorsanız, (yine yalnızca) Allah’a şükredin.”*⁵⁰⁶ ayetleri ile de Mevdudi, Allah Teâla’ya yapılması gereken ibadetin, kulluk, kölelik, itaat ve boyun eğme manalarını kapsadığını, bu nedenle insanların diğer bir kısım insanlara ibadet etmemeleri gerektiğini, kulluk yapılmaması gerektiğini söylüyor.⁵⁰⁷

Ayrıca, *“Rabbiniz dedi ki: ‘Bana dua edin, size icabet edeyim. Doğrusu bana ibadet etmekten büyükleme (müstekbir)ler, cehenneme boyun bükmüş kimseler olarak gireceklerdir.”*⁵⁰⁸, *“(Allah) Geceyi gündüze bağlayıp katar, gündüzü de gece bağlayıp katar; güneşi ve ayı emre amade kılmıştır; her biri, adı konulmuş bir süreye kadar akıp gitmektedir. İşte bunları (yaratıp düzene koyan) Allah, sizin Rabbinizdir; mülk O’nundur. O’ndan başka tapmakta olduklarınız ise, ‘bir çekirdeğin incecik zarına’ bile malik olamazlar. Eğer onlara dua ederseniz, duanızı işitmezler, işitseler bile size cevap veremezler. Kıyamet gününde ise, sizin şirk koşmanızı tanımayacaklardır. (Bunu her*

⁵⁰¹ Bknz. Araf, 7/194-197, Enbiya,21/26-28, Zuhuf, 43/19, Saffat, 37/158, Nisa, 4/172, Rahman, 55/5-6, İsra, 17/44, Rum,30/26, Hud, 11/56, Meryem,19 /93-95, Âl-i imran, 3/26.

⁵⁰² Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.375; 449.

⁵⁰³ Nahl, 16/36

⁵⁰⁴ Zümer, 39/17

⁵⁰⁵ Yasin,36/60-61

⁵⁰⁶ Bakara, 2/172

⁵⁰⁷ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.117; Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.137-138; c.2,s.222; c.3,s.25; c.4,s.592-593; c.5,s.101-102.

şeyden) haberi olan Allah gibi sana (hiç kimse) haber vermez.”⁵⁰⁹ “Deki; ‘Size yararda, zarara da güç yetirmeyen Allah’tan başka şeylere mi tapıyorsunuz? Oysa Allah, işitendir, bilendir.’”⁵¹⁰ ayetlerini de, ibadetin kulluğun Allah’a (cc) has kılınması ile ilgili olduğunu, bu nedenle ibadetin her türlüşünün Allah Teâla’ya has kılınması gerektiğini beyan ediyor.⁵¹¹

Mevdudi, Kur’an’ın çağrısının; “Gerçekten Ben, Ben Allah’ım; Ben’den başka ilah yoktur; şu halde bana ibadet et ve Beni zikretmek için dosdoğru namaz kıl.”⁵¹², “İşte Rabbiniz olan Allah budur. O’ndan başka ilah yoktur. Her şeyin yaratıcısıdır. Öyleyse O’na kulluk edin O, her şeyin üstünde bir vekildir.”⁵¹³, “Deki: Ey İnsanlar! Eğer benim dinimden yana bir kuşku içindeyseniz, ben, sizin Allah’tan başka ibadet ettiklerinize etmiyorum; ancak ben, sizin hayatınıza son verecek olan Allah’a ibadet ederim. Ben mü’minlerden olmakla emrolundum.”⁵¹⁴, “Göklerin ve yerin gaybı Allah’ındır; bütün işler O’na döndürülür; öyleyse O’na kulluk edin ve O’na tevekkül edin. Senin Rabbin yapmakta olduklarınızdan habersiz değildir.”⁵¹⁵, “Sizin Allah’tan başka taptıklarınız, Allah’ın kendileri hakkında hiçbir ispatlayıcı delil indirmedeği, sizin ve atalarınızın ad olarak adlandırdıklarından başkası değildir. Hüküm, yalnızca Allah’ındır. O kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir. Dosdoğru olan din işte budur; ancak insanların çoğu bilmezler.”⁵¹⁶ Ve “Biz (elçiler) ancak Rabbinin emriyle ineriz. Önümüzde, ardımızda ve bunlar arasında olan her şey O’nundur. Senin Rabbin kesinlikle unutkan değildir. Göklerin, yerin ve her ikisi arasındakilerinin Rabbidir; şu halde O’na ibadet et O’na ibadette kararlı ol. Hiç O’nun adaşı olduğunu

⁵⁰⁸ Mü’min, 40/60

⁵⁰⁹ Fatır, 35/13-14

⁵¹⁰ Maide, 5/76

⁵¹¹ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.118; Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.551-552; c.5,s.156-160.

⁵¹² Taha, 20/14

⁵¹³ En’am, 6/102

⁵¹⁴ Yunus, 10/104

⁵¹⁵ Hud, 11/123

⁵¹⁶ Yusuf, 12/40

*biliyor musun?”*⁵¹⁷ Ayetleri ile ortaya konulduğunu dolayısıyla kulluğun, itaatın kısacası ibadetin yalnız bir olan Allah’a (cc) yapılmasının vurgulandığını ifade ediyor. İbadetin Allah’ın (cc) dışında başkalarına yapılması durumunda Tevhide zarar verir.⁵¹⁸

Mademki otorite ve egemenlik bölünmez o halde otoriteye bağlı ilahlıkta bölünme kabul etmez. Dolayısıyla, duaları kabul eden, yardımcı ve velide fayda veya zarar veremeye hiç kimsenin gücü yoktur. Tüm bunlar bir olan ilaha aittir. Tüm bunlardan şu anlaşılmaktadır; hakimiyet, egemenlik, kudret ve otoritenin tek olan bir ilahta bulunması yüce yaratıcının birliğinin gereğidir.⁵¹⁹

Daha sonra Mevdudi, “*Hak melik olan Allah pek yücedir. O’ndan başka ilah yoktur; Kerim olan Arş’ın Rabbidir.*”⁵²⁰, “*Deki: insanların Rabbine sığınırım. İnsanların Mâlikine, İnsanların gerçek ilahına.*”⁵²¹, “*O gün onlar, orta yere çıkarlar. Onlardan hiçbir şey Allah’a karşı gizli kalmaz. (Allah sorar:) ‘Bu gün mülk kimindir? Bir olan, Kahhar Allah’ındır.*”⁵²² Ayetlerini delil olarak gösterir.⁵²³ Akıl ve ilmi güç insana hiçbir şeref ve fazilet kazandırmadığını izah etmeye çalışan Mevdudi, kendilerini ilah yerine koyan ve kendilerine ilah olarak birilerini seçen insanları bu ayetler ile uyarıyor. Bir kulun kendisi gibi olan sonradan yaratılan ve aciz olan birisine nasıl olurda kullukta bulunuyor. Ondandır yardım talep ediyor. Halbuki biraz düşünse yeri ve göğü yaratan, onları idare eden gerçek mülk sahibine ibadet etmesi gerektiğini anlayacaktır.⁵²⁴ Bu nedenle otoriteye teslimiyet şarttır. Her şey Allah’a (cc) teslim olduğundan Müslüman olduğunu söyler.⁵²⁵

⁵¹⁷ Meryem, 19/64-65

⁵¹⁸ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.120; Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.581; c.2,s.368-369, 432, 462-463; c.3,s.227.

⁵¹⁹ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.40; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.20; Mevdudi, **İslam’da Cihad**, s.249; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.132, 133, 155, 175, 176.

⁵²⁰ Mü’minun, 23/116

⁵²¹ Nas, 114/1-3

⁵²² Mü’min, 40/16

⁵²³ Mevdudi, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, s.41.

⁵²⁴ Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.25-27; Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.118; c.5,s.137; c.7,s.336-337.

⁵²⁵ Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.53.

2.4. ALLAH'IN SIFATLARI

Sıfat bir şeyi niteleyen, onun niteliğini belirten özelliklerdir. Bu nedenle bir Müslümanda Allah (cc) inancının olması gerekiyorsa onun sıfatlarının da olması gerekir. Çünkü yüce yaratıcıyı ancak sıfatları ile tanıyabiliriz. Ayrıca yüce yaratıcının yukarıda saydığımız delilleri O yüce yaratıcının ilahi sıfatlarının bir yansımasıdır. Dolayısıyla delillerini sıraladığımız Allah Teâlâ'nın üstün sıfatlara sahip ve eksik ve noksan sıfatlardan münezze olmasi gerekir.

2.4.1. Allah'ın Selbi Sıfatları

Allah Teâlâ'nın sıfatlarında ortağı olmaması gerektiğini ifade eden Mevdudi Zâtı ilahinin sıfatlarının Vahdaniyet, Kıdem, Beka, Kıyam binefsihi, Muhalefetün lilhavadis olduğunu kabul edip açıklamıştır.

2.4.1.1. Vücûd

Var olmak demektir. Bu sıfat Allah Teâlâ'nın var olduğunu ifade eder. Mevdudi, Basir, semi, irade ve kudret sahibi olan yüce yaratıcının Vücûdu zaruri olduğunu ifade eder.⁵²⁶

*“Gerçek şu ki, göklerin ve yerin yaratılmasında gece ile gündüzün art arda gelişinde, insanlara yaralı şeylerle denizde yüzen gemiler de, Allah'ın yağdırdığı ve kendisiyle ölümünden sonra yeryüzünü dirilttiği suda, her canlıyı orada üretip yaymasında, rüzgarları estirmesinde, gökle yer arasında boyun eğdirilmiş bulutları evirip çevirmesinde düşünen bir topluluk için gerçekten ayetler vardır.”*⁵²⁷ Bu ayeti kerimede Mevdudi, insanın kainata bakması gerektiğini işaret ediyor. Bu nedenle gece ve gündüzün, işleyişine dikkatle bakmamız gerektiğini çünkü bunların işleyişlerinin var olan yüce bir varlık tarafından idare edildiği görülecektir. Gece ve gündüz öyle bir ahenk ve plan içerisinde yürümektedir ki, yerkürenin bir yerinde aydınlık iken bir

⁵²⁶ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.6, s.175.

⁵²⁷ Bakara, 2/164

diğerinde ise karanlıktır. Aynı şekilde gecenin kısılması gündüzün uzaması veya gündüzün kısılması ve gecenin uzamasında, belirli günlerde eşit olmaktadır.⁵²⁸ Böyle bir işleyişin tesadüfen olamayacağını belirten Mevdudi, bu nizamın ancak bir yüce kuvvetle olabileceğini belirtir. Bu da bizlere bu evreni ve kâinatı idare eden bir gücün sayesinde olduğunu gösterir. Bu da evrenin bir Vâcibu'l-Vücûd tarafından yürütüldüğünün göstergesidir.⁵²⁹

Yaşadığımız yerküre üzerinden örnekler sunmaya devam eden Mevdudi; *“Ya da yeryüzünü, bir karar yeri kılan, onun arasında ırmaklar var eden ve ona (yeryüzü için) sarsılmaz dağlar yaratan ve iki deniz arasında bir ara engel (haciz) koyan mı? Allah ile beraber başka bir ilah mı? Hayır! Onların çoğu bilmiyorlar.”*⁵³⁰ Ayetinde yeryüzü üzerinde yüzlerce, binlerce canlının yaşamasının bile delil olarak yeteceğini ifade eder. Çünkü bu basit bir şey değildir. Yeryüzüne bakıldığında muhteşem bir nizam ve düzenin olduğu görülecektir. En ufak bir sarsıntının nelere mal olacağı aşikârdır. Nitekim bunu deprem olayında görmekteyiz. Bununla beraber hayat nizamının kusursuz devamı, tesadüfün olmayışının nedenidir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Müellifimiz, yeryüzünün bir bölümünün güneş gördüğü yani gündüzü yaşadığı diğerinin ise karanlıkta kaldığını bununda bir hikmetinin olduğunu beyan eder. Ve derki; dünyanın bir yüzü sürekli güneş görse diğer yönü ise hiç güneş görmemiş olsaydı, güneş almayan yerde hayat olmayacaktı. Çünkü canlıların yaşamasına elverişli bir durum söz konusu olmayacaktı. Aynı şekilde sürekli güneş alan yerde sıcaktan yaşanmaz hale gelirdi. Oysa dünyayı canlıların yaşam alanı kılan yüce yaratıcı bunları bir düzene koymuş ve böylece yeryüzünde yaşamı kolaylaştırmıştır. Bu Allah'ın (cc) var olduğunun bir delilidir. Delilini sunarken açıklamalara devam eden Mevdudi, yeryüzünün yaşama alanı kılındığından teneffüs edecekleri havanın bile canlılara müsait hale getirildiği belirtir. Gökyüzüne doğru çeşitli katmaların oluşturulduğunu bunun da insanların yaşamalarını kolaylaştırdığını söyler. Atmosfer tabakasının hava ısını ayarladığını, suların

⁵²⁸ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.317-318; Bknz. Casiye, 45/5

⁵²⁹ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.133; Mevdudi, *İslam'a İlk Adım*, s.100.

buharlaşarak tekrar yağmur şeklinde yeryüzüne düştüğünü beyan eder. Tüm bunların da canlıların yaşamlarını idame etmeleri için onlara gerekli olan gazları temini içindir. Bu şekilde bir düzen olmamış olsaydı yerkürede hayat olamazdı. Ayrıca Bu düzende küçük bir hata dahi hayatın yok olmasına vesile olacaktı. Mesela yeryüzünde normalden fazla gaz olsaydı, yerçekimi daha kuvvetli veya daha zayıf, atmosfer olmamış ya da olduğundan fazla olsaydı, dünya güneşten biraz daha uzakta olsaydı yaşam olmaz dolayısıyla hayat olmazdı. Ama görüyoruz ki böyle muhteşem bir düzen hiç aksamadan, sekteye uğramadan hatasız bir şekilde işliyor. Tabi ki bu sadece bir tek ilahın, Hâkim ve Kudret sahibinin sayesinde olmaktadır. Bu apaçık Allah'ın (cc) var olduğunun delilidir.⁵³¹

“ Ölü toprak kendileri için bir ayettir; biz onu dirilttik, ondan taneler çıkarttik, böylelikle onlar ondan yemektedirler. Biz, onda hurmalıklardan ve üzüm bağlarından bahçeler kıldık ve içlerinden pınarlar fışkırttik; O'nun ürünlerinden ve kendi ellerinin yaptıklarından yemeleri için. Yine de şükretmiyorlar mı?”⁵³² Müellifimiz, ölü toprağın nasıl canlandığını düşünmemizi ister. Cansız olan suyun cansız toprağa değmesi sonucu kuruyan ve yok olan bitkilerin yeniden canlandığını dolayısıyla bu sebep sonuç ilişkisinin bizleri Allah'ın (cc) varlığına götüreceğini ifade eder.⁵³³ Seyyid Mevdudi, bunlar tesadüf sonucu oluşmuyorsa tüm kâinat ve evren bir yaratıcı olmadan nasıl vücuda gelebilir? Diye sorar ve gayet tabidir ki onu meydana getirenin yüce yaratıcı Allah Teâlâ'nın olduğu ifade eder.⁵³⁴ Yeryüzünde ki bitkileri delil olarak sunan Müellifimiz, insanların yaşadıkları dünyada gündelik hayatlarına bakmalarını ister. Bu şekilde Allah'ın (cc) varlığından haberdar olacaklarını anlatır. Tüm bunların kendiliğinden tesadüf sonucu olmadığını beyan eder. Çünkü tüm bu bitkilerin belirli sebeplere dayalı bir şekilde yetiştiğini izah eder. Bitkiler için uygun mevsim şartları, hava sıcaklığı, rüzgar ve su gibi temel sebeplere dayandığını açıklar. Her tohumdan aynı

⁵³⁰ Neml, 27/61

⁵³¹ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.131; c.5,s.318, 505.

⁵³² Yasin,36/33-35

⁵³³ Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.97-100.

⁵³⁴ Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.97-100; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.102-103.

cinste çıkan bitkilerin bir çeşidi vardır. Rüzgarda, suda ve güneşte bitkilerin yetişmesi için çeşitli gıdaların olduğu aşıkardır. Nitekim bunların birleşmesi sonucu bitkilerin yetiştiğini vurgular. Çünkü bu sistemin çok mükemmel bir düzenleyicinin, bir planlayıcının eseri olduğu ortadadır. Nitekim bunların meydana gelişi ile yeryüzünde bulunan diğer canlılarında gıdalarının oluşmasına vesile olur. Mevdudi buradan hareketle cansız varlıklardan canlı varlıkların meydana geldiğini, çeşitli sebeplerin bir araya gelerek düzenli çalıştığını hiçbir hatanın olmadığını bunun da Vâcibu'l Vücûd olan Allah Teâla'nın en büyük delillerinden biri olduğunu söyler.⁵³⁵

Seyyid Mevdudi, insanların sürekli rızıklanmasına sebep olan, “su” dan hareketle Allah (cc) Varlığını ispat ediyor. Çünkü bu, “*muhteşem bir plan sonucu olmuştur*” der. Yeryüzünde yer alan ve yeryüzünün $\frac{3}{4}$ oluşturan bu su kütlesi tesadüfî oluşmamıştır. İçinde insanların rızıklanması için yüzlerce canlı yaratılmıştır. Ayrıca bu su kütlelerinin yerinde sabit kaldığını, yeryüzünün çeşitli yerlerine buharlaşma sonucu oluşan yağmur bulutlarının sürüklenerek yağdığını ifade eden Müellifimiz, insanların bu sudan arazilerini sulayarak gıdalarını temin ettiklerini izah eder.⁵³⁶ Bu su kütlelerinin gelişi güzel yerleştirilmediğini ifade eder ve içinde bulunan tuz sayesinde ölen leşlerin kokmasının engellendiğini dolayısıyla insanların yaşayışları zarar görmemektedir.⁵³⁷ İnsanları yaratan O yüce yaratıcı, insanın sadece beslenme ihtiyacı değil aynı zamanda insanların tüm ihtiyaçlarını da yaratmıştır ve bu ihtiyaçları belirli bir nizam ve düzen içinde işlemektedir. Bu bütün bunların bir sitem içerisinde işlediğinin delilidir.⁵³⁸

2.4.1.2. Vahdaniyet

Allah Teâla'nın bir ve tek olmasını ifade eder. Onun bu bir ve tek oluşu sayı yönünden değildir. Çünkü ihlas suresinde “*Deki: O Allah, birdir. Allah Samed'dir (her*

⁵³⁵ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.581-583; c.5,s.475.

⁵³⁶ Mevdudi, Hurşid Ahmet, Ramazan el-Buti, *Azgın medeniyet*, Ali Zengin (Çevr.), İstanbul 2004, s.15.

⁵³⁷ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.530.531.

⁵³⁸ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.6,s.104-105.

şey O'na muhtaçtır, daimdir, hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır)."⁵³⁹ Buyrulduğunu ve ifade edildiğini belirtir.

Mevdudi, O, Allah (cc); "onları ve kâinatı yaratan, sahibi, rızık veren, idare eden Zâtı ilahidir. O Allah (cc) "Ehad"'tır. Bir olandır. O'nun zatı 'Vahid' değil 'Ehad'tır. Yani O'nda herhangi bir çokluk söz konusu değildir. Ayrıca parçalanmada yoktur. Böyle olunca onun bir oluşu sayı yönünden değildir. Her açıdan 'Ehad' olması zaman ve mekâna ihtiyacı olmadığındandır. Bunun için "Ehad" sıfatının Allah Teâla'nın Vahdaniyyetini işaret ettiği için Allah'ın (cc) dışında hiç kimse için kullanılmaz. O'nun Vahdaniyyeti her bakımdan mükemmeldir."⁵⁴⁰

Mevdudi, Vahdaniyet sıfatını izah ederken, müşriklerin inançlarında bir Allah (cc) inancı olduğuna değinir. Onlar Allah'ı (cc) biliyorlardı ancak O'na yaklaşmak ve arzularını gerçekleştirmek için araçlar edinmişlerdi. Allah'ı tanıdıklarından risaletin hemen başlangıcında Peygamberimize müşrikler gelip Allah'ı (cc) sorduklarını; "senin Rabbin nasıldır?" diye sorduklarını bu nedenle Allah Teâla'yı tavsif eden sure olan ihlas suresinin nazil olduğunu belirtir."⁵⁴¹

Mevdudi, Allah Teâla yerde, gökte ve ikisi arasında olan her şeyin sahibi ve maliki olduğu için hiçbir varlık onun hâkimiyetinde, mülkünde, otoritesinde ve yönetiminde ortak değildir. O tüm her şeyde birdir. O'nun dışında kabul edilen ilahlar evrenin ve kâinatın bir parçası kabul edilirken O tüm evrenin sahibidir. Her şey O'nundur. O tüm mülkün tek sahibidir. Bunun için Kur'an' da "*Allah, O'ndan başka ilah yoktur.*"⁵⁴² Buyrulmuştur. Mevdudi, Vahdaniyet sıfatını örnekler vererek açıklamaya çalışır. Bir orduyu idare ve sevk eden sadece bir komutandır, bir vilayeti

⁵³⁹ İhlas, 112/1-2.

⁵⁴⁰ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.7,s.307-309.

⁵⁴¹ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.7,s.305-306. " *And olsun onlara , 'sizi kim yarattı?' Diye soracak olsan, 'Allah' diyecekler.*" Zuhruf, /87, "Gökleri ve yeri kim yarattı? Güneşi ve Ay'ı kim emre amade kıldı? Diye soracak olursan, şüphesiz 'Allah' diyecekler... And olsun Onlara'Gökten su indirip de ölümünden, sonra yeryüzünü diriltten kimdir?' diye soracak olursan, şüphesiz 'Allah' diyecekler." Ankebut,/61-63, Ayrıca Bknz. Mü'minûn, /84-88; Yunus, 10/22-23,31; İsra, 17/67

⁵⁴² Bakara, 2/255

yöneten bir kişidir, tek bir validir. İki ve ya daha fazla kişi tarafından yönetilmediğini, çünkü böyle bir dururum da karışıklık çıkacağını, bunun da bu yüce âlemi yönetenin bir olduğunu bizlere gösterdiğini söyler. En basit işlerde karışıklık olurken bu mükemmel kainat işleyişinde iki ilah bulunması düzenin yıkılmasına ve işleyişin durmasına sebep olacaktır.⁵⁴³

Mevdudi, “...*O tektir, kahredici olandır.*”⁵⁴⁴ Buradaki “kahredici olan” yani “Kahhar”ı kendi hükmünde her şeye hükmeden her şeyi tamamen kendi kontrolü altında bulunduran olarak izah eder. Bunun da her şeyin yaratıcısının Allah (cc) olduğu ve ortağı, eşi ve benzerinin bulunmadığını belirtir. Böylece hiçbir şey varlığında, sıfatlarında O’na eşit olamaz. Çünkü O tüm mükemmel sıfatlara sahip bir ve tektir. Eşi ve benzeri de yoktur.⁵⁴⁵

Mevdudi ayrıca secde suresinde, “*İşte gaybı da, müşahade edebileni de bilen, üstün ve güçlü olan, esirgeyen O’dur.*”⁵⁴⁶ Buyrulduğunu bu ayette geçen “Aziz” sıfatını her şeye hakim ve egemen tek varlık olarak izah eder ve Allah Teâlâ’nın Vahdaniyet sıfatına işaret ettiğini ifade eder.⁵⁴⁷

Seyyit Mevdudi, Ra’d suresinde, “... *Deki; ‘Allah her şeyin yaratıcısıdır ve O, tektir, kahredici olandır.*”⁵⁴⁸ ‘Kahhar’ sıfatının geçtiğini bunun “kendi hükmüyle her şeye hükmeden ve her şeyi tamamen kendi kontrol altında bulunduran, anlamına geldiğini dolayısıyla, O’nun “*Vahidiül Kahhar*” olduğu yani “*her şeyin yaratıcısı Allah’tır*” gerçeği zaten anlaşılmaktadır. Nitekim her şeyi yaratanın mantıki olarak tek olması gerekir ve O’nun dışında olan her şey, her varlık O’nun mahlûku olmuş olur. Dolayısıyla hiçbir şey sıfatlarında kudretinde ve haklarında bu yüce yaratıcıya denk ve ortak olamaz. Allah Teâlâ’nın tek hâkim eşi ve benzerinin olamayacağını ifade ederken,

⁵⁴³ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.509; Mevdudi, *Azgın Medeniyet*, s.19-22.

⁵⁴⁴ Ra’d, 13/16

⁵⁴⁵ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.517.

⁵⁴⁶ Secde, 32/6

⁵⁴⁷ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.355.

bunun zorunlu olması gerektiğini beyan eder. Bir şeyi yaratan onu tam ve kusursuz bir şekilde kontrol etmelidir. Kontrol edememesi noksanlığının ifadesi olacaktır. Ancak kâinatı yaratan Allah (cc) tek hâkim ve kudret sahibidir.⁵⁴⁹

Seyyid Mevdudi, Rahman suresinde, “*Bitki ve ağaç (O’na) secde etmektedirler.*”⁵⁵⁰ Ayetinde Allah Teâlâ’nın bir ve tek olduğunu ifade ederken, O yaratmış olduğu bu muhteşem nizamın sahibi, yeryüzü ve gökyüzünde ne varsa O’nun hâkimiyetindedir. O Yegâne Hâkimdir, tüm yetkiler O’nun elindedir. Ayrıca O’nun yetkilerinde hiç kimse O’nun ortağı da değildir. Yani yetkilerinde kimse karışamaz. Yegâne Mabud O’dur. Herkes O’na tabidir. Herkes O’nun kuludur.⁵⁵¹

*“Allah. O’ndan başka ilah yoktur. Diridir, kaimdir. O’nu uyuklama ve uyku tutmaz. Göklerde de, yerde de ne varsa hepsi O’nundur. İzni olmaksızın O’nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, önlerindeki ve arkalarındaki bilir. Dilediği kadarının dışında, O’nun ilminden hiçbir şeyi kavrayıp kuşatamazlar. O’nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. Onların korunması O’na güç gelmez. O, pek yücedir, pek büyüktür.”*⁵⁵²

2.4.1.3. Beka

Mevdudi, en üstün özelliklere ve sıfatlara sahip olan, kainatı idare eden yüce yaratıcının aynı zamanda ezeli olduğunu ifade eder. Yani sonu olmayandır. Tüm eksik olarak nitelenebilecek sıfatlardan uzak, münezzeh olduğunu ifade eden Mevdudi, Diri (Hayy) olduğunu, mülkünde eşi ve benzeri olmadığını hiçbir şeyin kendisine benzemediğini, tek hakim ve Otorite’nin O olduğunu izah eder. Kainat düzeninde her nesnenin bir şeye ihtiyacı varken O her şeyden Müstağni, Gani’dir. Tüm bunlar kusursuz olduğunun beyanıdır. İnsanlar yaşamak için havaya (oksijene), gıdaya, korunmak için

⁵⁴⁸ Ra’d, 13/16

⁵⁴⁹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.517.

⁵⁵⁰ Rahman, 55/6

⁵⁵¹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.6,s.67.

⁵⁵² Bakara, 2/255

eve, giysiye vs. ihtiyaç duyar. Bu insanların zayıf olduklarının ifadesidir. Ancak hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, bir ve tek olan, hiçbir şeye benzemeyen, ezeli ve ebedi olan Yüce yaratıcının var olması zaruridir. Kâinatın varlığı O'nun var olduğunu gösterir.⁵⁵³

2.4.1.4. Kıdem

Seyyid Mevdudi, “*O Evvel’dir, Ahir’dir, Zahir’dir, Batın’dır, O, her şeyi Bilen’dir.*”⁵⁵⁴ Bu ayette Allah Teâla’nın tek otorite, hâkim ve mülkün tek sahibi, Ezeli, Ebedi olduğunun ifade edildiğini belirtir. Hiçbir şey yok iken O’nun var olduğunu ve her şey yok olduğunda ise O’nun var kalacağını ifade eder. Her şeyin O’nun nurundan zuhur edeceğini, O’nun nurunun yegane nur olduğunu ifade eder. Ayrıca cennet ve cehennem ehlinin ahirette baki kalacağı ile ilgili olarak bir izah getiren Mevdudi, insanların zihninde kalabilecek sorulara da açıklık getirmeye çalışıyor. Buna da Kasas suresinde “*Allah’tan başka her şey yok olacaktır.*”⁵⁵⁵ buyrulmaktadır. O halde insanların cennet veya cehennemde nasıl ebedi kalabileceklerini açıklıyor. Ve hiçbir mahlukun kendiliğinden ebedi bir özelliğe sahip olmadığını bu özelliği kendisine Yüce yaratıcının verdiğini dolayısıyla kendisinin ebedi olmadığı söyleyen Mevdudi, kendi özellikleri sonucu orada kalmadıklarını bunun da onların ebedi olmadıkları anlamına geldiğini, meleklerinde zati sıfatları sebebiyle ebedi olmadığını, Allah’ın (cc) iradesine bağlı olmaları sonucu olduğunu ifade eder.⁵⁵⁶ Başlangıcı olmayanın sonu da yoktur. Sonu olan ise aciz ve zayıftır. Bu nedenle aciz olan bir varlık İlah olamayacaktır. Kaldığı, sonu olan izale olacak İlahlığını dahi koruyamayacaktır. İşte bu nedenle Allah Teâla hem ezelidir hem de ebedidir.⁵⁵⁷

⁵⁵³ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.199; Mevdudi, *İslam’a İlk Adım*, s.92-107; Mevdudi, *Azgın Medeniyet*, s.15-18; Mevdudi, *İslami Kavramlar*, 13-29.

⁵⁵⁴ Hadid, 57/3

⁵⁵⁵ Kasas, 28/88

2.4.1.5. Kıyam Binefsihi

Mevdudi, “*Rabbin hiçbir şeye ihtiyacı olmayan rahmet sahibidir. Dilerse sizi giderir ve dilerse, sizi başka kavmin soyundan (inşa edip) ortaya çıkardığı gibi yerinize bir başkasını getirir.*”⁵⁵⁸ Ayeti ile Allah Teâla’nın ‘Gani’dir. Yani, âlemlerden müstağni olduğunun ifade edildiğini vurgulayan Mevdudi, siz zayıf, aciz ve her şeye muhtaç kullar iken, O yüce yaratıcı hiçbir şeye muhtaç değildir. Bu nedenle isyan ederek O’na zarar vermez, itaat ederek te O’na iyilikte bulunamazsınız. O hiçbir şeye muhtaç değilken sizler muhtaçsınız.⁵⁵⁹ Seyyid Mevdudi, yaşamda insanların her gün yemeye, suya vs. gibi gıdalara ihtiyaçlarının olduğunu, doğan bir çocuğun anneye ihtiyacı olduğu örneğini vererek izah eder. Toprağın suya suyun havaya ihtiyacı olduğunu belirtir. Bununla beraber sizleri idare eden Allah Teâlâ’nın hiçbir şeye muhtaç olmadığını izah etmeye çalışır.⁵⁶⁰

Neml Suresinde, “... *Gerçekten benim Rabbim Gani (kimseye ve hiçbir şeye karşı ihtiyacı olmayan)dır, Kerim olandır.*”⁵⁶¹ Ayetinde Allah (cc), hiç kimsenin hamdine ve şükrüne muhtaç değildir. Bir kimsenin nankörlüğü ya da şükranlığı O’nun mülkünde bir artma ve azalma meydana getirmez. O, bizatihi kendi öz gücüyle her şeye hükmedendir. O’nun hakimiyeti, yaratıkların O’nu tanımasına veya inkar etmesine bağlı değildir. Konuyla ilgili Mevdudi, başka ayetlerden örnekler sunar; Hz. Musa (as) şöyle demiştir: “*Siz ve yeryüzünde bulunanlar hep nankörlük etseniz, iyi bilinizki Allah müstağnidir (sizin şükcrünüze muhtaç değildir; o zatında) övülmüştür.*”⁵⁶² Ayrıca müslim de geçen Hadisi kutside naklederek açıklamayı sürdürür; “*Allah (cc) diyorki: Ey Kullarım! Geçmiş ve gelecek, siz bütün ins ve cinler bir araya gelerek, aranızdaki en müttaki kimsenin kalbi gibi olsanız, sizin bu durumunuz, benim hakimiyetini zerre kadar*

⁵⁵⁶ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.6,s.118-119.

⁵⁵⁷ Mevdudi, **İslam’a Giriş**, s.66-67.

⁵⁵⁸ En’am, 6/133

⁵⁵⁹ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.595.

⁵⁶⁰ Mevdudi, **İslam’a İlk Adım**, s.96-97; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.19-24; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.20.

⁵⁶¹ Neml, 27/40

⁵⁶² İbrahim, 14/8

arttırmaz; gene Ey kullarım! Geçmiş gelecek bütün ins ve cin bir araya toplansanız ve aranızdaki en günahkar birinin kalbi gibi olsanız, benim hakimiyetime en ufak bir noksanlık getiremezsiniz. Ey kullarım! Hakkınız da itibar ettiğim şey, amellerinizdir; ve daha sonra siz onlara göre eksiksiz olarak mükafatlandırılacak ve cezalandırılacaksınız. Öyleyse kim bir hayır işlemeye muvaffak olursa, bundan dolayı Allah’a şükretsin; kimde hayrın dışında başka bir şey işlerse, bundan dolayı da kendi nefsinin suçlasın.”⁵⁶³

2.4.1.6. Muhâlefetünli’l-Havâdis

“Eğer Allah, çocuk edinmek isteseydi, yaratıklarından dilediğini elbette seçerdi. O, yücedir; O, bir olan, kahredici olan Allah’tır.”⁵⁶⁴ Mevdudi, Allah Teâla’nın mahlukata benzemediğini, bunu da ayette dile getirir ve izah eder. Allah Teâla’nın her türlü acizlik, zaaf ve eksiklikten münezzehe olduğunu, ancak noksan olanların bir oğula ihtiyaç duyduğunu, bunlarında fani ve ölümlü olan yaratıklar olduğunu ifade eder. Bir oğul istemelerinin sebebini de kendilerinden sonra isimlerinin devam etmesini arzulayanlardır. Mevdudi, daha başka bir örnek sunarak izahata devam eder, nitekim başkalarını evlat edinenler kendilerinde büyük bir eksiklik olduğundan bunu yaptıklarını, ancak yüce yaratıcı ve bir olan Allah Teâla’nın bundan münezzehe olduğunu ifade eder. Mevdudi, yüce Yaratıcının, eşi ve benzerinin bulunmadığını açıklarken aynı zamanda oğul isteyeninin ayrıca bir karşı cinse ihtiyaç duyması gerektiğini bunun da Allah (cc) için düşünülemeyeceğini çünkü O’nun yaratıklarına hiçbir şekilde benzemediğini anlatır.⁵⁶⁵ Aynı zamanda Allah Teâla’nın değil aynısı benzeri dahi yoktur.⁵⁶⁶ Mevdudi, Allah Teâla’nın “Kahhar” olduğunu⁵⁶⁷, yani O’nun her şeyin hakimi olduğunu

⁵⁶³ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.116.

⁵⁶⁴ Zümer, 39/4

⁵⁶⁵ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.93.

⁵⁶⁶ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.221. Şura suresi; “O’nun benzeri gibisi yoktur” 42/11

⁵⁶⁷ Ra’d suresi; “... Deki; ‘Allah her şeyin yaratıcısıdır ve O, tektir, kahredici olandır.’”13/16

dolayısıyla tüm kainatın O'nun tasarrufu altında olduğunu izah ettiğini beyan eder. Bu nedenle de Dolayısıyla hiçbir şey O'nun benzeri olamaz.⁵⁶⁸

Mevdudi, “*Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. Şüphesiz Allah, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan(Gani)dır, övülmeye layık olandır.*”⁵⁶⁹ Ayetinde Allah Teâla'nın; Sadece O, “Müstağnidir”⁵⁷⁰ ifadesi ile mahlukatın arzuladığı istediği şeyler var iken onları meydana getiren sebepler var iken O ise hiçbir şekilde hiç kimseye muhtaç olmaz. Bitkiler Güneşe ve suya ihtiyaç duyarken, canlıların da çoğu havaya, teneffüs etmeye ihtiyaç duyar.⁵⁷¹ “*Ey İnsanlar! Siz Allah'a (karşı fakir olan) muhtaçlarsınız; Allah ise, Ğaniy (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan)'dir, Hamid (övülmeye layık)'dir.*”⁵⁷² Mevdudi, buradaki ‘Ğani’ Her şeye sahip ve herkesten müstağni olan, fakat bir şeye muhtaç olmayan anlamına geldiğini ifade eder. Ve devamla şu açıklamalarda; bulunur; Allah Teâla (cc) hiç kimsenin kendisine “hamd” edip etmemesine muhtaç değildir. O'na ‘hamd’ edilmese mülkünde herhangi bir noksanlık olmayacağı gibi, ‘hamd’ edilirse de mülkünde bir artma olmaz. O zaten kendisine hamd edilmiş olandır. Burada “Ğani” ve “Hamid” sıfatlarının her ikisi birden kullanılmıştır. Çünkü Ğani olan bir kimse servet sahibi de olsa, başkaları onun malından faydalanamayabilir; o takdir de bu kimse ğanidir, ama hamid değildir. Ancak kendisi başkalarından faydalanmadığı halde, başkalarının kendisinden faydalandığı kimse, ğani ve hamiddir. İşte Allah (cc), hem Ğani'dir, hem de Hamid'dir. Tüm Mahlûkat O'na muhtaç olduğu ve O'ndan faydalandığı için her hamd ve şükür O'na aittir.⁵⁷³

⁵⁶⁸ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.95.

⁵⁶⁹ Hac, 22/4

⁵⁷⁰ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.387.

⁵⁷¹ Mevdudi, *İslam'a İlk Adım*, s.97.

2.4.2. Allah'ın Sübuti Sıfatları

2.4.2.1. Hayat

Bütün evrenin kâinatın sahibi olan Allah (cc) hay'dır yani diridir. Çünkü her şeyi var eden idare eden yaratıcının yok olması ölmesi düşünülemez, onun için yüce yaratıcı hayat sahibi diri ve hay'dır.⁵⁷⁴

Mevdudi, Mü'min suresinde; “*O hayy (diri) olandır.....*”⁵⁷⁵ buyrulduğunu bunun da Allah Teâlâ hay ve diri olduğunu vurgulandığını beyan eder. Asıl hayat O'nundur. O, evveldir, Ahirdir ve o'nun dışında her şey fanidir.⁵⁷⁶

Mevdudi, “*O diriltir ve öldürür.*”⁵⁷⁷ Ayetinde Allah Teâlâ'nın can alıp vermesi, hayat sıfatının delili olduğunu vurgular. Çünkü fani ve ölümlü olan bir varlık ilah olamaz. Hayat, O'nun mabud oluşunu delili olarak gösterir dolayısıyla mabudun diri hayy olması elzemdir.⁵⁷⁸

2.4.2.2. İlim

Hâkim olan Allah (cc), her şeyi idare eden, mülkü geniş olan yüce Allah (cc) aynı şekilde her şeyi de bilendir. Çünkü onları yaratan O'dur. Dolayısıyla yaratıcı olması hasebiyle kendi yarattıklarını onlardan daha iyi bilendir. Öyle ki, insanın gizli açık kalbinde sakladığı, gizlediği tüm her şeyi bilendir. Düşünceleri niyet ve duyguları bilmektedir.⁵⁷⁹ Mevdudi, insanın yaratılırken annesinin rahmine düştüğü andan itibaren her safhasını şekillendirenin O olduğu bu nedenle de her şeyi bilmesi gerektiği bu sığata

⁵⁷² Fatır, 35/14

⁵⁷³ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.387; c.4,s.551-552.

⁵⁷⁴ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.199, 235; Mevdudi, *Hilafet ve Saltanat*, s.20.

⁵⁷⁵ Mü'min, 40/65

⁵⁷⁶ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.163.

⁵⁷⁷ Duhan, 44/8

⁵⁷⁸ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.299.

⁵⁷⁹ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.228.

sahip olması gerektiğini ifade eder.⁵⁸⁰ Mevdudi, Allah Teâla'nın alim olduğu her şeyden haber olduğu bu mülkün sahibi olması dolayısıyla mülkünde yapılacak olan isyandan haberi olacağı ve yapılan fesat, fitne sonucu oluşan durumdan cezasız kalmayacağını açıklıyor ve insanları bu yolla uyarıyor.⁵⁸¹

Hicr suresinde “*Ve şüphesiz senin Rabbin, O, onları haşredecektir. Gerçekten O, hüküm ve hikmet sahibi olandır, bilendir.*”⁵⁸² Burada Allah Teâla'nın âlim sıfatı ile her şeyi bildiği, yani bu bilme olayı her şeyi en ince ayrıntısına kadar bildiğidir. Onun için ahirette onları yeniden dirilteceğini ifade ediyor. Her ne kadar insan vücudu parçalansa dahi parçalarını bir araya getirebilecek kudrete ve ilme sahip olduğunu izaha çalışır.⁵⁸³

Mevdudi, hac suresinde Allah Teâla'nın, “*şüphesiz Allah lütfedicidir*”⁵⁸⁴ buyrulmaktadır. Burada ‘Latif’ kelimesinin tam karşılığının olmadığı ifade eden Mevdudi, ancak ‘Latif’ Allah’ın (cc) planladığı işlerin, en ince ayrıntısına kadar bilir. Çünkü tek ilah, yaratan Rab O’dur. Bu nedenle de yarattığı varlıkların her şeyini bildiğini, bu işleri gerçekleşinceye ve gözle görülünceye kadar hiç kimsenin bunları anlayamayacağı bir şekilde gizlilik ve incelikle yapıldığı anlamına geldiğini söyler. Kısaca, Allah’ın (cc) planları o kadar gizlidir ki, sonucunun ne olduğunu hiç kimse bilemez. O her şeyden haberdar olduğu için, mülkünü nasıl idare edeceğini bilir.⁵⁸⁵

Mevdudi, Neml suresinde; Allah Teâla'nın ilim sıfatını anlatır ve açıklarken, Allah’ın (cc) ilmi her şeyi kuşatır. Gizli olsun açık olsun fark etmediğini dolayısıyla, O her şeyden haberdardır. Buradan hareketle, insanların şeytana tabi olmalarını izah etmeye çalışan Mevdudi, şeytan insanları aldatmamış olsaydı hakkı açıkça görebileceklerdi. Kendi varlığından habersiz kızgın (ateşten) güneş küresinin tapılmaya layık olmadığına farkına varacaklardı. Aksine ibadetin, âlim, Hâkim ve her şeyi varlık

⁵⁸⁰ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.239.

⁵⁸¹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.436.

⁵⁸² Hicr, 15/25

⁵⁸³ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.569.

⁵⁸⁴ Hac, 22/63

⁵⁸⁵ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.387.

âlemine çıkaran ve sonsuza dek çıkaracak Kâdir-i mutlak yalnız Allah’a (cc) ait olduğunu anlardı.⁵⁸⁶

Seyyit Mevdudi Neml Suresinde; *“Ya da yeryüzünü bir karar yeri kılan, onun arasında ırmaklar var eden ve ona (yeryüzü için) sarsılmaz dağlar yaratan ve iki deniz arasında bir ara engel (haciz) koyan mı? Allah ile beraber başka ilah mı? Hayır? Onların çoğu bilmiyorlar.”*⁵⁸⁷ Ayetinde Allah Teâla’nın bu şekilde buyurduğunu ve insanı düşünmeye davet ettiğini söyler. Bu ayette Allah Teâla’nın âlim sıfatından bahsedildiğini vurgulayan Mevdudi, bu sayısız mahlûkatın yerküre üzerinde yaşamasın basit bir iş olmadığını ifade ediyor. Bu yerküreki, uzayda bir boşlukta durmaktadır. Öyle ki çok hassas bir galaksi sistemi mevcuttur. Küçük bir pürüzün, sarsıntının, küçük bir kayma olayı tüm kainatı yerle bir edecektir. Yaşadığımız dünyada bazen sarsıntılar depremler olmakta ve yeryüzünün şekli değişebilmektedir. Böyle bir şey dünyanın kainattaki yerinde olsa yok olacaktır. Ayrıca dünyamız güneş etrafında dönmekte hem de kendi etrafında dönmektedir. Öyle bir sistemki, dünya düzenli bir şekilde güneş görmekte gece ve gündüzün meydana gelmesine sebep olur. Eğer dünyanın bir bölümü güneşi görmüş olsa güneş görmeyen yer de hayat olmaz güneş gören yerde canlıların yaşamasına elverişli olmayacaktı. Diğer taraftan dünya bir atmosfer tabakasıyla korunduğunu izah etmeye çalışan Mevdudi, bu sayede meteor yağmurundan korunduğunu ifade eder. Ayrıca bu koruyucu tabaka insanların yaşaması için gereken sıcaklığı ayarlayıp onların yaşamlarına uygun derecede olur. Böyle koruyucu bir atmosfer olmamış olsa canlıların yaşama şansı olmazdı. Çünkü denge olmazsa yaşamda olmaz. Buradan hareketle biz anlıyoruzki yerküre canlıların yaşamasına elverişli bir hale getirilmiş, içerisinde bulunan su, hava dengeli bir şekilde hayatın idamesi için ayarlanmıştır. Su buharlaşıp yağmura dönüşmekte gereken yerlere yağmakta oradaki toprak ve toprağın üzerindeki bitkiler hayat bulmaktadır. Yerkürede yaşayan canlıları koruyan koruyucu tabaka olan atmosfer onlara gelebilecek zararlı ışığı kırmakta havayı

⁵⁸⁶ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.107. Neml Suresi; *“Ki onlar, göklerde ve yerde saklı olanı ortaya çıkaran gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilmekte olan Allah’a secde etmesinler diye (yapmaktadırlar.)”* 27/25

dengelemekte, yeryüzünde ki yerçekimi dengeli bir şekilde oluşturulmuş, ne fazla ne de az değildir. Fazla olsa insanların hareket kabiliyeti azalacak hayat zorlaşacak belki de olmayacaktı. Dünya dengeli bir şekilde güneş ve kendi etrafında dönüşünü yapmakta, yerküre insanların yaşamasına uygun bir şekilde güneşten uzak bir mesafede yer almıştır. Mevdudi bunları saymakta ve bunlar bu uyum ve ahengin sadece birkaç tanesidir. Bütün bu muhteşem ahenk âlim olmayan birisi tarafından oluşturulamayacağı kadar açıktır. Bütün bunları ancak ve ancak her şeyi bilen, Hakim ve Yüce kudret sahibi tarafından yapılmıştır. Bu yüce kudret işte böyle bir âlim sıfatına sahiptir.⁵⁸⁸

Mevdudi, Neml suresinde Allah Teâla'nın “ *Göklerde ve yerde Gaybı Allah'tan başka bilmez.*”⁵⁸⁹ Buyuruluyor. ‘Gayb’ kelimesi, gizli, kapalı, bilinmeyen şeyleri ifade ettiğini söyleyen Mevdudi, bilinmeyen her şeyi kapsadığını insanın çerisinde bulunduğu tüm çevreyi içine alan bilgi diye tarif ediyor. Bir takım insanların bildiği diğer insanların ise bilmediği nice şeyler olduğu gibi, bir bütün halinde geçmişte hiç kimsenin bilmediği hatta bugün bile bilemediği, gelecek zamanda dahi bilemeyeceği nice şeyler vardır. Bu bilme olayı tüm varlıklar için aynıdır. Yani insan, cin, melekler içinde aynıdır. Birçok husus bunların tümüne gizli ve hiç birine malum değildir. Gizli olan şeylerin tümü sadece, Âlim olan tek varlık Allah (cc) tarafından bilinir ve sadece bunlar O'na açık ve seçiktir. Çünkü Allah Teâla için hiçbir şey gizli değildir; her şey O'na açık ve zahirdir. Bu açıklamalardan sonra Allah Teâla için bazı bilgilerin gizli kalması haşa bilmemesi noksanlıktır. Zira noksanlık bir İlah için söz konusu olamaz. Bu nedenle bilme sıfatı bir İlah için zorunludur. Bu bilmenin de her şeyi kapsaması gerektiğini ifade eden Mevdudi, netice itibarıyla göklerde ve yerlerde ne varsa, hangi canlı mevcutsa sayısı, adedi, çeşitleri, bunların ihtiyaçları sorunları zorunlu olarak Allah (cc) tarafından bilinmelidir. Çünkü onları yaratan O'dur.

Mevdudi, aynı zamanda âlim olan yüce yaratıcının, yaratıcılığı, Rezzak oluşu, Kıyam binefsihi (zatı ile kaim) oluşu birbirinden ayıramayacağını ifade ediyor. Çünkü

⁵⁸⁷ Neml, 27/61

⁵⁸⁸ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.131.

O yüce yaratıcı tüm mükemmel sıfatlara sahiptir. Konuyla ilgili örnekler sunmaya devam eden Mevdudi, insanın nasıl ve ne şekilde yaratıldığını, ana rahminde geçirdiği evreleri, doğumu, doğum sonrası sorumlulukları dünya hayatındaki tüm aşamaları Allah'ın (cc) dışında kimin bilebileceğini sorar ve sadece bir tek varlığın görevi ve sıfatı olduğunu izah eder. İşte bu nedenden dolayıdır ki Gaybı ve görünmeyen şeyleri bilmek sadece Allah Teâla'nın varlığına has olması prensibi İslam'ın temel ilkelerinden olmuştur. Ardından konuyla ilgili ayetleri delil olarak sunar.

Ayrıca Seyyid Mevdudi, Kur'an'da bu genel ifade ile sadece Allah'ın (cc) dışında çeşitli yaratıkların gayb hakkında bilgi sahibi olmadıklarını beyan eder. Ayrıca özellikle de Peygamberlerin bu hususta bilgi sahibi olmadıklarını açıkça beyan eder. Ancak peygamberlerin kendilerine verilen görev itibarıyla gayb bilgisine sahip oldukları Kur'an'da açık bir şekilde açıklanmıştır.⁵⁹⁰

Konunun izahatı açısından Mevdudi, hadislerden de deliller sunar. Nitekim Sahih Buhari, Müslim, Nesai, İmam Ahmed, İbn cerir, ve Mesruk'tan sağlam bir senetle Hz. Aişe (ra)'den şu sözü nakletmişlerdir: “Kim, Hz. Peygamber (sav)’in ertesi günü ne olacağını bilirdi diye iddia ederse, Allah’ı (cc) yalan söylemekle itham etmiş olur. Başka bir rivayet de ise şöyledir; Mücahid’den rivayetle: “Biri Hz. Peygamber’e (sav) ‘Ey Muhammed! Kıyamet ne zaman kopacak? Topraklarımızı kuraklık kasıp kavuruyor; yağmur ne zaman yağacak? Karım hamile; oğlan mı, yoksa kız mı dünya ya getirecek? Ve bugün ne kazanacağımı biliyorum; fakat yarın azaba ne kadar kazanacağım? Nerede doğduğumu biliyorum; ama nerede öleceğim?’” gibi sorular

⁵⁸⁹ Neml, 27/65

⁵⁹⁰ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.137,138; En'am suresi: “Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. Onları ancak O bilir.” 6/59; Lokman Suresi: “Beklenen saatin ne zaman dolacağını (kıyametin kopacağını) bilmek ancak Allah'a aittir. Yağmuru O yağdırır, ana rahminde neyin teşekkül ettiğini O bilir. Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilmez... Yine hiçbir kimse nerede öleceğini bilmez. Hak Teala her şeyi hakkıyla bilir. Her şeyden haberdardır.” 31/34; Bakara Suresi: “O (kullarının) önünde ve ardında ne var (ne yok), hepsini bilir; O'nun dilediği kadarından daha fazla başka bir şey kavrayamazlar.” 2/255; Ayrıca Bknz. En'am, 6/50; Araf, 7/187; Tevbe, 9/101; Hud:11/31; Ahzab, 33/63; Ahkaf, 46/9; Tahrim, 66/3; Cin, 72/26-28

üzerine yukarıda açıkladığımız Lokman suresi'nin 34. Ayeti nazil oldu.⁵⁹¹ Mevdudi açıklamalarına ve örneklerine devamlı; meşhur olan Cibril hadisinde; 'Kıyamet ne zaman kopacak' üzerine Hz. Peygamber (sav)'in; "Bunu, kendisinden sorulan daha iyi bilemez" diye cevap vermiştir. Ardından, "Allah'tan (cc) başka, hakkında hiçbir kimsenin bilgi sahibi olmadığı beş husustan birisidir"⁵⁹² diye ilave buyurdular. Ve lokman suresinin yukarıdaki ayetini okumuştur.⁵⁹³

Seyyit Mevdudi, Sebe suresindeki; "*Böylece onun (Süleyman'ın) ölümüne karar verdiğimiz zaman, ölümünü, onlara esasını yemekte olan bir ağaç kurdundan başkası haber veren olmadı. Artık o, yere yıkılıp düşünce, açıkça ortaya çıktı ki; şayet cinler gaybı bilmiş olsalardı, böyle aşağılanıcı bir azap içinde kalıp yaşamazlardı.*"⁵⁹⁴ Ayette cinlerin gaybı bilmediklerini; "cinlerin gayb bilgisine sahip olduğunu sanan insanlar, bunun asılsız olduğunu idrak ettiler" ifade dildiğini bunun da Allah'ın (cc) dışında hiçbir mahlukun "Gayb" bilgisine sahip olmadığını ifade ediyor. Seyyit Mevdudi, Müşriklerin, cinlerin görülmeyeni ve gaybı bildiklerine inandıklarını ayrıca gayb bilgisini elde etmek için onlara yöneldiğini, bununla beraber Allah Teâla'nın bu olayı, bu inancı meydana çıkarmak ve Arapların, bu inançlarının tamamen asılsız ve batıl olduğunu açıkladığını beyan ediyor.⁵⁹⁵

"Allah, gerçekten doğruları da bilmekte ve gerçekten yalancıları da bilmektedir."⁵⁹⁶ Mevdudi, burada insanların aklına gelebilecek soruyu sorar; "Allah (cc) doğru söyleyenin doğruluğunu, yalancının da yalanını bildiği halde, neden insanları bunu anlamak için imtihan etme gereğini duyuyor?" cevabını da ayrıntısıyla şöyle veriyor: 'Bir kimse potansiyel olarak var olan yetilerini pratikte kullanmadıkça, adalet gereği, o kimse ne ceza ne de mükafat hak edemez. Olayı örnekle izah etmeye çalışan Mevdudi, Mesela bir adam güvenilirlik, diğeri ise güvenilir olmama yeteneklerine

⁵⁹¹ İbn Kesir, **Tefsiru'l-Kur'an'il-Azim**, Beyrut 1997, c.3,s.464.

⁵⁹² Muhyeddin Ebi Zekeriyyeen-Nevevi, **Sahihi Müslim Şerhi**, Şam 2004, c.1,s.122.

⁵⁹³ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.139; 343; c.5,s.203.

⁵⁹⁴ Sebe, 34/14

⁵⁹⁵ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.515.

⁵⁹⁶ Ankebut, 29/3

sahiptir. İkisi de denenmedikçe ve biri güvenilirliğini, diğeri ise yokluğunu pratikte göstermedikçe, Allah'ın (cc) sadece gaybi bilgisine dayanarak, birisinin güvenilirliği diğerrinin ise bu yeteneğinin yokluğu nedeniyle mükâfatlandırılması ve ya cezalandırılması Allah'ın (cc) adaletine yakışmaz. O halde Allah'ın (cc), insanların yetenekleri ve gelecekteki davranışları ile ilgili bilgisi, insanlar sahip oldukları bu yetileri pratikte uygulamadıkça adaletin gereklerinin yerine getirilmesi için yeterli olmaz. Allah (cc) katında adalet, bir adamın hırsızlık veya çalma eğilimi olduğu konusundaki bilgiye değil, o adamın gerçekten bir hırsızlık yapıp yapmadığı konusundaki bilgiye dayanır. Aynı şekilde Allah (cc), bir insanın samimi bir mümin ve kendi yolunda büyük bir savaşçı olma potansiyel ve yeteneği konusundaki ilmi nedeniyle nimet ve mükâfatlar ihsan etmez. Bu nimet ve mükâfatlar, ancak o kimse bir mümin ve Allah (cc) yolunda cesur bir savaşçı olduğunu amel ve davranışlarıyla ispat ederse söz konusu olur. İşte bu nedenle ayetteki kelimeleri, “Allah (cc) muhakkak bilecek” şeklinde tercüme ettiğini ifade eder.⁵⁹⁷

Mevdudi, Allah Teâla'nın ilminin ve bilgisini her şeyi kuşattığını, ihata ettiğini izah eder. Lokman Suresinde; “*Hiçbir şey Allah'ın ilmi ve kuşatmasından kurtulamaz.*”⁵⁹⁸ Ayeti ile ifade edilmekte olduğunu söyleyen Mevdudi, şöyle bir izahatta bulunur. Kayanın içindeki bir tohum sizin için gizli olabilir; fakat Allah'a (cc) malumdur. Gökler de göremeyeceğimiz ve bizlere uzak olan cisimler varken tüm bunlar Allah'a (cc) çok yakındır. Çünkü O ilmi ile her şeyi kuşatır. Toprağın derinliklerinde yatan bir şeyden haberdar değiliz, bizim bilgimiz dışındadır. Fakat bu Yüce yaratıcı olan Allah (cc) için aydınlıktır. Zira Kur'an da “*O Âlim'dir*” buyrulduğunu, yani Allah Teâla'nın her şeyi doğrudan doğruya vasıtasız bir şekilde bildiğini, O'nun ilminin kıyas ve tahmine dayanmadığını belirtir. Bu nedenle O, his ve idrakin ötesinden ilim aktaran Yüce Allah (cc) olduğunu ifade eder. Aynı zamanda O, en iyi bilendir. İnsanların ihtiyaçlarını da en iyi bilen Allah Teâla olduğu için, O'nun emirleri bir ilme ve bir hikmete dayanır. O'nun koyduğu kurallarda ve verdiği emirlerde hiçbir yanılğı söz

⁵⁹⁷ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.225.

konusu değildir. Bunun için O'nun yol göstermiş olduğu yolu reddetmek insanı felakete götürür. Âlim olan Allah (cc), insanların sadece amellerine değil, niyetlerine de vakıftır. Dolayısıyla insanlar hangi niyetle amel işlediğini bildiği için hiç kimse O'nun adaletinden kaçamaz.⁵⁹⁹ O yalnızca olup biteni bilmekle kalmaz; hesap günü zamanda yaptıklarınızın tam kaydını önünüze koyacaktır.⁶⁰⁰

Mevdudi, Allah'ın (cc) ilminin herşeyi kuşattığı bildirir. Ancak insanın niyetinin belirleryici olduğunu çünkü insanın sorumlu tutulduğunu ifade eder. İradi fiiller noktasında üç noktayı işaret ederek izaha çalışır ve yazı yazma fiilini örnek verir. Yazmadan önce oluşan iç ve dış etkenler, ardından yazı yazma kararının verilmesi ve daha sonrada bu fiilin gerçekleşmesini mümkünkılan iç ve dış etkenler şeklinde izahat yapar. Mücerret ve soyut fiilin özünün bu olduğunu ancak insanın iradesinin belirleyici olduğunu ifade eder.⁶⁰¹

Evrenin yaratıcısı olan Allah Teala'nın ilim sahibi olması gerektiğini vurgulayan Mevdudi, yaratıcı ve sanatkarın bir yarattığı şeyi bilmemesi noksanlığı ifade edeceğini belirtir. Bu nedenle de noksan olanın sanatkar ve yaratıcı olamayacağını beyan eder. Allah Teala'nın falan kişinin falan zaman diliminde falan işi yapacağını bilmesi gerektiğini ifade eder. Böyle bir fiilin işlenmesinden dolayı o kişinin niyeti ve fiilinin belirleyici vurgular. Dolayısıyla böyle bir durumun insanın sorumluluğuna zarar vermeyeceğini aktarır.⁶⁰²

2.4.2.3. Semi

Seyyid Mevdudi, Lokman suresinde; “*Allah işitendir, görendir*”⁶⁰³ buyrulduğunu, bununda Allah Teâla'nın kâinattaki tüm sesleri bir ve aynı zamanda işittiğini, bir sesin bir diğer sesi duymasını engelleyecek kadar O'nun işitmesini sekteye

⁵⁹⁸ Lokman, 31/15

⁵⁹⁹ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.129.

⁶⁰⁰ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.249; c.4,s.331.

⁶⁰¹ Mevdudi, *Cebir ve Kader Problemi*, Ahmet Asrar, Hilal Yayınları, İstanbul 2015, s.84-85.

⁶⁰² Mevdudi, *Cebir ve Kader Problemi*, s.24-25.

uğratamaz. Aynı şekilde O bütün kâinatı, içindeki bütün ayrıntısına kadar, nesne olsun, olay olsun bir ve aynı zamanda görür ve hiçbir şeyi başka bir şeyi görmesini engelleyecek kadar O'nun görüşünü sekteye uğratamaz. Aynı mükemmellik insanın yaratılışı ve yeniden yaratılışı içinde söz konusudur. O, yaratılışın başlangıcından beri doğmuş ve kıyamete kadar da doğacak olan insanları aynı anda yeniden yaratmaya muktedirdir. Hiç bir insanın yaratılışı, O'nun aynı anda diğer insanları yaratmasını engelleyecek kadar O'nun yaratıcı gücünü sekteye uğratmaz. Çünkü O'nun için bir tek insanın yaratılışıyla milyarlarca insanın yaratılışı denktir bir ve aynı şeydir.⁶⁰⁴

2.3.1.1.Basar

Seyyid Mevdudi, Şura suresinde Allah Teâla'nın "Basir" sıfatından bahsedildiğini ifade eder. "*Allah onları izlemektedir*"⁶⁰⁵ bununla kastedilen Allah (cc)'ın kâfirlerin yaptıklarının hepsini görmekte ve onların amel defterini hazırlamaktadır. Bu nedenle Allah Teâla onlardan hesap soracaktır.⁶⁰⁶

"*Rabbimiz dedi ki; 'Bana dua edin, size icabet edeyim. Doğrusu bana ibadet etmekten büyüklenen (müstekbir)ler, cehenneme boyun bükmüş kimseler olarak gireceklerdir.*"⁶⁰⁷ Mevdudi, bu ayet ile Allah (cc)'nın Semi' ve Basir sıfatlarından bahseder ve açıklamalarda bulunur. İnsanoğlunun dua ihtiyacını dile getiren Mevdudi bunun üzerinden bu iki sıfatı izah eder. Çünkü insanoğlu ancak, semi'(işiten) ve basir (gören) olduğuna inandığı, daha doğrusu duasını duyan ve kendisini gören birine dua eder ve yalvarır. Dolayısıyla kendisine yalvarılan, dua edilen varlığın aşkın, olağanüstü iktidara sahip olması gerekir. Nitekim insan yaşadığı dünyadaki tüm şartların üstünde ve dışında bir güce malik olduğuna inandığı zata, bu idrak içerisinde dua eder. Bu aynı zamanda dua edenin, dua ettiği, isteklerde bulunduğu varlık karşısında acziyetini gösterir. Bu şekilde kişi kendisini görmediği halde, her zaman ve her yerde o zata gizli

⁶⁰³ Lokman, 31/28

⁶⁰⁴ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.337.

⁶⁰⁵ Şura, 42/6

⁶⁰⁶ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.216.

⁶⁰⁷ Mü'min, 40/60

ve açık, sesli ya da sessiz dua eder. Aynı zamanda o dua ederken, dua ettiği zatın kendisini nerede bulunursa bulunsun gördüğüne, sesini işittiğine ve her an duasına icabet edebilecek bir kudrete sahip olduğuna inanır. Konuya örnekler vererek izahata devam eden Mevdudi, şöyle bir misal verir. Birisinin yargılandığını düşünün kendisini savunmak için kendisinden dilekçe istenmiştir. Bu şahıs yargıcın kendisine değil de orada bulunan alakası olmayan birisine dilekçe verirse durumu nasıl olur diye soru sorar. Bu şekilde bizleri düşünmeye davet eder.⁶⁰⁸

*“Rabbinden bir rahmet olarak. Şüphesiz O, işitendir, bilendir.”*⁶⁰⁹ Duhan suresinde Allah Teâlâ’nın iki sıfatından beraberce bahsetmiştir. Mevdudi bunun sebebinin de, Allah Teâlâ’nın her şeyi duyan ve bilen olmasının gerçek bilginin ancak ondan gelebileceği anlamını içerdiğinden vurgulanmıştır. Yani değil bir kişi tüm insanlar bir araya gelip yol göstermeye çalışsalar dahi bu, onların gösterdikleri yolun doğru olduğu anlamına gelmez. Çünkü tüm insanların bir araya gelmesi, onları, semi’ ve basir (her şeyi duyan ve gören) kılmaz. İnsanların tüm gerçekleri topluca ihata etmeleri tabiatıyla mümkün değildir. Dolayısıyla Semi’ ve Basir olan Allah (cc) insanlara doğru yolu gösterebilir ve yine ancak O, hakkın ve batılın, hayır ve şerrin ne olduğunu hakkıyla bilir.⁶¹⁰

2.4.2.4. İrade

Allah Teâlâ kâinatın hâkimi ve müdebbiridir. İradesinin de her şeyin üzerinde olduğunu ifade eden Mevdudi, tabiattaki tüm kanun ve hükümler kendisinde toplanmaktadır. Ayrıca tüm işlerin hepsi onun iradesi ile hareket etmektedir. Çünkü tüm bu kanunları koyan O’dur.⁶¹¹

⁶⁰⁸ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.156-157.

⁶⁰⁹ Duhan, 44/6

⁶¹⁰ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.297.

⁶¹¹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.305, 541,584.

Allah Teâla'nın En'am suresinde; "*Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı.*"⁶¹² buyurduğunu ifade eden Seyyid Mevdudi, "Meşiete (dileme)" ve "Rıza" noktasına temas eder. Allah Teâla'nın "dilemesi (meşiet)" olmadan hiçbir şeyin olamayacağını belirtir. Kâinattaki işleyişin ve planlamanın O'nun iradesi ile meydana geldiğini ancak rızası noktasında her şeyden razı olmadığını ifade eder. Yani Allah Teâla'nın bir mü'minin iman etmesini dilemedikçe iman edemez. Aynı şekilde hırsız ve katilin fiillerinde Allah'ın dilemesi ile olduğunu belirtir. Bununla beraber Allah Teâla'nın iman fiilinden razı olduğu ancak diğer fiillerden razı olmadığını belirtir. Fakat insana hür irade verildiğini ifade eder. İnsanın kendisine verilen bu irade doğrultusunda hareket ettiğini belirten Mevdudi, itaat, iman ve iyilik ya da isyan ve kötülüğü işlediğini ifade eder. Bunun da sonucunda iyilik isteyeneye iyilik, kötülük arzulayana da kötülük yapma iradesi verdiğini belirtir. Ancak Allah Teâla iyi işler yapanlardan razı olurken kötü fiil işleyenlerden ise razı olmamaktadır. Ayrıca Seyyid Mevdudi, burada bir hikmetin bulunduğu da işaret emektedir. İnsanlara bu şekilde bir irade verildiğini bununda sonucunda insanın yeryüzüne halife olarak seçildiğini belirtir. Mü'minlerin çabaları sonucu dünyada lider millet olacaklarını vurgulayan Mevdudi, eğer Allah Teâla batılı yok etseydi ve mucizelerle hakkı hâkim kılmış olsaydı o zaman yeryüzünde kötülük bulunmaz ve imtihan alanı olmayacaktı. Nitekim Allah Teâla'nın; "*Eğer O dileseydi elbette tümünüzü hidayete yöneltip iletirdi.*"⁶¹³ Buyurduğunu bu nedenle de bu iş Mü'minlere emanet edilmezdi.⁶¹⁴ Aynı zamanda Allah Teâla'nın hem Peygamberine hem de mü'minlere bir moral verir. Şöyle ki; peygamberin yaptığı davet sonucu inanmayanlardan dolayı üzülmemesi gerektiğini, mü'minlerin de bu çabalarının boş olmadığını vurgulamaya çalışan Mevdudi Allah Teâla'nın insanları hesaba çekecek olması kendilerine verilmiş olan bu irade sonucudur. Aksi halde Allah'ın (cc) adaletine aykırı olmuş olacaktır.⁶¹⁵

⁶¹² En'am, 6/112

⁶¹³ En'am, 6/149

⁶¹⁴ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.585, 610-611.

⁶¹⁵ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.217, 506.

Seyyid Mevdudi, rızık olayına irade noktasından değinir. Rızık verilmesinin Allah'ın iradesi ile olduğunu ifade eder ve bir kimseye bol rızık verilmesi o kişinin Allah katında iyi; az rızık verilmesi de Allah (cc) indinde kötü olduğuna delalet olmadığını belirtir. Çünkü bol rızıkın amel ile bir ilişkisinin bulunmadığını izah eder.⁶¹⁶ Ayrıca helal ve haram rızık konusuna değinen Mevdudi, helal kazanmak isteyen ve bu yolda çaba sarf eden birisine Allah Teâla ona helal rızık yolunu açacaktır. Yok, eğer kişi haram rızık elde etmek için çabalar ve yolda gayret ederse Allah Teâlâ'nın ona haram rızık yolunu açacağını ifade eder.⁶¹⁷

Mevdudi, kişinin kendi fiillerinin yaratıcısı olmadığını ancak Allah Teâla'nın kendisinde vermiş olduğu cüz'i bir irade ile yaptığını beyanetmeye çalışır. Bu iradeyi Allah'ın bir inayeti olarak ifade eder. Külli iradeyi yaratan Allah'ın (cc) kulun fiilini gerçekleştirmek için kendisine Cüz'i bir irade verdiğini vurgular.⁶¹⁸ Dolayısıyla Mevdudi tam bir Maturudi olduğunu göstermiştir.

2.4.2.5. Kudret

Mevdudi, yüce yaratıcının her şeye gücü yettiğini, hiç kimse ona herhangi bir iş konusunda kendisine tavsiyede bulunamayacağını açıklamaya çalışıyor. O'nun işlerine müdahalede bulunamaz. O'nun emrinde değişiklik yapamaz. Netice itibarıyla O'nun mülkünde yaşayarak O'nun işlerine karışacak, müdahale edecek herhangi bir güç ve kuvvet söz konusu değildir.⁶¹⁹

Mevdudi, insanın doğal olarak bir koruyucuya ihtiyacı olduğunu, maddi ihtiyaçlarını karşılayacak, manevi olarak ise dua ettiğinde sığınması gereken sürekli bir

⁶¹⁶ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.214.

⁶¹⁷ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.421.

⁶¹⁸ Mevdudi, *Cebir ve Kader Problemi*, Ahmet Asrar, Hilal Yayınları, İstanbul 2015, s.82-85-95.

⁶¹⁹ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.306.

dayanağı ihtiyaç hissetmektedir. İşte buradan tüm bu ihtiyaçlarını karşılayacak tek güce yegâne kuvvete sahip olan Allah'ın (cc) kudretini izah etmeye çalışır.⁶²⁰

*“Ve O, yeri yayıp uzatan, onda sarsılmaz dağlar ve ırmaklar kılandır. Orada ürünlerin her birinden ikişer çift yaratmıştır; geceyi gündüze bürümektedir. Şüphesiz bunlarda düşünen bir topluluk için gerçekten ayetler vardır.”*⁶²¹ Mevdudi, bu ayetin izahında Kudret sıfatına değinildiğini, ölümden sonra dirilişin, sadece kadir-i mutlak olan Allah (cc) tarafından yapılabileceğini ifade eder. Çünkü öyle bir kudrete sahiptir ki, istediği zaman ölüleri diriltip hasredebilecektir. Çünkü uzay güneş etrafında yüzmektedir. Çünkü üzerinde sabit dağlar vardır. Çünkü yüzeyinde büyük nehirler akmaktadır, böylece üzerinde sayısız meyve ağaçları bitmekte, şaşmaz bir düzen içinde geceyle gündüzü art arda getirmektedir. Dolayısıyla ancak böyle bir kudrete ve güce sahip olan Allah (cc) Kadiri mutlak olan İlah, insanoğlunu ölümden sonra tekrar diriltmeye muktedirdir.

Aynı şekilde Yüce Allah'ın (cc) Kudret sıfatına ispat kabilinden örnekler verir, şöyle izaha etmeye çalışır. Yeryüzünde bulunan toprak aynı olmasına rağmen tüm kıtalar birbirinden farklıdır. Aynı şekilde su da aynı olmasına rağmen birbirinden farklı türde tahıl ve meyvenin yetişmesini sağlar. Meyve ağaçları da birbirine benzer ancak, hepsinde farklı biçimlerde, farklı hacimlerde ve özelliklerde meyveler yetişir. Farklı bir örnek daha vermek gerekirse, insanoğlu da tek bir tür olmasına rağmen çeşit çeşit huy ve karaktere sahip, bu yüzden farklı şekillerde davranış biçimlerine sahip insanlar görecektir. Tüm bunlar yüce yaratıcının kudretine ve gücüne delalet etmektedir.⁶²²

Mevdudi, Kudret sıfatı ile ilgili olarak, *“İşte böyle; hiç şüphesiz Allah, Hakk'ın kendisidir ve şüphesiz ölüleri diriltir ve gerçekten her şeye güç yetirendir.”*⁶²³ Ayetinde, Allah'ın (cc) her şeye kadir olduğunu ve bu nedenle kıyameti istediği anda

⁶²⁰ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.333.

⁶²¹ Ra'd, 13/3

⁶²² Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.509-510; 517.

⁶²³ Hac, 22/6

gerçekleştirebileceğini ifade eder ve izahatta bulunur. O nasıl insanları hiçbir şey değilken yaratmışsa, aynı şekilde ölüleri de diriltmeye kadirdir. O, hikmet sahibi olduğu için insanları amaçsız ve gayesiz boşu boşuna yaratmamıştır. O, yaratılış gayesine göre dünyada geçirilen hayatları sınavacaktır. O, bütün insanlardan verdiği emanetin hesabını soracaktır. Bir misalle bunu izah edecek olursak; insanlar bile birbirlerine emanet olarak verdikleri malların vs. hesabını sorarlar. Allah'ın (cc) hikmeti de her insanın kendisine emanet edilen şeylerden hesaba çekilmesini gerektirir.⁶²⁴

Mevdudi, Furkan suresinde “*Ve insanı bir sudan yaratıp onu, neseb ve sihr(iyyet sahibi) kılan O’dur. Senin Rabbin güç yetirendir.*”⁶²⁵ Ayeti kerime Allah Teâla’nın Kudretinden bahseder. Ayette burada insanın bir spermden, kan pıhtısından yaratılmış olduğuna vurgu yapılıyor. Ayrıca doğuşu, erkek ve kadından soyunun türeyişi Allah'ın (cc) kudret sıfatının gereği olduğu vurgulanıyor. Yaratılan kadın ve erkek insan olmaları dolayısıyla aynı türden sayılır. Bununla beraber fiziki durumlarının birbirinden farklı olduğunu ifade eden Mevdudi, bunların bir araya gelmesi sonucu insanın doğduğunu, bununda Allah'ın (cc) Kudretinin gereği olduğunu vurgular. Çünkü Kadiri Mutlak olan Yüce Allah (cc) bu farklı özelliklere sahip olan varlıkları birbirlerinin tamamlayıcısı olarak kılmıştır. Bunlardan insan neslinin türemesi yüce yaratıcının Kudretinin göstergesidir.⁶²⁶

“(Onlar mı) yoksa, gökleri ve yeri yaratan ve gökten size su indiren mi? Ki onunla (o suyla) gönül alıcı bahçeler bitiriverdik; sizin içinse onun bir ağacını bitirmek, (bile) mümkün değildir. Allah ile beraber başka ilahlar mı? Hayır! Onlar sapıklıkta devam etmekte olan bir kavimdir.”⁶²⁷ Mevdudi, bu ayette Allah (cc) Kudret sıfatından bahseder. İzahatı şöyle yapar: toprakta sayısız bitkinin yetişmesi, filizlenip meyve vermesi ve bunlar için gereken maddelerin mevcudiyetini oluşturan, yeryüzündeki tüm hayvanların ve bitkilerin hayatlarını idame etmeleri için gereken ihtiyaç maddelerini

⁶²⁴ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.346.

⁶²⁵ Furkan,25/54

⁶²⁶ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.596; c.5,s.165.

⁶²⁷ Neml, 27/60

vücuda getiren; denizlerdeki suyun tekrar tekrar buharlaşması ve yeryüzünün çeşitli yerlerine yağmur şeklinde düşmesi bir kudretin sonucudur. Kısacası yeryüzündeki canlıların hayatlarını idame ettirmeleri için su, hava, toprak ve ısı arasındaki koordinasyon hiç şüphesiz bir yüce yaratıcı tarafından idare ettirilir. Bu ise Kudreti Mutlak olan Allah Teâla'nın Kudretini gösterir.⁶²⁸

Mevdudi, Zümer suresinde “ *Bu kitabın indirilmesi, üstün ve güçlü olan, hüküm ve hikmet sahibi bulunan Allah (katın) 'dandır.*”⁶²⁹ Buyurulduğu ifade ediyor. Buradaki “Aziz” sıfatı, muhteşem bir kudret ve kuvvet sahibi demektir. O'na karşı koymak ve O'nun takdirinin gerçekleşmesini kimsenin engelleyemeyeceğini ifade eden Mevdudi, bu güce sahip yüce kudretli Allah (cc) o kitabı sizlere indirmiştir. Aynı zamanda O yüce yaratıcı “Hakim” dir. Yani O'nun gönderdiği bu ilahi kitap sizin hidayete emeniz içindir. İnsanların ihtiyaçlarını en bilen Allah (cc) olduğunu ifade eden Mevdudi, O'nun emirlerinin bri hikmete dayandığını ifade eder.⁶³⁰

2.4.2.6. Kelam

Mevdudi, Kur'an'ın, kelam sıfatı gereği Allah (cc) kelamı olduğu ifade eder. Kur'an'da “*De ki; 'Eğer bütün ins ve cin (toplulukları), bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere toplansa, -onların bir kısmı bir kısmına destekçi olsa bile-onun benzerini getiremezler.*”⁶³¹ ayetinde ifade edilmiştir. Burada Kur'an-ı Kerim'in Allah (cc) kelamı olduğu şu deliller ile ispatlanıyor.

I. Kur'an her yönü ile mucizedir. Mucize olduğundandır ki Allah Teâla insanlara meydan okuyarak, değil onun gibisini onun benzerini dahi meydana getiremeyeceklerini ifade buyuruyor. Mevdudi, bu nedenle “ bütün insanlar birleşse, bunun gibi bir kitap yazamaz; hatta müşriklerin ilah olarak kabul ettikleri ve bu kitabın açıkça eleştirdiği cinler de kâfirlerin yardımına gelse, yine de bu teklife karşılık ona benzer bir kitap

⁶²⁸ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.129; c.5,s.262-531.

⁶²⁹ Zümer, 39/1

⁶³⁰ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.355; c.5,s.93;128.

⁶³¹ İsra, 17/88

getiremezler” şeklinde meydan okumanın olduğunu açıklıyor. Çünkü öyle bir kitap ki, dili, üslubu, işlediği konular, öğretiler ve gayble ilgili önceden sunduğu haberler bakımından bir mucizedir. Bu bizlere Kur’an’ın Allah (cc) Kelamı olduğunu gösterir.

II. Mevdudi, müşriklerin Kur’an’ı Hz. Muhammed’in bu kitabı uydurduğu iddia ettiklerini bu iddialarının da batıl olduğunu izah eder. Nitekim Hz. Muhammed’in müşriklerle aynı toplumda yaşayıp büyüdüğünü, onun nasıl bir ahlaka sahip olduğunu onların daha iyi bildiğini ifade ediyor. Kendisine Risalet gelmeden önce “el Emin” dendiğini belirten Mevdudi, kendi kavminde kırk yaşına kadar yaşadığını o ana kadar kendisinden böyle bir şeyin duyulmadığını izah eder. Ayrıca kendisinin ümmi olduğunu, okuma yazma bilmeyen biri olduğunu vurgulayan Mevdudi, Hz. Muhammed (sav)’den bu üslupta, bu fikirde ve gayba ilişkin bir söz olmayacağını çünkü bu mukaddes kitap, âlemleri Yaratan ve O’nu peygamber olarak gönderen yüce yaratıcının kelimidir.

III. Seyyid Mevdudi, Peygamber (as)’ın kavminde yaşamaya devam ettiğini hatta Kur’an’ın dışında ifade ettiği hadislerine bakıldığında Allah (cc) kelamı ile arasındaki farkın anlaşılabilirliğini, ayrıca Arap edebiyatından anlayan herkesin bu ifadelerin bir insanın mahsulü olmadığını anlayacaktır. Çünkü aradaki fark gayet açıktır. Bu şekilde Kur’an’ın Allah (cc) kelamı olduğunu izah etmeye çalışır.⁶³²

Seyyit Mevdudi, Ahzap suresinde; “*Gerçek şu ki biz emanetleri göklere, yere ve dağlara sunduk*”⁶³³ buyrulduğunu bu ifade ile her ne kadar yeryüzü, gökyüzü, güneş ay ve dağlar bize göre kör, sağır ve cansızdırlar, fakat Allah’a (cc) göre böyle olmayabileceğini, Allah Teâla’nın yarattıklarından hepsiyle konuşmaya kadir olduğunu ve bizler anlamazsak bile yarattıkları O’na cevap verebilirler.⁶³⁴

⁶³² Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.136, 137; c.5,s.176.

⁶³³ Ahzap, 33/72

⁶³⁴ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.465.

2.4.2.7. Tekvin (Yaratma)

Mevdudi, Yunus suresinde “ يَتُوفَكُم ” “O sizi öldüreendir.”⁶³⁵ buradaki açıklamalarda, yaratanın yalnız O olduğu gibi öldürenin, öldürmeye yetkili olanın yalnızca O’ olduğu üzerinde durulduğunu açıklıyor. Sebebinin de Mekke müşriklerinin iknası olduğunu ifade eden Mevdudi, müşriklerin Allah’a (cc) inançlarının olduğunu bununla beraber ortak koştukları putlara bazı özellikleri atfediyorlardı. Burada da ölüm olayını gerçekleştiren yegâne gücün Allah (cc) olduğu vurgusu yapılıyor. Nitekim müşrikler zaten ölümün yüce yaratıcının elinde olduğuna inanıyorlardı. O halde hem hayatı hem de ölümü elinde bulunduran bu sıfatlara sahip olan yüce Allah’a (cc) ortak koşmanız ve O’na inanmamanız tutarsız olduğunuzu gösteriyor.⁶³⁶ Aynı şekilde Müşriklerin en çok itiraz ettikleri konuların başında gelen diriltme olayı vardı. Müşriklerin yeryüzüne bakmaları istenmekte ve her zaman tekrarlanan yaratma olayına dikkatleri çekiliyor. Toprağın ve içinde bulunan bitkilerin, otların kuruduktan sonra, cansız bir su ile yani yağmurun yağması ile nasıl birdenbire tekrar canlandığını anlatılmaktadır. Bu gözlemin gözleri önünde her yıl cereyan ettiği beyan edildiğini izah eden Mevdudi, ölü toprağı canlandırıp bitkilerle donatan yüce Allah aynı şekilde hiçbir zorluk çekmeksizin ölü bir insanı diriltebilir.⁶³⁷ Mevdudi, Allah Teâla’nın yeniden yaratmayı gerçekleştireceğinin “Şimdi onlara sor: yaratılış bakımından onlar mı daha zorlu, yoksa bizim yarattıklarımız mı? Doğrusu biz onları, cıvık yapışkan bir çamurdan yarattık.”⁶³⁸ ayetinde değinildiğini izah ediyor. Çünkü gökyüzü ve yeryüzünün ve içindeki sayısız canlının yaratılışının insanları yaratmaktan daha zor olmadığını açıklıyor. Bu muhteşem kâinatı ve sizi yoktan var eden Allah (cc), sizleri tekrar yaratmaktan aciz olmayacağını ifade ediyor. Bu şekilde Tekvin sıfatını izah ediyor.⁶³⁹

⁶³⁵ Yunus suresi; “Deki; ‘ Ey insanlar! Eğer benim dinimden yana bir kuşku içindeyseniz, ben, sizin Allah’tan başka ibadet ettiklerinize ibadet etmiyorum; ancak ben, sizin hayatınıza son verecek olan Allah’a ibadet ederim. Ben mü’minlerden olmakla emrolundum.” 10/104

⁶³⁶ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.368-369.

⁶³⁷ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.39.

⁶³⁸ Saffat, 37/11

⁶³⁹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri* c.1,s.101-577, c.5,s.13.

Mevdudi, Hac Suresinde; “*Ölüleri dirilten O’dur*”⁶⁴⁰ buyrulmaktadır. Burada yaratma ile ilgili bilgiler veren Mevdudi, insanın doğumu üzerinde düşünülmesi gerektiğini izah etmeye çalışır. Öyle ki insanı önce ölü bir sperminden insanın yaratıldığını⁶⁴¹ ardından yaşayan bir canlı olarak geliştiğini, bütün bunlar olurken de içinde sayısız maddenin bulunduğunu bunlardan demir, kireç, tuzlar ve gazları ihtiva eden yiyecekler gibi “ölü şeylerden” hayat aldığını beyan eden Mevdudi, toprakta ölü ve çürümüş bir halde duran çeşitli bitkilerin kökleri yağmur suyunu görür görmez canlılık kazandıklarını izah etmeye çalışır. Bu şekilde gözlemlenen olayın hayat boyu önlerinde olduğunu ifade eder.⁶⁴²

Mevdudi, Yüce yaratıcının bu dünyayı mükemmel bir düzende yarattığını, hayvan ve bitkilerin çok mükemmel bir mekanizma içinde olduğunu izah eder. Çünkü yüce yaratıcı bu dünyayı ve içindeki canlıları çok mükemmel bir şekilde yaratmıştır. Bu canlıların hayatlarını sürdürmeleri ve üremelerini sağlamak için ayrı ayrı maddeler yaratmıştır. Her türün yaşamı, üremesi farklı olmakla beraber, onların hayatta kalmalarını sağlayan unsurlar da ayrı ayrı bitkilerin genlerinde mevcut bir şekilde yaratılmıştır.⁶⁴³ “*Deki: ‘Bizim Rabbimiz, her şeye yapılışını veren, sonra doğru yolunu gösterendir.*”⁶⁴⁴ Ayetinde yegâne yaratıcının Allah Teâla olduğunu yarattığı canlılara değişik yapı, şekil, yetenek özellik verdiğini izah eder. Eşrefi mahlûkat olarak yaratılan insana en uygun yapıda yaratılmış olan eller ve ayaklar verilmiştir. Kâinattaki her şeye, işlevine uygun şekil ve özellik verildiğini ardından O, her şeye işlevini doğru dürüst yapması için doğru yolunu göstermiştir. Her şeye kendi yaratılış amacını yerine getirebilmesi için gerekli olan bilgileri öğretmenin O olduğunu belirten Mevdudi, en küçük

⁶⁴⁰ Hac suresi; “*İşte böyle; hiç şüphesiz Allah, Hakk’ın kendisidir ve şüphesiz ölüleri diriltir ve gerçekten her şeye güç yetirendir.*” 22/6.

⁶⁴¹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.356.

⁶⁴² Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.346; Mevdudi, *İslam’da Hükümet*, s.181.

⁶⁴³ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.133-134.

⁶⁴⁴ Tâ-hâ, 20/50

mikro organizmaya dahi bakıldığında nasıl mükemmel yaratıldığını görmekteyiz. Dolayısıyla bu bize yüce Allah'ın (cc) tekvin sıfatını bizler göstermektedir.⁶⁴⁵

Mevdudi, Maturidi kelamcısı gibi tekvin sıfatını kudretten ayrı bir şekilde ele almış ve açıklamıştır. Çünkü tekvin sıfatını ezeli olarak değerlendirdiğinden burada zikretme gereği görmüştür.

2.4.3. Haberi Sıfatlar

Seyyid Mevdudi, Allah'ın (cc) haberi sıfatları olan İstiva, Vech (yüz), Yed (el), Ayn (göz), Kurban (yakın olma) ve İtyan- Meci' (gelmek) sıfatlarını tevîl ederek açıklamaya çalışır.

*“Gerçekten sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra da arşa istiva eden Allah'tır.”*⁶⁴⁶ Bu ayetteki, İstiva kelimesini Mevdudi, *“Rahman Arş'a istiva etti”* tevîl eder ve yüce yaratıcının hükümlanlığı anlamına gelebileceği gibi, Arapçada *“Arş”* mecazi anlamda kullanılmış dolayısıyla *“O'nun hakimiyeti”* anlamına gelebileceğini belirtir. Buradaki *“Allah'ın (cc) arşa oturuşu”* ifadesinden Allah Teâla'nın hükümlanlığı münasebetiyle tüm yetkileri elinde bulundurduğunun, tüm idare vasıtalarının O'nun tarafından işletildiğinin anlaşılacağını ifade eder. Çünkü Allah Teâla, kâinatın sadece yaratıcısı değil; aynı zamanda onu idare edendir. Bunun müşriklerin yanlış anlayışlarına bir cevap niteliği taşıdığını vurgulayan Mevdudi, nitekim müşriklerin kâinatın Allah (cc) tarafından yaratıldığını ancak idareyi başka tanrılara bıraktığına inandıklarını belirtir. İzahata devam eden Mevdudi, kâinatı yaratan Allah Teâla'nın, onu hala idare etmekte olduğunu, kaianatın işleyişini başkalarına bırakmadığını, her şeyin işleyişinin onun eliyle olduğunu, güneş, ay ve yıldızların, gece ve gündüzün işleyişinin O'nun eliyle olduğunu belirtir.⁶⁴⁷

⁶⁴⁵ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.3,s.249; c.4,s.133-134.

⁶⁴⁶ Araf, 7/54

⁶⁴⁷ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.42-43; Mevdudi, *İslam'da Hükümet*, s.180.

Mevdudi, “*Doğu da Allah’ındır. Batı da. Her nereye dönerseniz Allah’ın yüzü (kıblesi) orasıdır.*” İfadesindeki “Vech” ten kastın, ibadet olduğunu belirtir. Yoksa Allah Teâla’ya belirli bir yön tayin edilemez. Çünkü Allah Teâla, mekândan münezzehtir. Allah, tüm yönlerin sahibidir. Sadece insanların ibadetlerini yapmaları için böyle belirlendiğini ifade eder.⁶⁴⁸

“*Ve onlar Rablerinin yüzünü (hoşnutluğunu), isteyerek sabrederler.*”⁶⁴⁹ Seyyid Mevdudi, bu ayette “Vech” ’i Allah’ın (cc) hoşnutluğu olarak tevil eder. Mü’minlerin Rablerine karşı sabırlı olduklarını belirtir. İşte bu nedenle bunlar ibadetlerini yaparken ve kötülüklerden kaçınırken hep Allah’ın (cc) ‘rızasını’ ve ‘hoşnutluğunu’ ararlar. Yani murakabe altında olduklarını bildiklerinden kendilerini kontrol ederler. Aynı şekilde iyilikte bulununca da kendilerinin rızasını gözetirler.⁶⁵⁰

“*Celal ve ikram sahibi Rabbinin yüzü (zâtı) bâki kalacaktır.*”⁶⁵¹ Mevdudi, buradaki “Vech” kelimesini tevil ederken bunun Allah Teâla’nın zâtı anlamına geldiğini, çünkü kâinatı yaratan Yüce Yaratıcının tüm mükemmel sıfatlara sahip olduğunu ifade eder. Ayrıca Allah Teâla’ya ortak koşan müşriklerin ise bu sıfatları başkalarına atfettiğini vurgular. Müşriklere bir cevap niteliği taşıyan bu ayette, bazılarının; “ Şu kişi beni iyileştirdi.” “Fılan şeyhin sayesinde iş buldum.” ya da “ Şu türbenin sayesinde muradım oldu. ” gibi ifadelerle Allah’ın (cc) sıfatlarını yalanlayanlara, Allah’ın (cc) bir uyarısı olduğunu belirtir.⁶⁵²

Seyyid Mevdudi, “*De ki: ‘şüphesiz lütuf ve ihsan (fazl) Allah’ın elindedir, onu dilediğine verir.*”⁶⁵³ ayetindeki ‘Allah’ın (cc) eli’ kelimesini onun iradesi olarak izah eder. O, hidayeti kime dilerse ona verir. Bununla müşriklere mesaj verildiğini belirten müellifimiz, Allah’ın (cc) Müslümanlara lütfettiği hidayete, onların engel

⁶⁴⁸ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.107.

⁶⁴⁹ Ra’d, 13/22

⁶⁵⁰ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.214; c.2,s.521; c.4,s.306-307; c.6,s.565; c.7,s.148-149.

⁶⁵¹ Rahman, 55/27

⁶⁵² Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.6,s.78-79.

olamayacaklarını vurgular. Çünkü her şey O'nun mülkü ve iradesi ileler.⁶⁵⁴ Aynı şekilde “*Yahudiler: ‘Allah’ın eli sıkıdır’ dediler.*”⁶⁵⁵ ‘Allah’ın (cc) eli sıkıdır’ dan maksat cimrilik yapıyor, kısıyor anlamında olduğunu belirten Mevdudi, Yahudilerin ve onlar gibi düşünen kişilerin bir sıkıntıya düştükleri anda böyle ifadeler ile Allah Teâlâ’yı suçladıklarını, halbuki insanların kendi durumlarına bakmaları gerektiğini ifade eder.⁶⁵⁶ Fetih suresinde ise, “ *Şüphesiz, sana biat edenler, ancak Allah’a biat etmişlerdir. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir.*”⁶⁵⁷ yapılan biatın Allah’a (cc) yapıldığı ifade edilirken, insanların biat ettiği ‘el’in peygamberin eli olduğu, dolayısıyla Peygambere yapılan biatın Allah Teâlâ’ya yapılmış olduğu belirtilir.

Yasin suresinde “*Ellerimizin yaptıklarından kendileri için nice hayvanları yarattığımız görmüyorlar mı? Böylece onlar, bunlara malik oluyorlar.*”⁶⁵⁸ şeklinde ifade edildiğini, burada geçen “el” kelimesinin mecazi olduğunu, Allah Teâlâ’nın her şeyi yarattığı ve hiçbir ortağı olmadığı anlamına geldiğini ifade eder.⁶⁵⁹ Aynı şekilde, Mülk suresinde geçen “*Mülk elindedir.*”⁶⁶⁰ ifadesindeki mananın da mecazi olduğunu, ayetteki “*el*” in manasının, tüm yetkinin sadece Yüce Yaratıcının elinde olduğunu vurgulayan bir ifade olduğunu belirten Mevdudi, Onun mülkünde ve idaresinde hiç kimsenin söz hakkı dahi olmadığını belirtir.

Mevdudi’ye göre, Sad suresinde geçen “*İki elimle yarattım*”⁶⁶¹ ayetinde kastedilenin, Allah Teâlâ’nın insanları iki yönlü yarattığıdır. Yani insanlar ruh ve beden şeklinde yaratılmış, bunun da sonucunda eşrefi mahlukat olmuşlardır.⁶⁶²

⁶⁵³ Âl-i imran, 3/73

⁶⁵⁴ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.270.

⁶⁵⁵ Maide, 5/64

⁶⁵⁶ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.496.

⁶⁵⁷ Fetih, 48/10

⁶⁵⁸ Yasin, 36/71

⁶⁵⁹ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.597.

⁶⁶⁰ Mülk, 67/1

⁶⁶¹ Sad, 38/75

⁶⁶² Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.89.

“Onlar, Allah’ın kadrini hakkıyla takdir edemediler. Oysa kıyamet günü, yer bütünüyle O’nun avucu(kabzası)ndadır.”⁶⁶³ Mevdudi, burada her şeyin Allah Teâla’nın hükmü ve kudreti altında olduğunun anlaşıldığını belirtiyor. Misal ile devam ediyor: Nasıl ki bir insanın elindeki top veya mendili avucunda buruşturması ona zor gelmiyorsa, insanların hesaba çekilmesi, idare edilmesi ve yönetilmesi de Allah Teâla’ya zor gelmemektedir. Mevdudi, nitekim Peygamber’in (sav) bir hutbesinde şöyle buyurduğunu nakleder: “Allah Teâlâ gök ve yıldızları küçük bir çocuğun topu elinde çevirdiği gibi çevirecek ve o gün şöyle diyecektir: ‘Ben bir tek ilahım, hükümdarım, cebbaram, kibriyâyım. Yeryüzündeki hükümdarlar nerededir? Nerededirler, yeryüzündeki cebbbarlar, mütekebbirler?’ Hz. Peygamber bunları söylerken öyle titremeye başladı ki, biz minberin yıkılacağını sanarak korktuk.”⁶⁶⁴

Mevdudi, “ayn” kelimesinin geçtiği, Hud suresindeki: “Bizim gözetimimiz altında ve vahyimizle gemiyi imal et.”⁶⁶⁵ İfadenin Allah Teâla’nın Nuh’un (as) kavmine tanınan mühlet olduğunu ifade eder. Bu mühletin de bir hikmetinin olduğunu belirtir. Çünkü tanınan mühletten sonra iyiler ile kötülerin ayırt edileceğini bildiren müellifimiz, bu durumu tıpkı çürük meyvelerin sağlam olanlardan ayıklanmasına benzetir. Bunun Allah’ın (cc) rahmetinin bir gereği olduğunu belirten Mevdudi, bu sayede salih ve mü’minlerin korunduğunu ifade eder. Aynı şekilde Tur suresinde de “Ayn” kelimesi Peygamberin Allah Teâla’nın gözetiminde olduğu ve Allah Teâla tarafından korunduğu anlamındandır.⁶⁶⁶

Mevdudi, “Şüphesiz benim Rabbim, yakın olandır.”⁶⁶⁷ Bu ayette geçen “yakınlığın” mekan anlamında olmadığı, bundan kast edilenin, insanların Allah’a (cc) aracısız bir şekilde ulaşabilecekleridir. Çünkü müşrikler, Allah’ı (cc) dünyadaki krallar,

⁶⁶³ Zümer, 39/67

⁶⁶⁴ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.121.

⁶⁶⁵ Hud, 11/37

⁶⁶⁶ Mevdudi, Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.391; c.3,s.412; c.5,s.89; Tur Suresi, “Artık sen Rabbinin hükmüne sabret, çünkü gerçekten sen, bizim gözlerimizin önündesin. Ve her kalkışında da Rabbin hamd ile teşbih et.” 52/48

⁶⁶⁷ Hud, 11/61

padişahlar gibi düşünür ve tasarlarlardı. Onlar bu kişilere ulaşmak için araçlar edinirlerdi. Bu nedenle de edindikleri araçlar, kendilerinin arzularını Allah’a (cc) ulaştıracaklardı. Aynı şekilde, insanlardan bir kısmının da bu düşünceyi meşrulaştırdığını vurgulayan Mevdudi, böylece insanlar arasında sınıflar oluşturuldu. Sıradan insanların Allah’a (cc) ulaşamayacağını iddia ederek, dini kendi tekellerine aldıklarını belirten Seyyid Mevdudi, bunların insanları sömürdüklerini, bu şekilde zulmün ve fesadın yayılmasına sebep olduklarını ifade eder. İşte bu ayet-i kerimede de, insanların Allah Teâlâ’ya aracısız ulaşabilecekleri vurgulanıyor.⁶⁶⁸ Mevdudi, aynı şekilde Sebe suresinde de aynı kelimenin “Allah’ın (cc) bahsettiği hidayet ”anlamında ifade edildiğini belirtir.⁶⁶⁹

Mevdudi, Kaf suresinde “*And olsun insanı biz yarattık ve nefsinin ona ne vesveseler vermekte olduğunu biliriz. Biz ona şahdamarından daha yakınız.*”⁶⁷⁰ buyrulduğunu ve buradaki yakınlıktan, ilimin anlaşıldığını belirtir. Çünkü insanı yoktan var eden Yüce Yaratıcı, insanoğlunun her türlü halini kendisinden daha iyi bilir. Bu öyle bir ilimdir ki; insanın yanına gelip insanı dinleme hadisesi değildir. Bu ilim, insanı hem dıştan hem de içten kuşatmıştır. İnsanın gönlünden geçeni de düşüncesini de Allah Teâlâ ilmiyle bilmektedir.⁶⁷¹

Fecr suresinde “*Rabbin (in buyruğu) geldiği ve meleklerde dizi dizi durduğu zaman.*”⁶⁷² buyrulmaktadır. Buradaki “*Rabbin geldiği*” ifadesini Mevdudi, bir yerden bir yere nakil şeklinde anlaşılamayacağını çünkü zatı ilahinin mekandan münezzehe olduğunu belirtir. Seyyid Mevdudi, bunu misaller vererek izah etmeye çalışır ve şöyle der: “Bir yere bir padişahın memurları veya askerleri ya da bir kralın gönderdiği temsilcilerin gelişinden nasıl simgesel olarak kral veya padişahın gelişi anlaşılıyorsa “

⁶⁶⁸ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.405.

⁶⁶⁹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.539.

⁶⁷⁰ Kaf, 50/16

⁶⁷¹ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.5,s.478-479.

⁶⁷² Fecr, 89/22

Allah'ın hükmünün gelişinden” de psikolojik olarak o havanın hissettirilmesi kastedilmiştir.⁶⁷³

Ayrıca Mevdudi, Mülk suresinde, “*Gökte olanın sizi yere geçiremeyeceğinden emin misiniz? Bir bakmışsınız ki, o (veryüzü)sallanıp çalkalanmaktadır.*”⁶⁷⁴ ayetinde geçen “*Gökte olan*” ifadesinin de Allah Teâla’nın ikamet ettiği yer anlamında olmadığını belirtir. Çünkü Allah Teâla yer ve zamandan münezzehtir. Dolayısıyla Mevdudi, bu durumun insan fitratından kaynaklanan bir his olduğundan bahseder. Dua ederken insanın ellerini gökyüzüne kaldırışı, gönderilen ilahi kitaplara “Semavi Kitaplar” denmesi bundandır.⁶⁷⁵

Mevdudi, haberi sıfatları mecazi olarak alıp yorumlamaya çalışmıştır. Burada Maturidi, Eşari ve Mutezile gibi düşünmüştür.

2.5. MEVDUDÎ’NİN TEVHİD ANLAYIŞI PERSPEKTİFİNDEN İSLAM DÜŞÜNCE EKOLLERİ VE ZARARLI BAZI DÜŞÜNCELER

Mevdudi, İslam’ın dışındaki fikir ve akımları “cahiliye düşüncesi” olarak niteler. Bu düşünceleri değerlendirmeye tabi tutarken, insan odaklı hareket etmeye gayret eder. Çünkü Kur’an’ın temel hedefinin insanın ıslahı olduğunu belirtir. Bu zararlı düşüncelerin ana hedefi, insanı mükemmelliğe götürecek “Tevhid” düşüncesinden uzaklaştırmaktır. Nitekim insan Tevhid fitratında yoğrulmuştur.⁶⁷⁶ Zaten onun için en ideal hayat tarzı tevhiddir.⁶⁷⁷ Bunun üzerinde ısrarla duran müellif, insanın öncelikle çıkış noktası olarak insanın; kim olduğunu? Kainatın ne olduğunu ve kendisinin buradaki konumunun ne olduğunu? Kendisine sorması gerektiğini belirtir ve bu açıklamalar ışığında Mevdudi zararlı olarak gördüğü bazı düşünceleri izah eder.

⁶⁷³ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.7,s.120.

⁶⁷⁴ Mülk, 67/16

⁶⁷⁵ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, c.6,s.422.

⁶⁷⁶ Mevdudi, *İslami Kavramlar*, s.20; Mevdudi, *İslam’a İlk Adım*, s.96.

⁶⁷⁷ Mevdudi, *Gelin Müslüman Olalım*, s.62; Mevdudi, *İslam’a İlk Adım*, s.104,109.

2.5.1. Mütakellimin (Kelamcılar)

Seyyid Mevdudi, felsefenin İslam toplumuna girişıyle halkın Kur'an ve sünnet bağlamındaki inançlarının bozulduğunu belirtir. Bunların sebeplerinden birisi de hiç şüphesiz alimlerin bu düşüncelere karşı mücadele etmemesidir. Bu konuda Mevdudi, kelam alimlerini eleştirir.⁶⁷⁸ Çünkü Kelam alimlerinin, inanç konusunda dini savunmaları gerektiğini vurgular. Sadece akli bilgi ve deliller ile hareket edilirse hata işleneceğini, vahye ihtiyaç olduğunu yani ilmi kelamın fıkıh ve hadisle desteklenmesi gerektiğini belirtir.⁶⁷⁹ Tevhidin İslam'ın ruhu olduğunu belirten Mevdudi, sağlam inanca sahip insanların yetiştirilmesi gerektiğine vurgu yapar. Bunun için vahyin ışığında akli deliller ile desteklenecek bilgilere ihtiyaç vardır. İslam alimlerinin, felsefe karşısında iyi cevap veremediğini ve mücadelede zayıf kaldığını, bu nedenlerden dolayı Batı felsefesi İslami ilimlere etki ettiğini belirtir.

Batı felsefesi ve akımına karşı mücadelede bazı İslam âlimleri, klasik kaynaklara bağlı kalınması gerektiğini savunuyordu. Bu düşüncenin faydalı olmadığı daha sonra anlaşıldı. İslam âlimleri, yayılan zararlı düşünce ve akımlara karşı koyamadılar. Bu zararlı düşüncelere karşı koymama ve klasik düşünceleri koruma çabaları, bir süre sonra inanç alanında tahribata yol açtı ve bu da İslami değerlerin yozlaşmasına sebep oldu.⁶⁸⁰ Geleneksel bilgilerle yetinilmesini savunan âlimlerin kabuğuna çekilmesi sonucu, dinde taassubun oluştuğunu belirten Mevdudi,⁶⁸¹ akılcılıkla hareket edenlerin de felsefenin tuzağına düştüklerini ve bir müddet sonra felsefenin savunucuları haline geldiklerini izah eder. Bunun için bu devrin durgunluk ve çöküş devri olduğunu söyler.

Mevdudi, bu tehlikelerden nasıl kurtulacağını izah eder ve İslam aleminin bu cahili tehlikeyi iyi görmesi gerektiğini belirterek bu düşünceleri bir sel felaketine

⁶⁷⁸ Mevdudi, *İslam'da İhya Hareketleri*, s.68-69.

⁶⁷⁹ Mevdudi, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, B. Tuna (Çevr.), İstanbul 1999, s.53.

⁶⁸⁰ Mevdudi, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, s.25-28.

benzetir. Sel felaketini ise bir kayanın durduramayacağını, çünkü durgun olan kayanın sel ile beraber sürüklenip gideceğini ifade eder. Bu nedenle sel felaketini ancak bir tufanın engelleyebileceğini, Müslümanların da böyle büyük bir “Tufan” olup tehlikeye karşı koyamadıklarını beyan eder. Çünkü Müslümanlar, ilimlerde eski bilgileri korumakla yetindiler.⁶⁸²

Mevdudi, aynı zamanda zayıf dini anlayış ve kıt bilgilerle dinin savunulamayacağını belirtir. Müslümanların bu şekilde hareketleri sonucu batıl inançların İslam dinine girdiğini ve dinin inanç esaslarından sayılmaya başladığını ifade eder. Çünkü İslam’ın karşısında yeni bir düşünce medeniyeti vardı. Bu medeniyet, beyinlere ve gönüllere hoş gelen cazip bir düşünce ile süslenip sunuluyordu. Bu duruma karşın Müslümanlar, aklı tatmin edecek, kalpleri yumuşatıp etkileyecek bilgiden yoksundular ve sonunda bu medeniyet karşısında asimile oldular.⁶⁸³

Tüm bunlara dikkati çeken Mevdudi, Asr-ı Saadet’ten önceki cahiliyenin tekrar canlanmasından duyduğu endişeyi dile getirir. Bunun da sebebi, İslami ilimleri canlı tutamamaktan kaynaklandığını ifade eder ve kanserin insan vücudunu tahrip ettiği gibi bu düşüncelerin de İslam’ı tahrip edebileceğini belirtir.⁶⁸⁴ Dolayısıyla dinde bir yenileme hareketinin şart olması gerektiğini söyler. Çünkü İslam bir hayat dinidir. Hayatın alanında İslam; canlı tutulmalı, hayatın her alanına İslam’ın hakim kılınması için çaba sarfedilmesi gerektiğini söyler.⁶⁸⁵

Bu tehlikeyi gören Müslüman din alimlerinin, toplumsal alanda iyileştirme çalışmaları yaptıklarını belirten Mevdudi, bu çalışmalara “Tecdid” denildiğini belirtir. “Tecdid” İslam’ı cahiliye unsurlarının her çeşidinden ve olumsuzluklarından kurtarıp İslam’ı asıl kimliğine kavuşturma hareketidir. Bu hareketi yapanlara Müceddid, yani “Yenileyen” denildiğini belirtir. Ayrıca Mevdudi, Müceddid ile Mütectedid

⁶⁸¹ Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.63.

⁶⁸² Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.24-26.

⁶⁸³ Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.27.

⁶⁸⁴ Mevdudi, **İslam’da İhya Hareketleri**, s. 37.

⁶⁸⁵ Mevdudi, **İslam’da İhya Hareketleri**, s. 43.

kavramlarını birbirinden ayırarak aralarındaki farkı izah etmeye çalışır. Müslümanların zihninde yanlış anlayışların oluşmaması gerektiğini savunur. Mevdudi; Müteceddid'in (Yenileyici) İslam adı altında bir cahiliye kavramını İslam'a sokmak isteyenleri; Müceddid'in (Yenileyen) ise tam tersi, İslam'ı cahiliye pislik ve kötülüklerinden temizlemek ve arındırmak isteyenleri ifade etmekte olduğunu söyler. Bu nedenle bir Müceddid'te (Yenileyen) şu özelliklerin bulunması gerektiğini açıklar. Müceddid, öncelikle zeki, basiret sahibi, aşırıya kaçmayan, ifrat ve tefritten uzak kalan, mutedil bir görüşe sahip olan, çevreden etkilenmeyen, cahiliyeye karşı mücadelede cesaretli davranan ve yönetim kabiliyeti olan biri olmalıdır.⁶⁸⁶

Aynı zamanda Müceddid'in, bir peygamber olmadığını, Peygamberden ayrı bir şahsiyetinin bulunduğunu ve yeni bir öğreti ile değil peygamberin öğretilerinin aynısını uygulayan, samimi bir Müslüman olmaya gayret eden ve bu yönde çalışan bir şahsiyet olduğunu belirtir. Müceddid'in, insanları tebliğ vazifesi ile kötülüklerden alıkoymaya çalışan ve Peygamberin vekili olduğunu vurgulayan Mevdudi, çalışma metodunun aşamalarını sıralar. Sorunları doğru bir şekilde belirleyerek, teşhis eder. Toplumun bu konudaki duruşunu, içinde bulunulan durumun İslam'a olan zararını belirler ve sorunların bu yönde düzeltilmesi için çaba sarfeder. Tüm bunları bir yöntem ile yapar.⁶⁸⁷

Mevdudi, İslam tarihi boyunca yenileme hareketi yapanların olduğunu, ancak ideal bir Müceddid'e rastlanmadığını, Ömer b. Abdülaziz'in ise Müceddid olmaya yaklaştığını belirtir. Yenileme hareketi yapanların başında, Ömer b. Abdülaziz, İmam-ı Gazali, İbn Teymiye, İmam-ı Rabbani, Şah Veliyyullah Dehlevi gibi şahsiyetleri sıralar.⁶⁸⁸

Tecdid faaliyetine ayrı bir önem atfeden Mevdudi, bu faaliyeti başlatanın Ömer b. Abdülaziz olduğunu ifade ederek kendisinin başarılarından bahseder. Ömer b. Abdülaziz'in Kur'an ve sünnet anlayışını yeniden canlandırıdığını belirtir. Dini ilimlerin

⁶⁸⁶ Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s. 46-47.

⁶⁸⁷ Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s. 48.

⁶⁸⁸ Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.55.

canlılık kazandığını bu sayede de dört büyük İmamın⁶⁸⁹ yetiştiğine değinir. Ardından dört imamın gayretli çalışmaları ile fıkıh ekollerinin oluştuğunu ifade eder.

Mevdudi, daha sonra İslam âleminin felsefe gibi büyük bir tehlike ile karşı karşıya kaldığını, bunun karşısında İmam Gazali'nin iyi bir duruş sergilediğini ve onun sayesinde batının düştüğü ateizm tuzağına düşülmediğini ifade eder. Ayrıca Gazali'nin iman esasları konusunda açıklayıcı bilgilerle toplumu ıslaha çalıştığını ve cahiliye unsurlarını bertaraf ettiğini, inanç esaslarının delilleri ile öğrenilmesine vesile olduğunu vurgular. Mevdudi, İmam Gazali'nin gerçekleştirmeye çalıştığı Tecdid hareketinin başarısızlıkla sonuçlandığını belirtir. Bunu da İmam Gazali'nin hadiste yetersiz kalmasına, rasyonelliğe fazla eğilmesine ve tasavvuf ile çokça meşgul olmasına bağlar.⁶⁹⁰

Bu noktada, İbnTeymiye'nin daha fazla mesafe katettiğini savunan Mevdudi, İbnTeymiye'nin, taassuba karşı durduğunu, Kur'an'a ve Sünnete bağlılığı savunduğunu, bu yolla İslam'a sokulmak istenen cahili unsurlara karşı bir duruş sergilediğini belirtir. İbnTeymiye'nin vahiy kaynaklı bilginin yanında, akli delilleri de kullandığını, bu nedenle Batı felsefesine karşı başarılı olduğunu beyan eder.⁶⁹¹

Mevdudi, Ahmet Serhendi'den (İmam-ı Rabbani) bahseder ve kendisinin Hindistan'da materyalizm düşüncesine karşı sağlam bir duruş sergilediğini ifade eder. Ayrıca, Ekber Şah'ın sapık düşüncesini bertaraf ederek İslam inancını savunduğunu, tasavvufun içindeki felsefi düşünceleri temizlediğini ve saf İslam inancına cahili unsurların girmesini engellediğini belirten Mevdudi, İmam-ı Rabbani'nin İslam'ın bütün Asya kıtasında hakim olmasına vesile olduğunu belirtir.⁶⁹²

⁶⁸⁹ İmam-ı Azam Ebu Hanife, İmam-ı Malik, İmam-ı Şafii, İmam-ı Ahmed b. Hanbel.

⁶⁹⁰ Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.67-76.

⁶⁹¹ Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.76-84.

⁶⁹² Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.84-92.

İslam'ın vahiy üzere kurulduğunu ve oradan beslendiğini dolayısıyla doğru bilginin vahiyle gelebileceğini izah eden⁶⁹³ Mevdudi, bu nedenle içtihadın veya tecdid hareketinin şart olduğunu bildirir. Çünkü düşman yeni model bir silah ile saldırırken eski yöntem silah ile karşılık verilemez. Düşmana karşı galip değil bilakis mağlup olunur.⁶⁹⁴

2.5.2. Felsefeciler

Mevdudi, hakikate ulaşmanın ve hakikati anlamının tek yolunun sağlam bilgidir. ⁶⁹⁵ Bu nedenle felsefe ile uğraşan filozofların hata işlediğini bildirir. Çünkü onlar, salt akıl ile hareket etmişlerdir. Akıl ise zan ve şüpheden ibarettir. Bu nedenle filozofların insanları saptırdıklarını beyan eder.⁶⁹⁶

Mevdudi, filozofların salt akılları kullanarak yaptıkları hatalardan birkaç örnek sunar: Filozofların; kâinatın ezeli ve ebedi olduğunu iddia ettiklerini, bunun nedenini de bilgidir yoksun olmalarına bağlar. Çünkü filozoflar, salt kendi akılları ve düşüncelerine saplanıp kalıyor ve ön yargılarının esiri oluyorlardı. Halbuki, kainata bakıldığında, her şeyin sınırlı ve geçici olduğunun anlaşılacağını bildiren Mevdudi, buna rağmen bazı filozofların böyle söylemelerinin, onların zan ve şüphe ile hareket ettiklerinin kanıtı olduğunu belirtir.⁶⁹⁷ Filozoflar, akılcılık denen rasyonalizm üzerine fikirlerini temellendirmiş olsalar da bu fikirleri zandan başka bir şey değildir.⁶⁹⁸ Bunların durumunu Kur'an, *"Haberiniz olsun; şüphesiz göklerde kim var, yerde kim var, tümü Allah'ındır. Allah'tan başkasına tapanlar bile, şirk koştukları varlıklara ve güçlere (gerçekte) uymazlar. Onlar yalnızca bir zanna uyarlar ve onlar ancak 'zan ve tahminde bulunarak yalan söylemektedirler.' O, dinlemeniz için geceyi, gündüzü de aydınlatıcı*

⁶⁹³ Mevdudi, *İslam'a İlk Adım*, s.150.

⁶⁹⁴ Mevdudi, *İslami Kavramlar*, s.161-164; Mevdudi, *İslam'da İhya Hareketleri*, s.45-50.

⁶⁹⁵ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.346.

⁶⁹⁶ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.333.

⁶⁹⁷ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.282.

⁶⁹⁸ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.333, 347; c.4,s.282.

*(mubsir) olarak sizin için yaratmıştır. Şüphesiz işitebilen bir topluluk için bunda gerçekten ayetler vardır.”*⁶⁹⁹, şekilde aktardığını belirtir.

Mevdudi, Kur'an'da bu şekilde İslam felsefesinin yöntemine değindiğini izah eder ve vahyin ışığında aklın kullanılması gerektiğini vurgular. Kur'an, bizleri kâinattaki ayetlere ve delillere yönlendirmekte ve bu yolla hakikati bulmaya teşvik etmektedir. Çünkü bu deliller ile Yüce Yaratıcının gönderdiği elçilerin öğretilerinin uygunluk gösterdiğini, birbirini tamamladığını görmemiz gerekir.

Mevdudi, Kur'an'da, dünyanın ve kâinatın nasıl yaratıldığı ile ilgili bilgiler verildiğini ve nasıl akıl yürütülmesi gerektiğini belirtir. Örneğin; gece ve gündüzün birbirini bir plan dâhilinde takip ettiğini bu dönüşüm esnasında da yeryüzünde yaşayan yaratıklara sayısız faydalarının bulunduğunu ifade ederek aktarır.⁷⁰⁰ İslam'ın felsefesinin bu olduğunu ifade eder ve İslam filozoflarını da, Aristo ve Eflatun gibi Batılı filozoflara tabi olup, vahye dayalı olan Kur'ani metoda tabi olmamalarından dolayı eleştirir.⁷⁰¹

Mevdudi, filozofların ölüm sonrası hayatı inkar ettiklerini ifade eder. Ahiret inancının önemine değinerek bu inanç sayesinde, insanın dünyada rahat ve huzurlu yaşayabileceğini belirtir.⁷⁰² Böyle bir inançtan yoksun bir düşünce sisteminde yaşayan insanların; zulüm, ahlaksızlık, yalan gibi kötülüklerden kurtulamayacaklarını ifade eder. Çünkü Mevdudi; insan yaşamını ahiret hayatı, (ölüm sonrası hayat) üzerine kurarsa işlediği fillerinden dolayı hesaba çekileceğini, bu nedenle de kötülük işlemeyeceğini ifade etmeye çalışır.⁷⁰³ Bu konuyla ilgili olarak Batı felsefesinden örnekler vererek konuyu izah eder.

Rönesans sonrası Orta Çağ'da Hristiyan dünyasının içine düştüğü durumu aktarmayı uygun gören Müellifimiz, Batı medeniyetinde, bilgisizlik ve taassubun

⁶⁹⁹ Yunus, 10/66-67

⁷⁰⁰ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.599; c.5,s.161; 317-318

⁷⁰¹ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.347.

⁷⁰² Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.309-312, 382; c.4,s.520.

⁷⁰³ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.310.

neticesinde dine karşı bir hayat felsefesinin doğduğunu belirtir.⁷⁰⁴ Kilisenin insanlar üzerindeki baskısı, bilimsel araştırmalara kapalı kalması, aklı kullanmayı yasaklaması gibi nedenlerle dine karşı bir medeniyet belirdi. Bu medeniyetin temel öğretisi de “din şahsidir” ilkesi oldu. Bunun da sonucunda din, siyasetten, ekonomiden, hukuktan ve bilimden soyutlandı. Din hayattan soyutlanınca ahiret (ölüm sonrası hayat) ve Allah inancına şüphe ile yaklaşmaya başlandı.⁷⁰⁵ İşte bu ortamda, ortaya çıkan filozoflara değinen Mevdudi, görüşlerini şu şekilde aktarır:

Mevdudi, geçmişin değersiz olduğu tezi üzerine kurulu olan Hegel’in felsefesini açıklar ve bu felsefenin çok tehlikeli olduğunu belirtir. Çünkü Mevdudi, bu felsefenin, geçmişten ibret alınmaması, geçen tüm peygamberlerin öğretilerinin geçersiz olduğu anlamını içermesi nedeniyle, iyi organize olan bir düşünce olduğunun altını çizer. Bunu kabul eden birisinin, İbrahim (as) ve Muhammed (sav) Efendimizin Asr-ı Saadet devirlerini (haşa) değersiz ve boş kabul edecektir. Çünkü Hegel, eski medeniyetin zayıf olduğu için yok olduğunu, ayakta kalan şimdiki medeniyetin ise erdemli olduğunu savunmaktadır.⁷⁰⁶

Dünyayı bir savaş alanına benzeten filozof Darwin ve bu düşüncedekiler, güçlü olan insanların hayatta kalmak için savaşmaları gerektiğini, bunun tabiatın bir gereği olduğunu ifade eder. Filozof Darwin’e göre zayıf yok olmak, güçlü sağ kalmak durumundadır. Hayatın kanunu budur. Mevdudi ise, bu düşünce sisteminde merhamet, adalet gibi erdemlerden söz edilemeyeceğini belirtir. Hayatta kalmak için başkalarını ezen birisinin merhametli olamayacağını, çünkü nefret ve egoizm bu felsefenin özüdür. Nitekim bu felsefe sayesinde Batı, sömürgeciliği başlattı diyen Mevdudi, bu felsefe sayesinde insanlar, köleleştirilmiş, öldürülmüştü. Bu felsefeye göre, sömürenler bunu hak etmiş, ölenler de ölmeyi hak etmişlerdi. Seyyid Mevdudi, bu felsefenin sonucunda

⁷⁰⁴ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.12-14.

⁷⁰⁵ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s14-15.

⁷⁰⁶ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s. 15-16.

insanların insanlıktan çıktığını ve birbirlerine karşı vahşileştiğini ve bunun sonucunda kapitalizm ve emperyalizm gibi sistemlerin doğduğunu işaret eder.⁷⁰⁷

Marx'ın felsefesi de, insanların aynı şekle sahip olmaları gerektiğini savunan bir felsefe idi. Materyalizmin savunucusu olarak bilinen Marx, insanların kendi ihtiyaçları uğruna birbirleri ile savaşmalarının meşru hatta gerekli olduğunu söylüyordu. İhtiyaçları ve çıkarları uğruna mücadele eden insanlar arasında bencillikten kaynaklanan sınıflar oluştu. Bencillığe bağlı olarakta sınıflar arsında da nefret meydana geldi.⁷⁰⁸

Mevdudi, bu örneklerle Batının felsefesinin tehlikesine dikkat çeker. Çünkü bu felsefenin, Tevhid anlayışından uzak, ölüm sonrası hayat inancının olmadığı bir fikir üzere kurulduğunu izah eder. İnsan merkezli felsefe ile zevk, sefa düşkünü ve çıkarıcı bir toplum oluşturulmaya çalışıldığını belirtir.⁷⁰⁹

2.5.3. Mutasavvıflar

Mevdudi, Tasavvufi bir ailede yetişmişti. Nitekim dedesi Çiştîye tarikatının silsilesindendi.⁷¹⁰ Tasavvufu da bilen Mevdudi; tasavvufu, bir nefis terbiyesi olarak tarif eder. Tasavvufa karşı değildir. Ancak tasavvufi düşünceye giren bidatlere karşıdır. Bu bidatler aristotelian, Vedantik, Manichean ve Zerdüştlük⁷¹¹ gibi felsefi akımların etkisiyle tasavvufa sirayet etmiştir. Bidatlerin “Zühhd ve Takva” adı altında tasavvufu, Kur'an ve sünnetten uzaklaştırdığını, bunun için de tasavvufun ancak Kur'an ve sünnet çizgisinde olması gerektiğine değinir. Mevdudi, tasavvufun İslam'ın çekirdeği olmadığını ve tek başına insanı kurtuluşa erdirmeyeceğini ifade eder.⁷¹² Bu nedenle tasavvufun, İslam'ın asıl kaynağı olan Kur'an ve sünnetten beslenmesi gerektiğine

⁷⁰⁷ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değıştirelim**, s. 17-18.

⁷⁰⁸ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değıştirelim**, s.18-19.

⁷⁰⁹ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değıştirelim**, s.15-20.

⁷¹⁰ Giylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.151.

⁷¹¹ Aristotlian: Aristo felsefine ait olan; Vedantik: indu kutsal kitaplarına dayananPantesit bir felsefeye dayanan; Manichean: Zerdüştlük mezhebinin etkisinde kalan, hem Allah'a hem de Şeytan'a inanların mezhebi.

⁷¹² Giylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.151; Kışlakçı, **Çağa İz Bırakan Önderler Mevdudi**, s.149-150.

inanır. Nefis terbiyesinin, sadece Kur'an ve sünnetin ışığında ve onların bilgisinden faydalanılarak alınabileceğini beyan eder.⁷¹³

Tasavvuf alanında, Kur'an ve sünnet çizgisinde Sahabe-i Kiramın uygulamalarından faydalanılabileceğini, başka bir yol aramaya ihtiyaç olmadığını vurgulayan⁷¹⁴ Mevdudi; Tasavvufun birkaç çeşidinin bulunduğunu belirtir ve bu kısımları değerlendirir.

Birinci kısım tasavvuf, Kur'an ve sünnete göre uygun bir yaşayış ve hayat felsefesidir. Bunun da İbrahim b. Ethem, Maruf Kerhi, Fudayl b. İyad vs. gibiler tarafından uygulandığını söyleyen Mevdudi, arzulanan tasavvufun bu olduğunu ve yaygınlaşması gerektiğini belirtir.

İkinci kısımda değerlendirdiği tasavvuf ise, Batı ve Hint felsefinin etkisi altında kalan tasavvuf düşüncesidir. Bu tasavvufun, en tehlikeli düşünce biçimi olduğunu belirtir. Çünkü insanın farkında olmadan başka amaçlara hizmet ettiğini ifade eder. Örnekler olarak Mevdudi, ruhbanlık düşüncesini verir.⁷¹⁵ Bu düşüncede, insanların düşünceden yoksun bırakılmaları söz konusudur. Bu sapık düşüncenin kötü düşünceli şahsiyetlere hizmet ettiği aşikardır. Çünkü İslam'da, insana bir akıl verildiğini, kainatı inzivaya çekilerek değil; çalışarak ıslah edilip onarabileceğini belirtir. Ancak bu düşüncede olanlar, dini bir uyuşturucu gibi kullanarak insanları kendi hizmetleri uğruna yönlendirmeye çalışırlar. Bu düşüncenin Batı felsefesinin bir ürünü olduğunu beyan eden Mevdudi, bu düşüncüyü zalim, despot kişilerin ve hükümdarların insanları sömürmek için kullandığını belirtir. Bu düşünce sayesinde insanlar bir kenara çekilecek ve dünya kötülere bırakılmış olacaktır.⁷¹⁶

⁷¹³ Mevdudi, **Fetvalar**, (Çevr.) Mahmud Osmanoğlu – A.Hamdi Chohan, İstanbul 2015, I/370; 415.

⁷¹⁴ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.370.

⁷¹⁵ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.366.

⁷¹⁶ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.58-60.

Aynı şekilde, bu tasavvufi düşünce, dünyanın bir çilehane olduğunu savunur.⁷¹⁷ Bu düşüncenin İslam tasavvuf anlayışıyla bağdaşmadığını belirten Mevdudi, dünya hayatının önemini belirtir. İslam’a göre ahiret ancak bu dünyada kazanılır. Bu nedenle dünya, ahiretin bir tarlasıdır. Ancak bu tasavvufi düşüncede, insanlara bu hayatın bir çileden ve ıstıraptan ibaret olduğunun verilmek istendiğini ve böylece insanların hidayetten uzaklaştırıldıklarını ifade eder. Toplumsal olarak yaratılan insanın, toplumsal hayattan uzaklaştırılmak istendiğini böylece dünyadan el-etek çektilerilerek hakikate ulaşacaklarını iddia ettiklerini belirtir. Müslümanların bu düşünceye karşı koymaları gerektiğini savunan Mevdudi, bu düşüncenin sömürgeci zalim ve kralların hakimiyetlerini meşrulaştırmaya yönelik bir düşünce olduğunu belirtir.⁷¹⁸

Mevdudi, salt düşünce ve tefekkür ile İslam davasının başarı kazanamayacağını vurgulayarak bu şekilde Müslümanın sadece kabuğuna çekildiğini ve Müslümanların tembelleştirilmeye çalışıldığını söyler.⁷¹⁹

Mevdudi, üçüncü çeşit tasavvufi düşüncenin ise zikredilen iki düşüncenin harmanlanması sonucu oluştuğunu belirtir. Bu kısmın, alim olan büyük şahsiyetlerce şekillendirildiğini ve kurulduğunu, zamanla bu tür tasavvufi düşüncenin içine yeni felsefi akımların ve zararlı düşüncelerinin girdiğini belirtir. Bu şekilde oluşan tasavvufun, Kur’an ve Sünnet çizgisinden uzaklaşma kaydettiğini, bunun düzeltilmesi için uğraşılması gerektiğini vurgular. Konuyu ilgili örneklerle açıklamaya çalışan müellifimiz, şeyh ve rabıta konusuna dikkatimizi çeker. Bir insanın kendisine arkadaş edinerek ona bağlanması kişinin niyeti ile alakalı olduğunu belirtir.⁷²⁰

Rabıta olayına değinen Mevdudi, bunun iki kısımda değerlendirilebileceğini ifade eder. Birincisi; bir insanın başkasını şeyh olarak kabul etmesi ve ona rabıta ile

⁷¹⁷ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.58.

⁷¹⁸ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.58.

⁷¹⁹ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.26-28.

⁷²⁰ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.366-367.

bağlanmasını bir dost edinmek gibi değerlendirir. Bunun herhangi bir sakıncasının bulunmadığını belirtir.

İkincisi, şeyh ve rabıtayı, Allah’a (cc) yaklaşma arzusu ile yapılması durumunda böyle bir şeyin caiz olmadığını ifade eder. Çünkü Kur’an ve sünnetin bu konuda beyanda bulunduğunu, bunların dışında başka yollara başvurulmasının doğru olmadığını belirtir. Çünkü böyle bir durumda, küçük bir hata insanı felakete sürükleyecektir. Bununla beraber kişinin niyetinin belirleyici olduğunu beyan eden Mevdudi bu durumu şöyle bir örnekle izah eder; “*Birisinin yabancı bir kadına bakarken görüldüğünde ve ona bunun nedeni sorulduğunda, o duygularını tatmin etmek amacıyla nazar ettiğini söylerse, bunun caiz olmadığını belirtir. Aynı şekilde bir başkasının böyle yapması halinde, kendisine bunun nedeni sorulduğunda, o bu yabancı kadınla nikâhlama isteğinin bulunduğu söylerse bunun caiz olduğunu vurgular. Çünkü öne sürülen neden, İslam hukuku açısından geçerlidir. Dolayısıyla fiilin caiz olduğunu söyleyebiliriz.*”⁷²¹ İslam’da âlimlere ve salihlere tabi olunabileceğini belirten Mevdudi, bunun sakıncasının olmadığını ancak şeyh, salih ve alim olan kişilerin öğretilerinin Allah’ın (cc) kitabı ve Resulünün sünnetinden üstün tutulmaması gerektiğini ifade eder. Böyle bir şey insanı dalaletе götürür. Dolayısıyla Müslümanların bu konuda uyanık olmaları gerektiğini belirten Mevdudi, Müslümanları körü körüne bağlanmaktan ve taklitten dolayı uyarır. Müslümanlar Kitap ve sünnete sarılmalıdır.⁷²²

Mevdudi, din âlimlerinin ve büyüklerinin duada vesile yapılması konusunda birisini aracı kılınması durumuna benzetir ve doğru olmadığını ifade eder.⁷²³ Aynı şekilde, tevessülün sünnete aykırı olduğunu vurgular. Böyle bir durum ilahi kanun olan Kur’an’a terstir ve o duanın şekline de aykırıdır. Bu nedenle doğru değildir.⁷²⁴ Kabirlerde yapılan dua ve çekilen çilelere değinen Mevdudi, böyle bir şeyin doğru

⁷²¹ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.368-369.

⁷²² Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.406.

⁷²³ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.392-393.

⁷²⁴ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.441-443.

olmadığını belirtir. Çünkü İslam dinin de asıl olan şeyin Kur'an ve sünnet olduğunu ifade eder, böyle bir fiilin insanı helake götüreceğini belirtir.⁷²⁵

Seyyid Mevdudi, “vahiy ve ilham”ın karıştırılmaması gerektiğini ifade eder. Allah Teâla, canlıların bir kısmına görevlerini ilham eder bu fitrı bir vahiydir. Aynı şekilde insanların bazılarının dünyada büyük işler yaptığını, bunların da ilhamını Allah Teâla’dan aldığını belirtir ve bunun Peygamberlere verilen vahiyle karıştırılmaması gerektiğini beyan eder. Bunun Kur'an'da örneklerinin bulunduğunu, Allah Teâla'nın, Musa'nın (as) annesine vahyini, bir ilham olarak değerlendirir. Seyyid Mevdudi, Peygamberlere verilen ilham ve vahyin teşri getirdiğini, bunun bir kanun ve kuraldan ibaret olduğunu ifade eder. Bunun için başka bir insanın böyle ilham yoluyla, delil getirme salahiyetinin bulunmadığını söyler. Böylelikle bir insanın ilham yoluyla hakikate ulaşma vesilesi saymasını İslam'ın ruhuna aykırı olduğunu ifade eder.⁷²⁶

Seyyid Mevdudi, gayb bilgisinin Allah'ın (cc) dışında hiç kimse tarafından bilinemeyeceğini vurgular. Bu ilme, ne insanların ne de cinlerin vakıf olduğunu vurgular. Dolayısıyla birilerinin böyle bir ilme sahip olduğunu iddia etmesi batıldır. *“Herşeyi bilen Tek âlim Allah'tır.”*⁷²⁷ buyrulduğunu bildirir. Ayrıca Kur'an'da: *“Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. Onları ancak O bilir.”*⁷²⁸ bildirilmektedir. Aynı şekilde cinlerin gaybı bilebileceğini iddia edenlere Mevdudi: *“Böylece onun (Süleyman'ın) ölümüne karar verdiğimiz zaman, ölümünü, onlara esasını yemekte olan ağaç kurdundan başkası haber veren olmadı. Artık o, yere yıkılıp düşünce, açıkça ortaya çıktı ki; şayet cinler gaybı bilmiş olsalardı, böylesine aşağılanıcı bir azap içinde kalıp yaşamazlardı.”*⁷²⁹ ayeti celilesi ile delilini sunar.⁷³⁰

⁷²⁵ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.439.

⁷²⁶ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.432-435.

⁷²⁷ Neml, /65

⁷²⁸ En'am, 6/59

⁷²⁹ Sebe, 34/14

⁷³⁰ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.515; Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.448-452.

Ayrıca Mevdudi, büyüklerin önünde secdeye kapanılması konusuna da değinir. Böyle bir şeyin, tazim ve yüceltme olarak algılanması durumunda günah olacağını ifade eden Mevdudi, Allah'ın (cc) sıfatlarına o kişi ortak kılınmıştır. Bu nedenle bunun şirk ve küfür olacağını belirtir. Kur'an'da Âdem'in (as) durumunun farklı olduğunu, bunun delil olarak sunulamayacağını, çünkü meleklerin oradaki hareketinin Allah'ın (cc) emrine binaen olduğunu belirtir. Bu, Allah'ın (cc) emri doğrultusunda yapılmış bir fiildi.⁷³¹ Yusuf'un (as) durumunun ise ilahi bir işaretin, rüya ile bildirilmesiyle yapılmıştır.⁷³²

2.5.4. Ateizm

Mevdudi, bu düşünceye sahip olanların temel fikirlerinin “rastlantı” veya “tesadüf” olduğunu ifade eder. Onlara göre kâinat ve içindeki her şey tesadüf sonucu oluşmuş ve halen tesadüfler sonucu işlemekte olduğunu, bu nedenle bir yaratıcının bulunmadığını iddia ettiklerini belirtir. Hayatın her hangi bir amacının bulunmadığını dolayısıyla ölüm sonrasında bahsedilemez.⁷³³

Mevdudi, bu düşünce sisteminin insanı bir hayvan olarak tasavvur ettiğini ifade eder. Çünkü insanın yaşama amacı sadece arzu ve zevkleri içindir. Her şeyin temelinde insan vardır. Bunun için de insan, hür, bağımsızdır. Sorumluluğu yoktur. Fiillerini eylemlerini kendisi belirler. Çünkü o en üstün varlıktır. Bu düşünce sisteminde insan adeta ilahlaştırılmıştır.⁷³⁴ Bugün bunun örneğinin Batı medeniyetinde olduğunu vurgulayan müellifimiz, batı felsefesinin Ahlaki temellerinin “yarar” üzerine kurulu olduğunu söyler.⁷³⁵ Bunun için arzu ve isteklerine hoş gelen şeyleri uyguladıklarını

⁷³¹ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.1,s.64.

⁷³² Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.461-463.

⁷³³ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.129-133-282-342; Mevdudi, *İslam'da İhya Hareketleri*, s. 18.

⁷³⁴ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.214.

⁷³⁵ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.2,s.310-311.

belirtir.⁷³⁶ Bu ahlaki kuralları ile toplumsal hayatı inşaaya çalıştıklarını sonuçta dünyada zulmün, fesadın ve kötülüğün yaygın olduğunu ifade eder.

Ateist düşüncenin çok eski olduğunu vurgulayan Mevdudi, bu düşünce sistemini fitratın bozulması olarak niteler. Çünkü insanın fitratı temiz ve güzel hayat tarzına göre şekillenmiştir. Onun için Tevhid insanın fitratında mevcuttur. Tevhid düşüncesinden uzaklaşmak fitrat bozukluğundan başka bir şey değildir. Bugünkü İslam toplumunun bu düşünce yapısına kaymaya, başladığını vurgulayan müellif, insanlar ilahi kanunları bir tarafa bırakmaya ve hayatlarını kendi zevklerine göre şekillendirmeye başlamışlardır. İlahi kanunların yerine kendileri kanun koymaya başladıklarını belirtir. Yaşayışlarını dünya hayatı üzerine kuran bu inşaların hesap gününü unuttuklarını ifade eder. Mevdudi, ahiret inancının çok önemli olduğunu bunu unutan toplulukların nasıl helak olduklarının Kur'an da ifade edildiğini belirtir.⁷³⁷ Çünkü hesap günü insana sorumluluk kazandırır. Ahiret inancı davranışların yönünün belirleme özelliğine sahiptir.⁷³⁸

Materyalist düşünceden kurtulmanın yolunun “İslam” olduğunu söyleyen Mevdudi, bu düşünce zulmün, sömürünün ve fesadın kaynağıdır. Ateizm ve Materyalizmin aynı şey olduğunu izah eden Müellif bununla beraber Bu düşüncelerden biri diğerinin sonucudur, biri diğerini doğurmuştur.⁷³⁹

Mevdudi, Ateist ve Materyalist düşüncenin farklı şekillerde görülebileceğini belirtir. Bazı insanların Allah'a (cc) ve ahiret gününe inanmadığını, yaşamlarını serbestçe yaptıklarını, diğer bazılarında Allah'a (cc) ve ahiret gününe inandığını ancak

⁷³⁶ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.342; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.96-97.

⁷³⁷ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.310; c.4,s.141-281-282-520; c.5,s.70; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.123-125.

⁷³⁸ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.69. Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.124

⁷³⁹ Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s. 55-58.

aynı yaşantıyı seğilediklerini, bu nedenle iki düşünce arasında herhangi bir farkın bulunmadığını ifade eder.⁷⁴⁰

Ateist düşüncenin tehlikeli olduğuna işaret eden Mevdudi, sistematik anlamda Materyalist düşünceyi doğurduğunu bunun da sonucunda; Kapitalizm, Sosyalizm ve ırkçılık fikirlerinin doğduğunu izah eder.⁷⁴¹

2.5.5. Politeizm (Şirk)

Şirk ve ya diğer adıyla Politeizm, Mevdudi, bu düşüncenin merkezinde bir yaratıcının varlığı ile beraber başka tanrılarında kabul edildiği bir düşünce sistemi olduğunu belirtir. İnsanı, güneşi, dağları gökyüzünü, yeryüzünü yani kâinatı yaratan bir İlahdır. Ancak en büyük İlah mevcuttur her işi yapmaz, misal olarak yağmuru yağdıran, rızkı veren diğer küçük tanrılardır. Bu düşüncenin en güzel örneğini İslam öncesi Arap toplumunda olduğunu belirtir. Müşrik Araplar putlarına kurban adarlar, yağmuru onlardan ister, rızkı ve daha birçok şeyi taptıkları putlardan isterlerdi.⁷⁴²

Mevdudi, bu düşüncede Mitoloji ve efsanelerin etkili olduğunu çünkü insanlar ya çok korktukları ya da çok sevdikleri bazı şahısları veya nesneleri ilahlaştırmışlardır. İnsanlık tarihinde Ateizmden sonra en fazla görülen düşünce biçimi olduğunu ifade eder. Gelmiş tüm peygamberlerin öğretilerinin bu düşünceyi düzeltmek için olduğunu vurgular.⁷⁴³

Mevdudi, bu düşüncenin benzerlerinin bugün bulunduğunu örnek vererek açıklamaya çalışır. İnsanların öldükten sonra kabirlerinde kendilerinden yardım dilendiği, ayinlerin yapıldığını, resim ve heykellerinin dikilerek kalıcı olmalarının

⁷⁴⁰ Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.18-21; Mevdudi, **İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler**, (Çevr.) Mahmut Osmanoğlu, İstanbul 1999, s.36.

⁷⁴¹ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.28-29; Mevdudi, **Mevdudi, İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler**, s.46-47.

⁷⁴² Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.611; c.2,s.222, 548-549; c.3,s.602; c.5,s.158-215-218-266-342; Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.22-23; Mevdudi, **İslam'da Cihad**, s.250-252; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.88-90.

⁷⁴³ Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.22.

sağlanmaya çalışıldığını belirtir. Tüm bu yapılanların da yüce yaratıcıya ulaşma amacıyla yapıldığını ifade eden müellif, Kur'an'da gönderilen milletlerden örnekler verir. Peygamber ve onların yolundan giden salih insanların bu şekilde ilahlaştırıldıklarına değinir.⁷⁴⁴

Şirk düşünce sisteminin birçok farklı şekillerinin bulunduğunu ifade eden Mevdudi, bu inançta olanların doğadaki farklı nesneleri ilah olarak alabilecekleri gibi insanların bir kısmını da aracı olarak alabileceklerini bu yüzden şirk işleyebileceklerini açıklar. Örnek olarak bunlar arasında dualarına icabet edilmesi için aracılarn olması gerektiğine inananların bu dileklerini yerine getirmek için aracılarn edindiklerini onlara yakardıklarını, bunlara kurbanlar adandığını beyan ediyor. Bir kısım kişilerin de “ilahi buyruğun, Üstad, veli, lider ve şeyh olmadan” anlaşılmayacağını bunların da bu kategoride yer aldığını ifade eder. Bunların sevdikleri ve üstün tuttıkları kişileri ilah edindiklerini bu nedenle de şirkte olduklarını izah eden Mevdudi, şirk düşünce sisteminin Allah'ı (cc) inkâr edenler ile aynı tutuyor. Çünkü inkâr edenler Allah'ın (cc) hiçbir fonksiyonu yoktur derken şirk içerisinde olanlar ise Allah'ı (cc) aciz kılmakta ve O'na ortak koşmaktadırlar. Bu yüzden de Ateizm ve şirk bu noktada birbirine benzediğini söyler.⁷⁴⁵

Ateist düşünce ile Politeist (şirk) düşüncenin birbiriyle ilişki halinde olabileceğini belirten Mevdudi, her ikisi de yüce yaratıcıyı etkisiz kıldığını ifade ediyor. Bununla beraber ateist düşüncede olanların bir ibadethane ve ibadet şekillerinin bulunmadığını ancak politeistlerin ise olağan üstü güç ve yetkiyi araçlara atfettiklerini onlardan korktuklarını, hatta yaşantılarını bile onlara göre düzenlediklerini belirtir. Bu

⁷⁴⁴ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.358; Mevdud, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.24.

⁷⁴⁵ Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.286-287; 531; c.5,s.137; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.98-101; Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.23-25; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.75-76.

durumun da zalim, zorba ve tağutların işine yaradığını ve bu işten nemalandıklarını ifade eder.⁷⁴⁶

Batı toplumunda bu fikir akımlarının neden ayakta kalabildiğini izah etmeye çalışan Mevdudi, lider, zalim önder ve zorbalara üstün yetkiler atfedildiğini belirtir. İktidarlarını meşrulaştırmak için bir fırsat olarak gördükleri bu düşünceden faydalandıklarını ifade eder. Bu durumda olanların dini bir uyuşturucu aracı kıldıklarını izah eder ve bu şekilde sömürülerine devam ettiklerini vurgular.⁷⁴⁷

Bu nedenle bu düşüncenin de sonucunda; Irkçılık, Emperyalizm, sosyalizm, kapitalizm ve komünizm gibi düşünceler meydana gelir.⁷⁴⁸

2.5.6. Kapitalizm

Mevdudi'ye göre bu düşüncenin temelinde; insanın bu dünyada sürekli savaş içinde olduğu düşüncesi hakimdir. Dolayısıyla insan hayatta kalmak için mücadele etmeli gerekirse başkalarını ezmelidir. Kazandığı sadece kendisinin olduğu için 'Ben' duygusu en öndedir. İnsanların birbirlerine güveni yoktur. Yardımlaşma ve dayanışmadan söz edilemez. Herkes hayatta kalabilmek için savaşmalı ve diğer tarafı ezmelidir. Çünkü merhamet duygusundan yoksundurlar. Güçlü olanlar hayatta kalacak ezilenler yok olacaklar. Bunlar yok olmayı hak etmişler, hayatta kalanlar da hayatta kalmayı hak etmişlerdir. Bunu bir kural olarak gören bu düşünce sistemi, sömürüyü meşrulaştırmıştı. Sömürgeciliğin temelleri bu düşünce sistemi ile atılmıştır.⁷⁴⁹ Haksız kazanç zengini daha zengin fakiri daha fakir kılmıştı. Dayanışma ve yardımlaşma olmayınca ihtiyaç sahipleri faize yönelmek zorunda bırakılıyor.⁷⁵⁰ Bu düşünce

⁷⁴⁶ Mevdudi, *İslam'da İhya Hareketleri*, s.25.

⁷⁴⁷ Mevdudi, *İslam'da İhya Hareketleri*, 25-26.

⁷⁴⁸ Mevdudi, *İslam'da İhya Hareketleri*, s.21-26.

⁷⁴⁹ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.111; Mevdudi, *İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler*, s.13, 38-39; Mevdudi, *Hicap*, s. 157; Mevdudi, *İslam'ın Çağrısı*, s. 54, 88-90.

⁷⁵⁰ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, c.4,s.210.

sisteminin Batı felsefesinin bir ürünü olduğunu ifade eden Mevdudi, insanı hayvanlaştırdığı için toplumu yok eden bir felaket olarak izah ediyor.⁷⁵¹

2.5.7. Sosyalizm

Mevdudi, Sosyalizmi Kapitalizmin aşırı bir şekli diye tarif eder. Çünkü Kapitalizm’de belirli sayıda sermaye sahibi bulunurken, Sosyalizm’de ise sermayenin merkezi olduğunu belirtir. Herşeyin tek elde toplandığını bu nedenle diktatörlüğün meydana geldiğini, dolayısıyla bu düşünce sisteminin İslam’ın tamamen zıddı olduğunu belirtir. İnsan merkezli bir düşünce sistemi olan Sosyalizm, insanı ilahlaştırır.⁷⁵² Herkes bir kişi veya zümreye hizmet eder. Müellif bu nedenle bu sistemi bir hapishaneye benzetir. Dolayısıyla sosyalizm, güven olayının bulunmadığı yalan, şiddet kullanma ve kan dökme üzerine kuruludur. İnsanlar arasında sınıf ayırımı meydana getirdiğini, insanların yaşayabilmek için bir makine gibi çalışmak zorunda bırakıldıklarını beyan eder.⁷⁵³

Bu sistemin hırsızlığı meşrulaştırdığını anarşiyi körüklediğini ifade eden Mevdudi, sosyalist düzenin liderlerinden Lenin’in şu sözlerini aktarır; “Biz hile yalan üretmeli, yasalara karşı gelmeliyiz. Gerçekleri göz ardı edip gizlemeliyiz. Kalabalıklar arasında nefret uyandıracak, onları isyan ettirecek sözler üretmeli ve yazmalıyız. Bizimle aynı fikirde olmayanları küçük düşürücü sözler imal etmeliyiz.”⁷⁵⁴

2.5.8. Laiklik

Mevdudi laikliği, dini bir vicdandan ibaret olarak göstermeye çalışır. Bu düşüncede Din, ekonomi, siyaset, kısacası hayatın her alanından soyutlanır. Bu düşünce

⁷⁵¹ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.28-38; Mevdudi, **İslam’ın Çağrısı**, s.67-68; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s.578; Mevdudi, **Hicap**, s.88, 157.

⁷⁵² Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.184-185.

⁷⁵³ Mevdudi, **Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.306; Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.38-44; Mevdudi, **İslam’ın Çağrısı**, s.67-68, 95; Mevdudi, **İslam’da Hükümet**, s. 27, 269, 271, 579,581; Mevdudi, **İslam’ın Geleceği ve Öğrenciler**, s.43-44.

⁷⁵⁴ Mevdudi, **azgın Medeniyet**, s.100.

sisteminde insanın özgür olduğu anlayışı hakimdir.⁷⁵⁵ Bu nedenle kendi hayat kurallarını kendisi belirleyebilir. İnsanın sosyal bir varlık olarak yaratıldığını belirten Mevdudi, Dinin toplumsal hayatın her alanından soyutlanması kötülüklerin, yaygınlaşmasına sebep olacaktır. Çünkü toplumsal alandaki kuralları belirleyecek olan insanları egolarının esiri olacak bunun da sonucunda zulüm kaçınılmaz olacaktır.⁷⁵⁶ Dini, ferдин özel hayatı ile sınırlandırmak sadece zalim ve despotların işine yarayacaktır. Toplumsal alandaki kuralları belirlemek için zulümlerini meşrulaştıracaktır.⁷⁵⁷

Bu düşüncenin temelinde ahlak kurallarını insanların kendileri belirler. İyilik ve kötülüğü belirlemek için kıstas olarak salt tecrübe, akıl ve sezginin kullanıldığını belirten Mevdudi, insanların mükemmel olmadığını tecrübeleri ile hakkı bulamayacaklarını ifade eder. Akıl ve sezginin de yanılma payının yüksek olduğunu vurgular. Bu nedenle insanın normal hayatında özgür kılınmasını yaratıcısı olan Allah'a (cc) bir isyan olduğunu bildirir. İnsanın sosyal bir varlık olduğunu ifade eden Mevdudi, Allah (cc) ile olan ilişkisini kesmesi durumunda kötülüklerle baş başa kalacağını bunun da sonucunda refah ve mutluluğun yerini zulüm alacağını belirtir. Çünkü fitratın bir gereğı olan inanç ferdileştirilirse toplumda dünyevileşme, bencillik (egoistlik), güvensizliğin artacağını bunun da toplumu çöküntüye götüreceğini belirtir.⁷⁵⁸

2.5.9. Ruhbanlık (Asetizm)

Seyyid Mevdudi bu düşüncede dünyanın bir çilehaneye benzetildiğini vurgular. İnsan bu hayata acı çekmek ve ıstırap için gelmektedir. Bu nedenle bu düşünceden kurtulma yerine insanın çilelere ve ıstıraplara alışması gerektiğini savunurlar. Dünyada yaşayan insan bunlardan kurtulmak için zevk ve eğlenceden vazgeçmeli inzivaya

⁷⁵⁵ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değıştirelim**, s.45; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.95-96.

⁷⁵⁶ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değıştirelim**, s.46; Mevdudi, **Hicap**, s.50-57, 65, 75-83,113, 116, 118, 125.

⁷⁵⁷ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değıştirelim**, s.47; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.101. Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s. 26; Mevdudi, **İslam'ın Geleceğı ve Öğrenciler**, s.25, 30-31;

⁷⁵⁸ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değıştirelim**, s.47; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.95; Mevdudi, **İslam'ın Çağırısı**, s.34, 37; Mevdudi, **Hicap**, 29, 32- 38,39-41, 64, 74, 91-94, 202-205; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, 94-104; 194-200.

yönelmelidir. Zevk ve sefa düşkünü insanların azap göreceğini bundan kurtulmak için nefisini terbiye etmelidir. İşte bu sebepten dolayı bu düşünce sahibi olanlar dünyadan el-etek çekerek kurtuluşa erebileceklerini savunurlar.⁷⁵⁹

Mevdudi, bu düşüncenin İslam'ın ruhuna aykırı olduğunu çünkü yaratılan insan sosyal bir varlık olarak yaratıldığını ifade eder. Ayrıca İslamda dünya bir çilehane değil ölüm sonrası hayatın kazanılacağı bir tarla olarak beyan edilmiştir. Bu şekilde Batı felsefesinin insanları toplumdan soyutlamaya çalıştığını ifade eden müellifimiz, bu düşüncede olan tağutların dini bir uyuşturucu aleti olarak kullandığını savunur. Bu yolla kendi iktidarlarını meşrulaştırma gayreti içerisinde olan Batı medeniyetinde zuhur etmiştir. Bu düşüncenin öncelikle Hristiyanlıkta Ruhbanların manastır hayatı, Budizm, yoga ve mistizmde de görüldüğünü belirtir. İslam'da tasavvufi hareketin de böyle bir yönelime sahip olduğunu izah etmeye çalışan Mevdudi, Müslümanları bu düşünce akımına karşı uyarmaya çalışır. Çünkü bu düşünce ile akıllı olarak yaratılan ve aklını kullanması istenen insanın durağanlaştırıldığını, hakikati araması engellenerek beyni uyuşturulmak istendiğini izah eder. Bunun sonucunda da toplumda kötülük artacaktır. Küfür hakim hale gelecektir. Bu düşüncenin Emperyalizm, Kapitalizm ve sosyalizme hizmet ettiğini, dolayısıyla bu düşüncenin çağdaş bir cahiliye aracı olduğunu savunur.⁷⁶⁰ Bu düşünce sistemi Tevhid inancına büyük zarar verir. Çünkü ölüm sonrası hayatı inkar ettiğini ve imtihan sahası olan dünyanın bir işkence yeri olarak gösterildiğini belirtir. Bu şekilde dünyanın anlamsızlaştırıldığını, bir günah ve pislik gösterilerek sonraki hayatın inkar edilmeye çalışıldığını ifade eden Mevdudi, böylece kişide hesap şuurunun yok edildiğini vurgular. Böylelikle ilahi olan dinin silinerek kendi oluşturdukları dini meşrulaştırmak isterler. Çünkü din bir hayat nizamı değil sadece insan köşeye çekilerek inandığı ile kalması sağlanır.⁷⁶¹

⁷⁵⁹ Mevdudi, **Hicap**, s.27-28, 248; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.71-72; Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.58-59.

⁷⁶⁰ Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.26.

⁷⁶¹ Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.26-29; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.90-91.

2.5.10. Milliyetçilik (İrkçılık)

Mevdudi, Milliyetçilik düşüncesinin, ırkçılık, nesepçilik, vatancılık, mezhepçilik şeklinde tezahür edebileceğini belirtir.⁷⁶² Bu düşünceye sahip herkesin bağlı bulunduğu duygunun üstün olduğunu, onun çıkarları uğruna mücadele ettiğini belirtir. Her şeyini savunduğu düşünce uğruna feda eder. Bu nedenle milliyetçiliği kendi kendilerine tapınma olarak ifade eder.⁷⁶³ Aynı zamanda bir felaket olan bu düşünce küfür ve şirk kadar tehlikelidir. Çünkü İslam'ın birlik ve beraberlik anlayışını yıkmaya yönelik bir harekettir. Bu nedenle İslam bu düşünce ile sürekli bir mücadele halinde olmuştur. Hz. Musa'nın Firavunla mücadelesi böyle olduğu gibi Hz. Muhammed (sav)'in de mücadelesi böyle olmuştur.⁷⁶⁴ Yahudilerin, insanlarla ilişkilerinde bu düşüncelerle hareket ettiklerini belirten Mevdudi, başka din ve ırktan olanlarla ticaretlerinde hile ve entrikalara başvurduklarını ifade eder. Bu nedenle İsrail oğullarının dinlerini İsraili olanlar ile olmayanlar arasında ayırım yapılabilir şeklinde oluşturduklarını beyan eder. Bundan dolayı bencil bir toplum oluştuğunu menfaatleri putlaştırmışlardır.⁷⁶⁵

2.5.11. Tevessül

Mevdudi, ibadet ederken yapılan dualarda başkalarının aracı-vasıta kılınasına (tevessül) karşı çıkar. Bunun ne hadis ne de Kur'an'da tavsiye edilen bir fiil olmadığını belirtir. Duanın adabından uzak olan bu hareketin ashabın da uygulamalarında bulunmadığını söyler. Çünkü böyle bir uygulama olsaydı bunu sahabe-i kiram Peygamberimizden nakletmesi gerekirdi. Bu nedenle böyle bir dua şeklinin nefret uyandırdığını izah etmeye çalışan müellif, insanın kendi arzu halini aktaracağı yerde başkasını araya sokması doğru bir davranış değildir. Adeta bu hareketin insanların Allah

⁷⁶² Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.216-217, 221, 229; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.67-68.

⁷⁶³ Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.49.

⁷⁶⁴ Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.225-228;

⁷⁶⁵ Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.500-501; Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.49; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.230-233.

Teâla'dan uzak oldukları anlamına geldiğini belirtir. Bu nedenle bir Müslümanın yapmaması gereken bir hareket olduğunu belirtir.⁷⁶⁶

2.5.12. Dua ve Kabirlerde Çile Çekmek

Mevdudi, kabirlerde duanın kabulü için çile çekilmesinin yanlış olduğunu savunur. İslam dinin kaynağının Kur'an ve sünnet olduğunu belirtir. Bu kaynaklarda böyle bir şeyin bulunmadığını, dolayısıyla din alimlerinin uygulamalarında böyle bir şeyin olmadığını ifade eder. Bu nedenle bu tür fiillerin delilsiz olduğu için tehlike arz ettiğini belirtir.⁷⁶⁷)

Mevdudi, bir insanın başkasından dua isteyebileceğini ancak kabir ehlinde böyle bir şeyin beklenemeyeceğini belirtir. Böyle bir fiilin iki şekilde yapılabileceğini iki durumun da tehlikeli olduğunu ifade eder. Bir kabrin karşısında sessiz bir şekilde dua edilmesi durumunda kabirdeki zatın Allah Teâla'nın işitme sıfatına haiz olduğunu kabullenmek demektir. Çünkü böyle bir sıfat Ancak Allah'a (cc) aittir. Nitekim Kur'an'da; *“Siz sözlerinizi gizleseniz de açık sesle söyleseniz de fark etmez, şüphesiz Allah kalplerde olanı bilendir.”*⁷⁶⁸ Buyrulduğunu ve buna işaret ettiğini söyler.⁷⁶⁹

İkinci durumdaki dua ise, bir kabrin karşısına geçip sesli bir şekilde yapılındır. Bunu Mevdudi, karanlıkta ok atmaya benzetir. Zira çağrılan kişinin duyup duymadığının bilinmediğini belirtir. Kaldı ki bizler ölmüş olan insanların durumlarını bilmemekteyiz. Örnek vererek konuyu biraz daha izah eder. Bir kimse başkasının evinin önüne gidip ondan yardım dilediğinde onun durumunu bilmediğimizi ifade eden Mevdudi, müsait mi, meşgul mü olduğu bilinmemektedir. Ayrıca İslam'ın ana kaynaklarında bunlar ile ilgili bir delil dahi bulunmadığını vurgular.⁷⁷⁰

⁷⁶⁶ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.441-443.

⁷⁶⁷ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.439.

⁷⁶⁸ Mülk, 67/13

SONUÇ

Sonuç olarak, İslam dini Allah'ın (cc) varlığı ve birliği temellidir. Bunun ifadesi olan tevhid ise Kur'anda üzerinde durulan en temel ilke olmuştur. Bundan dolayıdır ki tevhid ilmi ilimlerin en şerefli si olmuştur. Gönderilen tüm peygamberlerin mücadelesi bu yönde olmuştur. Tevhidin zıttı olan şirk ise en tehlikeli düşünce biçimidir. Dolayısıyla insanların kurtuluşu ve hidayeti tevhid ile olurken fesadın ve felaketin sebebi de şirk olmaktadır. Bu nedenle Mevdudi, Müslümanların kurtuluşunun tevhid düşüncesine bağlı olduğunu savunmuş, tevhide zarar verebilecek düşüncelere karşı Müslümanları uyarmaya çalışmıştır.

Mevdudi, tevhid anlayışını ortaya koyarken yaşadığı toplumun ve zamanın şartlarını dikkate alarak ifade etmeye çalışmış ve ona göre çözüm üretmeye gayret sarfetmiştir.

Müslümanların batı felsefesinin, medeniyetinin tehditi altında bulunduğunu izah ederek, Müslümanların Kur'an ve sünnete bağlanmaları gerektiğini belirtmiştir. Kur'an ve sünnetin dinamik olduğunu, bunun için hayatın her alanında yaşanılması gerektiği üzerinde durmuştur.

Batı felsefesinin zararlı düşünce ve akımlarına karşı müslümanların sağlam bir şekilde mukavemet etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu anlamda batı düşüncesinin bir

⁷⁶⁹ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.440.

⁷⁷⁰ Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.441.

tufana benzediğini müslümanların bu tufana karşı bir sel gibi mücadele etmesi gerektiğini belirtmiştir.

Mevdudi, Müslümanların kendilerini iyi ifade edebilecek yeni düşüncelere ihtiyacı olduğunu üzerinde durmuştur. Bu nedenle ataletten uzak durulması gerektiğini belirtmiş, taklitten dolayı uyarmıştır. Şirk ve benzeri zararlı düşüncelerin toplumu ifsat ettiğini belirterek hayatın her alanına tevhidi yerleştirmeye çalışarak kurtuluşun gerçekleşebileceğini savunmuştur.

Yazdığı eserler ile halkın sözcüsü olan Mevdudi, sadece bulunduğu kıta ile sınırlı kalmayıp dünya üzerinde bulunan diğer Müslümanları da etkilemiştir. Eserlerinin bir çok dile çevrilmesi bunun kanıtıdır.

KAYNAKÇA

(Ed.) DÜZGÜN, Şaban Ali **Kelam**, Grafiker Yayınları, Ankara 2012.

(Ed.)DÜZGÜN, Şaban Ali **İslam İnanç Esasları**, Grafiker Yayınları, Ankara 2013.

Ana Britannica Ansiklopedisi, “Hindistan” c.15.

ANIS, Ahmed, “Mevdudi” **DİA**, c.29. İstanbul 2004.

ASIM EFENDİ, **El-Okyanusu’l-Basit fi Tercemeti’l-Kamusu’l-Muhit** (Kamus Tercümesi), c. 2, İstanbul 2013.

ASIM EFENDİ, **Kamus Tercümesi**, Bahriye Matbaası, c.2, İstanbul 1305.

AYDIN, Ali Arslan, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, Gonca Yayınevi, Ankara 1984.

AYDINLI, Abdullah, “Ehl-i Hadis”, **DİA**, c.10, İstanbul 1994.

BİRİŞİK, Abdülhamit, “Kur’aniyyûn”, **DİA**, c.26, İstanbul 2002.

BİRİŞİK, Abdülhamit, “Rahmetullah el-Hindi”, **DİA**, c.34, İstanbul 2007.

BİRİŞİK, Abdülhamit, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007.

BULAÇ, Ali **İslam Düşüncesinde Din-Felsefe-Vahiy-Akıl ilişkisi**, Çıra Yayınları, İstanbul 2012.

Büyük Laorusse Ansiklopedisi, “Hindistan”, c.10.

Dini Kavramlar Sözlüğü, “Tevhid” Mad., DİB Yayınları, Ankara 2006.

EN-NESEFİ, Ebu’l-Muin, **Bahrü’l-Kelam Maturidi Akaidi**, Ramazan Biçer (Çevr.), Gelenek Yayınları, İstanbul 2010.

EBU’L-MÜNTEHA, **Şerhu’l- Fıkhu’l- Ekber**, Daru’l Nil Yayınları, İzmir 1307.

EL-CÜRCANI, Seyyid Şerif, Ali b. Muhammed, **Ta’rifat**, İstanbul 1300.

EL-EŞ’ARI, Ebi’l-Hasan Ali b. İsmail, **el-İbane**, Daru’l-Nefais, Beyrut 2010.

EL-EŞ’ARI, Ebu’l-Hasan, **El-İbane ve usuli Ehli’s-sünnet Eş’ari Akaidi**, Terc. Ramazan BIÇER, GelenekYayıncılık, İstanbul 2010.

EL-KARDAVI, Yusuf, **Tevhidin Hakikati** (Çev.) İshak TURGUT, M.Recai GÜNDÜZ, Nida Yayınları, İstanbul 2014.

YAZIR, Elmalılı Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili Tefsiri**, Akçağ Yayınları, c.10, Ankara 2015.

EN-NESEFI, Ebu'l-Muin Meymun b. Muhammed, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, Hüseyin ATAY (Çevr.), DİB Yayınları, c.1-2, Ankara 2004.

EN-NESEFI, Ebu'l-Muin, **Bahru'l Kelam**, Terc. Ramazan BIÇER, Gelenek Yayınları, İstanbul 2010.

ERİNÇ, Sırrı, "Hindistan", **DİA**, c.18, İstanbul 1998.

ES-SABUNI, Nureddin, **Maturidiyye Akaidi**, Bekir Topaloğlu, İFAV Yayınları, İstanbul 2013.

FIĞLALI, Ethem Ruhi, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.1, İzmir 1983.

FIĞLALI, Ethem Ruhi, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, İFAV yayınları, Ankara 2004.

GENÇ, Reşat, "Hindistan" **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.2, İstanbul 1992.

GIYLANI, Esad, **Mevdudi'nin Hayatı**, Hilal Yayınları, İstanbul 2000.

GÖLCÜK, Şerafettin, **Kelam Tarihi**, Kitap Dünyası Yayınları, Konya 2012.

WOLFSON, H. Austryn, **KelamFelsefeleri**, Kasım TURHAN (Çevr.), Kitabevi, İstanbul 2001.

HARPUTI, Abdullatif, **Kelam Tarihi**, Ankara okulu Yayınları, Ankara 2012,

LAMBTON, Holt, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, Kitabevi, c.2, İstanbul 1997.

İBN KESİR, **Tefsiru'l-Kur'an'il-Azim**, Dar el Marefah, c.3, Beyrut 1997.

İBN MANZUR, Celaleddin Muhammed b. Mukrim, **Lisanu'l Arap**, Dar'u Sadır, c.3, Beyrut 1968.

İBN TEYMIYE, **Tevhid-i Esma ve's- Sıfat (İsim ve Sıfat Tevhidi)**, trc. Heyet, Tevhid Yayınları, İstanbul, 1996.

İMAM-I GAZALI, **El-İktisad fı'l-İ'tikad**, Daru'l Kitab el-ilmiyye, Beyrut 1983.

İZMIRLI, İ. Hakkı, **Yeni İlmi Kelam**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2013.

ABDULCABBAR, Kadı, **Şerhu'l-Usûli'l-Hamse**, Dar Ahya el-Turas el-Arabi, Beyrut, 2001.

KARADAŞ, Cafer, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, Ensar Yayınları, İstanbul 2013.

KILAVUZ, A. Saim, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş**, Ensar Yayınları, İstanbul 2010.

KILAVUZ, A.Saim, “Tevhid”, **İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi**, İFAV yayınları, c.4, İstanbul 2006.

KIŞLAKÇI, Turan, **Çağa İz Bırakan Önderler**, Mevdudi, ilke Yayıncılık, İstanbul, 2013.

KULKE, Herman, Dietmar ROTHERMUND, **Hindistan Tarihi**, Müfit GÜNAY (Çevr.), İmge Kitabevi, Ankara 2001.

HODGSON, Marshall G. S., **İslam’ın Serüveni**, İzzet AKYIL (Çevr.), İz Yayıncılık, 1993.

MEVDUDI, **Cebir ve Kader Problemi**, Ahmet ASRAR (Çevr.), Hilal Yayınları, İstanbul 2015.

MEVDUDI, **Cuma Konuşmaları**, Muhammed Han KAYANI (Çevr.), İnkılap BasımYayın, İstanbul 2011.

MEVDUDI, **Fetvalar**, Mahmud OSMANOĞLU – A.Hamdi CHOCHAN (Çevr.), Düşün Yayıncılık, c.1-2, İstanbul 2015.

MEVDUDI, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, B. TUNA (Çevr.), Özgün Yayıncılık, İstanbul 1999.

MEVDUDI, **Gelin Müslüman Olalım**, Filiz HANDAN Türedi(Trc.), Pınar Yayınları, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **Hicap**, Harun ÜNAL (Çevr.), Düşün Yayıncılık, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **Hilafet ve Saltanat**, Fait AKÇAOĞLU (Ed.), Ali GENÇELİ (Çevr.), Hilal Yayınları, İstanbul 2015.

MEVDUDI, Hurşid AHMET, Ramazan EL-BUTİ, **Azgın medeniyet** Ali Zengin (Çevr.), Kayıhan yayınları, İstanbul 2004.

MEVDUDI, **İslam Kavramlar**, Süleyman Akyüz(Trc.), Pınar Yayınları, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **İslam’a Giriş**, N.Ahmed Asrar (Çevr.), Hilal Yayınları, İstanbul 2015.

MEVDUDI, **İslam’a İlk Adım**, Serdar Güzey(Trc.), İnkılap Yayınları, İstanbul 2013.

MEVDUDI, **İslam’da Hükümet**, Ali Genceli (Çevr.), Hilal Yayınları, İstanbul 2006.

MEVDUDI, **İslam’da İhya Hareketleri**, Ali Genç (Trc.), Pınar Yayınları, İstanbul 2011.

MEVDUDI, **İslam’ın Çağrısı**, Yakup Zehra (Çevr.), Birleşik Yayıncılık, İstanbul 1995.

MEVDUDI, **İslam’ın Geleceği ve Öğrenciler**, Mahmut Osmanoglu (Çevr.), Özgün Yayıncılık, İstanbul 1999.

MEVDUDI, **İslami Hareketin Ahlaki Temelleri**, Hakan Bayrak (Çevr.) , İnkılap Yayınları, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **Kur’an’ın Dört Temel Terimi**, Mahmut Osmanoglu (Çev.), Özgün Yayıncılık, İstanbul 2001.

MEVDUDI, Seyyid Kutup, Hasan el Benna, **İslam'da Cihad**, H. Hüseyin Yılmaz (Çevr.), Özgü Yayınları, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, Ahmet Asrar, Pınar Yayınları, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın**, Anlamı ve Tefsiri, İnsan Yayınları, İstanbul.

EL-FIRUZABADI, Muhammed b. Yakub, **Kamusu'l Muhit**, Şeriketü Mektebetü ve Matbeatü Mustafa el-Babi el Halebi, Mısır 1952.

En-NEVEVI, Muhyeddin Ebi Zekeriyye, **Sahihi Müslim Şerhi**, Dar et-Takva, c.1, Şam 2004.

NIZAMI, K.A. "Hindistan", **DİA**, c.18, İstanbul 1998.

ÖZCAN, Azmi, "Hindistan'da İngiliz Hakimiyeti ve Ulemanın Tavrı", Divan İlmi Araştırmalar (2004/2).

ÖZCAN, Azmi, "Hindistan", **DİA**, c.18, İstanbul 1998.

ÖZERVARLI, M.Sait, **Kelamda Yenilik Arayışları**, İsam Yayınları, İstanbul 2008.

ÖZGÜR Kavak, "Şah Veliyyullah Dihlevi'den Muhammed İkbal'e Hint Alt Kıtasında İctihad ve Taklide Farklı Yaklaşımlar", **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, sy.17, 2011.

ÖZLER, Mevlüt, **DİA**, “Tevhid”, c.41, İstanbul 2012.

ÖZLER, Mevlüt, **İslam Düşüncesinde Tevhid, Rağbet Yayınları**, İstanbul 2005.

S.MAQBUL, Ahmed, “Hindistan”, **DİA**, c.18, İstanbul 1998.

Sahihi Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, c.12, Ankara 1982.

TAFTAZANI, Sa'duddin Mesut b. Ömer, **Şerhul Akaid**, Süleyman Uludağ(Çevr.), Dergah Yayınları, İstanbul 1999.

TEMİMİ, İmam Muhammed, **Bütün Yönleriyle Tevhid**, Heyet (Çevr.), Karınca & Polen yayınları, İstanbul 2011.

TOPALOĞLU, Bekir, “Allah”, **DİA**, c.2, İstanbul 1989.

TOPALOĞLU, Bekir, **Allah'ın Varlığı (İsbât-ı Vâcib)**, DİB Yayınları, Ankara 2012.

TOPALOĞLU, Bekir, **Kelam Araştırmaları Üzerine Düşünceler**, İFAV Yayınları, İstanbul 2004.

TOPALOĞLU, Bekir, **Kelam İlmine Giriş**, Damla Yayınevi, İstanbul 2013.

TOPALOĞLU, Bekir, Şevki Yusuf YAVUZ ve İlyas ÇELEBİ, **İslam'da İnanç Esasları**, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2013.

TOPRAK, Süleyman, Şerafettin GÖLCÜK, **Kelam**, Tekin Kitabevi, Konya, 2012.

ULUPINAR, Hamide, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, Tasavvuf İlmi ve Araştırma Dergisi, yıl:9 (2008).

YAZICI, Tahsin, “Tevhid”, **İslam Ansiklopedisi**, Milli Eğitim Basımevi, c.12, İstanbul 1979.

YÜCE, Mustafa, **Din Ekseninde Doğu Batı Tartışmaları Rahmetullah El-Hindi Örneği**, Seda Özalit, İstanbul 2014.